

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Διπλωματική Εργασία

«ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΟΝ ΣΟΥΝΙΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ»

ΤΟΥ
Ευάγγελου Κελέση

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ηλίας Κουσκουβέλης

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2019

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Ευάγγελος Κελέσης

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Αφιερώνω την παρούσα διπλωματική εργασία στη σύζυγό μου Δήμητρα, για την κατανόηση, την υπομονή και την αμέριστη στήριξή της, κατά την διάρκεια της συγγραφής της και στους υιούς μου Νίκο, Χρήστο και Αναστάση για την υπομονή που έκαναν και για τις ώρες που με στερήθηκαν».

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Ευχαριστίες

Θα αποτελούσε παράληψη να μην εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα Καθηγητή των Διεθνών Σχέσεων, κ. Ηλία Κουσκουβέλη, Κοσμήτορα Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών, διότι χωρίς την αμέριστη βοήθειά του και την πολύτιμη συμβολή του η εκπόνηση αυτής της εργασίας, θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί. Οι κατευθύνσεις του και η ηθική του υποστήριξη, ήταν το χρησιμότερο εργαλείο για την ολοκλήρωσή της.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, μετά το Β΄ ΠΠ, ως αποζημίωση στον εβραϊκό λαό για το Ολοκαύτωμα, εκτόπισε από την περιοχή τους Παλαιστίνιους και έφερε συγκρούσεις, καθώς οι Άραβες εξέλαβαν το Ισραήλ ως απειλή και διαφώνησαν με τη δημιουργία Ισραηλινού κράτους. Το Ισραήλ βρέθηκε με τη θέλησή του ανάμεσα σε εχθρικά κράτη, που από την αρχή δήλωσαν επιθυμία να το καταστρέψουν, με ένα πόλεμο που έμεινε γνωστός ως «1^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος» και τον οποίο κέρδισε τελικά το Ισραήλ εξασφαλίζοντας την ύπαρξή του. Ακολούθησαν τρεις ακόμα συγκρούσεις νικηφόρες για το Ισραήλ το οποίο εδραίωσε την παρουσία του στην περιοχή. Η στρατιωτική υπεροχή του Ισραήλ, η εξωτερική πολιτική του και η διαμόρφωση κατάλληλων συμμαχιών, ήταν οι παράγοντες που εξασφάλισαν στο Ισραήλ την επιβίωση. Οι σχέσεις του Ισραήλ με τον Σουνιτικό κόσμο ξεκίνησαν με συγκρούσεις που καταλάγιασαν σταδιακά, ενώ και το Ισραήλ μετέβαλε την πολιτική του και προσπάθησε να αντιμετωπίσει με μετριοπάθεια τις προκλήσεις. Η Αραβική Άνοιξη το 2010, ο Συριακός εμφύλιος και η προσπάθεια του Ιράν να αυξήσει την επιρροή του δημιούργησαν νέες προκλήσεις και νέες σχέσεις μεταξύ Ισραήλ και Σουνιτών. Η Συρία τέλος ως πεδίο αντιπαράθεσης αντιμετωπίστηκε με ξεχωριστή στρατηγική από το Ισραήλ.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ABSTRACT

The creation of the state of Israel in the Middle East region after WWII, in compensation to the Jewish people for the Holocaust, displaced the Palestinians from the region and brought clashes as the Arabs conceived Israel as a threat and disagreed with the creation of Israeli state. Israel willingly found itself in the midst of hostile states, which from the outset expressed a desire to destroy it, in a war known as the "1st Arab-Israeli War" and which Israel eventually won by securing its existence. Three more victorious clashes followed for Israel, which consolidated its presence in the region. Israel's military superiority, its foreign policy and the formation of appropriate alliances were the factors that ensured Israel's survival. Israel's relations with the Sunni world began with gradual clashes, and Israel also changed its policy and tried to respond modestly to the challenges. The Arab Spring of 2010, the Syrian civil war, and Iran's attempt to increase its influence have created new challenges and new relations between Israel and the Sunnis. Syria was finally treated as a field of controversy by a separate strategy from Israel.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	5
1.1 Ο «Σιωνισμός» και η επιστροφή των Εβραίων στη γη της Χαναάν.....	5
1.2 Η Ίδρυση του Κράτους του Ισραήλ	5
1.3 Οι Αραβοϊσραηλινοί Πόλεμοι.....	6
1.3.1 Συνοπτική περιγραφή των Αραβοϊσραηλινών συγκρούσεων	6
1.3.2 Ο 1 ^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1948 έως 1949)- «Ο πόλεμος της ανεξαρτησίας»	7
1.3.3 Ο 2 ^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1956) - Η Κρίση του Σουέζ	9
1.3.4 Ο 3 ^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1967) – Ο Πόλεμος των Έξι (6) ημερών .	10
1.3.5 Ο 4 ^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1973) - Ο πόλεμος του Γιομ Κιπούρ	12
1.4 Η δημιουργία μίας ευρείας και πολυδιάστατης σύγκρουσης.....	14
1.5 Σουνίτες και Σιίτες Μουσουλμάνοι – Η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο βασικών κλάδων του Ισλάμ	15
1.5.1 Ο θάνατος του Μωάμεθ και η διαμάχη της διαδοχής του.....	15
1.5.2 Οι θρησκευτικές διαφορές Σιϊτών και Σουνιτών.....	16
1.5.3 Οι θρησκευτικές διαφορές μετατρέπονται σε πολιτικές.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ	21
2.1 Η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική του Ισραήλ.....	21
2.1.1 Οι Εθνικοί Στρατηγικοί Αντικειμενικοί Σκοποί του Ισραήλ.....	21
2.1.2 Το δόγμα του Ισραήλ για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις.....	22
2.1.3 Η απειλή επιβάλλει υιοθέτηση στρατηγικής για την αντιμετώπισή της.....	24
2.1.4 Οι εγγύς απειλές του Ισραήλ και η στρατηγική αποτροπής	25
2.2 Η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ από την επανίδρυσή του έως σήμερα	26
2.2.1 Η υψηλή στρατηγική του Ισραήλ	26
2.2.2 Η Πολιτική των Συμμαχιών του Ισραηλινού κράτους	27
2.2.3 Η αλλαγή στρατηγικής περί της αμυντικής πολιτικής του Ισραήλ	31
2.2.4 Η αλλαγή της διεθνούς τάξης πραγμάτων και η αλλαγή της ισραηλινής στρατηγικής.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗ ΑΡΧΗ	37
3.1 Τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν τις σχέσεις των δυο λαών	37
3.2 Το Παλαιστινιακό ζήτημα υπό το πρίσμα της θρησκευτικής διαμάχης.....	39
3.3 Οι ένοπλες συγκρούσεις.....	40

3.4	Από το Συνέδριο της Μαδρίτης στο σήμερα. Προσπάθειες επίλυσης του Παλαιστινιακού ζητήματος.....	43
3.5	Οι πρόσφατες εξελίξεις στις σχέσεις Ισραήλ – Παλαιστινιακής Αρχής	46
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	49
4.1	Οι Συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ – Η συμφιλίωση του Ισραήλ με την Αίγυπτο 49	
4.2	Οι σχέσεις του Ισραήλ με την Αίγυπτο μετά το Καμπ Ντέιβιντ	52
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΟ ΧΑΣΕΜΙΤΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ	59
5.1	Η συνθήκη Wabi Araba – Ισραήλ και Ιορδανία τερματίζουν την επίσημη κατάσταση εχθρότητας	59
5.2	Η εξέλιξη των σχέσεων Ισραήλ και Ιορδανίας μετά τη συνθήκη ειρήνης	62
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗ ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	69
6.1	Οι σχέσεις Ισραήλ – Σαουδικής Αραβίας μέχρι το 2015.....	69
6.2	Οι σχέσεις Ισραήλ – Σαουδικής Αραβίας υπό το πρίσμα της κοινής απειλής από το Ιράν	70
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.....	77
7.1	Οι σχέσεις Ισραήλ και Τουρκίας μέχρι το 2010 και τη ρήξη που προκάλεσε η υπόθεση «Mani Marmara».....	77
7.2	Το αγεφύρωτο χάσμα στις σχέσεις Ισραήλ και Τουρκίας μετά το 2010.....	82
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο: Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ	89
8.1	Ο Εμφύλιος πόλεμος της Συρίας	89
8.2	Οι επιδιώξεις Τουρκίας, Ρωσίας, ΗΠΑ, Ιράν, Αιγύπτου και Σαουδικής Αραβίας στη Συρία.....	93
8.3	Οι επιδιώξεις, τα συμφέροντα και η στρατηγική του Ισραήλ στη Συρία	95
	ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	101
	Βιβλιογραφία.....	106

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής είναι η κοιτίδα του Ισλαμικού κόσμου και πολιτισμού και έχει ξεχωριστή γεωπολιτική σημασία, καθόσον διαθέτει μοναδικά χαρακτηριστικά. Ελέγχει μερικές από τις κυριότερες διόδους του διεθνούς εμπορίου, διαθέτει τα μεγαλύτερα, κατά τεκμήριο, κοιτάσματα πετρελαίου στον κόσμο (τα οποία είναι αναγκαία για τη βιομηχανία, την ανάπτυξη και την επιβίωση του δυτικού κόσμου), είναι ο χώρος σύγκρουσης για τον έλεγχο των περιοχών εξόρυξης, αλλά και των διαδρόμων μεταφοράς των υδρογονανθράκων στην Νότια Ευρώπη¹, συνορεύει με τη Ρωσία και ιδιαίτερη σημασία έχει η εγγύτητά της με την Κίνα και την Ινδία. Ο μεγάλος ανταγωνισμός για τον έλεγχο και την εκμετάλλευση του πετρελαίου, τα οικονομικά συμφέροντα, οι θρησκευτικές διαφορές, αλλά και οι τοπικές εδαφικές διεκδικήσεις, κατέστησαν τον πολυτάραχο αυτό χώρο, ίσως το πιο εύφλεκτο κομμάτι του πλανήτη.

Η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, από τους Εβραίους το 1948, στη γη που οι πρόγονοί τους πάτησαν για πρώτη φορά στα μέσα της δεύτερης χιλιετηρίδας προ Χριστού πήρε τη μορφή δυναμικής προβολής στην Παλαιστίνη και εκτόπισε τους γηγενείς πληθυσμούς. Η Ισραηλινό – παλαιστινιακή διένεξη, το γνωστό παλαιστινιακό ζήτημα, που ξεκίνησε το 1948, οπότε με απόφαση του ΟΗΕ αναγνωρίστηκε το κράτος του Ισραήλ είναι ένα κύριο και ασταθές χαρακτηριστικό της περιοχής της Μ. Ανατολής. Η απόφαση του ΟΗΕ, δεν αναγνωρίστηκε από τα Αραβικά κράτη της περιοχής, με αποτέλεσμα από τότε να ξεκινήσει μια Αραβοϊσραηλινή διένεξη, η οποία οδήγησε σε τέσσερις πολεμικές συρράξεις και πλήθος εχθροπραξιών και συγκρούσεων μεταξύ Ισραηλινών και Αράβων, οι οποίες παρά τις συνθήκες ειρήνης μεταξύ Ισραήλ - Αιγύπτου (1979) και Ισραήλ - Ιορδανίας (1994), συνεχίζονται και σήμερα στο πλαίσιο της Ισραηλοπαλαιστινιακής διαμάχης. Η γεωγραφική θέση του Ισραήλ ανάμεσα σε εχθρικά κράτη, που συνολικά έχουν πολλαπλάσιο πληθυσμό και έκταση, το ανάγκασε για να επιτύχει την επιβίωσή του, να εφαρμόσει μία ιδιαίτερη εξωτερική πολιτική και να αναπτύξει μια αξιόλογη στρατιωτική μηχανή, την οποία κινητοποιώντας επιτυχώς στους διάφορους πολέμους που ενεπλάκη, πέτυχε τελικά την επιβίωσή του.

¹ Νίκος Καρατουλιώτης, Υποστράτηγος ε.α (2017). «Ο πόλεμος των αγωγών. Πως εξελίσσεται, ποιοι πολεμούν». onalert. 19/03/2013. <https://www.onalert.gr/enoples-dynameis/yetha/o-polemos-ton-agogon-pos-exelisetai/100187/> (πρόσβαση 05/11/19).

Εκτός της Αραβοϊσραηλινής διένεξης, ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα θρησκευτικού περιεχομένου δημιουργεί συνθήκες αστάθειας στην περιοχή της Μέσης ανατολής και είναι η θρησκευτική αντιπαλότητα μεταξύ των δύο βασικών κλάδων του Ισλάμ, των Σιϊτών και Σουνιτών Μουσουλμάνων. Σύμφωνα με την κ. Ιρίτ Μπεν - Άμπα, πρώην πρέσβη του Ισραήλ στην Ελλάδα², η θρησκευτική εχθρότητα μεταξύ των Σουνιτών και των Σιϊτών Μουσουλμάνων, που διαρκεί εκατονταετίες τώρα, έχει πυροδοτήσει σε μεγάλο μέρος της Μέσης Ανατολής μια ανάφλεξη, η οποία προκάλεσε βία και εμφυλίους πολέμους στη Συρία, το Ιράκ, την Υεμένη και επιπλέον μια τεράστια προσφυγική κρίση που πήρε παγκόσμιες διαστάσεις και έχει επηρεάσει αρνητικά αρκετές χώρες, μία εκ των οποίων είναι και η Ελλάδα.

Το Ισραήλ, τοποθετημένο γεωγραφικά μέσα στην καταιγίδα της Μέσης Ανατολής, φιλοδοξεί να αποτελέσει φάρο της δημοκρατίας, της ελευθερίας, της σταθερότητας και της ασφάλειας στην περιοχή³. Τη δεδομένη χρονική περίοδο μία παλιά διαμάχη ξεπροβάλλει στη Μέση Ανατολή, καθώς το πυρηνικό πρόγραμμα και η εξωτερική πολιτική του Ιράν, δημιουργούν αίσθηση κινδύνου στο Ισραήλ. Για να αντιμετωπίσει την απειλή, το Ισραήλ προχωρά στην ενίσχυση του δικτύου των συμμαχιών του, αλλά και την συνεργασία με τους παγκόσμιους εταίρους του, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται στην κορυφή των συμμάχων του Ισραήλ, το οποίο συνεχίζει να μοιράζεται με αυτές τεχνολογία, τεχνογνωσία καθώς και πληροφορίες.⁴

Την παρούσα χρονική περίοδο κάτω από τις συνθήκες που δημιουργήθηκαν στη Μέση Ανατολή και στο πλαίσιο της προσπάθειας του Ισραήλ για την ενίσχυση των συμμαχιών του, ανοίγουν νέες ευκαιρίες για συνεργασίες. Τα μετριοπαθή Σουνιτικά κράτη αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο τα κοινά συμφέροντά τους με το Ισραήλ. Ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός, Μπενιαμίν Νετανιάχου, αναφέρθηκε σε αυτή την ιστορική αλλαγή στις αρχές του 2017 στην Ουάσιγκτον, λέγοντας ότι *«οι Αραβικές δυνάμεις δεν μας θεωρούν πλέον ως εχθρό αλλά ολοένα και περισσότερο μας βλέπουν ως σύμμαχο ενάντια στην κοινή απειλή. Αυτό μας φέρνει πιο κοντά και μπορεί να ανοίξει δρόμους για την ειρήνη»*⁵ Κατά την άποψη των Ισραηλινών, το Ιράν αποτελεί την πιο

² Ιρίτ Μπέν-Άμπα, (2017). «Παλιές προκλήσεις, νέες ευκαιρίες στη Μ. Ανατολή», *embassies.gov.il*. 27/03/2017. <https://embassies.gov.il/athens/NewsAndEvents/Pages/oldnewchallenges-MiddleEast-oped2017.aspx> (τελευταία πρόσβαση 16/10/2019).

³ Στο ίδιο

⁴ Στο ίδιο

⁵ Στο ίδιο

άμεση και κοινή απειλή στη Μέση Ανατολή, καθώς θεωρούν ότι υποστηρίζει τρομοκρατικές οργανώσεις (Χεζμπολάχ και Χαμάς) τις οποίες και χρηματοδοτεί. Επιπλέον το Ισραήλ κατηγορεί το Ιράν, πως στρατολογεί, εξοπλίζει και εκπαιδεύει παραστρατιωτικές οργανώσεις σε Συρία, Ιράκ, Υεμένη και Λίβανο, ενώ στέλνει και δυνάμεις στη Συρία για να υποστηρίξει το καθεστώς του Προέδρου Μπασάρ Αλ Άσαντ. Επίσης, η προοπτική να αποκτήσει το Ιράν πυρηνικό οπλοστάσιο στα επόμενα 10-15 χρόνια, θεωρείται από το Ισραήλ γεγονός που πιθανόν να αποβεί καταστροφικό τόσο για την περιφερειακή όσο και για την παγκόσμια ασφάλεια.⁶

Κάτω από αυτές τις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, διαφαίνεται πως τα Σουνιτικά Αραβικά Κράτη αρχίζουν να συμπλέουν με το Ισραήλ σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, προσπαθώντας να ενισχύσουν τις οικονομικές τους σχέσεις, αλλά και να δημιουργήσουν γέφυρες αμοιβαίας κατανόησης και αναγνώρισης. Αυτή η νέα στάση των Αραβικών κρατών γεννά και ελπίδες για μια νέα κίνηση και στο παλαιστινιακό ζήτημα. Οι Άραβες ηγέτες μπορούν να μεσολαβήσουν ώστε η ηγεσία των Παλαιστινίων να ξαναρχίσει τις διαπραγματεύσεις και να φτάσει σε έναν ρεαλιστικό (κατά την άποψη των Ισραηλινών) συμβιβασμό με το Ισραήλ. Το Ισραήλ βλέπει με θετικό μάτι και με αισιοδοξία την θετική στροφή των γειτονικών του Αραβικών κρατών και την προσέγγιση για εξομάλυνση των σχέσεων τους. Η κοινή ανάγκη του Ισραήλ και των Σουνιτικών Αραβικών κρατών να αντιμετωπιστεί το Ιράν και οι πυρηνικές του φιλοδοξίες, αλλά και να αποτραπεί το κύμα της Ισλαμικής τρομοκρατίας, δίνει τη δυνατότητα για συλλογική εργασία όχι μόνο για να αντιμετωπίσουν τις απειλές προς τα κοινά τους συμφέροντα, αλλά και για να αδράξουν την ευκαιρία που ανοίγει η συνεργασία αυτή για την προωθήσουν την ειρήνη, τη σταθερότητα και τη ευημερία σε όλη την περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά και πέρα απ' αυτή.⁷

Στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί, τόσο μέσα από το πρίσμα των τελευταίων εξελίξεων, όσο και διαχρονικά από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, η εξέλιξη της πορείας των σχέσεων του τελευταίου με τα Σουνιτικά Αραβικά κράτη. Επίσης θα εξεταστεί και η στρατηγική που έχει ακολουθήσει το Ισραήλ στη Συρία, επικεντρώνοντας κυρίως στην χρονική περίοδο από την έναρξη του εμφυλίου στη Συρία μέχρι τις εξελίξεις των τελευταίων μηνών.

⁶ Ιρίτ Μπέν-Αμπα, (2017).

⁷ Στο ίδιο

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται αρχικά μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην ίδρυση του Ισραηλινού κράτους. Στη συνέχεια αναφέρονται οι Αραβοϊσραηλινές συγκρούσεις που ακολούθησαν τη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ και τέλος γίνεται αναφορά στους Σουνίτες και Σίίτες μουσουλμάνους. Η ιστορική αυτή αναδρομή, κρίνεται σκόπιμη και σημαντική, καθώς θα βοηθήσει στην κατανόηση των σχέσεων που αναπτύχθηκαν μεταξύ του Ισραήλ και των γειτονικών Αραβικών χωρών και κυρίως των Σουνιτικών αραβικών κρατών που θα μας απασχολήσουν στην παρούσα εργασία, από την αρχή της νεότερης ιστορίας του Ισραήλ μέχρι σήμερα, διότι δεν πρέπει να λησμονούμε ότι χωρίς την ιστορική γνώση του χθες δεν είναι εφικτό να ερμηνεύσουμε και να κατανοήσουμε το σήμερα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται και αναλύεται η εθνική στρατιωτική στρατηγική του Ισραήλ και η εξωτερική πολιτική που χάραξε, εφάρμοσε και εξέλιξε από την απαρχή της ίδρυσής του μέχρι πρόσφατα, καθώς μέσα από αυτή διαμορφώθηκαν οι σχέσεις του ισραηλινού κράτους με τα γειτονικά αραβικά κράτη. Η ανάλυση αυτή κρίνεται σκόπιμη, καθώς γνωρίζοντας με ποια στρατηγική πορεύτηκε το Ισραήλ του στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιούργησε η ίδρυσή του σε μία περιοχή που κυριαρχούσαν οι Άραβες και το Ισλάμ θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση των σχέσεων που διαμόρφωσε το Ισραήλ ειδικότερα με τον Σουνιτικό κόσμο.

Στα επόμενα πέντε κεφάλαια γίνεται προσπάθεια ανάλυσης των σχέσεων του Ισραήλ με τα Σουνιτικά κράτη της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου τα οποία κατά σειρά κεφαλαίου ανάλυσης είναι η Παλαιστινιακή αρχή,⁸ η Αίγυπτος, η Ιορδανία, η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία. Ακολουθεί ένα κεφάλαιο για τη Συρία, το οποίο πραγματεύεται τις σχέσεις Ισραήλ – Συρίας και τη στρατηγική που έχει ακολουθήσει το Ισραήλ στη Συρία τα τελευταία χρόνια που μαίνεται ο εμφύλιος πόλεμος στην επικράτειά της, ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται τα εξαχθέντα συμπεράσματα και οι διαπιστώσεις για τις σχέσεις του Ισραήλ με τον Σουνιτικό κόσμο.

⁸ Η Παλαιστίνη μπορεί να μην αποτελεί ανεξάρτητο κράτος, αλλά κρίνεται σκόπιμο να γίνει ανάλυση των σχέσεων της με το Ισραήλ, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των Παλαιστινίων είναι Σουνίτες μουσουλμάνοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 Ο «Σιωνισμός» και η επιστροφή των Εβραίων στη γη της Χαναάν

Στα τέλη του 19ου αιώνα ιδρύθηκε ένα πολιτικό θρησκευτικό κίνημα ο «Σιωνισμός»⁹ που είχε κύριο σκοπό του τη δημιουργία ενός νέου εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη που θα μπορούσε να συγκεντρώσει όλους τους Εβραίους που ήταν διεσπαρμένοι ανά τον κόσμο. Αργότερα και μετά από επίμονες προσπάθειες, ο Σιωνισμός κατάφερε να επηρεάζει τους ισχυρούς της γης και εκμεταλλευόμενο τις περιστάσεις προώθησε τους σκοπούς του.

Την 2 Νοεμβρίου 1917, η Μ. Βρετανία αποφάσισε να ευνοήσει την ίδρυση Εθνικής Εστίας για τους Ισραηλίτες στην Παλαιστίνη. Η περίοδος που ακολούθησε μέχρι την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, χαρακτηρίζεται το μεταναστευτικό ρεύμα των Εβραίων στην Παλαιστίνη, όπου η Διεθνής Σιωνιστική Οργάνωση των Εβραίων άρχισε να αγοράζει εκτάσεις γης από τους Άραβες γαιοκτήμονες που διέμεναν στο εξωτερικό. Κατά τα πρώτα χρόνια και με την βοήθεια των γεωργικών συνοικισμών που είχαν δημιουργηθεί, και μέχρι το 1929, είχαν μεταναστεύσει στην Παλαιστίνη περίπου 77.000 Εβραίοι¹⁰. Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και μετά τις φοβερές διώξεις που υπέστησαν οι Εβραίοι από τους Ναζί, είχε πλέον έλθει η κατάλληλη στιγμή για την ίδρυση του Ισραηλινού κράτους. Οι Εβραίοι, αποφασισμένοι πλέον, άρχισαν να δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στη Βρετανική Διοίκηση της περιοχής προχωρώντας ταυτόχρονα σε πράξεις βίας εναντίον των Παλαιστινίων Αράβων. Παράλληλα, η Μ. Βρετανία έχοντας χάσει πλέον αρκετά από την ισχύ της στην περιοχή, έδειχνε ολοένα και μικρότερο ενδιαφέρον καθώς διαισθανόταν ότι πλησίαζε και ο χρόνος τερματισμού της διακυβέρνησής της.

1.2 Η Ίδρυση του Κράτους του Ισραήλ

Στις 14 Μαΐου 1948, μετά την λήξη της εντολής προς τη Μ. Βρετανία, σύμφωνα με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ ιδρύθηκε στο γεωγραφικό

⁹ Η λέξη προέρχεται από τη Σιών, ακρόπολη της Ιερουσαλήμ

¹⁰ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Τουρκία*, (Αθήνα: Λιβάνη, 2008), σ. 7-9

χώρο της Παλαιστίνης το κράτος του Ισραήλ. Το σχέδιο προέβλεπε την κατοχή του 57% του εδάφους της Παλαιστίνης από το Εβραϊκό κράτος, το 43% από το Αραβικό κράτος, καθώς και ειδικό καθεστώς διχοτόμησης της Ιερουσαλήμ¹¹. Την ίδια ημέρα, στο Τέλ Αβίβ, ενώπιον του Εθνικού Συμβουλίου των Εβραίων ο εκπρόσωπος της παγκόσμιας Σιωνιστικής Κίνησης, Μπέν Γκουριόν, επικαλούμενος την απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ, διακήρυξε την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ στην Παλαιστίνη, στο οποίο ανέλαβε Πρόεδρος της προσωρινής Κυβερνήσεως.

Το νεοσυσταθέν κράτος του Ισραήλ, αναγνώρισαν αμέσως οι ΗΠΑ, η Σοβιετική Ένωση, η Γαλλία, η Ελβετία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Άλλα κράτη, όπως η Μ. Βρετανία και η Ελλάδα, το αναγνώρισαν αργότερα «ντε φάκτο»¹². Η δημιουργία του Ισραήλ, ανεξάρτητα από την προσπάθεια δικαίωσης επίμονων αγώνων, φυλετικής επιβίωσης και φόρου τιμής για τις διώξεις των Εβραίων από το καθεστώς των Ναζί, θα πρέπει ταυτόχρονα να ερμηνευτεί και σαν εγκατάσταση ενός φιλο-αμερικανικού προγεφυρώματος σε έναν ευαίσθητο χώρο, όπου η πολιτική συγκυρία επέβαλε την παρουσία μίας μεγάλης δυνάμεως (ΗΠΑ) μετά την διαφανόμενη αποχώρηση της Μ. Βρετανίας.

1.3 Οι Αραβοϊσραηλινοί Πόλεμοι

1.3.1 Συνοπτική περιγραφή των Αραβοϊσραηλινών συγκρούσεων

Αμέσως μετά την διακήρυξη του Ισραήλ ως ανεξάρτητου κράτους τα Αραβικά κράτη της Μέσης Ανατολής διαφώνησαν και αντέδρασαν δυναμικά προσπαθώντας να περιορίσουν τα εδάφη του ή και να εξαφανίσουν τελείως το νεοσύστατο εβραϊκό κράτος από την περιοχή. Το αποτέλεσμα της διαμάχης αυτής ήταν να γίνουν τέσσερις πόλεμοι με πρωταγωνιστές το Ισραήλ, την Αίγυπτο, την Συρία και την Ιορδανία από το 1948 μέχρι το 1973. Από το 1974 μέχρι το 1987 υπήρξε η διεθνική σύγκρουση Ισραήλ και Παλαιστινίων και από το Δεκέμβριο του 1987 και μέχρι σήμερα έχουμε την εξέγερση των Παλαιστινίων στα κατεχόμενα εδάφη με κύριους πρωταγωνιστές το κράτος του Ισραήλ και το «μη- κράτος έθνος» των Παλαιστινίων ή την Οργάνωση για την

¹¹ Ιωάννης Θ. Μάζης (2008), σ.10-12

¹² Ιωάννης Θ. Μάζης (2008), σ.12-15

Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ ή PLO).¹³¹⁴ Πρωταγωνιστικό ρόλο στην παραπάνω διένεξη έχουν διαδραματίσει τόσο η Αίγυπτος, η Συρία και η Ιορδανία που συνορεύουν με το Ισραήλ, όσο και η Σαουδική Αραβία, αλλά και το Ιράκ και ο Λίβανος με μικρότερο όμως ρόλο.

1.3.2 Ο 1^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1948 έως 1949)- «Ο πόλεμος της ανεξαρτησίας»

Μετά την αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από τις κυριότερες δυνάμεις του κόσμου, ο Αραβικός κόσμος, αφήνοντας τις μεταξύ του εδαφικές διεκδικήσεις στην Παλαιστίνη, ενωμένος, αποφάσισε να επέμβει, για να εμποδίσει την κατάληψη της Παλαιστίνης από τους Εβραίους, δικαιολογώντας την απόφασή του στο άρθρο 52 του καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ, με το οποίο δινόταν στις περιφερειακές οργανώσεις το δικαίωμα, να αντιμετωπίζουν τα ζητήματα διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας, με τα όπλα. Τις πρώτες πρωινές ώρες της 15 Μαΐου 1948 οι στρατοί πέντε αραβικών κρατών, της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, του Ιράκ, της Συρίας και του Λιβάνου, εισέβαλαν στο Ισραήλ. Τις πρώτες εβδομάδες μετά την εισβολή οι Άραβες σημείωσαν σημαντικές επιτυχίες στο πεδίο της μάχης, οδηγώντας το στρατό του Ισραήλ σε πρόθυρα κατάρρευσης. Στο σημείο αυτό καθοριστική για την τελική έκβαση του πολέμου αποδείχτηκε η παρέμβαση του ΟΗΕ, που στις 11 Ιουνίου «έπεισε» τους εμπόλεμους να κηρύξουν εκεχειρία για διάστημα τεσσάρων εβδομάδων. Στο μεταξύ, όμως, η ισραηλινή ηγεσία, αξιοποίησε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την περίοδο της εκεχειρίας, προχωρώντας σε εντυπωσιακή ανασύνταξη των δυνάμεών της και, παρά το εμπάργκο που είχε επιβάλει ο ΟΗΕ, προμηθεύτηκε πολεμικό υλικό από κράτη του ανατολικού συνασπισμού. Έτσι, όταν επανελήφθησαν οι συγκρούσεις στις 8 Ιουλίου, ο ισραηλινός στρατός, που πλέον ήταν σε θέση να αντιπαρατάξει 65.000 άνδρες, κατάφερε να αντεπιτεθεί και να κερδίσει το χαμένο έδαφος. Έως τις 18 Ιουλίου, όταν και πάλι με

¹³ Αλέξης Ηρακλείδης. *Η αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση. Η προβληματική της ειρηνικής επίλυσης*. (Αθήνα: Παπαζήσης, 1990), σ.7-14.

¹⁴ Η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ), αγγλικά: Palestine Liberation Organization (PLO) είναι μια οργάνωση που ιδρύθηκε το 1964 με σκοπό τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους της Παλαιστίνης. Αναγνωρίζεται ως «μοναδικός νόμιμος εκπρόσωπος του παλαιστινιακού λαού» από πάνω από 100 χώρες με τις οποίες διατηρεί διπλωματικές σχέσεις και έχει απολαύσει την ιδιότητα του παρατηρητή στα Ηνωμένα Έθνη από το 1974. Η ΟΑΠ θεωρήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ τρομοκρατική οργάνωση μέχρι τη Διάσκεψη της Μαδρίτης το 1991. Το 1993, η ΟΑΠ αναγνώρισε στο Ισραήλ το δικαίωμα ύπαρξης, αποδέχθηκε τα ψηφίσματα 242 και 338 του Συμβουλίου Ασφαλείας, και απέρριψε «τη βία και την τρομοκρατία». Σε απάντηση, το Ισραήλ αναγνώρισε επίσημα την ΟΑΠ ως εκπρόσωπο του παλαιστινιακού λαού. (πηγή: <https://el.wikipedia.org>)

πρωτοβουλία του ΟΗΕ Άραβες και Ισραηλινοί συμφώνησαν σε νέα αναστολή των εχθροπραξιών, οι Ισραηλινοί είχαν θέσει υπό τον έλεγχο τους παλαιστινιακά εδάφη και εκτός των ορίων του εβραϊκού κράτους.¹⁵ Την ίδια στιγμή, οι σχέσεις ανάμεσα στα αραβικά κράτη παρέμεναν τεταμένες. Ο βασιλιάς της Ιορδανίας Αμπντουλάχ, αφού εξασφάλισε τον έλεγχο των εδαφών δυτικά του Ιορδάνη ποταμού, επεδίωξε να τερματίσει τον πόλεμο με απευθείας επαφές με το Ισραήλ. Για να παρεμποδίσουν τα σχέδια του Ιορδανού ηγέτη, τα υπόλοιπα αραβικά κράτη εγκαθίδρυσαν, τον Σεπτέμβριο του 1948, «παλαιστινιακή κυβέρνηση» με έδρα τη Γάζα. Στα μέσα Οκτωβρίου 1948 άρχισαν και πάλι οι εχθροπραξίες και το Ισραήλ, εκμεταλλευόμενο τη διαίρεση του αραβικού συνασπισμού, έτρεψε τα στρατεύματά του εναντίον της Αιγύπτου. Ως τα τέλη Δεκεμβρίου 1948, το Ισραήλ πέτυχε την ολοκληρωτική επικράτηση: η έρημος του Νεγκέβ, στα νότια και η περιοχή της Γαλιλαίας στον Βορρά, είχαν τεθεί υπό τον πλήρη έλεγχο του ισραηλινού στρατού, που πλέον είχε περάσει τα σύνορα με τον Λίβανο και είχε μεταφέρει το μέτωπο των επιχειρήσεων σε εχθρικό έδαφος.¹⁶ Εως το τέλος του 1948, 750.000 περίπου Παλαιστίνιοι εγκατέλειψαν τις πατρογονικές τους εστίες και πήραν το δρόμο της προσφυγιάς. Το παλαιστινιακό κράτος, που προέβλεπε η απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1947¹⁷, ουδέποτε δημιουργήθηκε στη Μέση Ανατολή.

Στις 13 Ιανουαρίου 1949, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις, στη Ρόδο υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών για την υπογραφή ανακωχής. Η Αίγυπτος αποδέχτηκε πρώτη την ανακωχή τον Ιανουάριο 1949 και στην συνέχεια ακολούθησε ο Λίβανος το Μάρτιο 1949, η Ιορδανία τον Απρίλιο και η Συρία στις 20 Ιουλίου. Το Ιράκ δεν δέχτηκε διαπραγματεύσεις αλλά λόγω μη υπάρξεως κοινών συνόρων με το Ισραήλ απέσυρε τα στρατεύματά του.¹⁸ Συνέπειες της ανακωχής ήταν τα σύνορα να παραμείνουν στις γραμμές καταπαύσεως του πυρός, που για το Ισραήλ, σαφώς ήταν ευνοϊκότερα από αυτά που είχε πάρει με το «σχέδιο διανομής» του ΟΗΕ.

¹⁵ Μανόλης Κούμας. «Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος» kathimerini. 14/04/2012. <https://www.kathimerini.gr/455600/article/epikairothta/kosmos/o-prwtos-aravoisrahlinos-polemos> (πρόσβαση 19/08/2019).

¹⁶ Μανόλης (2012).

¹⁷ Στις 29 Νοεμβρίου 1947, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε ένα σχέδιο για τη διάσπαση της Παλαιστίνης σε δύο κράτη, ένα εβραϊκό και ένα αραβικό. Η απόφαση 181 υιοθετήθηκε με 33 ψήφους υπέρ (μεταξύ αυτών οι ΗΠΑ, η Σοβιετική Ένωση και η Γαλλία), 13 ψήφους κατά (μεταξύ αυτών και τα αραβικά κράτη) και 10 αποχές (εκ των οποίων και η Βρετανία). Η ψηφοφορία δεν διήρκεσε περισσότερα από τρία λεπτά.

¹⁸ Αλέξης Ηρακλείδης (1990)

Το Ισραήλ, πολέμησε για την ίδια του την ύπαρξη και κατάφερε, όχι μόνο να αποκρούσει τη συντονισμένη επίθεση πέντε αραβικών κρατών αλλά και να επεκταθεί εδαφικά. Αυτό στο οποίο όμως απέτυχε, ήταν να κερδίσει την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων με τα γειτονικά του κράτη. Η επίθεση της 15ης Μαΐου 1948 δημιούργησε ένα «σύνδρομο περικύκλωσης» στο Ισραήλ, το οποίο σύνδρομο ενίσχυσαν τα αραβικά κράτη με τη στάση τους καθώς αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν το νεοσύστατο κράτος και διακήρυξαν και την πρόθεσή τους να το καταστρέψουν. Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος για τους Εβραίους είναι «ο πόλεμος της ανεξαρτησίας», ενώ για τους Παλαιστίνιους η 15^η Μαΐου 1948, είναι «η μέρα της καταστροφής».¹⁹

1.3.3 Ο 2^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1956) - Η Κρίση του Σουέζ²⁰

Τα συχνά και αιματηρά μεθοριακά επεισόδια στις αρχές του 1956 μεταξύ Εβραίων και Αράβων, κυρίως από Αίγυπτο, Συρία και Ιορδανία είχαν οδηγήσει σε εκρηκτικό σημείο την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αφορμή όμως για την έναρξη του Αραβοϊσραηλινού πολέμου απετέλεσε η διώρυγα του Σουέζ το καθεστώς ιδιοκτησίας και η κατανομή των κερδών από τα έσοδα της χρήσεως της. Σύμφωνα λοιπόν με την επικρατούσα τότε κατάσταση, την ιδιωτική εταιρία εκμετάλλευσης της διώρυγας κατείχαν η Αγγλία με την Γαλλία με αποτέλεσμα τα υψηλά κέρδη που προέρχονταν από αυτήν, να διανέμονται μεταξύ των δύο αυτών χωρών και ένα μικρό μόνο ποσοστό να αποδίδεται στην Αίγυπτο.

Για τον παραπάνω λόγο ο πρόεδρος της Αιγύπτου Νάσερ, τον Ιούλιο του 1956 αποφασίζει την κρατικοποίηση της ιδιωτικής Διεθνούς Εταιρεία του Σουέζ με σκοπό την αποκλειστική εκμετάλλευση των εσόδων της Διώρυγας. Η Γαλλία τότε σε συνεννόηση με την Μ. Βρετανία αποφασίζουν την προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη με το πρόσχημα του ότι με την παραπάνω απόφαση της Αιγύπτου εμποδίζεται η ελεύθερη ναυσιπλοΐα των πλοίων καθώς και ότι κινδυνεύει το διεθνές εμπόριο και ζητούν την παρέμβαση της Διεθνούς κοινότητας για ανατροπή της αποφάσεως του Νάσερ για κρατικοποίηση της διώρυγας.

¹⁹ Μανόλης Κούμας (2012)

²⁰ Peter Calvocoressi. «Οι Άραβες και το Ισραήλ στην Κρίση του Σουέζ. Τόμος. Α», στο «Η Διεθνής Πολιτική μετά το 1945 (Δίτομο)», του Peter Calvocoressi, μετάφραση: Γεώργιος Βοσκόπουλος, Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Σπυρίδων Πλουμίδης, σ. 545-574. (Αθήνα: Τουρίκης, 2010).

Από την άλλη πλευρά όμως η λειτουργία του Σουέζ τους επόμενους μήνες υπό το παραπάνω καθεστώς δεν παρουσίασε κανένα απολύτως πρόβλημα καθώς ο Νάσερ προσέλαβε και αρκετούς Έλληνες πιλότους που βοήθησαν σημαντικά προς αυτήν την κατεύθυνση αναγκάζοντας έτσι τον ΟΗΕ να χαλαρώσει τις πιέσεις του προς την Αίγυπτο για αναθεώρηση της αποφάσεως κρατικοποίησης της διώρυγας. Οι Εβραίοι τότε βλέποντας την διαμορφούμενη κατάσταση άρχισαν να προκαλούν και ερχόμενοι σε συνεννόηση με Άγγλους και Γάλλους αποφασίζουν επέμβαση στην Αίγυπτο^{21,22} Στις 29 Οκτωβρίου 1956 και με αφορμή τον αποκλεισμό του λιμένα του Εϊλάτ στον κόλπο της Άκαμπα και την απαγόρευση διελεύσεως Ισραηλινών πλοίων από την Διώρυγα, ο Αρχιστράτηγος των Ισραηλινών Δυνάμεων Μοσέ Νταγιάν, εξαπολύει κεραυνοβόλο πόλεμο κατά της Αιγύπτου με σκοπό την κατάληψη του Σινά. Οι Αιγύπτιοι αιφνιδιάστηκαν και τράπηκαν σε φυγή, ενώ οι Ισραηλινές δυνάμεις έφθασαν μέχρι την διώρυγα του Σουέζ και παράλληλα κατέλαβαν την Αιγυπτιακή βάση του Σάρμ Ελ Σεϊχ. Στις 30 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, η Γαλλία και η Μ. Βρετανία απαίτησαν από τους εμπολέμους να αποσύρουν τα στρατεύματά τους δέκα μίλια μακριά από την διώρυγα, αλλά η Αίγυπτος απέρριψε το τελεσίγραφο με αποτέλεσμα να ακολουθήσει η Άγγλο-Γαλλική επέμβαση, που είχε σαν αποτέλεσμα την κατάληψη στις 5 και 6 Νοεμβρίου 1956 του Πόρτ Σάιντ και του Πόρτ Φουάντ μέχρι το Ελ Κάμπ. Τελικά, μετά από παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ενώσεως, επήλθε η κατάπαυση του πυρός²³ και τα εμπόλεμα κράτη επέστρεψαν στην κατοχή των εδαφών όπως αυτά είχαν διαμορφωθεί κατά τον πρώτο αραβοϊσραηλινό πόλεμο.

1.3.4 Ο 3^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1967) – Ο Πόλεμος των Έξι (6) ημερών

Με τον όρο «Πόλεμος των Έξι ημερών» είναι ευρέως γνωστός ο πόλεμος που ξέσπασε την 5^η Ιουνίου 1967 μεταξύ του Ισραήλ και των γειτονικών του αραβικών

²¹ Αλέξανδρος Σ. Κούτσης. *Μέση Ανατολή, Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*. (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992)

²² Στις 22 Οκτωβρίου ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μπεν Γκουριόν συναντήθηκε μυστικά με τον Γάλλο ομόλογό του Γκι Μολέ και με τον Βρετανό υπουργό Εξωτερικών Σελούιν Λόιντ στο Παρίσι και κατάρτισαν ένα άκρως απόρρητο επιχειρησιακό σχέδιο που προέβλεπε ότι το Ισραήλ θα ξεκινούσε εισβολή στην Αίγυπτο, θα προέλαυνε προς τη διώρυγα του Σουέζ και τότε οι Αγγλο-γάλλοι θα απαιτούσαν, στο όνομα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, να αποσυρθούν οι δύο εμπόλεμες χώρες σε μια απόσταση δέκα μιλίων μακριά από τη διώρυγα. Σε περίπτωση άρνησης της Αιγύπτου, όπως και αναμενόταν, οι Βρετανοί και οι Γάλλοι θα καταλάμβαναν τη ζώνη της διώρυγας. [Γιάννης Σακκάς, Η κρίση του Σουέζ. kathimerini. 19/04/2014. <https://www.kathimerini.gr/763441/article/epikairothta/kosmos/h-krish-toy-soyez> (πρόσβαση 23/08/2019)]

²³ Αλέξανδρος Σ. Κούτσης (1992).

χωρών (Αίγυπτος, Συρία και Ιορδανία). Οι εχθροπραξίες περατώθηκαν πέντε μέρες αργότερα, στις 10 Ιουνίου, με θρίαμβο των Ισραηλινών, που τριπλασίασαν τα εδάφη τους, κατακτώντας το Σινά, τη Λωρίδα της Γάζας, τη Δυτική Όχθη, την Ανατολική Ιερουσαλήμ και τα Υψίπεδα του Γκολάν.²⁴

Δύο χρόνια μετά την λήξη του δεύτερου αραβοϊσραηλινού πολέμου η Αίγυπτος άρχισε να κάνει νηοψίες σε πλοία που έπλεαν από και προς το Ισραήλ ενώ παράλληλα υπήρξε και το πρόβλημα των υδάτων, όταν το Ισραήλ άρχισε να κατασκευάζει αγωγό με σκοπό, την εκτροπή του Ιορδάνη ποταμού, για εξασφάλιση υδάτινων πόρων, προς την πεδιάδα του Νεγκέβ δημιουργώντας ένταση στις σχέσεις του με Συρία και Αίγυπτο που εξελίχθηκε στην συνέχεια σε εκατέρωθεν απειλές για σύγκρουση.

Τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή επενέβησαν οι μεγάλες δυνάμεις και αποτράπηκε τελικά η σύγκρουση ενώ παράλληλα υπήρξε συμφωνία μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου περί εκατέρωθεν απαγορεύσεως πρώτης επιθέσεως. Ιδιαίτερα ο πρόεδρος της Γαλλίας Ντε Γκώλ, επέστησε την προσοχή και στις δύο πλευρές για μη ανάμιξη σε εχθροπραξίες, καθώς την εποχή εκείνη η Γαλλία ήταν εκείνη που διοχέτευε πλούσιο πολεμικό υλικό στις χώρες της Μ. Ανατολής. Παρόλα αυτά όμως, στις 5 Ιουνίου του 1967 οι Ισραηλινοί ξεκινούν πρώτοι τον πόλεμο και μέσα σε τέσσερις ημέρες συντρίβουν τις Αιγυπτιακές δυνάμεις οι οποίες αιφνιδιάστηκαν, ενώ την πρώτη μέρα του πολέμου η Ισραηλινή αεροπορία είχε καταστρέψει στο έδαφος το σύνολο σχεδόν της ισχυρότατης Αιγυπτιακής αεροπορίας²⁵. Την ίδια ημέρα, διαθέτοντας πλέον ισχυρότατη εγγύς αεροπορική υποστήριξη, οι ισραηλινές χερσαίες δυνάμεις ξεκίνησαν την προέλασή τους προς το Σινά και τη Λωρίδα της Γάζας. Μέχρι τις 8 Ιουνίου ο στρατός του Ισραήλ κατέλαβε, με χαρακτηριστική ευκολία, το Σινά, φτάνοντας ως την ανατολική πλευρά της Διώρυγας του Σουέζ και τη Λωρίδα της Γάζας (από την Αίγυπτο), στη Δυτική όχθη του Ιορδάνη (από την Ιορδανία), ενώ εισήλθαν θριαμβευτικά στην Ανατολική Ιερουσαλήμ (Παλιά Πόλη), μετά από 1900 χρόνια.²⁶

²⁴ www.sansimera.gr. «Ο Πόλεμος των Έξι Ημερών».χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/148> (πρόσβαση 02/09/2019)

²⁵ Στις 7:45 το πρωί της 5ης Ιουνίου 1967, όλα τα διαθέσιμα αεροπλάνα του Ισραήλ (197 τον αριθμό) «σηκώθηκαν» και επιτέθηκαν αιφνιδιαστικά σε 19 αιγυπτιακά αεροδρόμια, καταστρέφοντας μέσα σε τρεις ώρες σχεδόν όλη την αεροπορία της Αιγύπτου, που αριθμούσε 400 αεροπλάνα. Οι Ισραηλινοί, με απώλειες μόνο 19 αεροσκαφών, σημείωσαν ένα απροσδόκητο θρίαμβο, που δεν μπορούσε να φανταστεί ούτε και ο πιο αισιόδοξος στρατιωτικός τους. (Πηγή: <https://www.sansimera.gr/articles/148>)

²⁶ Διονύσης Χουρχούλης, «Ο Πόλεμος των Έξι Ημερών». [kathimerini](http://kathimerini.gr). 03/06/2017. <https://www.kathimerini.gr/912385/article/epikairothta/kosmos/o-polemos-twn-e3i-hmerwn> (πρόσβαση 23/08/2019)

Οι εμπόλεμοι αποδέχθηκαν τη διαμεσολάβηση του ΟΗΕ για κατάπαυση του πυρός και τότε οι ισραηλινές δυνάμεις στράφηκαν εναντίον της Συρίας, η οποία δεν είχε σπεύσει σε βοήθεια της Αιγύπτου και της Ιορδανίας. Μέσα σε ένα διήμερο (9 - 10 Ιουνίου) οι Ισραηλινοί κατέλαβαν τα στρατηγικής σημασίας Υψίπεδα του Γκολάν και αντίκρισαν τις πεδιάδες της Δαμασκού.²⁷

Η κατάπαυση του πυρός που επέβαλε ο ΟΗΕ διέκοψε την επέλαση των Ισραηλινών στις 10 Ιουνίου²⁸ ενώ καταβλήθηκε προσπάθεια διακανονισμού της καταστάσεως, με αποχώρηση των Ισραηλινών δυνάμεων από τα κατεχόμενα και αναγνώριση του Ισραήλ από τους Άραβες, χωρίς όμως να υπάρξει συμφωνία. Ο πιο γρήγορος πόλεμος της ιστορίας, «ο Πόλεμος των Έξι (6) ημερών» όπως ονομάστηκε είχε τελειώσει και το Ισραήλ είχε αποκτήσει μικρό στρατηγικό βάθος και είχε εξασφαλίσει τον έλεγχο των υδάτινων πόρων του Ιορδάνη, των υψωμάτων του Γκολάν, της Δυτικής Όχθης του Ιορδάνη και του θύλακα της Γάζας.

Με την απόφαση 242 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ προσδιόρισε τους όρους για την επάνοδο της ειρήνης στην περιοχή και συγκεκριμένα αποχώρηση Ισραηλινών στρατευμάτων από τα κατεχόμενα εδάφη, αναγνώριση του Ισραηλινού κράτους από τα άλλα Αραβικά κράτη και αποδεκτή λύση του προβλήματος των παλαιστινίων προσφύγων.²⁹

1.3.5 Ο 4^{ος} Αραβοϊσραηλινός πόλεμος (1973) - Ο πόλεμος του Γιομ Κιπούρ

Ανήμερα της μεγαλύτερης εβραϊκής γιορτής, του Γιομ Κιπούρ (Ημέρα της Εξιλέωσης), το μεσημέρι του Σαββάτου 6 Οκτωβρίου 1973, το Ισραήλ δέχεται ταυτόχρονη επίθεση από δυνάμεις της Συρίας που εισχωρεί στα υψίπεδα του Γκολάν και της Αιγύπτου που περνούν το Κανάλι του Σουέζ. Ο τέταρτος Αραβοϊσραηλινός πόλεμος είναι πλέον γεγονός. Στην επίθεση συνδράμουν τουλάχιστον άλλες δέκα αραβικές χώρες. Ο στόχος της επίθεσης είναι η ανάκτηση των εδαφών που χάθηκαν στον Πόλεμο των Έξι Ημερών, το 1967. Αρχικά το Ισραήλ αιφνιδιάστηκε και θα υπέστη αλλεπάλληλες ήττες στις εχθροπραξίες που ακολουθήσαν. Πλήρης ήταν και ο

²⁷ Διονύσης Χουρχούλης (2017)

²⁸ Αλέξης Ηρακλείδης (1990) σ.7-14.

²⁹ Αλέξανδρος Σ. Κούτσης (1992).σ. 37-43.

αιφνιδισμός και για τη διεθνή κοινότητα, καθώς η επιχείρηση είχε προετοιμαστεί κάτω από άκρα μυστικότητα.³⁰

Στις 10 Οκτωβρίου άλλαξε η τροπή του πολέμου, καθώς οι Ισραηλινοί οργανώθηκαν, ολοκλήρωσαν την επιστράτευσή τους και πέρασαν στην αντεπίθεση εξαναγκάζοντας της δυνάμεις της Συρίας να υποχωρήσουν βαθιά μέσα στο έδαφός τους. Ο στρατός του Ισραήλ βρίσκονταν, στις 14 Οκτωβρίου, σε απόσταση βολής πυροβόλου όπλου από τη Δαμασκό. Ομοίως και στο νότο, οι Ισραηλινοί ανέκοψαν την πορεία των Αιγυπτίων, πέρασαν το Κανάλι του Σουέζ και φέρνοντας τους Αιγύπτιους σε δεινή θέση, καθώς περικύκλωσαν την 3η Στρατιά τους. Η κρίση φαινόταν να λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις, μετά την εμπλοκή των δύο υπερδυνάμεων της εποχής. (απειλές της Σοβιετικής Ένωσης για αποστολή δυνάμεων στην περιοχή και παρέμβαση του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Χένρι Κίσινγκερ). Ακολουθήσαν προσπάθειες της διεθνούς διπλωματίας, για εκτόνωση της κρίσης, που αναλήφθηκαν κατόπιν απόφασης των πετρελαιοπαραγωγών χωρών να ελαττώσουν τις εξαγωγές πετρελαίου στις Δυτικές Χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ (Α' Πετρελαϊκή Κρίση).³¹

Στις 22 Οκτωβρίου 1973, μετά από αμερικανοσοβιετικό ψήφισμα, το οποίο υιοθέτησε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Συρία αποδέχτηκε την κατάπαυση του πυρός και επανήλθε στα προ του πολέμου σύνορά της με το Ισραήλ. Στις 24 Οκτωβρίου και η Αίγυπτος υπογράφει ανάλογη συνθήκη και εξέρχεται από τον πόλεμο ωφελημένη, καθώς ανακτά τον πλήρη έλεγχο και στις δύο όχθες της Διώρυγας του Σουέζ και επιπλέον κερδίζει και μία λωρίδα γης στη δυτική όχθη του Σινά. Μία ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ καταλαμβάνει θέσεις ανάμεσά στους εμπόλεμους. Η συμφωνία θεωρήθηκε ήττα στο Ισραήλ και το κόμμα των Εργατικών που κυριαρχούσε στην πολιτική σκηνή της χώρας από το 1948 άρχισε να υποχωρεί έναντι του κόμματος των Συντηρητικών του «Λικούντ». Ο πόλεμος έφερε πιο κοντά την Αίγυπτο και το Ισραήλ, που αποφάσισαν να λύσουν τις διαφορές τους ειρηνικά στο Καμπ Ντέιβιντ, με την μεσολάβηση του Αμερικανού προέδρου Τζίμι Κάρτερ.³²

³⁰ www.sansimera.gr. «Ο Πόλεμος του Γιουμ Κιπούρ». χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/12> (πρόσβαση 13/08/2019)

³¹ Στο ίδιο

³² Στο ίδιο

1.4 Η δημιουργία μίας ευρείας και πολυδιάστατης σύγκρουσης

Η ίδρυση του Εβραϊκού κράτους σε μια περιοχή, που κατοικείτο κατά 80% και ανήκε κατά 98% σε αραβικό πληθυσμό, με τον ταυτόχρονο εκτοπισμό τους, δημιούργησε μία ευρύτερη και πολυδιάστατη σύγκρουση, η οποία φέρνει αντιμέτωπους τους λαούς της περιοχής.³³

Η συγκεκριμένη σύγκρουση έχει τρία επιμέρους σκέλη. Το πρώτο σκέλος της σύγκρουσης αποτελεί η **Ισραηλινό-παλαιστινιακή σύγκρουση**, στην οποία βρίσκονται αντιμέτωποι το κράτος του Ισραήλ με επεκτατικές βλέψεις για κατάκτηση και ενσωμάτωση στο Ισραηλινό κράτος ολόκληρης της βιβλικής Παλαιστίνης και οι Παλαιστίνιοι που επιθυμούσαν την δημιουργία ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους. Η σύγκρουση αυτή επηρεάστηκε σε σημαντικό βαθμό και από την δράση των ΗΠΑ αλλά και από τους στρατηγικούς σχεδιασμούς των υπολοίπων αραβικών κρατών της περιοχής. Δεύτερο σκέλος της σύγκρουσης αποτελούν **οι Αραβοϊσραηλινές συγκρούσεις**, οι οποίες ξεκίνησαν με κεντρικό άξονα το ζήτημα της Παλαιστίνης (Αραβοϊσραηλινός πόλεμος του 1948) και συνεχίστηκαν λόγω της κατάληψης εδαφών τους από τον Ισραηλινό στρατό. Η εν συνεχεία επιστροφή του Σινά στην Αίγυπτο, βάσει των συμφωνιών του Καμπ Ντέιβιντ και η συμφωνία μεταξύ Ισραήλ και Ιορδανίας το 1994, παρά το γεγονός του ότι συνέβαλαν στον παραμερισμό του συγκρουσιακού στοιχείου από τις Αίγυπτο- Ισραηλινές και Ιορδανό-Ισραηλινές σχέσεις αντίστοιχα και οι οποίες έχουν πάρει την μορφή μιας «παγωμένης ειρήνης»³⁴ δεν ήταν αρκετά για την πλήρη εξομάλυνση των σχέσεων στην περιοχή, εξαιτίας της άρνησης των άλλων αραβικών κρατών της λεγόμενης πρώτης γραμμής να προβούν σε αντίστοιχες ενέργειες με αυτές του Καΐρου, αλλά και των επιδιώξεων του Ισραήλ.³⁵ Στο τρίτο σκέλος της σύγκρουσης διακρίνουμε **τις ισλαμικές συγκρούσεις**, οι οποίες έφεραν κατά περιόδους αντιμέτωπα ισλαμικά κράτη κυρίως του Αραβικού κόσμου μεταξύ τους είτε με ένοπλη αναμέτρηση (πχ πόλεμος Ιράν – Ιράκ) είτε με δημιουργία ψυχρών σχέσεων με κάποιο κράτος, όπως στην περίπτωση της Αιγύπτου εξαιτίας της υπογραφής χωριστής συνθήκης με το Ισραήλ. Είναι σαφές ότι το αντικείμενο των ενδοαραβικών αυτών τριβών ή και ενόπλων αντιπαραθέσεων είναι πολύπλοκο και βέβαια

³³ Τάνια Ράινχαρτ. «Ισραήλ Παλαιστίνη. Πως να δώσουμε τέλος στον πόλεμο του 1948. Μετάφραση: Αλέξης Καζάζης. (Αθήνα: Πατάκης, 2003).

³⁴ Ράινχαρντ (2003), σ. 27-32

³⁵ το Ισραήλ προσάρτησε την ανατολική Ιερουσαλήμ το 1980 και το Γκολάν το 1981, και συνεχίζει να ελέγχει στρατιωτικά τον Ν. Λίβανο.

συγκρουσιακό, καθώς περιέχει διαμετρικά αντίθετες επιδιώξεις για θέματα κλειδιά στον αραβικό κόσμο, όπως είναι η κατάκτηση της ηγεμονίας του, η ανατροπή ή η διατήρηση του πολιτικού status quo στην περιοχή, η επικράτηση δυτικού ή σοσιαλιστικού πολιτικού προσανατολισμού, επιστροφή ή όχι σε ισλαμικές μορφές κρατικής οργάνωσης, κλπ. Έτσι οι υφιστάμενες αυτές συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ των αραβικών κρατών επηρέασαν και εξακολουθούν να επηρεάζουν τόσο τις δυνατότητες δράσης και αντίδρασης του αραβικού κόσμου, όσο και την πορεία των υπολοίπων προβλημάτων που συνδέονται με την Αραβοϊσραηλινή σύγκρουση και κυρίως, το Παλαιστινιακό.³⁶

1.5 Σουνίτες και Σίίτες Μουσουλμάνοι – Η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο βασικών κλάδων του Ισλάμ

1.5.1 Ο θάνατος του Μωάμεθ και η διαμάχη της διαδοχής του

Η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο βασικών κλάδων του Ισλάμ ξεκίνησε αμέσως μετά το θάνατο του προφήτη Μωάμεθ, το 632 μ.Χ. με κύριο αίτιο το θέμα της διαδοχής του προφήτη, δηλαδή ποιος θα ήταν ο διάδοχος του Μωάμεθ, αφού ο ίδιος δεν όρισε κάποιον.³⁷ Από τη μία ήταν οι «Ορθόδοξοι» Μουσουλμάνοι ή Σουνίτες ενώ από την άλλη οι Σίίτες. Αυτές οι δυο φατρίες ενεπλάκησαν σε έναν ανηλεή και αιματηρό πόλεμο για εκατοντάδες χρόνια, για το ποιος θα λάβει το χρίσμα του Χαλίφη³⁸, δηλαδή του Ηγεμόνα όλων των Μουσουλμάνων. Ο Μωάμεθ είχε «χτίσει» μια τεράστια «αυτοκρατορία» πιστών, πρόθυμων να τον ακολουθήσουν σε οτιδήποτε ζητούσε.³⁹ Μετά τον θάνατο του Προφήτη Μωάμεθ., οι οπαδοί του γαμπρού του, ιμάμη Αλή που ήταν εξάδελφος του Μωάμεθ και σύζυγος της κόρης του Φατίμα, ισχυρίστηκαν ότι τον Προφήτη έπρεπε να διαδεχθούν ως ανώτατοι θρησκευτικοί ηγέτες των μουσουλμάνων, μόνο οι στενοί συγγενείς του. Αυτός ο ισχυρισμός τους έφερε σε αντίθεση με μερίδα πιστών, που θεωρούσε ότι τον Μωάμεθ θα μπορούσε να διαδεχθεί οποιοσδήποτε ενάρετος μουσουλμάνος, χωρίς να προέρχεται απαραίτητα από το

³⁶ Χ. Ψυρόπουλος (2013)

³⁷ Φωτεινή Δουλγέρη, «Σουνίτες - Σίίτες: Η ιστορία των δύο Ισλάμ». euronews 01/08/2016. <https://gr.euronews.com/2016/08/01/the-difference-between-shia-and-sunni-explained> (πρόσβαση 08/09/2019)

³⁸ Από την Αραβική λέξη Khalifa που σημαίνει ο διάδοχος.

³⁹ Βενιζέλος Λεβεντογιάννης. «Σουνίτες και Σίίτες: Το ποτισμένο με αίμα σχίσμα του Ισλάμ». onalert, 04/01/2016. <https://www.onalert.gr/kosmos/sounites-siites-potismeno-aima-sxisma-islam/121575/>. (πρόσβαση 09/11/2019)

οικογενειακό του περιβάλλον. Οι μουσουλμάνοι που ακολούθησαν τον Αλή ονομάστηκαν «οπαδοί του Αλή» (Σί'άτ Αλή στα αραβικά ή εν συντομία Σιίτες).⁴⁰

Οι Σουνίτες θεωρούν ότι το χρίσμα πρέπει να λάβει εκείνος που ακολουθεί ορθά, την ομολογία πίστης στο Κοράνι, το Ιερό Βιβλίο του Ισλάμ και που ακολουθεί την Σούνα τον κανόνα δηλαδή του Μωάμεθ. Οι Σιίτες από την άλλη, όπως ανέφερα παραπάνω είναι οι οπαδοί του Αλή και θεωρούν ότι αυτός, έπρεπε να διαδεχθεί τον Μωάμεθ μετά τον θάνατο του, αφού ήταν εξάδελφος και γαμπρός του, άρα κατάγεται από την οικογένεια του. Ο Αλή και ο γιος του Χουσεΐν, κατά την κούρσα της διαδοχής δολοφονήθηκαν από τον Σουνίτη Μουαουίγια ιμπν Αμπί Σουφυάν. Οι μάχες που ακολούθησαν για τη διαδοχή του προφήτη, ανάμεσα σε Σουνίτες και Σιίτες, ήταν απίστευτης έντασης και αγριότητας. Αυτοί που τελικά επικράτησαν ήταν οι Σουνίτες. και πρώτος Χαλίφης ανακηρύχθηκε ο Αμπού Μπάκρ, ο πεθερός του Μωάμεθ, ενώ οι ηττημένοι Σιίτες υπέστησαν διωγμούς και εκκαθαρίσεις που τρομάζουν.⁴¹

1.5.2 Οι θρησκευτικές διαφορές Σιϊτών και Σουνιτών

Η πίστη των μουσουλμάνων βασίζεται, όπως γνωρίζουμε, στο Κοράνι, το ιερό βιβλίο του Ισλάμ και τις Χαντίθ, οι οποίες είναι προφορικές οδηγίες για τον τρόπο λατρείας και αλλά και τον τρόπο ζωής, που πρέπει να ακολουθούν οι πιστοί μουσουλμάνοι. Το Κοράνι και οι Χαντίθ προσδιορίζουν τον ισλαμικό νόμο, τη Σαρία. Η Σαρία ρυθμίζει τους κανόνες που διέπουν θέματα όπως γάμου, διαζυγίου, ιδιοκτησίας, κληρονομιάς, συμφωνητικά και συμβόλαια, τραπεζικές και εμπορικές συναλλαγές, υποθήκες, δάνεια, επενδύσεις.⁴²

Η βασική διαφορά ανάμεσα στα δυο δόγματα είναι ότι οι Σουνίτες προσεύχονται πέντε φορές την ημέρα, ενώ οι Σιίτες τρεις. Υπάρχουν όμως μεταξύ τους και διαφορές σχετικά με την αντίληψη του Ισλάμ. Οι Σιίτες ακολουθούν τις δικές τους Χαντίθ δίνοντας μεγάλη σημασία στα κηρύγματα του Αλί και των απογόνων του, ενώ οι Σουνίτες αποδέχονται διαφορετική έκδοση των Χαντίθ.⁴³

⁴⁰ [www.mixanitouxronou.gr. «Το σχίσμα των Μουσουλμάνων και η πολύνεκρη διαμάχη τους».χ.χ. http://www.mixanitouxronou.gr/to-schisma-ton-mousoulmanon-ke-i-polinekri-diamachi-tous-pii-ine-i-sounites-ke-pii-i-siites-pio-dogma-akolouthoun-i-talimpan-i-al-kainta-ke-to-isis/ \(πρόσβαση 08/11/2019](http://www.mixanitouxronou.gr/to-schisma-ton-mousoulmanon-ke-i-polinekri-diamachi-tous-pii-ine-i-sounites-ke-pii-i-siites-pio-dogma-akolouthoun-i-talimpan-i-al-kainta-ke-to-isis/)

⁴¹ Βενιζέλος Λεβεντογιάννης (2016)

⁴² Φωτεινή Δουλγέρη (2016)

⁴³ Στο ίδιο

Μία άλλη σημαντική διαφορά Σουνιτών και Σιϊτών είναι η προέλευση των ιμάμηδων. Οι Σιϊτες θεωρούν πως οι ιμάμηδες δεν είναι απλώς βοηθοί του Προφήτη αλλά έχουν θεϊκή προέλευση και είναι οι εκπρόσωποί του στη γη. Έτσι οι Σιϊτες δεν προσκυνούν μόνο στη Μέκκα, αλλά στους τάφους των 11 από τους 12 ιμάμηδες⁴⁴ Οι Σουνίτες από την άλλη δεν αποδίδουν και τόσο μεγάλη αξία στους ιμάμηδες, αντίθετα αποκαλούν όλους τους πνευματικούς ηγέτες των μουσουλμάνων με αυτό το όνομα. ⁴⁵

Διαφορά υπάρχει ακόμα και στους πυλώνες της πίστης του Ισλάμ. Ενώ και τα δύο ρεύματα δέχονται τους πέντε πυλώνες της Πίστης, που είναι η ομολογία της πίστης, η προσευχή, η νηστεία, ο φόρος ελεημοσύνης και το προσκύνημα στη Μέκκα, οι Σιϊτες προσθέτουν άλλους πέντε. Οι επιπλέον πυλώνες των Σιϊτών είναι η μοναδικότητα του Θεού, η ανάσταση, η θεϊκή δικαιοσύνη, η δύναμη του Προφήτη και η πίστη στην πολιτική και πνευματική ανωτερότητα των απογόνων του Προφήτη.⁴⁶

1.5.3 Οι θρησκευτικές διαφορές μετατρέπονται σε πολιτικές

Οι Σουνίτες αποτελούν την πλειοψηφία στον Ισλαμικό κόσμο με ποσοστό που ανέρχεται περίπου στο 85% των μουσουλμάνων, ενώ από την άλλη οι Σιϊτες αποτελούν μειοψηφία με ποσοστό περίπου στο 15%. Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου η πλειοψηφία των κατοίκων Τουρκίας, Αιγύπτου, Σαουδικής Αραβίας, Ιορδανίας και Συρίας είναι Σουνίτες, ενώ το Ιράν, το Ιράκ, η Συρία, ο Λίβανος και το Μπαχρέιν κατοικούνται ως επί το πλείστο από Σιϊτες. Οι διαφορές μεταξύ των δυο ρευμάτων, προκάλεσαν μεγάλες διαμάχες, σε σημείο τέτοιο ώστε να διακυβεύεται αρκετές φορές η συνοχή της ισλαμικής κοινωνίας και η επιβίωση του εκάστοτε κράτους. Εξαιτίας της «ενδό ισλαμικής» αυτής διαμάχης η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής (Μαγκρέμπ) έχει δοκιμαστεί αρκετές φορές στο παρελθόν από εμφύλιες συγκρούσεις, ενώ σύγχρονα παραδείγματα τέτοιων εμφυλίων πολέμων αποτελούν το Ιράκ, η Υεμένη και η Συρία.⁴⁷

Το 680 μ.Χ., όταν δολοφονήθηκε ο γιος του Αλή, Χουσεΐν η αντιπαράθεση Σιιτών και Σουνιτών μετατράπηκε σε διχασμό. Από τότε μεταξύ των δύο διαφορετικών

⁴⁴ Ο 12^{ος} ιμάμης, ο Μεχντί, θεωρείται κρυμμένος ή ότι έχει εξαφανιστεί.

⁴⁵ Φωτεινή Δουλγέρη (2016)

⁴⁶ Φωτεινή Δουλγέρη (2016).

⁴⁷ Μηνάς Στραβοπόδης. «Η Ενδο-Ισλαμική διαμάχη Σουνιτών-Σιιτών & οι Εκφάνσεις της στο Σήμερα». offlinepost 03/10/2019. <https://www.offlinepost.gr/2019/10/03/η-ενδο-ισλαμική-διαμάχη-σουνιτών-σιιτ/>. (πρόσβαση 10/11/2019)

ισλαμικών κόσμων, αυξάνεται διαρκώς η έχθρα και διευρύνεται το χάσμα. Οι Σουνίτες, ως πλειονότητα, κατάφεραν να μονοπωλήσουν την πολιτική ισχύ στα ισλαμικά κράτη. Οι Σίιτες παρότι, γνώρισαν σημαντικό παραγκωνισμό από την αρχή της αντιπαράθεσης ως και την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, κατάφεραν να διατηρήσουν Σιιτικές κοινότητες μέσα στα Σουνιτικά κράτη, γεγονός που αποτέλεσε αργότερα αφορμή για το ξέσπασμα αριθμού εμφυλίων συρράξεων. Επιπρόσθετα ο Ψυχρός Πόλεμος ήταν αφορμή για να ενταθεί ακόμα περισσότερο η διαμάχη μεταξύ των δύο πλευρών, εξαιτίας της συμμαχίας ΗΠΑ και Σαουδικής Αραβίας.⁴⁸ Το ρήγμα διευρύνθηκε περισσότερο με την Ιρανική Επανάσταση του Αγιατολάχ Χομείνι το 1979, έτος που αποτελεί ορόσημο για το Σιιτικό Ισλάμ.⁴⁹

Με την επανάσταση του Χομείνι και την εγκαθίδρυση μιας Ισλαμικής Δημοκρατίας, με διοίκηση στα πρότυπα θεοκρατικού κράτους⁵⁰, το Ιράν μετατράπηκε στον μεγαλύτερο εχθρό του Σουνιτικού Ισλάμ, καθώς αποτέλεσε το πρότυπο πολιτικής οργάνωσης ενός ισλαμικού κράτους, το οποίο όλοι οι Σουνίτες ήθελαν για το κράτους τους. Με δεδομένο ότι τα περισσότερα Σουνιτικά κράτη διοικούνται από στρατιωτικά καθεστώτα, υπέρμαχα του αραβικού εθνικισμού, ο οποίος είναι το αντίπαλο δέος του πολιτικού Ισλάμ. Η παράμετρος του αραβικού εθνικισμού περιπλέκει περισσότερο και κάνει πιο σύνθετη την «ενδό-ισλαμική» διαμάχη.⁵¹

Μετά την Ιρανική Επανάσταση ξεκίνησε ανταγωνισμός μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας για την περιφερειακή ηγεμονία στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς το Ιράν αυτοπροσδιορίστηκε ως προστάτιδα δύναμη του Σιιτικού Ισλάμ, η Σαουδική Αραβία ως η αντίστοιχη του Σουνιτικού Ισλάμ και έτσι δημιουργήθηκε ένα δίπολο μεταξύ των δύο αυτών κρατών. Στα πλαίσια αυτού του ανταγωνισμού Ιράν και Σαουδική Αραβία χρηματοδοτούν και εξοπλίζουν την εκάστοτε πλευρά στους εμφύλιους που ξεσπούν στη Μέση Ανατολή.⁵² Η εξίσωση, γίνεται ακόμη πιο περίπλοκη όταν εντάσσεται και το Ισραήλ στο «παιχνίδι» του ανταγωνισμού για την περιφερειακή ηγεμονία, καθώς με το αυτό υπάρχει διαμάχη τόσο από πλευράς Ιράν όσο και από πλευράς Σαουδικής Αραβίας.⁵³

⁴⁸ Οι Σίιτες- κυρίως - θεωρούν τις ΗΠΑ ως την προσωποποίηση του Σατανά στη Γη.

⁴⁹ Μηνάς Στραβοπόδης (2019).

⁵⁰ Το οποίο δεν είχε καταφέρει τόσο καιρό το Σουνιτικό πολιτικό Ισλάμ.

⁵¹ Μηνάς Στραβοπόδης (2019).

⁵² Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Συρία και η Υεμένη, με τη στήριξη που παρέχει το Ιράν στον Άσαντ και στους Χούτι αντίστοιχα.

⁵³ Μηνάς Στραβοπόδης (2019).

Τέλος οι εξωτερικοί παράγοντες, σε σχέση με το Ισλάμ, όπως είναι το Ισραήλ, οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Κίνα καθώς και οι περιφερειακοί και παγκόσμιοι ανταγωνισμοί ισχύος καθιστούν εύθραυστες και ευμετάβλητες τις ισορροπίες και περιπλέκουν την «ενδό-ισλαμική» διαμάχη. Επίσης ο διπλός διχασμός, πολιτικός και θρησκευτικός, τροφοδοτεί τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να σταθεροποιηθεί η περιοχή.⁵⁴

⁵⁴ Στο ίδιο.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ

2.1 Η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική του Ισραήλ

2.1.1 Οι Εθνικοί Στρατηγικοί Αντικειμενικοί Σκοποί του Ισραήλ

Η υψηλή στρατηγική ή εθνική στρατηγική, όπως αναφέρεται στα στρατιωτικά εγχειρίδια, «είναι η επιστήμη και η τέχνη της ανάπτυξης και χρησιμοποίησης των πολιτικών, οικονομικών και ψυχικών δυνατοτήτων ενός έθνους, καθώς και των Ενόπλων Δυνάμεων του σε καιρό ειρήνης, έντασης ή πολέμου, με σκοπό την εξασφάλιση των εθνικών αντικειμενικών σκοπών»⁵⁵ και με βάση αυτή εκπονείται η Πολιτική Εθνικής Άμυνας που έχει ως «αντικειμενικό σκοπό τη διαφύλαξη της ειρήνης και την εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας. Επιτυγχάνεται με κατάλληλους χειρισμούς της εξωτερικής πολιτικής και με διατήρηση επαρκών στρατιωτικών δυνάμεων, ικανών να επιτύχουν αξιόπιστη αποτροπή»⁵⁶

Οι Εθνικοί Στρατηγικοί Αντικειμενικοί Σκοποί (ΕΘΣΚ) από την άλλη, είναι οι θεμελιώδεις αντικειμενικοί σκοποί / στόχοι τους οποίους θέτει ένα κράτος, η εκπλήρωση των οποίων είναι απαραίτητη για την προάσπιση και προαγωγή των Εθνικών του Συμφερόντων.⁵⁷ Η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική «απορρέει από την Πολιτική Εθνικής Άμυνας και αποσκοπεί στην προάσπιση των εθνικών συμφερόντων και νόμιμων δικαιωμάτων της χώρας, στην εξασφάλιση της ακεραιότητας του εθνικού χώρου και στη διαφύλαξη της ειρήνης στην περιοχή, με ένοπλες δυνάμεις ικανές να επιτύχουν αξιόπιστη αποτροπή».⁵⁸

Στο πλαίσιο της εφαρμοζόμενης υψηλής στρατηγικής, ο Στρατιωτικός Αντικειμενικός Σκοπός του Ισραήλ είναι η διατήρηση του status quo των συνόρων του με αμυντικό δόγμα⁵⁹. Οι στρατιωτικοί αυτοί αντικειμενικοί σκοποί είναι η εξασφάλιση

⁵⁵ Στρατιωτικό Εγχειρίδιο Εκστρατείας. «ΕΕ 100-1, Επιχειρήσεις». (Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΙΔΟ, 2008). σ.5.

⁵⁶ Στο ίδιο.

⁵⁷ Αθανάσιος Πλατιάς. «Το νέο διεθνές σύστημα. μια ρεαλιστική προσέγγιση διεθνών σχέσεων». (Αθήνα Παπαζήσης, 1995)

⁵⁸ Στρατιωτικό Εγχειρίδιο Εκστρατείας (2008). σ.5

⁵⁹ Stuart A. Cohen, Efraim Inbar. "A taxonomy of Israel's use of military force" Journal of strategic studies vol. 10, (1991) doi:10.1080/01495939108402837.

της εδαφικής ακεραιότητας, της εσωτερικής ηρεμίας και της ειρήνης και η εξασφάλιση των Εβραϊκών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή.⁶⁰

2.1.2 Το δόγμα του Ισραήλ για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις

Από την ίδρυσή του το 1948 το Ισραηλινό κράτος, ακολούθησε μία αυστηρά αποτρεπτική στρατηγική έναντι των εχθρών του, οι οποίοι συνήθως βρισκόταν σε πολύ μικρή απόσταση από αυτό. Οι επιθέσεις εναντίον του, επιτυχείς ή όχι αντιμετωπίστηκαν με ταχύτητα και ισχυρή ανταπόδοση. Σε περιόδους που το Ισραήλ αισθανόταν την απειλή, ή υποπτευόταν προπαρασκευή απειλής εναντίον του, ενεργούσε δραστικά, όπως για παράδειγμα τον Ιούνιο του 1981 με την καταστροφή του πυρηνικού αντιδραστήρα του Όσιρακ κοντά στην Βαγδάτη. Ωστόσο, στην συγκεκριμένη επιχείρηση υπάρχει το ερωτηματικό για την πραγματική αιτία αυτής της επιθέσεως, καθώς την περίοδο εκείνη το Ιράκ βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση από το 1980 με το Ιράν και ως εκ τούτου κάθε αντίδρασή του θα ήταν αδύνατη ή έστω χλιαρή.⁶¹

Στο επιχειρησιακό επίπεδο το στρατιωτικό δόγμα του εβραϊκού κράτους είναι επιθετικό. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το Ισραήλ δεν διαθέτει στρατηγικό εδαφικό βάθος ώστε να μπορεί να απορροφήσει τις εχθρικές επιθέσεις. Η Ισραηλινή ηγεσία έχει αντιληφθεί ότι η επίθεση είναι ο μόνος τρόπος βιώσιμης και στρατηγικής άμυνας. Κατά συνέπεια, έχει υιοθετηθεί το δόγμα **“deterrence by first-strike denial”** και όχι το δόγμα **“deterrence by second-strike punishment”**, δηλαδή, «αποτροπή με πρώτη επίθεση απαγόρευσης» και όχι «αποτροπή με δεύτερη επίθεση τιμωρίας».⁶² Με άλλα λόγια το στρατηγικό δόγμα της πρώτης επίθεσης, που χαρακτηρίστηκε και ως το «πρώτο πλήγμα» μεταφράζεται σε μία προληπτική επίθεση κατά του εχθρού και κυρίως εναντίον των βασικών μέσων του εκδήλωσης της εχθρικής επίθεσης, με τέτοιο τρόπο ώστε αυτός να καταστεί ανίκανος να συνεχίσει τις εχθροπραξίες. Στην πράξη το στρατηγικό δόγμα του «πρώτου πλήγματος» εκδηλώνεται μία και μόνο χειρουργική επίθεση, η οποία θα τερματίσει την ένοπλη σύγκρουση σε μικρό χρονικό διάστημα. Η υποδειγματικότερη εφαρμογή στην πράξη του στρατηγικού ισραηλινού δόγματος, ήταν ο Πόλεμος των Έξι Ημερών το 1967. Επίσης το συγκεκριμένο δόγμα εφαρμόστηκε και

⁶⁰ Stuart A. Cohen, Efraim Inbar (1991).

⁶¹ Stuart A. Cohen (1995).

⁶² Stuart A. Cohen, Efraim Inbar (1991).

σε άλλες πολεμικές συγκρούσεις, ίσως όχι τόσο υποδειγματικά όσο το 1967, αλλά με ικανοποιητικά όμως αποτελέσματα. Οι συρράξεις στις οποίες το Ισραήλ εφάρμοσε ανάλογο επιθετικό δόγμα ήταν η Κρίση του Σουέζ το 1956, οι δύο πόλεμοι του Λιβάνου το 1982 και το 2006, καθώς και οι επιθέσεις στη Λωρίδα της Γάζας (επιχείρηση Cast Lead το 2008 και επιχείρηση Protective Edge το 2014).⁶³,

Η αιφνιδιαστική επίθεση που εκδηλώνεται μόλις υπάρξουν πληροφορίες για επικείμενη εχθρική εισβολή, είναι ο βασικός άξονας του ισραηλινού στρατηγικού δόγματος. Επιπρόσθετα η εφαρμογή του «πρώτου πλήγματος», προϋποθέτει την ύπαρξη συνεχούς ετοιμότητας ώστε, μόλις υπάρχουν πληροφορίες για επικείμενη εισβολή, ο στρατός του Ισραήλ να χτυπήσει πρώτος, για να αιφνιδιάσει τον εχθρό και να ανατρέψει το αριθμητικό του μειονέκτημα. Το συγκεκριμένο στρατηγικό δόγμα, που δοκιμάστηκε πολλές φορές στα πεδία των μαχών, ήταν αυτό που επέτρεψε σε ένα μικρό κράτος που περιβάλλεται από απειλές, να υπάρχει και να επιβιώνει. Συμπερασματικά μπορούμε να καταλήξουμε στο ότι το πνεύμα επιθετικότητας αλλά και ο βαθμός επικινδυνότητας που περικλείει η ισραηλινή προσέγγιση, δείχνει πως δεν είναι απαραίτητη η άμυνα και η καρτερική προσημονή της εχθρικής επίθεσης από την πλευρά του αδυνάμου, αλλά πως με κατάλληλη εκπαίδευση, εξοπλισμό και ισχυρή θέληση τα στρατιωτικά επιτεύγματα του αδυνάμου να αγγίζουν τα όρια του θαύματος.⁶⁴

Το Ισραήλ επιδιώκει επίσης οι αναμετρήσεις να διεξάγονται στα σύνορα και όχι μέσα στα εδάφη αυτού. Από το 1948 μέχρι και σήμερα, ισχύει το περίφημο Δόγμα Μπεν Γκουριόν. «Πόλεμος μακριά από το έδαφός μας». Η κουλτούρα του προληπτικού χτυπήματος, συνδέεται άμεσα με την περικύκλωση που μπορεί να θεωρήσει ότι υφίσταται το Ισραήλ και με τη μικρή του εδαφική έκταση⁶⁵. Μία άλλη ακόμα επιδίωξη είναι οι επιχειρήσεις να διεξάγονται ταχύτατα και αποτελεσματικά, ώστε να έχουν το μικρότερο δυνατό κόστος αφενός και αφετέρου να μην δίνεται χρόνος σε τρίτους να παρέμβουν πριν το Ισραήλ πετύχει τον αντικειμενικό του σκοπό. Ο βασικότερος όμως λόγος που το Ισραήλ ήθελε οι επιχειρήσεις να εκτελούνται ταχύτατα και αντίστοιχα να μην διαρκούν πολύ, ήταν το ότι ενώ σε 48 ώρες υπήρχε δυνατότητα συμμετοχής στις

⁶³ Ηλίας Παπαδόπουλος «*Το Στρατηγικό Δόγμα του Ισραήλ – Νικώντας τους Γολιάθ*». powerpolitics 29/03/2017. <https://powerpolitics.eu/to-στρατηγικό-δόγμα-του-ισραήλ-νικώντας-τους-γολιάθ/> (πρόσβαση 10/08/2019)

⁶⁴ Στο ίδιο.

⁶⁵ Αλέξανδρος Δρίβας. «*Η σιωπή του Ισραήλ για τη Συρία και οι σχέσεις του με τις ΗΠΑ*». 05/11/2019. <https://www.liberal.gr/diplomacy/h-siopi-tou-israil-gia-ti-suria-kai-oi-scheseis-tou-me-tis-ipa/>272973 (πρόσβαση 06/11/2019)

επιχειρήσεις του 80% του πληθυσμού του κράτους, ένας μακροχρόνιος πόλεμος (πχ 15 ημερών) για τον ίδιο λόγο θα μπορούσε να οδηγήσει σε οικονομική κατάρρευση τη χώρα.⁶⁶

2.1.3 Η απειλή επιβάλλει υιοθέτηση στρατηγικής για την αντιμετώπισή της

Το Ισραήλ, έχει την πεποίθηση ότι η απειλή είναι μεγάλη και έντονη. Η πεποίθηση αυτή προέρχεται από τη θέση ότι, όλα τα Αραβικά κράτη είναι μέρη τουλάχιστον σε ένα ποσοστό, μιας γενικότερης κίνησης που σκοπό έχει να καταστρέψει και εξαφανίσει το κράτος του Ισραήλ. Η πεποίθηση αυτή, έχει δημιουργήσει στους Ισραηλίτες έναν ωμό ρεαλισμό, σχετικά με τους αντικειμενικούς στόχους του κράτους σε έναν επικείμενο πόλεμο.⁶⁷ Ο Αρχιστράτηγος του Ισραήλ, Ρον Ταλ, παρατηρούσε ότι *«από τα πρώτα χρόνια, οι αρχηγοί της I.D.F (Israel Defense Force), συνειδητοποίησαν ότι δεν θα έχουν την ευκαιρία να μπορέσουν να πάρουν μία τελική και καθοριστική εθνική απόφαση, ξεκινώντας από μία ήττα του στρατού του Ισραήλ από τους εχθρούς του»*.

Είναι επίσης κατανοητό ότι το Ισραήλ, δεν θα μπορούσε να επιβάλλει την κυριαρχία του σε μια περιοχή που θα εκτείνονταν από τον Ατλαντικό Ωκεανό έως τον Περσικό Κόλπο. Έτσι, η διαμάχη θα μπορούσε να συνεχιστεί για πολύ καιρό με ένα ασταμάτητο αριθμό γύρων (Ισραηλινός όρος για την μεγάλη μάχη). Η έκταση και η ένταση της διαμάχης, οδήγησαν, κατά την δική τους βέβαια αντίληψη, τους Ισραηλίτες στο να δουν προσεκτικά, την θεωρία των Αράβων περί «εξαφάνισης του Ισραήλ σε στάδια» ή περί της μακροπρόθεσμης τακτικής της φθοράς. Αυτή υποτίθεται ότι θα οδηγούσε στην προοδευτική συρρίκνωση του Ισραήλ, πρώτα στα πριν το 1967 σύνορα και κατόπιν σε αυτά των προτάσεων του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών το 1947.⁶⁸

Έτσι η στρατηγική του Ισραήλ επηρεάστηκε σημαντικά από τα παραπάνω, με αποτέλεσμα αυτό να ρίξει το βάρος σε τέσσερεις παράγοντες, που παίζουν

⁶⁶ Stuart A. Cohen, Efraim Inbar (1991).

⁶⁷ Efraim Inbar and Shamuel Sandler. *“Israel’s Deterrence Strategy Revisited”*. BESA Center 1994. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policy-studies/israels-deterrence-strategy-revisited-2-2/> (πρόσβαση 12/09/2019)

⁶⁸ Στο ίδιο

σημαντικό και καθοριστικό ρόλο για την περιοχή. Οι παράγοντες αυτοί είναι η γεωγραφία, ο πληθυσμός, οι οικονομικοί πόροι και η ανάμιξη των υπερδυνάμεων.⁶⁹

2.1.4 Οι εγγύς απειλές του Ισραήλ και η στρατηγική αποτροπής

Η έλευση των πυρηνικών όπλων και ο φόβος χρήσης τους έκανε την αποτροπή ως το κεντρικό σημείο της σύγχρονης στρατηγικής σκέψης. Η αποτροπή εμφανίζεται να είναι μια έννοια χωρίς περιστροφές δηλαδή, *«η χρήση της στρατιωτικής απειλής για να παρεμποδιστεί ο αντίπαλος από το να κάνει κάτι (το οποίο είναι να χρησιμοποιήσει δύναμη), στο να πετύχει ένα αντικειμενικό σκοπό τον οποίο θεωρεί επιθυμητό»*.⁷⁰

Η αποτροπή κατέχει κεντρική θέση στην στρατηγική σκέψη του Ισραήλ⁷¹. Αυτή η σκέψη, επηρεάζεται από μία σύνθετη και πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ διαφόρων συντελεστών όπως είναι η ξεχωριστή πολιτική και στρατιωτική δύναμη του Ισραήλ, η τοπική ισορροπία δυνάμεων, οι στρατιωτικές στρατηγικές των τοπικών πρωταγωνιστών, οι πολιτικές προτεραιότητες των αντιπάλων του Ισραήλ και ο ρόλος που παίζουν τα κράτη εκτός της περιοχής ενδιαφέροντος.

Η παραδοσιακή λογική βάση του Ισραήλ για υιοθέτηση της στάσης αποτροπής ήταν χωρίς περιστροφές ευθεία. Αντίθετα με τους αντιπάλους του στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, το Ισραήλ έχει υπάρξει από την αρχή μια δύναμη σταθερότητας χωρίς επιθυμία για τοπικές επεκτάσεις. Επιπρόσθετα, η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του αντιλήφθηκε ότι δεν μπορούσε να εξαναγκάσει τις Αραβικές χώρες να αποδεχτούν την ύπαρξή του με την χρήση στρατιωτικής δυνάμεως. Έτσι, η αποτροπή των Αραβικών σχεδίων να καταστρέψουν το Εβραϊκό κράτος, έγινε σκοπός του Ισραήλ και οι ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις υιοθέτησαν μία επιθετικού πνεύματος επιχειρησιακή θέση. Αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία και επιτιθέμενο πρώτο στον εχθρό, για τον αιφνιδιασμό του εάν αυτό ήταν δυνατόν, το Ισραήλ πίστευε ότι θα αποκτούσε επιπρόσθετα πολιτικά και στρατιωτικά πλεονεκτήματα. Τελικά, όπως

⁶⁹ Ιωάννης Θ. Μάζης (2008), σ. 47-49.

⁷⁰ Efraim Inbar and Shamuel Sandler (1994)

⁷¹ Στο ίδιο.

υποστηρίζονταν από τους πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες του Ισραήλ, μόνο ένας στρατός ικανός να προξενήσει μια απaráμιλλη νίκη μπορεί να έχει αποτρεπτική ισχύ.⁷²

Ωστόσο, υπήρξαν παραδείγματα και περιπτώσεις αποτυχίας της «αποτροπής», όπως οι δραστηριότητες τρομοκρατών που υπήρξαν αμείωτες, το κλείσιμο το 1967 των στενών του Τηράν και η συγκέντρωση μεγάλων Αιγυπτιακών στρατευμάτων στο Σινά, η ξαφνική επίθεση από Συρία και Αίγυπτο τον Οκτώβριο του 1973 καθώς και οι Ιρακινές πυραυλικές επιθέσεις κατά του Ισραήλ κατά την διάρκεια του πολέμου του Κόλπου το 1991. Αυτά τα παραδείγματα αποτυχίας της αποτρεπτικής στρατηγικής εκ μέρους των Ισραηλινών μπορούν να εξηγηθούν από κάποιο ή συνδυασμό κάποιων από τους εξής λόγους, οι οποίοι είναι η δοκιμή εκ μέρους των Αράβων της ικανότητας του Ισραήλ να αποσπά κόστος μεγαλύτερο από τα οφέλη της επιθέσεως, η διερεύνηση, εκ μέρους των αντιπάλων του Ισραήλ, για τους σκοπούς και τα σχέδιά του και η επιθυμία των Αράβων να πληρώσουν το οποιοδήποτε κόστος ήταν μεγαλύτερο από ότι αναμενόταν, ειδικά όταν το status quo ήταν πολιτικά δυσβάσταχτο.⁷³

2.2 Η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ από την επανίδρυσή του έως σήμερα

2.2.1 Η υψηλή στρατηγική του Ισραήλ

Όπως αναφέρεται παραπάνω η υψηλή στρατηγική ενός κράτους αφορά στην ανάπτυξη και χρησιμοποίηση των πολιτικών, των οικονομικών των ψυχικών δυνατοτήτων του και των Ενόπλων Δυνάμεων του για την εξασφάλιση των εθνικών αντικειμενικών του σκοπών. Η υψηλή στρατηγική του Ισραήλ συνίσταται από δυο σκέλη. Το πρώτο σκέλος της υψηλής στρατηγικής του Ισραήλ, είναι το επονομαζόμενο «σύνδρομο του Σαμφών» ή «σύνδρομο της Μασάντα», η σύγχρονη εκδοχή του οποίου, συνοψίζεται σε δυο λέξεις, «ποτέ ξανά» - “never again”. Στην πράξη, το πρώτο σκέλος της υψηλής στρατηγικής αφορά την εθνική άμυνα του εβραϊκού κράτους. Το Ισραήλ πρέπει να υπερασπιστεί τον εαυτό του με τις δικές του δυνάμεις. Για να το καταφέρει αυτό το 1958 θεμελίωσε στην έρημο Νεγκέβ και συγκεκριμένα στη Διμόνα πυρηνικό αντιδραστήρα. Η κίνηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα στα τέλη της δεκαετίας

⁷² Efraim Inbar and Shamucl Sandler (1994)

⁷³ Στο ίδιο.

του 1960 το Ισραήλ να καταστεί θερμοπυρηνική δύναμη. Στις μέρες το Ισραήλ εικάζεται ότι διαθέτει από 100 έως 400 θερμοπυρηνικές κεφαλές, που του παρέχουν τη δυνατότητα να προσβάλει, με πυραύλους, πολεμικά αεροσκάφη ή υποβρύχια, αντιπάλους σε όλο τον κόσμο.⁷⁴

Η συμμαχία με μια μεγάλη δύναμη είναι το δεύτερο σκέλος της υψηλής στρατηγικής του Ισραήλ. Η πορεία της στρατηγικής αυτής διήλθε από διάφορες φάσεις, αλλά, σύμφωνα με τους στόχους που είχε θέσει ο Μπεν Γκουριόν, η πορεία της αναζήτησης έπρεπε να έχει κατάληξη την Ουάσιγκτον. Η υλοποίηση της στρατηγικής σχέσης με τις ΗΠΑ ξεκίνησε διστακτικά επί προεδρίας Αϊζενχάουερ, άλλαξε κατεύθυνση επί Κένεντι και Τζόνσον, ενώ επί Νίξον αναπτύχθηκε δραματικά για να κλιμακωθεί όταν πρόεδρος των ΗΠΑ εκλέχθηκε ο Ρέιγκαν και τελικά πήρε τη σημερινή της μορφή.⁷⁵

Βασική συνιστώσα της Ισραηλινής υψηλής στρατηγικής που σχετίζεται άμεσα και με την περιφερειακή του στρατηγική⁷⁶ είναι η Μεσόγειος και ειδικότερα η Ανατολική Μεσόγειο, η οποία κατά την εβραϊκή άποψη είναι ο ομφάλιος λώρος του κράτους με την Αμερική και το Δυτικό Κόσμο. Για το λόγο αυτό τη Ανατολική Μεσόγειο δεν μπορεί να ελέγχουν κράτη εχθρικά ή και μη φιλικά προσκείμενα προς το Ισραήλ. Επιβεβαίωση των προαναφερθέντων αποτελούν οι δηλώσεις σε εκπομπή αμερικανικού ραδιοφώνου τον Μάρτιο του 1987, του Έντουαρντ Λούτβακ πρώην υψηλόβαθμου στελέχους της Μοσάντ, της ισραηλινής μυστικής υπηρεσίας ότι *«ο έλεγχος της Ανατολικής Μεσογείου από μη φιλικές προς το Ισραήλ δυνάμεις είναι ασυμβίβαστος με την επιβίωση του Ισραήλ»*.⁷⁷

2.2.2 Η Πολιτική των Συμμαχιών του Ισραηλινού κράτους

2.2.2.1 Οι συμμαχίες και η περιφερειακή στρατηγική του Ισραήλ

Μετά το Ολοκαύτωμα, η ισραηλινή στρατηγική σκέψη, όπως είδαμε και παραπάνω, έλεγε ότι οι εβραίοι δεν πρέπει να εξαρτώνται ή να αναμένουν βοήθεια για

⁷⁴ Μάριος Ευρυβιάδης. *«Η περιφερειακή στρατηγική του Ισραήλ»*. *Infoγνώμων Πολιτικά* 29/5/2011 http://infognomonopolitics.blogspot.com/2011/05/blog-post_345.html (πρόσβαση 17/08/2019)

⁷⁵ Στο ίδιο

⁷⁶ Η περιφερειακή στρατηγική του Ισραήλ αναπτύσσεται στην ενότητα 2.2.2 της παρούσας εργασίας

⁷⁷ Μάριος Ευρυβιάδης (2011).

την ασφάλεια τους. Αλλά αν και το Ισραήλ πρέπει να εξαρτάται στις δικές του αμυντικές ικανότητες για να εξασφαλίσει την επιβίωση του, επίσης αναγνωρίζει ότι οι δυνατότητές του δεν είναι αρκετές για να αντιμετωπιστούν οι Άραβες για μία μεγάλη χρονική περίοδο. Γι' αυτό πάντα ο στρατηγικός σχεδιασμός των Ισραηλινών περιέχει ως αντιστάθμισμα και την υποστήριξη μιας μεγάλης δύναμης. Οι αρχηγοί του Ισραήλ δεν δέχονται βέβαια, παθητικά την εξάρτηση από τις μεγάλες δυνάμεις. Η έλλειψη της αυτάρκειας δεν συνεπάγεται αυτόματα και έλλειψη αυτονομίας και γι' αυτό, οι Ισραηλινοί, δίνουν έμφαση στη διατήρηση της αυτονομίας, κυρίως στους τομείς της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής και επιμένουν στην ελευθερία των ενεργειών ακόμη και σε περιπτώσεις που έχει αντίθετη γνώμη η προστάτιδα μεγάλη δύναμη. Όπως είπε και ο Νταβίντ Μπεν Γκουριόν *«αυτό που έχει σημασία δεν είναι αυτό που λένε οι μη Ιουδαίοι αλλά το τι κάνουν οι Εβραίοι»*..⁷⁸

Ο βασικός πυλώνας της στρατηγικής του κράτους του Ισραήλ, που ήταν ένα κράτος μη αραβικό αλλά και μη ισλαμικό, μέσα σε μία περιοχή κυριαρχίας ισλαμικών αραβικών κρατών, ήταν για μισό τουλάχιστον αιώνα η επονομαζόμενη «περιφερειακή στρατηγική» του.⁷⁹ Ο «εθνοπατέρας» του Ισραήλ Νταβίντ Μπεν Γκουριόν και οι άμεσοι συνεργάτες του, ανέπτυξαν τη λογική της υπόψη στρατηγικής, της οποίας η σύλληψη ήταν απλή. Το Ισραήλ θα έπρεπε να συνάψει με μη αραβικά και μη μουσουλμανικά κράτη αλλά και πολιτικές οντότητες της ευρύτερης περιοχής πολιτικο-στρατιωτικές συμμαχίες, για να υπερκεράσει την εχθρότητα του άμεσου γειτονικού του περιγύρου. Κράτη όπως η Τουρκία, η Αιθιοπία, το Ιράν και πολιτικές οντότητες όπως οι ορθόδοξοι και καθολικοί χριστιανοί, οι Κούρδοι που κατοικούσαν σε Τουρκία, Συρία και Ιράν οι Δρούσοι στο Λίβανο και στη Συρία, οι χριστιανοί Κόπτες στην Αίγυπτο αλλά και οι χριστιανοί στο Σουδάν πληρούσαν τα κριτήρια που είχε θέσει ο Μπεν Γκουριόν για την εφαρμογή της περιφερειακής στρατηγικής του νέου κράτους.⁸⁰

Τα παραπάνω κράτη και αρκετές από τις προαναφερθέντες πολιτικές οντότητες έδειξαν ανταπόκριση στο κάλεσμα που τους έγινε από το νεοσύστατο εβραϊκό κράτος, καθένα για τους δικούς του ιδιοτελείς ή όχι λόγους. Είναι γεγονός ότι, από τη δεκαετία του 1950 ήδη, το Ισραήλ είχε αναπτύξει συμμαχίες σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο με την Τουρκία, το Ιράν και την Αιθιοπία. Οι συμμαχίες του Ισραήλ με Τουρκία, Αιθιοπία και Ιράν, περιλάμβαναν επίσης συνεργασίες σε οικονομικό και

⁷⁸ Χ. Ψυρόπουλος (2013)

⁷⁹ Ο αντίστοιχος όρος στην αγγλική γλώσσα είναι *peripheral strategy*.

⁸⁰ Μάριος Ευρυβιάδης (2011)

στρατιωτικό επίπεδο, ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ μυστικών υπηρεσιών, αλλά και συντονισμό σε διεθνή πολιτικά και οικονομικά FORA.⁸¹

Η συμφωνία μεταξύ των μυστικών υπηρεσιών Ισραήλ, Τουρκίας και Ιράν, γνωστή και ως «Συμμαχία Τρίαινας», που διήρκησε από το 1956 μέχρι το 1979, υπήρξε ένα από τα πιο ολοκληρωμένα επιτεύγματα της περιφερειακής στρατηγικής του Ισραήλ. Μέσω της «Τρίαινας» οι μυστικές Υπηρεσίες του Ισραήλ, η γνωστή Mossad, αντάλλαξε και μοιράστηκε πληροφορίες με τις αντίστοιχες Μυστικές Υπηρεσίες Τουρκίας και Ιράν, σε τέτοια κλίμακα που δεν έχει ξανασυναντηθεί από τότε. Η συμμαχία αυτή χαρακτηρίζει την πρωτοπορία του δόγματος των Ισραηλινών, στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν τους εχθρικούς γείτονές τους και αποτέλεσε μία επιτυχημένη προσπάθεια των ισραηλινών να βρουν κοινό έδαφος με συμμάχους μη Άραβες, καθώς οι περισσότερες από αυτές που δοκίμασαν απέδωσαν μόνο εφήμερη επιτυχία.⁸²

Εκτός από τις συμμαχίες στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της βορειοανατολικής Αφρικής το Ισραήλ επιδίωξε την ανάπτυξη σχέσεων και με την Ελλάδα, που πληρούσε τα σχετικά κριτήρια περί της περιφερειακής του στρατηγικής. Η Ελλάδα όμως δεν αντέδρασε θετικά, καθόσον στην Αίγυπτο υπήρχε μεγάλη ελληνική διασπορά και θεώρησε πως μια συμμαχία με το Ισραήλ τότε, θα επηρέαζε αρνητικά τους Έλληνες της Αιγύπτου. Ακόμα όμως και αν ήταν η ανταπόκριση της Ελλάδας, ήταν αδύνατο να ανταγωνιστεί τις προσδοκίες των Ισραηλινών από τη συμμαχία με την Τουρκία, καθώς θεωρούσαν τόσο την Τουρκία, όσο και το Ιράν, τον ακρογωνιαίο λίθο, για την οικοδόμηση της περιφερειακής στρατηγικής τους.⁸³

2.2.2.2 Η σύναψη συμμαχιών στην προσπάθεια του Ισραήλ να αντιμετωπίσει την αραβική απειλή

Αυτό που ισχύει στις διεθνείς σχέσεις είναι ότι οι μικρές χώρες σαν το Ισραήλ, όταν έχουν να αντιμετωπίσουν μια περιφερειακή απειλή ασφαλείας, προσπαθούν να

⁸¹ Στο ίδιο.

⁸² Yossi Alpher. «Η ξεχασμένη κληρονομιά της «Τρίαινας». Όταν συνεργάστηκαν το Ιράν, το Ισραήλ και η Τουρκία». Foreign Affairs the Hellenic Edition, 13/05/2015. <http://foreignaffairs.gr/articles/70320/yossi-alpher/i-ksexasmeni-klironomia-tis-triainas>. (πρόσβαση 12/09/2019)

⁸³ Μάριος Ευρυβιάδης (2011)

αυξήσουν τη δύναμή τους, σχηματίζοντας συμμαχία με μια μεγάλη δύναμη και μάλιστα προτιμητέο θα ήταν να είναι η ισχυρότερη σε παγκόσμιο επίπεδο. Από την πλευρά των μεγάλων δυνάμεων, αυτές θα ταυτίσουν τα συμφέροντά τους με μικρές χώρες για λόγους ισορροπίας, δηλαδή για τη μείωση της ισχύος των δικών τους αντιπάλων στο διεθνές σύστημα.⁸⁴ Αυτό μπορεί να εξηγήσει την πολιτική του Ισραήλ και τις αλλαγές της μέσα στο χρόνο.

Οι Ισραηλινοί αντιλαμβάνονταν ότι η Αραβική απειλή ήταν εκτεταμένη και εντατική. Οι περισσότερες Αραβικές χώρες είναι ή είναι πιθανόν να γίνουν, μέλη ενός αντί- Ιουδαϊκού συνασπισμού, ο οποίος έχει σκοπό να εξαφανίσει το κράτος του Ισραήλ. Βλέποντας πόσο ασύμμετροι είναι οι πόροι μεταξύ Ισραηλινών και Αράβων, έγινε γρήγορα αντιληπτό ότι στρατιωτικές νίκες του Ισραήλ δεν μπορούσαν να καθορίσουν την έκβαση της διαμάχης, καθώς μέχρι να βρεθεί μια πολιτική λύση το Ισραήλ θα έπρεπε να αντιμετωπίσει έναν αριθμό πολεμικών συγκρούσεων. Βλέποντας αυτά τα γεγονότα, το Ισραήλ προσπαθούσε να «δανειστεί» δύναμη από τις μεγάλες δυνάμεις ως εξωτερική ισορροπία. Πράγματι, κατά τη διάρκεια των δυο πρώτων χρόνων της ύπαρξής του, κατάφερε να υποστηριχτεί και από την Ανατολή και από την Δύση. Η επιλογή είναι εύκολα κατανοητή. Το Ισραήλ σαν μικρή χώρα, ελεύθερη να επιλέξει, θα συμπλεύσει με την ισχυρότερη μάλλον, παρά με την ασθενέστερη πλευρά του διεθνούς συστήματος. Στη πραγματικότητα, η διεθνής διανομή ισχύος, έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της προτίμησης ως συμμάχου για τους Ισραηλινούς.⁸⁵ Ο μετέπειτα υπουργός άμυνας του Ισραήλ, Πινχάς Λαβόν, εκφράζοντας την επιτακτική ανάγκη για στήριξη από την ισχυρότερη χώρα είπε το 1947:

«.....Προσανατολισμός σημαίνει την ετοιμότητά μας να έχουμε σχέσεις με οποιονδήποτε πρόθυμο να έχει σχέσεις με μας, με όλους εκείνους που κρατούν τα κλειδιά των αποφάσεων. Εάν αυτά κρατούνται από την Αγγλία τότε είναι η Αγγλία, εάν κρατούνται από την Αγγλία και την Αμερική τότε Αγγλία και Αμερική, εάν τα κλειδιά της απόφασης κρατούνται από τα Ηνωμένα Έθνη τότε υπάρχουν δέκα άλλες μικρές χώρες (και) ο προσανατολισμός μας πρέπει να στηριχθεί προς αυτά τα δέκα κράτη....».⁸⁶

⁸⁴ Ηλίας Κουσκουβέλης. «Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις». (Αθήνα: Ποιότητα, 2007) σ. 187 – 223.

⁸⁵ Efraim Inbar. (2010). σ. 89 - 90.

⁸⁶ Athanassios G Platias.: *High Politics in Small Countries: An Inquiry into the Security Policies of Greece, Israel and Sweden*. (διδακτορική διατριβή, Cornell University. 1986). σ. 385 - 396

Η σχετική ισορροπία ισχύος και επιρροής ήταν τα κρίσιμα κριτήρια καθώς το Ισραήλ ήλπιζε να σχηματίσει συμμαχία με τους πιο ισχυρές χώρες του διεθνούς συστήματος. Η εσωτερική πολιτική δεν φαίνεται να έπαιζε καμία σημασία. Αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, τα κλειδιά της απόφασης τα κρατούσε η Δύση. Η Μεγάλη Βρετανία αναδείχθηκε μετά τον πόλεμο ως η μόνη επικρατούσα δύναμη στη Μέση Ανατολή, αλλά μετά το 1947 με το δόγμα Τρούμαν ο ρόλος της δύναμης επιρροή στην περιοχή μεταφέρθηκε στις ΗΠΑ. Αυτές οι εξελίξεις αναγνωρίστηκαν σχετικά, γρήγορα από τους ηγέτες του Ισραήλ, με τον Μπεν Γκουριόν να προκρίνει ως τη μόνη βιώσιμη στρατηγική τη συμμαχία με τη Δύση διαμηνύοντας χαρακτηριστικά:

*«Για τουλάχιστον τα επόμενα δέκα χρόνια ο ολοκληρωτικός έλεγχος αυτής της περιοχής του κόσμου θα παραμείνει στους Αγγλοσάξονες ... ακόμη εάν κερδίσουμε τη φιλία των Σοβιετικών και των Σλάβων, αυτό δεν θα σήμαινε αναγκαστικά κάτι σημαντικό, εάν γι' αυτό εμείς χάναμε πλήρως την φιλία των Αγγλοσαξόνων, διότι στο κοντινό μέλλον αυτοί ακόμη θα έχουν την αποφασιστική επιρροή σ' αυτήν την περιοχή του κόσμου».*⁸⁷

Η απόφαση για την συμμαχία λήφθηκε για δύο λόγους, προστασίας και αμοιβής. Σαν αμοιβή, από το 1948 το Ισραήλ έχει λάβει περισσότερα από 81,982 δισ.\$ ως δωρεά και δάνεια από τις ΗΠΑ. Το Ισραήλ θα ήταν αδύνατο να λάβει οικονομική βοήθεια τέτοιου μεγέθους από την Σοβιετική Ένωση. Αυτό που αναγνωρίστηκε γρήγορα από το Ισραήλ ήταν ότι οι μεγάλες δυνάμεις δημιουργούν συμμαχίες με σκοπό να ισχυροποιήσουν την παγκόσμια ισχύ τους ή για λόγους περιφερειακής ισορροπίας και έτσι το βοήθησε να διατυπώσει την πολιτική των συμμαχιών του. Πράγματι, το Ισραήλ κατάφερε να υποστηριζέται και από τις δύο υπερδυνάμεις, μόνο όταν εμφανίστηκε να χρησιμεύει ως ισορροπιστής τους στην περιοχή⁸⁸.

2.2.3 Η αλλαγή στρατηγικής περί της αμυντικής πολιτικής του Ισραήλ

2.2.3.1 Η προσπάθεια του Ισραήλ να μετατραπεί σε περιφερειακή ηγεμονία

Η αμυντική πολιτική του Ισραήλ ουσιαστικά αλλάζει από τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Οι παραδοσιακοί αντικειμενικοί σκοποί της αποτροπής μιας αραβικής επίθεσης και του εξαναγκασμού των Αράβων να αποδεχθούν την ύπαρξη του Ισραήλ,

⁸⁷ Efraim Inbar (2010) σ. 89 – 90

⁸⁸ Στο ίδιο

έχει αντικατασταθεί με την προσπάθεια για απόκτηση της περιφερειακής ηγεμονίας. Ο πόλεμος στον Λίβανο που ακολούθησε είναι μια εκδήλωση αυτής της νέας πολιτικής⁸⁹. Ο Γέσχαφατ Χάρκαμπι, πρώην αρχηγός της στρατιωτικής υπηρεσίας πληροφοριών, έχει τονίσει:

«Αυτός ο πόλεμος ήταν διαφορετικός από τους προηγούμενους πολέμους μας σε ένα σημαντικό σημείο. Οι προηγούμενοι πόλεμοι ξεκίνησαν να καταστείλουν τις απειλές στην ύπαρξη του Ισραήλ, ενώ αυτός ο πόλεμος, στον Λίβανο το 1982, ξεκίνησε σαν ένα μέσο επίτευξης πολιτικών στόχων».

Η «Ειρήνη στη Γαλιλαία»⁹⁰ αποτέλεσε την πρόφαση, παρά τον λόγο, για την εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο. Οι πραγματικοί λόγοι ήταν η προώθηση μιας νέας πολιτικής τάξης στον Λίβανο, η ενσωμάτωση της Δυτικής Όχθης και η εκκίνηση μιας διαδικασίας που θα οδηγούσε στην έκπτωση του βασιλιά Χουσεΐν και στην εγκατάσταση ενός Παλαιστινιακού κράτους στην Ιορδανία.⁹¹

Η ακολουθούμενη αυτή πολιτική όμως δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και μάλλον επιδείνωσε την κατάσταση του Ισραήλ καθώς, η επέμβαση στο Λίβανο είχε αποτύχει το σκοπό της, η οικονομική πολιτική είχε επίσης αποτύχει και το 1984 ο πληθωρισμός φθάνει στα 400% και μετά από συνεχείς υποτιμήσεις το 1987 γίνεται 16%, αυξάνουν συνεχώς τα επεισόδια στα κατεχόμενα, μέχρι που στις 9 Δεκεμβρίου 1987 φτάνουμε στην Ιντιφάντα, που θα διαρκέσει για 6 χρόνια, η PLO θα ενδυναμώσει τη θέση της, θα δεσμευθεί για τερματισμό της τρομοκρατίας, ενώ θα εκφράσει και τη βούλησή της για ίδρυση παλαιστινιακού κράτους δίπλα στο Ισραήλ. Επίσης ο βασιλιάς Χουσεΐν είχε αποφασίσει να αποσυρθεί εντελώς από την Ιορδανία για να παραχωρήσει στην PLO την εξουσία του πάνω στα εδάφη, ενώ με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και τη κατάρρευση της ΕΣΣΔ αφίχθηκαν περίπου 400.000 μετανάστες κατά την περίοδο Οκτώβριος 1989 – Ιούνιος 1992, γεγονός που ως αποτέλεσμα είχε να επιδεινωθούν τα εσωτερικά προβλήματα (οικονομικά, διαδικασίες προσαρμογής κλπ). Αυτοί όμως ήταν που τελικά, λόγω των δυσκολιών προσαρμογής, θα καταψηφίσουν το Λικούντ και θα επανεκλεγούν οι εργατικοί. Ακόμη η πτώση της ΕΣΣΔ έφερε τους Αμερικάνους στη δύσκολη θέση να ασκήσουν πίεση στο Ισραήλ,

⁸⁹ Ίλαν Γκράιλσαμερ. «Η νέα ιστορία του Ισραήλ. Δοκίμιο σχετικά με μια εθνική ταυτότητα». μετάφραση: Αλέξανδρος Ζαγκούρογλου. (Αθήνα: Καστανιώτης. 2000). σ. 45 – 47.

⁹⁰ Το 1982 το Ισραήλ εισέβαλε στον Λίβανο για να σταματήσει τις επιθέσεις ρουκετών που παρενοχλούσαν το βόρειο Ισραήλ. Η επιχείρηση ονομάστηκε «Ειρήνη στη Γαλιλαία» και ο Ισραηλινός στρατός έφθασε ως τη Βηρυτό. πηγή: <https://www.kathimerini.gr>

⁹¹ Ίλαν Γκράιλσαμερ (2000) σ. 45 – 47.

υποχρεώνοντας τον Γιτζάκ Σαμίρ να πάει απρόθυμα στη διάσκεψη της Μαδρίτης, όπου συμφωνήθηκε ότι μετά τη διάσκεψη θα ακολουθούσε διμερής διάλογος μεταξύ Λιβάνου Συρίας και αντιπροσωπείας από Ιορδανία και Παλαιστίνη.⁹²

2.2.3.2 Η περίοδος «ειρήνης» 1992 – 1996

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι κατά την περίοδο από το 1992 έως το 1996, για πρώτη φορά από την ίδρυσή του, το εβραϊκό κράτος βρίσκεται πρακτικά σε ειρήνη με τον άμεσο περίγυρό του. Ήταν θέμα χρόνου και όχι απόφασης, προτού η Συρία και ο Λίβανος συμμετάσχουν στην διαδικασία ειρήνης με το Ισραήλ. Η εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Ισραήλ και Συρίας θα επέτρεπε την ομαλοποίηση των σχέσεων του Ισραήλ με τη πλειονότητα των αραβικών κρατών, κάτι που θα σηματοδοτούσε σταθμό στη σύγχρονη ιστορία της Μέσης Ανατολής και θρίαμβο των Ηνωμένων Πολιτειών, που είχαν επανειλημμένα διακηρύξει και έμπρακτα αποδείξει, ότι δεν θα επιτρέψουν τον αφανισμό του εβραϊκού κράτους. Η εμπέδωση της ειρήνης ανάμεσα στο Ισραήλ και τους Άραβες φαίνεται πως αποτελούσε στρατηγικό στόχο των ΗΠΑ, διότι μόνο υπό συνθήκες Αραβοϊσραηλινής ειρήνης μπορούσε η Αμερική να εξασφαλίσει καλύτερα τα συμφέροντά της στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.⁹³ Αυτός είναι και ο λόγος που η Αμερική είχε εμπλακεί σε προεδρικό επίπεδο στην ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή.

2.2.4 Η αλλαγή της διεθνούς τάξης πραγμάτων και η αλλαγή της ισραηλινής στρατηγικής

Οι νέες εξελίξεις που επηρέασαν το «περιβάλλον» του Ισραήλ, όπως η νέα διεθνής τάξη πραγμάτων μετά τον τερματισμό του ψυχρού πολέμου, η πρόοδος της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή, αλλά και οι εσωτερικές πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές οδήγησαν το Ισραήλ στην υιοθέτηση μιας νέας στρατηγικής.

Ένας από τους βασικούς λόγους για την αλλαγή στρατηγικής ήταν η διαφαινόμενη μείωση απειλής για το Ισραήλ με την κατάρρευση της Σοβιετικής

⁹² Στο ίδιο σ. 183.

⁹³ Μάριος Ευρυβιάδης. «Μέση Ανατολή: η στρατηγική των ΗΠΑ και τα ελληνικά συμφέροντα ασφαλείας» στο «Ο Ελληνισμός στον 21^ο αιώνα» (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000) σ. 12-13

Ένωσης, η οποία αντιμετωπίστηκε από το Ισραήλ ως αρχή μιας νέας εποχής και ευκαιρία για ειρήνη στην Μέση Ανατολή καθώς οι αντίπαλοί του Άραβες έχασαν την σοβιετική υποστήριξη και περιορίστηκε σημαντικά η ικανότητά τους να το αντιμετωπίσουν. Αυτές οι εξελίξεις άλλωστε οδήγησαν, μετά από μια σειρά Αραβοϊσραηλινών διαπραγματεύσεων μετά το συνέδριο της Μαδρίτης το 1991, στη συμφωνία Ισραήλ και Παλαιστίνης το 1993 και στην συνθήκη ειρήνης με την Ιορδανία το 1994. Αν μάλιστα προσθέσουμε και την συνθήκη ειρήνης του 1979 με την Αίγυπτο, δικαιολογείται η αντίληψη που επικρατούσε πλέον στο Ισραήλ ότι, στο νέο περιβάλλον, η απειλή κατά του Ισραήλ έχει μειωθεί με αποτέλεσμα οι Ισραηλινοί ηγέτες να μην αισθάνονται την ανασφάλεια του παρελθόντος⁹⁴.

Ένας δεύτερος λόγος υιοθέτησης νέας στρατηγικής μπορεί να ειπωθεί πως ήταν η ανάγκη για οικονομική ευημερία. Παράλληλα με τις νέες αυτές προοπτικές για τον κόσμο ολόκληρο αλλά και την Μέση Ανατολή, άρχισε πλέον να διατυπώνεται η άποψη για την δημιουργία μιας άλλης μορφής εθνικής δύναμης και ασφάλειας. Άρχισε να καλλιεργείται η επιθυμία για οικονομική ευημερία σε βάρος της στρατιωτικής ισχύος και για πρώτη φορά διατυπώθηκε η άποψη ότι ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπισθεί η ισλαμική απειλή είναι η οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη.⁹⁵

Ο τρίτος λόγος για την αλλαγή της ισραηλινής στρατηγικής ήταν η θέληση των ηγετών του Ισραήλ να μειώσουν τη χρήση βίας στην αλληλεπίδρασή τους με τον Αραβικό κόσμο. Τους Ισραηλινούς ηγέτες τους άρχισε να διακρίνει μία απροθυμία να κάνουν χρήση στρατιωτικής δυνάμεως. Αυτή η τάση πρωτοεμφανίστηκε μετά τον πόλεμο του 1973, διακηρύχθηκε επίσημα μετά τον πόλεμο του 1982 στο Λίβανο και ενισχύθηκε μετά το 1993 παράλληλα με την πρόοδο της ειρηνευτικής διαδικασίας. Ο Ισραηλινός λαός είναι πια ελάχιστα ανεκτικός σε ενδεχόμενες στρατιωτικές ενέργειες, πράγμα που κάνει τους πολιτικούς να είναι πιο προσεκτικοί όταν πρόκειται να πάρουν απόφαση σχετική με χρήση βίας, ο στρατός στο Ισραήλ έχει χάσει την αίγλη που είχε άλλοτε, ασκείται έντονη κριτική από την Ισραηλινή κοινωνία στις ένοπλες δυνάμεις, ενώ αυξάνεται η απροθυμία των νέων να υπηρετήσουν στο στράτευμα.⁹⁶

⁹⁴ Efraim Inbar. "Contours of Israel's new strategic thinking". BESA Center, 1996. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policy-studies/contours-of-israels-new-strategic-thinking/> (πρόσβαση 12/09/2019)

⁹⁵ Στο ίδιο.

⁹⁶ Efraim Inbar and Shamuel Sandler (1994)

Πέρα από τα παραπάνω, δύο άλλοι παράγοντες που είχαν επηρεάσει την κοινή γνώμη και την ηγεσία του Ισραήλ για χρήση βίας ήταν, αφ' ενός μεν ο αυξανόμενος αριθμός τραυματιών (παράδειγμα αποτελεί η άρνηση για δράση στον Βόρειο Λίβανο), και αφ' ετέρου η κούραση από την διαρκή αστυνόμευση διαφόρων περιοχών και την αντιμετώπιση εχθρών (γεγονός που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην συμφωνία του 1993 ανάμεσα στο Ισραήλ και στην Παλαιστίνη). Σε γενικές γραμμές, το Ισραήλ πλέον φαινόταν ότι προτίθεται να εξαντλήσει κάθε περιθώριο διπλωματικής οδού προτού περάσει σε βίαιες ενέργειες. Άλλωστε στα πρόσφατα χρόνια το Ισραήλ φάνηκε να μειώνει τον προϋπολογισμό του για όπλα και διαφαίνεται με σαφήνεια η τάση των κυβερνήσεων να ξοδεύουν πλέον πολύ λιγότερα χρήματα για στρατιωτικό εξοπλισμό. Επίσης το Ισραήλ έχοντας επίγνωση των ορίων του, αναζητά πλέον διεθνείς συνεργασίες, με χαρακτήρα βραχυπρόθεσμων συμμαχιών με κράτη τα οποία έχουν κοινά ζωτικά συμφέροντα με αυτό, προκειμένου να ωφεληθεί όχι μόνο οικονομικά αλλά ενδεχομένως και στρατιωτικά. Τα προαναφερθέντα είναι χαρακτηριστικά δείγματα αυτής της νέας αντίληψης του Ισραήλ για την άμυνά του και γενικότερα για τα θέματα που αφορούν την Εθνική του Ασφάλεια.⁹⁷

Ο τελευταίος παράγοντας που υπεισέρχεται στην μεταστροφή της στρατηγικής αντίληψης του Ισραήλ είναι η ανακάλυψη το 2009 κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο, που θα την μετατρέψουν σε ενεργειακό κόμβο εξαγωγών προς την Ευρώπη. Η ανακάλυψη στην αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ) του Ισραήλ, των κοιτασμάτων Tamar το 2009 και Leviathan το 2010, δυναμικότητας 260 και 480 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων αντίστοιχα,⁹⁸ θα αποφέρει στο Ισραήλ μεγάλα οικονομικά οφέλη. Επίσης στην ΑΟΖ της Κύπρου δραστηριοποιούνται εταιρείες ισραηλινών συμφερόντων οι οποίες έχουν συνάψει συμβάσεις με την Κυπριακή Δημοκρατία, για την εξόρυξη των υδρογονανθράκων που ανακαλύφθηκαν εκεί. Επίσης το 2020 αναμένεται η έναρξη των εργασιών κατασκευής του υποθαλάσσιου αγωγού East Med που θα συνδέει το Ισραήλ με Κύπρο, Ελλάδα και Ιταλία, ενώ βρίσκονται σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου, που αφορούν την κατασκευή ενός νέου υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου που

⁹⁷ Efraim Inbar (1996)

⁹⁸ Ραφαήλ Μωυσής. «Υδρογονάνθρακες και θησαυροί». kathimerini, 19/08/2019. <https://www.kathimerini.gr/1038833/article/epikairothta/kosmos/ydrogonan8rakes-kai-8hsayroi>. (πρόσβαση 25/08/2019)

θα ενώνει Ισραήλ και Αίγυπτο.⁹⁹ Τα οικονομικά οφέλη που θα αποκομίσει το Ισραήλ τόσο από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της ΑΟΖ του, όσο και από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της Κύπρου από εταιρείες Ισραηλινών συμφερόντων και η επικείμενη κατασκευή υποθαλάσσιων αγωγών σε συνεργασία με τα άλλα κράτη της περιοχής, για την μεταφορά των υδρογονανθράκων, επιβάλλουν την προσπάθεια για συνεργασία, ειρηνική επίλυση των διαφορών και προώθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή. Επιπλέον εκτός από τα οικονομικά οφέλη, το φυσικό αέριο εξασφαλίζει στο Ισραήλ και γεωστρατηγικά πλεονεκτήματα. Το πρώτο αφορά την εξαγωγή φυσικού αερίου, που δίνει τη δυνατότητα στο Ισραήλ να διαφοροποιήσει την αγορά φυσικού αερίου. Παρ' όλο που τα κοιτάσματα του Ισραήλ είναι μικρότερα σε σχέση με τα ρώσικα, χώρες που δεν μπορούν να προμηθευτούν ρωσικό αέριο, μπορούν να αποταθούν στο Ισραήλ. Αυτό έχει διπλό όφελος για το Ισραήλ. Το ένα είναι το οικονομικό συγκριτικό πλεονέκτημα στην αγορά ενέργειας. Το άλλο σχετίζεται με τους υποψήφιους πελάτες που αν είναι αραβικά κράτη, τότε θα έχουν συμφέρον να εξομαλύνουν τις σχέσεις τους με το Ισραήλ, αναθεωρώντας απειλές που καθιστούσαν επισφαλή την ακεραιότητά του, γεγονός που θα ευνοήσει τη στρατηγική εξωτερικής εξισορρόπησης του Ισραήλ. Το δεύτερο πλεονέκτημα αφορά την ασφάλεια της χώρας, καθώς το Ισραήλ ως παραγωγός και διανομέας φυσικού αερίου, έχει μεγάλες πιθανότητες να απολαμβάνει μια διεθνή ομπρέλα ασφάλειας. Έτσι θα αυξήσει την ποιότητα των αμυντικών του δυνατοτήτων, θα αποφύγει δαπάνες αρκετών εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων¹⁰⁰ και θα έχει την ευχέρεια να αλλάξει την επιθετική στρατηγική του με μια πιο ήπια στρατηγική, αυτή της συνεργασίας.

⁹⁹ www.energynews.com.cy «Ισραήλ: Το 2020 αρχίζουν οι εργασίες για τον αγωγό East Med». 17/01/2019 <http://energy.reporter.com.cy/gas/article/83239/israil-to-2020-archizoyn-oi> (πρόσβαση 25/08/2019)

¹⁰⁰ Αλέξανδρος Δρίβας. «Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής του Ισραήλ και η στρατηγική εξωτερικής του εξισορρόπησης». 30/01/2017. http://ceregreece.blogspot.com/2017/01/blog-post_89.html. (πρόσβαση 03/09/2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗ ΑΡΧΗ

3.1 Τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν τις σχέσεις των δυο λαών

Στην προσπάθεια της διερεύνησης των σχέσεων του Ισραήλ με την Παλαιστινιακή Αρχή, σημαντικό είναι να αναφερθούν συνοπτικά, τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν τις σχέσεις των δυο αυτών εθνότητων που μοιράζονται το ίδιο εδαφικό κομμάτι στην ιστορική περιοχή της Παλαιστίνης.

Οι σχέσεις Ισραηλινών και Παλαιστίνων ουσιαστικά ξεκινούν στις 2 Νοεμβρίου 1917 με τη διακήρυξη «Μπάλφουρ»¹⁰¹, με την οποία ο Άρθουρ Τζέιμς Μπάλφουρ, υπουργός Εξωτερικών της Μ. Βρετανίας υποσχέθηκε την εγκαθίδρυση μιας «εβραϊκής πατρίδας» με την υποστήριξη της Βρετανίας στην Παλαιστίνη.¹⁰² Στη συνέχεια μετά τη λήξη του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου, ψηφίζεται το 1947, από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών η απόφαση 181 με την οποία η Παλαιστίνη διχοτομείται και δημιουργούνται δύο διαφορετικά κράτη, ένα αραβικό και ένα εβραϊκό, με κριτήριο τη γλώσσα, τη θρησκεία και τον πολιτισμό, με ανεξάρτητη πρωτεύουσα και των δυο κρατών την Ιερουσαλήμ, η οποία θα βρισκόταν υπό την εποπτεία των Ηνωμένων Εθνών¹⁰³ Τα Αραβικά κράτη της περιοχής δεν δέχονται τη δημιουργία του Ισραήλ, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν συγκρούσεις μεταξύ Ισραηλινών και Αράβων. Στις 14 Μαΐου 1948 ακολουθεί η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κράτους του Ισραήλ, η

¹⁰¹ Στις 2 Νοεμβρίου 1917 ενώ η εξέγερση κατά των Οθωμανών εξελίσσεται νικηφόρα για τους Άραβες που ονειρεύονται ανεξαρτησία, ο βρετανός υπουργός Εξωτερικών, Άρθουρ Τζέιμς Μπάλφουρ, αποστέλλει μία επιστολή στον ηγέτη της εβραϊκής κοινότητας της Μεγάλης Βρετανίας, Λόρδο Ρόθσιλντ, ζητώντας να τη διαβιβάσει στη Διεθνή Σιωνιστική Ομοσπονδία. Πρόκειται για τη «Διακήρυξη Μπάλφουρ», όπως θα μείνει στην ιστορία, με την οποία δίδεται η υπόσχεση για την εγκαθίδρυση μιας «εβραϊκής πατρίδας» στην Παλαιστίνη, με σεβασμό στα δικαιώματα των λαών που ζουν ήδη στην περιοχή. Ως αντάλλαγμα, η εβραϊκή κοινότητα καλείται να ενθαρρύνει τις ΗΠΑ να εισέλθουν στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η επιστολή περιελήφθη τρία χρόνια αργότερα στη Συνθήκη των Σεβρών, με την οποία διαμοιράστηκαν τα ιμάτια της πάλαι ποτέ κραταιάς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Μ. Βρετανία πήρε υπό την εντολή της τα εδάφη της Παλαιστίνης, κατόπιν αποφάσεως της Κοινωνίας των Εθνών. Οι Εβραίοι της Διασποράς ενθαρρύνθηκαν να μεταναστεύσουν κατά χιλιάδες στη «Γη της Επαγγελίας» και των προγόνων τους, προς μεγάλη αντίδραση των ντόπιων Αράβων. (πηγή: <https://www.sansimera.gr/articles/25>).

¹⁰² www.sansimera.gr. «Η Διακήρυξη Μπάλφουρ». χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/25> (πρόσβαση 02/11/2019)

¹⁰³ United Nations. “*The Question of Palestine and the United Nations*” United Nations. New York: United Nations Department of Public Information, 2008 <https://unispal.un.org/pdfs/DPI2499.pdf> (πρόσβαση 19/10/2019)

οποία οδήγησε στον πρώτο Αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1948. Με το τέλος του πολέμου αυτού, το Ισραήλ κατέλαβε το 78% περίπου από το έδαφος της υπό Βρετανικής Εντολής Παλαιστίνης, η Ιορδανία προσάρτησε τη Δυτική Όχθη, ενώ η Λωρίδα της Γάζας, 1,5% της εδαφικής έκτασης της Παλαιστίνης, τέθηκε κάτω από τον έλεγχο και τη διοίκηση της Αιγύπτου, του βασιλιά Φαρούκ. Επίσης 750.000 περίπου Παλαιστίνιοι κατέληξαν πρόσφυγες και εγκατέλειψαν τα πάτρια εδάφη τους, καταφεύγοντας άλλοι στη Γάζα και στην Ιορδανία και άλλοι στον Λίβανο και άλλοι τη Συρία.¹⁰⁴

Ο πόλεμος του 1948 που έμεινε χαραγμένος στη μνήμη των Ισραηλινών ως ο «πόλεμος της ανεξαρτησίας», δημιούργησε αντίθετα συναισθήματα στους Παλαιστίνιους, καθώς γι' αυτούς η 15^η Μαΐου 1948 αποτελεί την «ημέρα της καταστροφής». Το Ισραήλ ήταν ο μεγάλος νικητής του πολέμου, παγιώνοντας με τη νίκη του, τόσο την ανεξαρτησία, όσο και την κυριαρχία στην επικράτειά του. Οι Άραβες από την άλλη, υπέστησαν μια τεράστια ήττα, οι προσαρτήσεις της Γάζας από Αίγυπτο και της Δυτικής Όχθης από την Ιορδανία, ήταν τελικά προσωρινές,¹⁰⁵ καθώς το Ισραήλ στον Πόλεμο των Έξι Ημερών, τις πήρε από την Αίγυπτο και την Ιορδανία, ενώ το Παλαιστινιακό κράτος ουδέποτε δημιουργήθηκε. Στην προσπάθειά τους για δημιουργία ανεξάρτητου κράτους, οι Παλαιστίνιοι δημιούργησαν την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης το 1964, η οποία είναι ευρύτερα γνωστή ως PLO και αποτελεί επιπλέον, τον αναγνωρισμένο από τον Αραβικό Σύνδεσμο, εκπρόσωπο των Αράβων της Παλαιστίνης. Η αναγνώριση αυτή προέκυψε στη συνάντηση κορυφής των αραβικών χωρών, που πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1974 στο Ραμπάτ του Μαρόκου. Στις 15 Νοεμβρίου του 1988, το Κράτος της Παλαιστίνης διακήρυξε την ανεξαρτησία του. Ο Αραβικός Σύνδεσμος αναγνώρισε αμέσως το παλαιστινιακό κράτος, ενώ σήμερα αναγνωρίζεται περίπου από τις μισές κυβερνήσεις του κόσμου. Το Ισραήλ όμως, αγνόησε και τελικά απέρριψε τη διακήρυξη των Παλαιστινίων για την ανεξαρτησία τους. Το τελικό αποτέλεσμα είναι ότι ουσιαστικά το «Κράτος της Παλαιστίνης», δεν είναι ανεξάρτητο κράτος, ούτε υπήρξε ποτέ τέτοιο, αλλά ούτε κατέχει κάποιο έδαφος υπό την κυριαρχία του.¹⁰⁶

¹⁰⁴ [www.wikipedia.org. «Κράτος της Παλαιστίνης». χ.χ. https://el.m.wikipedia.org/wiki/Κράτος_της_Παλαιστίνης.](https://el.m.wikipedia.org/wiki/Κράτος_της_Παλαιστίνης) (πρόσβαση 16/11/2019).

¹⁰⁵ Μανόλης Κούμας (2012)

¹⁰⁶ «Κράτος της Παλαιστίνης». wikipedia χ.χ.

Ορόσημο στις σχέσεις μεταξύ των δύο λαών αποτελεί ο Πόλεμος των Έξι Ημερών του 1967, καθώς με τη λήξη του το Ισραήλ πήρε στην κατοχή του και τα εδάφη που προοριζόταν για τη δημιουργία του κράτους των Παλαιστίνιων,¹⁰⁷ γεγονός το οποίο επηρέασε την εξέλιξη του παλαιστινιακού ζητήματος το οποίο από τότε, πήρε άλλες διαστάσεις, που δυσχεραίνουν μέχρι και σήμερα την επίλυσή του.¹⁰⁸ Το Ισραήλ αξιώνει την περιοχή υποστηρίζοντας πως είναι η γη των προγόνων του, η βιβλική γη της Χαναάν, που δόθηκε από το Θεό στον εκλεκτό λαό του, το λαό του Ισραήλ, ενώ οι Παλαιστίνιοι υποστηρίζουν ότι κατοικούν στην περιοχή τα τελευταία 2000 χρόνια και δικαιωματικά πλέον τους ανήκει.

3.2 Το Παλαιστινιακό ζήτημα υπό το πρίσμα της θρησκευτικής διαμάχης

Είναι συνηθισμένο στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, στις αντιπαραθέσεις μεταξύ κρατών να εμπλέκονται τα πολιτικά και εθνοτικά κίνητρα με τα αντίστοιχα θρησκευτικά. Έτσι και στην περιοχή της Παλαιστίνης, παρότι το μείζον ζήτημα αφορά τη συνύπαρξη δυο διαφορετικών εθνών στην ίδια περιοχή, υπάρχουν και ζητήματα θρησκευτικής φύσης, δευτερευούσης σημασίας όμως. Αναμφίβολα υπάρχει διαχωρισμός των δυο φυλών και με κριτήριο τη θρησκεία, καθώς οι Ισραηλίτες είναι Εβραίοι, ενώ οι Παλαιστίνιοι είναι Σουνίτες Μουσουλμάνοι στην πλειοψηφία τους.¹⁰⁹

Η θρησκεία για τους Ισραηλίτες, αποτέλεσε βασική συνισταμένη, στην προσπάθεια να συσπειρωθούν οι Εβραίοι της διασποράς, να επιστρέψουν στο Ισραήλ και να διεκδικήσουν τη εγκαθίδρυση στην περιοχή της Παλαιστίνης. Οι Παλαιστίνιοι από την άλλη πλευρά, κατάφεραν να αποκτήσουν συμμάχους στην περιοχή λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως αν δεν ήταν Μουσουλμάνοι, τα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής, δεν θα προέβαλαν τόσο σθεναρή αντίσταση στην προσπάθεια δημιουργίας του κράτους του Ισραήλ. Οι εξτρεμιστικές ομάδες όμως που ξεπήδησαν, ιδιαίτερα ύστερα από την κατάληψη των

¹⁰⁷ Joel Beinin and Lisa Hajjar. "Palestine, Israel and the Arab-Israeli Conflict, Middle East Research & Information Project". Merip. 2014 [http://www.merip.org/sites/default/files/Primer_on_Palestine-Israel \(MERIP_February 2014\) final.pdf](http://www.merip.org/sites/default/files/Primer_on_Palestine-Israel (MERIP_February 2014) final.pdf) (πρόσβαση 17/10/2019).

¹⁰⁸ Ιωάννα Πανοπούλου. «Παλαιστίνη: Δυο λαοί για ένα κομμάτι γης». PowerPolitics. 2017. <https://powerpolitics.eu/παλαιστίνη-δυο-λαοί-για-ένα-κομμάτι-γη/>. (πρόσβαση 16/10/2019)

¹⁰⁹ Στο ίδιο.

εδαφών που προορίζονταν για τους Παλαιστίνιους, έχουν φέρει δυσκολίες στο διάλογο μεταξύ των δυο πλευρών.¹¹⁰¹¹¹

Ένα σοβαρό θέμα και με θρησκευτικές βεβαίως προεκτάσεις, αποτελεί η Ιερουσαλήμ. Όπως είναι γνωστό η πόλη της Ιερουσαλήμ είναι τόσο για τους Εβραίους όσο και για τους Χριστιανούς, η σημαντικότερη θρησκευτική πόλη, η «Ιερή Πόλη», ενώ το Ισλάμ η τρίτη σημαντικότερη.¹¹² Τη σπουδαιότητα του να κατέχει κάποιος την Ιερουσαλήμ, καταδεικνύει η σημασία που έχει η πόλη και για τις τρεις θρησκείες, η βούληση των δυο λαών να την έχουν πρωτεύουσα τους, αποδεικνύουν ακριβώς το πόσο σπουδαία είναι η κατοχή της. Αυτός είναι και ο λόγος που ο Ο.Η.Ε. ήθελε το διεθνή έλεγχο της,¹¹³ αλλά και ο λόγος που κάνει δύσκολη την διευθέτηση του θέματος της Ιερουσαλήμ, σε όλες τις συζητήσεις και προσπάθειες επίλυσης του παλαιστινιακού ζητήματος.

3.3 Οι ένοπλες συγκρούσεις

Από την ίδρυση του Ισραηλινού κράτους το 1948, μέχρι και σήμερα δεν έχουν σταματήσει οι ένοπλες αντιπαραθέσεις μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων. Η πρώτη σύγκρουση ήταν ο πόλεμος του 1948, ο «πόλεμος της ανεξαρτησίας» των Ισραηλινών. Παρότι η σύγκρουση αυτή έχει να κάνει με την επίθεση που εξαπέλυσαν Αίγυπτος, Ιορδανία, Ιράκ, Συρία και Λίβανος, την επομένη της ανακοίνωσης της ανεξαρτησίας του Ισραήλ, επηρεάζει άμεσα το παλαιστινιακό ζήτημα, καθώς από τον πόλεμο αυτό, το Ισραήλ κέρδισε εδάφη πέραν αυτών που προέβλεπε το πλάνο του ΟΗΕ, ενώ οι Παλαιστινιακές περιοχές της Λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, περιήλθαν σε Αίγυπτο και Ιορδανία αντίστοιχα.¹¹⁴

Με ανάλογο τρόπο του πολέμου του 1948, επιδρά αποφασιστικά στο Παλαιστινιακό ζήτημα και ο Πόλεμος των Έξι Ημερών. Με τη νίκη του 1976 το Ισραήλ

¹¹⁰ Yitzhak Reiter "Religion as a Barrier to Compromise in the Israeli-Palestinian Conflict" σε Yaacov Bar-Siman-Tov "Barriers to Peace in the Israeli-Palestinian Conflict". σ. 226 – 263. Jerusalem Institute for Israel Studies, 2010 http://www.kas.de/wf/doc/kas_22213-1522-2-30.pdf?110316110504 (πρόσβαση 19/10/2019).

¹¹¹ Yehezkel Landau, "Holy land, unholy war: the religious dimension of the Israeli-Palestinian conflict." ctdioocese.org, 2009 <http://stjamesfarmington.ctdiocese.org/Content/stjamesfarmington/CMS/files/HolyLandUnholyWar.pdf> (πρόσβαση 17/10/2019)

¹¹² Στο ίδιο.

¹¹³ United Nations (2008).

¹¹⁴ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

θα πάρει υπό τον έλεγχο του τις περιοχές της Γάζας, της Δυτικής Όχθης, τα υψίπεδα του Γκολάν, καθώς και τη χερσόνησο του Σινά. Αν και ο ΟΗΕ, με την απόφαση 242 του Συμβουλίου Ασφαλείας προστάζει την αποχώρηση του Ισραήλ από τα εδάφη που κατέλαβε, το Ισραήλ δεν κάνει δεκτή την απόφασή του¹¹⁵. Από τότε οι Παλαιστίνιοι θεωρεί πως τελούν υπό κατοχή και επιδιώκουν την ανεξαρτητοποίησή τους από τον έλεγχο του Ισραήλ.¹¹⁶

Πρώτη ουσιαστικά ένοπλη σύγκρουση Ισραηλινών και Παλαιστινίων, αποτελεί η πρώτη Ιντιφάντα το 1987. Με τον όρο Ιντιφάντα νοείται η μαζική εξέγερση των Παλαιστινίων για την απελευθέρωση από την Ισραηλινή κυριαρχία.¹¹⁷ Η εξέγερση δεν οργανώθηκε από την PLO, αλλά θεωρήθηκε προϊόν «κοινωνικής ανυπακοής» των Παλαιστινίων.¹¹⁸ Με τους μπροστάρηδες νέους στη Λωρίδα της Γάζας, στη Δυτική Όχθη και στην ανατολική Ιερουσαλήμ, ξεκίνησε μια αυθόρμητη εξέγερση των Παλαιστινίων. Η Ισραηλινή στρατιωτική παρουσία στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, οι κατασχέσεις γης και η εγκατάσταση εποίκων στα κατεχόμενα, η ατελείωτη καταπίεση, οι μαζικές φυλακίσεις, οι απελάσεις και οι κατεδαφίσεις κατοικιών, αποτέλεσαν τις κυριότερες αιτίες αυτής της εξέγερσης,¹¹⁹ η οποία κατέδειξε την ανάγκη των Παλαιστινίων για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ανεξαρτήτως πολιτικών σκοπιμοτήτων.¹²⁰ Με την πρώτη Ιντιφάντα που τερματίστηκε το 1991¹²¹, με το Συνέδριο της Μαδρίτης, ο λαός της Παλαιστίνης κατάφερε να προκαλέσει το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας και να την αναγκάσει να δώσει σημασία στο ζήτημα του.¹²²

Η συνέχεια των συγκρούσεων Ισραηλινών και Παλαιστινίων δόθηκε με τη δεύτερη Ιντιφάντα, που ξέσπασε, το 2000. Αφορμή της δεύτερης εξέγερσης των Παλαιστινίων αποτέλεσε η επίσκεψη του τότε υποψήφιου Πρωθυπουργού του Ισραήλ, Αριέλ Σαρόν, στο Τείχος των Δακρύων που αποτελεί μέρος του Temple Mount, (Όρος του Ναού) ή Χάραμ Αλ-Σαρίφ της Ανατολικής Ιερουσαλήμ, έναν από τους σημαντικότερους θρησκευτικούς χώρους του Ισλάμ, καθώς θεωρήθηκε βέβηλη πράξη

¹¹⁵ United Nations. "Resolution 242 (1967) of 22 November 1967." 1967. <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>. (πρόσβαση 19/10/2019).

¹¹⁶ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹¹⁷ Στο ίδιο

¹¹⁸ United Nations (2008)

¹¹⁹ www.mixanitouxronou.gr. *Η ιντιφάντα των Παλαιστινίων και η σκληρή απάντηση του Ισραηλινού Στρατού*. χ.χ <http://www.mixanitouxronou.gr/intifanta-ton-palestinion-ke-skliri-apantisi-tou-israilinou-stratou/> (πρόσβαση 19/10/2019).

¹²⁰ Joel Beinin and Lisa Hajjar (2014).

¹²¹ Υπάρχει και η άποψη ότι η πρώτη Ιντιφάντα τερματίστηκε με τις συμφωνίες του Όσλο το 1993.

¹²² Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

από τους Μουσουλμάνους και προκάλεσε τις έντονες διαμαρτυρίες των Παλαιστινίων. Η δεύτερη Ιντιφάντα, κράτησε μέχρι τις αρχές περίπου του 2005 και θεωρείται πως ήταν πιο αιματηρή από την πρώτη. Για την καταστολή της το Ισραήλ χρησιμοποίησε τις ένοπλες δυνάμεις του, την ώρα που οι Παλαιστίνιοι πραγματοποιούν περισσότερες επιθέσεις αυτοκτονίας σε σύγκριση με ολόκληρη την προηγούμενη δεκαετία. Η δεύτερη Ιντιφάντα τερματίστηκε, στη συνάντηση του Σαρμ Ελ Σείχ της Αιγύπτου, που πραγματοποιήθηκε με αμερικανική μεσολάβηση, στις 8 Φεβρουαρίου 2005¹²³, μεταξύ του Πρόεδρου της Παλαιστινιακής Αρχής, Μαχμούτ Αμπάς και του πρωθυπουργού του Ισραήλ, Αριέλ Σαρόν, όπου συμφωνήθηκε η κατάπαυση των εχθροπραξιών.¹²⁴

Η ειρήνη που συμφωνήθηκε το 2005 δεν θα κρατήσει για πολύ, καθώς το Ισραήλ το 2008 με την επιχείρηση Cast Lead, πραγματοποιεί επίθεση στη Λωρίδα της Γάζας. Το Ισραήλ εισέβαλε στα τέλη του 2008, στη Λωρίδα της Γάζας, για να τερματίσει τις επιθέσεις που εξαπέλυε εναντίον με πυραύλους η Ισλαμική οργάνωση Χαμάς. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι, το Ισραήλ, το 2005, είχε αποσύρει από τη Γάζα το στρατό και τους εποίκους που κατοικούσαν εκεί, παρότι διατηρούσε ακόμα τον έλεγχο της περιοχής. Επιπλέον το 2006, τις εκλογές που διεξήχθησαν στην Παλαιστινιακή κοινότητα κέρδισε η Χαμάς, η οποία απομάκρυνε τη Φατάχ από τη Λωρίδα της Γάζας, προκαλώντας τη διχοτόμηση της κοινότητας¹²⁵. Η απόκτηση του ελέγχου της Γάζας, από τους Παλαιστίνιους, δημιούργησε αρκετά επεισόδια με το Ισραήλ, με συνέπεια ο ξέσπασμα του, μικρού σε διάρκεια, πολέμου του 2008 - 2009.¹²⁶

Το Νοέμβριο του 2012 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ενέκρινε την αναβάθμιση της Παλαιστινιακής Αρχής σε κράτος με ιδιότητα του παρατηρητή, απόφαση που για τους Παλαιστίνιους αποτέλεσε μία πολιτική, διπλωματική αλλά και συμβολική νίκη που θα τους έδινε φωνή στη διεθνή κοινότητα. Το Ισραήλ από την πλευρά του δήλωνε ότι τίποτα δεν άλλαξε ¹²⁷και το καλοκαίρι του 2014, με την επιχείρηση Protective Edge, επιτίθεται και πάλι στη Λωρίδα της Γάζας. Αφορμή για την νέα επίθεση των Ισραηλινών δυνάμεων αποτέλεσε η εκτόξευση ρουκετών στο έδαφος του, από ενόπλους αντάρτες της Χαμάς. Παρόλο που η σύγκρουση ήταν μικρής διάρκειας και δεν ξεπέρασε τους

¹²³ Κάποιοι τοποθετούν το τέλος της δεύτερης Ιντιφάντα στις 11 Νοεμβρίου 2004, ημέρα του θανάτου του ιστορικού ηγέτη των Παλαιστινίων Γιασέρ Αραφάτ.

¹²⁴ www.sansimera.gr. «Η δεύτερη Ιντιφάντα». χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/987> (πρόσβαση 19/10/2019)

¹²⁵ www.bbc.com. “Israel profile – Timeline”. BBC, 2016. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29123668> (πρόσβαση 17/10/2019)

¹²⁶ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹²⁷ Μιχάλης Δουρμούσογλου. «Ο ΟΗΕ αναγνώρισε το παλαιστινιακό κράτος». 30/11/2012. <https://www.in.gr/2012/11/29/world/o-oie-anagnwrixe-to-palaistiniako-kratos/> (πρόσβαση 17/10/2019)

δου μήνες, είχε για μια ακόμα φορά αρκετά θύματα.¹²⁸ Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως από τότε, αλλά και κατά τη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων, έχουν συμβεί κι άλλα μικρότερης κλίμακας περιστατικά, τα οποία συνεχώς υπονομεύουν οποιαδήποτε προσπάθεια προσέγγισης¹²⁹.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά στις ένοπλες συγκρούσεις Ισραηλινών και Παλαιστινίων, αξίζει να σημειωθεί μία σημαντική εξέλιξη, παρόλο που δεν αφορά ένοπλη σύγκρουση, αλλά αποτέλεσε ένα ακόμη σημείο τριβής στις σχέσεις Ισραήλ - Παλαιστίνης και το οποίο είναι η κατασκευή του Τείχους Διαχωρισμού από το Ισραήλ, το 2002. Το Ισραήλ τον Ιούνιο του 2002, ξεκίνησε εργασίες κατασκευής διαχωριστικού τείχους μεταξύ των εδαφών του και της Δυτικής Όχθης, με πρόσχημα την ασφάλεια των Ισραηλινών. Το τείχος δεν κατασκευάζεται ακριβώς στις γραμμές της Δυτικής Όχθης, όπως είχε σχεδιαστεί, εισχωρεί στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη παραχωρώντας στο Ισραήλ ένα μικρό μέρος αυτών των εδαφών, χωρίζει στη μέση πόλεις και μεταφορικά δίκτυα¹³⁰ και καθιστά προβληματική τη δημιουργία ενός βιώσιμου παλαιστινιακού κράτους. Η κατασκευή του τείχους προκάλεσε όπως ήταν αναμενόμενο αντιδράσεις και διαδηλώσεις από την πλευρά των Παλαιστινίων. Η διεθνής κοινότητα αντέδρασε στην κίνηση αυτή και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης εξέδωσε μια Συμβουλευτική Γνωμοδότηση¹³¹ για την κατεδάφισή του, η οποία δεν έγινε αποδεκτή από το Ισραήλ.

3.4 Από το Συνέδριο της Μαδρίτης στο σήμερα. Προσπάθειες επίλυσης του Παλαιστινιακού ζητήματος

Η πρώτη αξιόλογη προσπάθεια επίλυσης του Παλαιστινιακού ζητήματος είναι το Συνέδριο της Μαδρίτης που έγινε το 1991. Το Συνέδριο έγινε με πρωτοβουλία των ΗΠΑ και αποσκοπούσε στον τερματισμό της πρώτης Ιντιφάντα. Συμμετείχαν αποστολές από Αραβικά κράτη και το Ισραήλ, το οποίο αρχικά δεν δέχτηκε τη συμμετοχή της αποστολής των Παλαιστινίων. Τελικά μετά από πιέσεις των ΗΠΑ,

¹²⁸ BBC (2016)

¹²⁹ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹³⁰ Joel Beinin and Lisa Hajjar (2014).

¹³¹ «Η κατασκευή του Τείχους Διαχωρισμού από το Ισραήλ στα κατεχόμενα εδάφη της Παλαιστίνης, και μέσα και γύρω από την Ανατολική Ιερουσαλήμ, είναι αντίθετη με το Διεθνές Δίκαιο. Το Ισραήλ υποχρεούται να το κατεδαφίσει πάραυτα και να αποκαταστήσει όλες τις ζημιές που προκλήθηκαν» - Συμβουλευτική Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου, 9 Ιουλίου 2004. (πηγή: <https://www.kar.org.gr>)

συμμετείχαν και οι Παλαιστίνιοι απεσταλμένοι. Τα αποτελέσματα του Συνεδρίου, πλην του τερματισμού της σύγκρουσης, δεν ήταν τα επιθυμητά. Η κωλυσιεργία των μελών που συμμετείχαν στο συνέδριο για ουσιαστικό διάλογο, δεν επέτρεψε την ευόδωση των προσπαθειών για κάποια ουσιαστική κατάληξη.¹³² Το μόνο που μπορεί να θεωρηθεί κέρδος και για τις δυο πλευρές, περισσότερο όμως για το Ισραήλ, ήταν η έναρξη του ρόλου των Η.Π.Α. ως διαμεσολαβητή στις προσπάθειες επίλυσης του Παλαιστινιακού.¹³³

Δυο χρόνια μετά το Συνέδριο της Μαδρίτης, το 1993, υπογράφηκε μεταξύ Ισραήλ και PLO, το Σύμφωνο του Όσλο, μια συμφωνία εξαιρετικά σημαντική. Η συμφωνία ήταν προϊόν μυστικών συναντήσεων των δυο μερών.¹³⁴ Ο Γιασέρ Αραφάτ και ο Γιτζάκ Ράμπιν μετά από μυστικές συνομιλίες, αντάλλαξαν στις 9 Σεπτεμβρίου 1993, επιστολές αμοιβαίας αναγνώρισης. Το επόμενο βήμα έγινε στο Όσλο στις 20 Αυγούστου με την υπογραφή κάτω από πλήρη μυστικότητα των βασικών αρχών της συμφωνίας. Η επίσημη υπογραφή της συμφωνίας πραγματοποιήθηκε στην Ουάσιγκτον, στο Λευκό Οίκο, στις 13 Σεπτεμβρίου υπό την παρουσία του Αμερικανού προέδρου Μπιλ Κλίντον.¹³⁵ Βασικά σημεία της συμφωνίας ήταν η αποχώρηση των δυνάμεων του Ισραήλ από τη Λωρίδας της Γάζα και τη Δυτική Όχθη και η αναγνώριση του δικαιώματος των Παλαιστίνιων για αυτοκυβέρνηση. Τα ζητήματα όμως των ισραηλινών οικισμών στην περιοχή, των Παλαιστίνιων προσφύγων, της Ιερουσαλήμ, της ασφάλειας και των συνόρων, δεν διευθετήθηκαν σκόπιμα καθώς αποτελούσαν αγκάθι στις συνομιλίες.¹³⁶ Στη συνέχεια Ράμπιν και Αραφάτ, υπέγραψαν στην Τάμπα της Αιγύπτου στις 28 Σεπτεμβρίου 1995, τη συμφωνία Όσλο 2, με την οποία οι Παλαιστίνιοι αποκτούσαν αυτονομία στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα και η Παλαιστινιακή Αρχή αναλάμβανε την υποχρέωση να σταματήσει την τρομοκρατία. Όμως, η Χαμάς και άλλες ομάδες, δεν συμφώνησαν και συνέχισαν τις επιθέσεις αυτοκτονίας.¹³⁷ Στις 4 Νοεμβρίου 1995, ο Γιτζάκ Ράμπιν, που μαζί με Αραφάτ και Πέρες τιμήθηκε το προηγούμενο έτος με Νόμπελ Ειρήνης για τη συμφωνία, αλλά και κατηγορήθηκε ως προδότης από την Ισραηλινή δεξιά, δολοφονήθηκε από τον ακροδεξιό φοιτητή Γιγκάλ

¹³² United Nations, (2008).

¹³³ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹³⁴ Στο ίδιο.

¹³⁵ Καρίνα Λάμψα και Ιακώβ Σιμπής. «Ισραηλινο-παλαιστινιακό ζήτημα» The Athens Review of Books, 01/10/2014 τεύχος 55 <https://athensreviewofbooks.com/?p=1310> (πρόσβαση 19/10/2019)

¹³⁶ www.tovima.gr. «Στην Παλαιστίνη η ελπίδα πέθανε με τη γέννησή της – 25 χρόνια από τις συμφωνίες Όσλο – Ουάσιγκτον». Το ΒΗΜΑ, 13.09.2018 <https://www.tovima.gr/2018/09/13/world/stin-palaistini-i-elpida-pethane-me-ti-gennisi-tis-25-xronia-apo-tin-symfonia-oslo-ouasigkton/> (πρόσβαση 18/10/2019)

¹³⁷ Καρίνα Λάμψα και Ιακώβ Σιμπής (2014).

Αμίρ¹³⁸. Ο Σιμόν Πέρες που τον αντικατέστησε, ακολούθησε την ίδια πολιτική. Το 1996, ανέλαβε την πρωθυπουργία του Ισραήλ ο ηγέτης του δεξιού κόμματος Λικούντ, Μπενιαμίν Νετανιάχου, ο οποίος διαφωνούσε με τη διαδικασία του Όσλο και υποστήριζε πως αυτή έπρεπε να εξελίσσεται σταδιακά και μόνο κατόπιν της τήρησης των υποσχέσεων από πλευράς Παλαιστινίων. Έτσι ο Νετανιάχου προχώρησε στην υπογραφή με τον Αραφάτ, της συμφωνίας Γουάι (Wye River Memorandum). Η συμφωνία αυτή, που ήταν προσθήκη στις συμφωνίες του Όσλο, υπογράφηκε στις 23 Οκτωβρίου 1998 στον Λευκό Οίκο και περιείχε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της συμφωνίας Όσλο 2 του 1995, όμως συνάντησε αρκετά εμπόδια, με αποτέλεσμα να μην τηρηθεί πλήρως.¹³⁹ Οι συμφωνίες του Όσλο μπορεί να μην είχαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, είχαν όμως ιδιαίτερη σημασία, γιατί σηματοδότησαν το ξεκίνημα μια νέας περιόδου στο Παλαιστινιακό ζήτημα.¹⁴⁰

Η επόμενη προσπάθεια επίλυσης του Παλαιστινιακού έγινε το 2000 στο Καμπ Ντέιβιντ, όπου μετά από πρόσκληση του Μπιλ Κλίντον, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Εχούντ Μπαράκ και ο ηγέτης των Παλαιστινίων Γιασέρ Αραφάτ προχώρησαν σε συνομιλίες, σε μια προσπάθεια να συνεχιστεί το κλίμα του Όσλο, θίγοντας ζητήματα που δεν είχαν συζητηθεί μέχρι τότε. Οι συνομιλίες όμως έληξαν δίχως αποτέλεσμα, με ευθύνη του Αραφάτ, όπως ισχυρίστηκαν Ισραήλ και ΗΠΑ.¹⁴¹ Αργότερα, ήρθαν στο φως πληροφορίες πως οι συζητήσεις στο Καμπ Ντέιβιντ ήταν αορίστου περιεχομένου και σε βάρος των Παλαιστινίων. Και πάλι τα σημαντικά ζητήματα της Ιερουσαλήμ και των προσφύγων δεν τέθηκαν επί τάπητος, ενώ κάποιες προσπάθειες του Προέδρου Κλίντον δε είχαν επιτυχία.¹⁴² Οι συζητήσεις στο Καμπ Ντέιβιντ περιείχαν προτάσεις αρκετά πιο τολμηρές προτάσεις από αυτές του παρελθόντος, όμως τόσο η αποτυχία εύρεσης λύσης, όσο και το κακό κλίμα που δημιουργήθηκε, έφεραν ως αποτέλεσμα αργότερα τη δεύτερη Ιντιφάντα.¹⁴³

Η δεύτερη Ιντιφάντα, τερματίστηκε έληξε με το Συνέδριο του Σαρμ Ελ Σείχ¹⁴⁴ το 2005, όπου ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ Σαρόν συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της

¹³⁸ Στο ίδιο.

¹³⁹ Καρίνα Λάμψα και Ιακώβ Σιμπής (2014).

¹⁴⁰ Office of the Historian. "The Oslo Accords and the Arab-Israeli Peace Process." χ.χ. <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/oslo> (πρόσβαση 19/10/2019).

¹⁴¹ Israel Ministry of Foreign Affairs. "The Conclusion of the Camp David Summit – Key Points – 25-Jul-2000.", 2000. <http://www.mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2000/> (πρόσβαση 17/10/2019).

¹⁴² imeu.org. «What did, in fact, happen at camp David in 2000?», 2005. <https://imeu.org/article/what-did-in-fact-happen-at-camp-david-in-2000> (πρόσβαση 17/10/2019).

¹⁴³ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹⁴⁴ Η Σαρμ ελ-Σείχ είναι πόλη και λιμάνι της Αιγύπτου στην Ερυθρά Θάλασσα.

Παλαιστινιακής Αρχής, Αμπάς, για να θέσουν τέρμα στις εχθροπραξίες. Οι δυο πλευρές συμφώνησαν επανεκκίνηση των διαπραγματεύσεων, για ειρηνική επίλυση του ζητήματος στη βάση του Οδικού Χάρτη¹⁴⁵ του Ο.Η.Ε. Όμως η Χαμάς δεν συμφώνησε και συνέχισε τις επιθέσεις με πυραύλους στη Λωρίδα της Γάζας, με αποτέλεσμα δυο ακόμη πολέμους. Στο Συνέδριο του Σαρμ Ελ Σείχ, οι διαπραγματεύσεις, δεν ήταν επιτυχείς, όμως αποτέλεσαν μια θετική εξέλιξη στις σχέσεις των δυο πλευρών, καθώς τέθηκαν βάσεις για τη λύση του ζητήματος.¹⁴⁶

Το 2014 ο Αμπάς προσπάθησε να προωθήσει λύση που στόχευε σε επαναφορά εντός τριών ετών, των συνόρων σε αυτά προ του 1967 και δήλωνε ότι αν απορριφθεί η πρότασή του, πως θα στραφεί στη διεθνή κοινότητα.¹⁴⁷ Οι ΗΠΑ, απέρριψαν την πρόταση καθώς την θεώρησαν μονόπλευρη κίνηση που δεν προωθεί διαπραγμάτευση μεταξύ των δυο μερών. Ομοίως και το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν ενέκρινε το σχέδιο του Αμπάς καθώς στην ψηφοφορία μεταξύ των μελών του, δυο χώρες ψήφισαν αρνητικά και πέντε απείχαν.¹⁴⁸

3.5 Οι πρόσφατες εξελίξεις στις σχέσεις Ισραήλ – Παλαιστινιακής Αρχής

Μετά το τέλος της επίθεσης στη Γάζα το 2014, οι σχέσεις Ισραήλ και Παλαιστινιακής Αρχής, όχι μόνο δεν βελτιώθηκαν, αλλά επανήλθαν ζητήματα που προκαλούν εκατέρωθεν δυσαρέσκειες και δεν προμηνύουν αισιοδοξία για το άμεσο μέλλον.

Η επανεκλογή του Αμπάς στη θέση του Προέδρου, στις εκλογές της Φατάχ τον Δεκέμβριο 2016, ισχυροποίησε τη θέση του μέσα στην κοινότητα, η οποία είχε κλυδωνιστεί τον τελευταίο καιρό και δείχνει πως ο λαός Παλαιστινιακός λαός είναι

¹⁴⁵ Το “Road Map for Peace” ή Οδικός Χάρτης όπως είναι ευρύτερα γνωστό, ήταν αποτέλεσμα της σύμπραξης Ο.Η.Ε., Ευρωπαϊκής Ένωσης, Η.Π.Α. και Ρωσίας (*Quartet*) και παρουσιάστηκε το 2002, εν μέσω βίαιων συγκρούσεων θέτοντας τις βάσεις για επίλυση με επίκεντρο τη δημιουργία δυο κρατών, καλώντας τις δυο πλευρές να λάβουν μέτρα για την προστασία και τη διατήρηση της ειρήνης, να πατάξουν την τρομοκρατία, και να σταματήσουν τους εποικισμούς. Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹⁴⁶ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

¹⁴⁷ Jack Houry “*Abbas’ peace plan: Israeli withdrawal from west bank within three years*”. HAARETZ, 2014. <http://www.haaretz.com/israel-news/1.613677> (πρόσβαση 17/10/2019).

¹⁴⁸ Ιωάννα Πανοπούλου (2017).

σύμφωνος με τους χειρισμούς του στις διαπραγματεύσεις με το Ισραήλ.¹⁴⁹ (Melhem A., 2016).

Ταυτόχρονα με τις Παλαιστινιακές εκλογές, η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου του Ισραήλ για εκ νέου έναρξη των εποικισμών στη Δυτική Όχθη, προκάλεσε αντιδράσεις. Το Ισραήλ, πάντως, θεωρεί νόμιμη τόσο την κατοχή των εδαφών, όσο και τον εποικισμό αφού, κατά τα λεγόμενά του, η μετακίνηση των πληθυσμών έγινε με δική τους βούληση και έχτισαν εκεί πόλεις και όχι πρόχειρους οικισμούς¹⁵⁰

Η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ στη θέση του Προέδρου των ΗΠΑ το 2016, επηρεάζει τις σχέσεις των δυο πλευρών, καθώς ο Τραμπ έχει εκφράσει στο παρελθόν τη στήριξη του στο Ισραήλ. Επίσης ο Νετανιάχου προσέγγισε τον Τραμπ, με στόχο την αναθέρμανση των σχέσεων Ισραήλ-ΗΠΑ, μετά την οκταετία Ομπάμα.¹⁵¹ Απόδειξη αυτής της αναθέρμανσης, αποτελεί η αναγνώριση από τον Τραμπ, της Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσας του Ισραήλ, το Δεκέμβριο του 2017, ενέργεια που προκάλεσε αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας, ενώ οι ηγέτες του Αραβικού κόσμου αλλά και της Δύσης προειδοποίησαν για κίνδυνο ανεξέλεγκτης ανάφλεξης της βίας. Ο Αμπάς δήλωσε πως η ενέργεια αυτή ισοδυναμεί με παραίτηση των ΗΠΑ από το ρόλο του διαμεσολαβητή για την ειρήνη. Οι παλαιστίνιοι ηγέτες άλλωστε θέλουν την Ανατολική Ιερουσαλήμ για πρωτεύουσα του ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους, για το οποίο αγωνίζονται χρόνια και η αναγνώριση της Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσας του Ισραήλ αποτελεί γι' αυτούς *casus belli*.¹⁵²

Επιπλέον από τον Μάρτιο του 2018, στη Λωρίδα της Γάζας, κατά μήκος της μεθορίου με το Ισραήλ πραγματοποιούνται εβδομαδιαίες διαδηλώσεις, οι οποίες στο τέλος συνοδεύονται από βίαια επεισόδια. Οι κινητοποιήσεις γίνονται στο πλαίσιο της «Μεγάλης πορείας της επιστροφής», όπως την ονομάζουν οι Παλαιστίνιοι που

¹⁴⁹ Ahmad Melhem "Abbas comes out of Fatah congress stronger than ever." Al-monitor, 2016. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/12/fatah-congress-abbas-senior-leaders-no-change.html> (πρόσβαση 17/10/2019).

¹⁵⁰ Oded Ravivi "Mr. President: The Israeli settlements are legal.". The Jerusalem Post, 2017. <http://www.jpost.com/Opinion/Mr-President-The-Israeli-settlements-are-legal-468410> (πρόσβαση 19/10/2019)

¹⁵¹ Gavin Rabinowitz. "Israel hails 'new era' of relations with President Trump." the times of Israel. 2017. <http://www.timesofisrael.com/israel-hails-new-era-of-relations-with-president-trump/> (πρόσβαση 19/10/2019)

¹⁵² www.huffingtonpost.gr. «Την Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσα του Ισραήλ αναγνώρισε ο Τραμπ». 06/12/2017. https://www.huffingtonpost.gr/entry/ten-ieroesalem-os-proteeoesa-toe-israel-anaynorise-o-tramp_gr_5a2833bee4b0c2117627e18b (πρόσβαση 20/10/2019)

διεκδικούν κυρίως την άρση του αυστηρού αποκλεισμού που έχει επιβάλει το Ισραήλ τα τελευταία δέκα και πλέον χρόνια στον θύλακα και το δικαίωμα να επιστρέψουν στη γη από την οποία οι οικογένειές τους διέφυγαν ή εκδιώχθηκαν όταν ιδρύθηκε το κράτος του Ισραήλ το 1948. Από το Μάρτιο του 2018 μέχρι πρόσφατα, τουλάχιστον 308 Παλαιστίνιοι έχουν χάσει τη ζωή τους από ισραηλινά πυρά, τις περισσότερες φορές κατά τη διάρκεια ταραχών που ξεσπούν μετά τις συγκεντρώσεις αυτές. Άλλοι σκοτώθηκαν από ισραηλινά αεροπορικά πλήγματα που πραγματοποιούνταν σε αντίποινα για εχθρικές ενέργειες που προέρχονταν από τον θύλακα.¹⁵³

Σημαντική εξέλιξη που επιδεινώνει τις σχέσεις των δυο πλευρών, αποτελεί η προεκλογική υπόσχεση του απερχόμενου Ισραηλινού πρωθυπουργού Μπενιαμίν Νετανιάχου, πως αν κερδίσει τις βουλευτικές εκλογές της 17ης Σεπτεμβρίου θα προσαρτήσει την Κοιλάδα του Ιορδάνη και τη βόρεια Νεκρά Θάλασσα, με τον Παλαιστίνιο πρόεδρο, Μαχμούντ Αμπάς να απειλεί στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, την 26 Σεπτεμβρίου, με τερματισμό όλων των συμφωνιών με το Ισραήλ, δηλώνοντας πως *«εάν μια μελλοντική κυβέρνηση, όποια και αν είναι αυτή, προχωρήσει με αυτό το σχέδιο προσάρτησης, θα ακυρώσουμε όλες τις συμφωνίες που έχουμε υπογράψει με το Ισραήλ και θα τερματίσουμε όλες τις δεσμεύσεις που απορρέουν από αυτές. Απορρίπτουμε εντελώς αυτό το σχέδιο»*.¹⁵⁴

¹⁵³ [www.newsbeast.gr. «Αιματηρές ταραχές και πάλι στη Λωρίδα της Γάζας»](https://www.newsbeast.gr/world/arthro/5344404/aimatires-taraches-kai-pali-sti-lorida-tis-gazas). 07/09/2019 <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/5344404/aimatires-taraches-kai-pali-sti-lorida-tis-gazas>. (πρόσβαση 20/09/2019)

¹⁵⁴ [www.cnn.gr. «Παλαιστίνη: Ο Μαχμούντ Αμπάς απειλεί να τερματίσει όλες τις συμφωνίες με το Ισραήλ»](https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/191993/palaistini-o-maxmoynt-ampas-apeilei-na-termatisei-oles-tis-symfonies-me-to-israil). 27/09/2019. <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/191993/palaistini-o-maxmoynt-ampas-apeilei-na-termatisei-oles-tis-symfonies-me-to-israil> (πρόσβαση 21/10/2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

4.1 Οι Συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ – Η συμφιλίωση του Ισραήλ με την Αίγυπτο

Οι σχέσεις του Ισραήλ με την Αίγυπτο, δεν ξεκίνησαν με τις καλύτερες προϋποθέσεις, άλλα μάλλον με τον χειρότερο τρόπο, που δεν ήταν άλλος από την έχθρα και τη βία. Η δημιουργία ενός σιωνιστικού κράτους στα αραβικά εδάφη και ιδίως σε αυτά που προορίζονταν για το παλαιστινιακό κράτος, προκάλεσε την αντίδραση των αραβικών κρατών. Με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ισραήλ από τον Μπεν Γκουριόν τον Μάιο του 1948 ξέσπασε ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος. Πρωταγωνιστής ήταν η Αίγυπτος υπό τον βασιλιά Φαρούκ Ι. Μετά από ένα χρόνο ο πόλεμος έληξε με την επιβίωση του κράτους του Ισραήλ, με ελάχιστα κέρδη για τους Άραβες και με την Αίγυπτο να αναλαμβάνει την ηγεσία του αντί-ισραηλινού αγώνα. Το 1952 ξέσπασε η επανάσταση των «Ελεύθερων Αξιωματικών», με πρωταγωνιστή τον Αμπντέλ Νάσερ, η βασιλεία του Φαρούκ ανετράπη και το 1954, μετά από πολιτικές κόντρες δύο ετών ο Νάσερ αναδείχθηκε μόνος ηγέτης και πρόεδρος της χώρας, ο οποίος ήθελε την καταστροφή του Ισραήλ και τηρούσε πολεμική στάση απέναντι του. Ταυτόχρονα, προώθησε και την ιδέα του παναραβισμού με σκοπό να ενοποιήσει τους Άραβες και να αντιμετωπίσουν τους Ισραηλινούς.¹⁵⁵

Η δεύτερη σύγκρουση της Αιγύπτου το Ισραήλ ήρθε το 1956 με το δεύτερο αραβοϊσραηλινό πόλεμο, που έμεινε γνωστός στην Ιστορία ως η Κρίση του Σουέζ. Οι Ισραηλινοί επικράτησαν στο πεδίο της μάχης, όμως σε διπλωματικό επίπεδο αδιαμφισβήτητος κυρίαρχος αναδείχθηκε ο Νάσερ, αυξάνοντας το γόητρο του στον αραβικό κόσμο. Ακολούθησε στη συνέχεια, τον Ιούνιο του 1967, ο τρίτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος ή Πόλεμος των Έξι Ημερών, όπου ο Ισραηλινός στρατός, με μια κεραυνοβόλο επίθεση, μέσα σε τρεις ημέρες αποδεκάτισε τις αιγυπτιακές ένοπλες δυνάμεις, ενώ και οι ένοπλες δυνάμεις της Συρίας και Ιορδανίας τις επόμενες τρεις είχαν την ίδια μοίρα. Το πλήγμα για το γόητρο της Αιγύπτου ήταν τεράστιο και η ανεπάρκεια των αραβικών κρατών εμφανέστατη. Η Αίγυπτος απώλεσε τη Λωρίδα της

¹⁵⁵ Νικόλαος Νικολάου. «Ο Ανουάρ Σαντάτ και οι συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ: ρεαλιστική απόφαση ή προδοσία;». 21/07/2018. <http://www.kans.gr/o-anouar-sanatat-kai-oi-symfwnies-tou-ka/> (πρόσβαση 16/08/2019)

Γάζας και τη χερσόνησο του Σινά. Όμως παρά τον αρνητικό αντίκτυπο της έκβασης του πολέμου, ο Νάσερ δεν προήχθη και άμεσα κήρυξε έναν πόλεμο φθοράς κατά του Ισραήλ. Για τρία χρόνια, Αίγυπτος και Ισραήλ ενεπλάκησαν σε κατά τόπους συγκρούσεις και ενέργειες δολιοφθοράς. Παράλληλα, ο Νάσερ υποστήριξε και τον αγώνα για ανεξαρτησία των Παλαιστινίων. Ο πόλεμος αυτός έληξε το φθινόπωρο του 1970 με τον θάνατο του Νάσερ και την άνοδο στην εξουσία του Ανουάρ Σαντάτ. Τα οφέλη που αποκόμισε η Αίγυπτος από το 1967 έως το 1970 ήταν μηδαμινά. Το εδαφικό status quo δεν μεταβλήθηκε και το Ισραήλ δεν ηττήθηκε, αν και εξουθενώθηκε.¹⁵⁶

Με την άνοδο του στην εξουσία ο Σαντάτ, δεν εγκατέλειψε τον στόχο της σύγκρουσης με το Ισραήλ, καθώς αιγυπτιακό έδαφος, το Σινά, ήταν υπό ξένη κατοχή. Έτσι τον Οκτώβριο του 1973 ξέσπασε ο τέταρτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος ή Πόλεμος του Γιουμ Κιπούρ. Οι Αιγύπτιοι αρχικά αιφνιδίασαν τους Ισραηλινούς και κατέλαβαν το μεγαλύτερο μέρος της χερσονήσου του Σινά. Μόλις οι Ισραηλινοί συνήλθαν και με την βοήθεια των ΗΠΑ αντεπιτέθηκαν, όχι μόνο εκδίωξαν τους Αιγύπτιους από το μεγαλύτερο τμήμα του Σινά, αλλά εισέβαλαν και εντός αιγυπτιακής επικράτειας. Τελικά, με αμερικανική παρέμβαση επετεύχθη εκεχειρία. Με την παύση των εχθροπραξιών, ο Σαντάτ εστίασε στην εσωτερική ανασυγκρότηση. Παράλληλα, έκανε γνωστή από το 1975 και μετά τη προθυμία του να διαπραγματευθεί μια συμφωνία ειρήνης με το Ισραήλ¹⁵⁷. Μάλιστα στις 9 Νοεμβρίου του 1977 ο Σαντάτ τόνιζε ενώπιον της αιγυπτιακής Βουλής ότι θα πήγαινε ακόμη και στην Κνεσέτ, το κοινοβούλιο του Ισραήλ, για να σώσει τη ζωή έστω ενός στρατιώτη. Ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Μεναχέμ Μπέγκιν τον προσκάλεσε όντως στο ισραηλινό κοινοβούλιο και ο Σαντάτ ανταποκρίθηκε, προκαλώντας εν μέρει οργή στον αραβικό κόσμο. Η Συρία, το Ιράκ, η Λιβύη και η Αλγερία πάγωσαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με το Κάιρο ενώ η PLO καταδίκασε την κίνηση του Σαντάτ.¹⁵⁸ Η στάση του Καΐρου συνέπεσε με την επιδίωξη για αραβοϊσραηλινή ειρήνη του Αμερικανού προέδρου Τζίμι Κάρτερ. Έτσι, ξεκίνησε ένας γύρος μυστικών συνομιλιών που οδήγησε στην υπογραφή το 1978 των Συμφωνιών Καμπ Ντέιβιντ στην Ουάσιγκτον. Επρόκειτο για δυο πλαίσια συμφωνιών, που το ένα αφορούσε την κατάσταση μεταξύ Παλαιστινίων- Ισραηλινών και το άλλο εκείνη μεταξύ Αιγύπτου- Ισραήλ. Το πρώτο πλαίσιο προέβλεπε τη δημιουργία

¹⁵⁶ Νικόλαος Νικολάου (2018)

¹⁵⁷ Στο ίδιο

¹⁵⁸ Κέρστεν Κνιπ και Κώστας Συμεωνίδης. «40 χρόνια από τη Συμφωνία Ειρήνης του Καμπ Ντέιβιντ» 17/09/2018. <https://www.dw.com/el/40-χρόνια-από-τη-συμφωνία-ειρήνης-του-καμπ-ντέιβιντ/a-45520347>. (πρόσβαση 16/08/2019)

αυτόνομης παλαιστινιακής διοίκησης στη Γάζα (Δυτική Όχθη), ενώ το μέλλον της Ιερουσαλήμ δεν εξετάστηκε. Το δεύτερο πλαίσιο, αφορούσε την επιστροφή του Σινά στην Αίγυπτο υπό καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης και ανοίχθηκε ο δρόμος τη διμερή συμφωνία ειρήνης των δύο κρατών. Επίσης, η αμερικανική πλευρά θα κατέβαλε ως ενίσχυση στο αιγυπτιακό δημόσιο ταμείο 2 δις δολάρια το χρόνο.¹⁵⁹

Στις 17 Σεπτεμβρίου του 1978 στο Καμπ Ντέιβιντ των ΗΠΑ και έπειτα από δύσκολες και χρονοβόρες συνομιλίες υπό την αιγίδα του Αμερικανού προέδρου, ο Αιγύπτιος πρόεδρος Ανουάρ Σαντάτ και ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Μεναχέμ Μπέγκιν συμφώνησαν να συνάψουν εντός τριών μηνών συμφωνία ειρήνης. Τελικά η συμφωνία υπογράφηκε μετά από μερικούς μήνες και συγκεκριμένα στις 26 Μαρτίου του 1979. Η συμφωνία ειρήνης δέσμευσε τις δυο χώρες να αναγνωρίσουν η μια την άλλη και έβαλε τέλος στην εμπόλεμη κατάσταση στην οποία βρίσκονταν από το 1948 Αίγυπτος και Ισραήλ, ενώ το Ισραήλ δεσμευόταν να αποσύρει τα στρατεύματά του από τη χερσόνησο του Σινά. Επίσης συμφωνήθηκε να αναγνωριστούν τα δικαιώματα των Παλαιστινίων, αλλά και να διαλυθούν οι εβραϊκοί οικισμοί που υπήρχαν στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη ενώ σε αντάλλαγμα τα ισραηλινά πλοία μπορούσαν να χρησιμοποιούν τη Διώρυγα του Σουέζ.¹⁶⁰ Η συμφωνία μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου προσδιόρισε τις μελλοντικές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, ενώ έθεσε τις αρχές για την απόσυρση των Ισραηλινών από το Σινά, ρύθμισε τα σχετικά με την αποστρατιωτικοποίηση και τους περιορισμούς της ισραηλινής στρατιωτικής παρουσίας στη χερσόνησο του Σινά καθώς και τον μηχανισμό επίβλεψης.¹⁶¹

Η συμφωνία έτυχε θερμής υποδοχής από τις χώρες του Δυτικού κόσμου και πρωτίστως από τις ΗΠΑ, οι Σαντάτ και Μπέγκιν να τιμήθηκαν με το Νόμπελ Ειρήνης το 1978, όμως η προσπάθεια υλοποίησης της σε Αίγυπτο και Ισραήλ, από τους δυο πολιτικούς ηγέτες αντιμετώπισε σημαντικές δυσκολίες. Ο Σαντάτ θεωρήθηκε προδότης από τον Αραβικό κόσμο και «πλήρωσε» την προδοσία με τη ζωή του, καθώς τον Οκτώβριο του 1981 δολοφονήθηκε από ακραίους ισλαμιστές, ενώ η Αίγυπτος αποπέμφθηκε από τον Αραβικό Σύνδεσμο από το 1979 έως και το 1989.¹⁶² Η συμφωνία ειρήνης μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ μπορεί να προκάλεσε αίσθηση όμως,

¹⁵⁹ Νικόλαος Νικολάου (2018)

¹⁶⁰ www.economy365.gr. «Σαράντα χρόνια από τη Συμφωνία Ειρήνης του Καμπ Ντέιβιντ». 07/09/2018. <http://www.economy365.gr/article/92220/saranta-hronia-apo-ti-symfonia-eirinis-toy-kamp-nteivint> (πρόσβαση 16/08/2019)

¹⁶¹ Academic Dictionaries and Encyclopedias. «Καμπ Ντέιβιντ». Dictionary of Greek, 2013 https://greek_greek.enacademic.com/218216/Καμπ_Ντέιβιντ. (πρόσβαση 16/08/2019)

¹⁶² www.economy365.gr (2018)

δεν ήταν μια ενέργεια δίχως βάση. Από την πλευρά της Αιγύπτου, ο Σαντάτ όντας ρεαλιστής γνώριζε ότι αν η χώρα του αποσυρόταν από την σύρραξη με το Ισραήλ, θα λάμβανε τα κατεχόμενα εδάφη της ως αντάλλαγμα για την ειρήνευση. Επίσης η στροφή προς τη φιλελεύθερη οικονομία και τον ελεγχόμενο εκδημοκρατισμό η πολιτικής της «Ινφιτάχ», όπως έμεινε γνωστή, που άρχισε να υλοποιεί ο Σαντάτ μετά το 1975 και η καταπολέμηση του Ισλαμικού Κινήματος, οι διαστάσεις του οποίου είχαν αρχίσει να γίνονται ανεξέλεγκτες, χρειαζόταν την ειρηνευτική συμφωνία, που θα επέτρεπε στην αιγυπτιακή κυβέρνηση να ανασυγκροτήσει την οικονομία και το στράτευμα, να βελτιώσει τους θεσμούς, να ασχοληθεί με κοινωνικά ζητήματα και να καταπολεμήσει το Ισλαμικό Κίνημα, ανεμπόδιστη από εξωτερικές απειλές.¹⁶³ Το Ισραήλ από την μεριά του, κατάφερε με την ειρηνευτική συμφωνία να απεμπλέξει δυνάμεις από τα νοτιοδυτικά του σύνορα, που θα του χρειαζόταν για την αντιμετώπιση των άλλων Αραβικών κρατών που δεν έδειχναν καμία διάθεση να συμφιλιωθούν μαζί του, να πετύχει μια σπουδαία στρατηγική διπλωματική νίκη, καθώς κατάφερε να δημιουργήσει ρήγμα στον Αραβικό κόσμο, αλλά και πέτυχε την αναγνώριση του από την ηγέτιδα δύναμη μέχρι τότε του αντι-Ισραηλινού αγώνα. Η συμφωνία ειρήνης Αιγύπτου και Ισραήλ δεν προκαλεί και σήμερα ιδιαίτερο ενθουσιασμό σε καμία πλευρά. Η ειρήνη ανάμεσα στις δυο πλευρές υπαγορεύεται περισσότερο από τη λογική, αφού και οι δυο χώρες γνωρίζουν ότι ένας νέος πόλεμος θα είχε ολέθριες συνέπειες.¹⁶⁴

4.2 Οι σχέσεις του Ισραήλ με την Αίγυπτο μετά το Καμπ Ντέιβιντ

Μετά την δολοφονία του Σαντάτ, ο διάδοχος του Χόσνι Μουμπάρακ, διατήρησε την ειρηνευτική πολιτική του προκατόχου του με αποτέλεσμα οι συμφωνίες να ισχύουν ακόμα και σήμερα.¹⁶⁵ Για τους Αιγύπτιους όμως, ο μεγάλος εχθρός παραμένει το Ισραήλ, παρά την υπογραφή ειρήνης μαζί του το 1979. Βέβαια μια ενδεχόμενη εξομάλυνση των σχέσεων Ισραήλ - Συρίας στο άμεσο μέλλον και μια μερική επίλυση του Παλαιστινιακού θα οδηγήσει τη Αίγυπτο στην ανάπτυξη βαθύτερων σχέσεων με το Ισραήλ. Από την άλλη πλευρά το Ισραήλ ωφελημένο από τη συμφωνία, θα προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει αυτή τη σχέση για να επηρεάσει την Αίγυπτο

¹⁶³ Νικόλαος Νικολάου (2018)

¹⁶⁴ www.economy365.gr (2018)

¹⁶⁵ Νικόλαος Νικολάου (2018)

ενάντια στις άλλες αραβικές χώρες, εξαιτίας της στρατηγικής της θέσης στον ισλαμικό και αραβικό κόσμο.¹⁶⁶

Παρά τα προβλήματα και τις αντιδράσεις που έφερε η επίτευξη της συμφωνίας στο Καμπ Ντέιβιντ και παρόλο που τόσο για τους Αιγύπτιους όσο και για τους Ισραηλινούς η έχθρα και το μίσος δεν μπορούσε να σβηστεί με την υπογραφή στο κείμενο μιας συμφωνίας ειρήνης την οποία κανείς του δεν ήθελε και κανείς του δεν επιζητούσε, αλλά ήταν απόφαση των πολιτικών τους ηγετών για την οποία μάλιστα δεν ρωτήθηκαν και με την οποία δεν συνηγορούσαν, οι σχέσεις των δύο χωρών εξελίχθηκαν μάλλον ομαλά, χωρίς να λείπουν κατά καιρούς μικροεντάσεις που όμως δεν είχαν τη δυναμική να επηρεάσουν την ειρήνη μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου.

Η Αιγυπτιακή επανάσταση που ξέσπασε στις 25 Ιανουαρίου 2011, έφερε ανησυχία στο Ισραήλ για την εξέλιξη των σχέσεων του με την Αίγυπτο. Η Αιγυπτιακή επανάσταση αποτελούσε μέρος της «Αραβικής Άνοιξης», που ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2010, στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική, στην Αίγυπτο εκδηλώθηκε με την απαίτηση του Αιγυπτιακού λαού για απομάκρυνση του Μουμπάρακ από την ηγεσία, στην οποία ήταν από το 1981.¹⁶⁷

Το Σεπτέμβριο του 2011, οι σχέσεις Ισραήλ – Αιγύπτου πέρασαν τη μεγαλύτερη δοκιμασία από των τελευταίων 40 ετών. Ένα επεισόδιο που συνέβη στα μέσα του Αυγούστου στο Σινά, όταν πέντε Αιγύπτιοι αστυνομικοί και στρατιώτες σκοτώθηκαν από ισραηλινή αεροπορική επιδρομή στην διάρκεια καταδίωξης παλαιστίνιων μαχητών κατά μήκος των συνόρων, προκάλεσε την έφοδο εκατοντάδων διαδηλωτών στην ισραηλινή πρεσβεία. Επίσης μαζικές διαδηλώσεις ξέσπασαν στο Κάιρο, διαδηλώσεις που δεν θα είχαν γίνει ποτέ ανεκτές επί Μουμπάρακ. Το καθεστώς Μουμπάρακ δεν θα είχε, επίσης, επιτρέψει ποτέ σε διαδηλωτές να πλησιάσουν την ισραηλινή πρεσβεία. Η νέα στρατιωτική ηγεσία της Αιγύπτου, όμως, ήταν παγιδευμένη ανάμεσα στην επιθυμία της να προστατεύσει τις σχέσεις με το Ισραήλ, που της εγγυώνται εκατομμύρια δολάρια σε αμερικανική βοήθεια και τις πιέσεις που δεχόταν από τον αιγυπτιακό λαό.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Ιωάννης Θ. Μάζης (2008)

¹⁶⁷ Ιωάννα Γουρναροπούλου. «Η λήξη της Αραβικής Άνοιξης – Προάγγελμα της επέκτασης του ISIS στην Αίγυπτο;». 10/02/2016. <https://powerpolitics.eu/h-λήξη-της-αραβικής-άνοιξης-προάγγελμα/>. (πρόσβαση 22/08/2019)

¹⁶⁸ Κίττυ Ξενάκη. «Η Αραβική Άνοιξη έφερε βαρυχειμωνιά στο Ισραήλ». 12/11/2011. <https://www.tanea.gr/2011/09/12/world/i-arabiki-anoiksi-efere-baryxeimwnia-sto-israil/> (πρόσβαση 23/08/2019)

Οι διαδηλωτές λεηλατούσαν επί ώρες την πρεσβεία και χρειάστηκε σειρά τηλεφωνημάτων από το Τελ Αβίβ στην Ουάσιγκτον και η παρέμβαση του Μπαράκ Ομπάμα, τον οποίο ευχαρίστησε θερμά δημοσίως ο Μπενιαμίν Νετανιάχου, για να επέμβουν οι Αιγύπτιοι κομάντος και να απομακρυνθούν από την πρεσβεία οι διαδηλωτές, σε μια επιχείρηση με απολογισμό τρεις νεκρούς, 1.000 τραυματίες, 30 συλληφθέντες και αναρίθμητα καμένα αυτοκίνητα, περιπολικά και δένδρα στους γύρω δρόμους.¹⁶⁹ Μετά τα επεισόδια ο Ισραηλινός πρεσβευτής και μέλη του διπλωματικού προσωπικού εγκατέλειψαν το Κάιρο και επέστρεψαν στο Ισραήλ, ωστόσο, ο πρόξενος και αναπληρωτής πρέσβης παρέμεινε στην Αίγυπτο προκειμένου να μη σταματήσει η λειτουργία της ισραηλινής πρεσβείας.¹⁷⁰

Συνέχεια του προηγούμενου επεισοδίου αποτελούν και οι δηλώσεις του Αιγύπτιου πρωθυπουργού Εσάμ Σάραφ την 15^η Σεπτεμβρίου, σε συνέντευξη που παραχώρησε σε τουρκικό τηλεοπτικό δίκτυο ότι *«η ειρηνευτική συνθήκη που υπογράφηκε το 1979 με το Ισραήλ, η πρώτη μεταξύ του εβραϊκού κράτους και αραβικής χώρας, δεν είναι κάτι ιερό και μπορεί να υποβληθεί σε αλλαγές»*. Το ισραηλινό υπουργείο Εξωτερικών κάλεσε την επόμενη ημέρα τον πρεσβευτή της Αιγύπτου στο Ισραήλ για να διαμαρτυρηθεί για τη δήλωση του Σάραφ, γνωστοποιώντας του ότι το Ισραήλ *«δεν σκοπεύει να επανεξετάσει τη συνθήκη του Καμπ Ντέιβιντ του 1979 κάτι που ούτως ή άλλως δεν θα μπορούσε να γίνει μονομερώς»*. Ο ισραηλινός πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου προσπάθησε να υποβαθμίσει τη σοβαρότητα της επίθεσης αυτής για τις διμερείς σχέσεις, υπογραμμίζοντας ότι *«το Ισραήλ του έχει «δεσμευτεί να προασπίσει την ειρήνη με την Αίγυπτο, προς όφελος των δύο χωρών»*.¹⁷¹

Ο Μοχάμεντ Μόρσι, της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, που αναδείχθηκε νικητής των εκλογών της 24^{ης} Ιουνίου 2012,¹⁷² μόλις ανέλαβε την προεδρία της Αιγύπτου, συνέχιζε να είναι πολύ προσεκτικός για το πώς θα διαχειριστεί τις σχέσεις της με το Ισραήλ, τη στιγμή που στο εσωτερικό πλήθαιναν οι φωνές που απαιτούσαν την διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με το εβραϊκό κράτος και την αμέριστη συμπαράσταση στον παλαιστινιακό λαό χωρίς περιστροφές, ακόμα και με ανάληψη

¹⁶⁹ Ιωάννα Γουρναροπούλου (2016)

¹⁷⁰ www.kathimerini.com.cy. «Ένταση μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ». 10/11/2011. <https://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/57411> (πρόσβαση 23/08/2019)

¹⁷¹ «Κλίμα έντασης σε Ισραήλ-Αίγυπτο». 16/09/2011 <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/230617/klima-edasis-se-israil-aigupto>. (πρόσβαση 23/08/2019)

¹⁷² Ιωάννα Γουρναροπούλου (2016)

ένοπλης δράσης. Ενώ η δίκη Μουμπάρακ για τις συμφωνίες που είχε υπογράψει με το Ισραήλ για τη διαχείριση του φυσικού αερίου βρισκόταν στο επίκεντρο της επικαιρότητας, η αμηχανία του νέου Προέδρου ήταν τόσο εμφανής για το πώς θα διαχειριστεί τις σχέσεις της χώρας του με το Ισραήλ, έως του σημείου να προσπαθήσει να αποκρύψει από την κοινή γνώμη της χώρας ότι αποδέχθηκε εθιμοτυπικό συγχαρητήριο τηλεγράφημα για την εκλογή του από τον ισραηλινό Πρόεδρο Σιμόν Πέρες.¹⁷³

Ένα ακόμα επεισόδιο στην περιοχή του Σινά την 6^η Αυγούστου 2012, έφερε τρικυμία στις σχέσεις των δυο κρατών. Σε επίθεση ενόπλων εναντίον συνοριακού φυλακίου στα σύνορα με το Ισραήλ έχασαν τη ζωή τους 16 Αιγύπτιοι αστυνομικοί. Από την στιγμή της επίθεσης σήμανε διπλωματικός συναγερμός. Οι αδελφοί Μουσουλμάνοι επέρριψαν την ευθύνη στην ισραηλινή Μοσάντ, λέγοντας πως το σημερινό Ισραήλ προσπαθεί να υπονομεύσει την αιγυπτιακή εξέγερση και να ανατρέψει τον ισλαμιστή πρόεδρο Μοχάμεντ Μόρσι. Ο Μόρσι δήλωσε ότι η επίθεση στο Σινά είναι μια δειλή πράξη που δεν θα περάσει χωρίς απάντηση και υποσχέθηκε να ανακτήσει τον έλεγχο της χερσονήσου, όπου η κατάσταση είχε επιδεινωθεί μετά την εξέγερση στις αρχές του 2011 και την πτώση του Μουμπάρακ. Ο Αιγυπτιακός στρατός από την πλευρά του υποσχέθηκε να *«εκδικηθεί για τον θάνατο των 16 αδελφών συνοριοφυλάκων»*, ενώ οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι του Μόρσι τόνισαν ότι πλέον επιβάλλεται *«να αναθεωρηθούν οι ρήτρες»* της συμφωνίας ανάμεσα στην Αίγυπτο και το Ισραήλ που αφορούν τον έλεγχο των συνόρων στην Λωρίδα της Γάζας. Οι Ισραηλινές αρχές αρνήθηκαν οποιαδήποτε ευθύνη, με μια λιτή και ελαφρώς απαξιωτική ανακοίνωση *«Ακόμη κι αυτός που τα λέει αυτά, όταν κοιτάζεται στον καθρέφτη δεν πιστεύει τις ανοησίες που ξεστομίζει»* και τα ξημερώματα της 7^{ης} Αυγούστου παρέδωσε στην Αίγυπτο τις σορούς των έξι δραστών της επίθεσης που σκοτώθηκαν το προηγούμενο βράδυ, από Ισραηλινούς κομάντο στην ισραηλινή πλευρά του συνοριακού φυλακίου του Κερέμ Σαλόμ, όπου έγινε η πολύνεκρη επίθεση.¹⁷⁴

Τα νέα δεδομένα στις σχέσεις των δυο χωρών παρουσιάζονται με την ανατροπή του Μόρσι και την ανάληψη της προεδρίας της Αιγύπτου από τον Αμπντέλ

¹⁷³ Γαβριήλ Χαρίτος. «Τι έκρυβε η «Αραβική Άνοιξη» για την Αίγυπτο;». 25/11/2012. <https://new-deal.gr/τι-εκρυβε-η-αραβικη-ανοιξη-για-την-αιγυ/>. (πρόσβαση 23/08/2019)

¹⁷⁴ www.real.gr. «Στο κόκκινο οι σχέσεις Αιγύπτου - Ισραήλ μετά την επίθεση στο Σινά». 07/08/2012. https://www.real.gr/archive_diethni/arthro/sto_kokkino_oi_sxeseis_aigyptou_israil_meta_tin_epithesi_s_to_sina-336748/ (πρόσβαση 23/08/2019)

Φατάχ αλ Σίσι¹⁷⁵ και σχετίζονται με την ενεργειακή πολιτική των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, μετά την ανακάλυψη πλουσίων κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην περιοχή, αλλά και την επανέναρξη της εκμετάλλευσης των Αιγυπτιακών κοιτασμάτων. Πριν από το 2011, η Αίγυπτος ήταν εξαγωγέας φυσικού αερίου, πουλώντας στο Ισραήλ μέσω του αγωγού East Mediterranean. Ωστόσο, η απορρύθμιση της οικονομικής ζωής της χώρας μετά την «Αραβική Άνοιξη» είχε ως συνέπεια την πτώση της παραγωγής. Θέτοντας ως προτεραιότητα την κάλυψη των αναγκών της εγχώριας αγοράς, η Αίγυπτος διέκοψε τις εξαγωγές φυσικού αερίου και οι δύο μονάδες υγροποίησης φυσικού αερίου τέθηκαν προσωρινά εκτός λειτουργίας.¹⁷⁶

Το Φεβρουάριο του 2018, μια σημαντική συμφωνία εξαγωγών φυσικού αερίου του Ισραήλ στην Αίγυπτο ανακοίνωσαν η ισραηλινή εταιρεία υδρογονανθράκων Delek Drilling και η αμερικανική Noble Energy. Ο Ισραηλινός πρωθυπουργός χαρακτήρισε τη συμφωνία «ιστορική», προσθέτοντας ότι θα φέρει δις δολάρια στα κρατικά ταμεία. Οι δύο εταιρείες, που εκμεταλλεύονται από κοινού τα ισραηλινά, υπεράκτια κοιτάσματα Ταμάρ και Λεβιάθαν, θα παραδώσουν 64 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου στην αιγυπτιακή Dolphinus Holdings, σε διάστημα δέκα χρόνων. Το ύψος της συμφωνίας ανέρχεται σε 15 δις. δολάρια. Πέραν της ώθησης που θα δώσει η συμφωνία στην ταχέως αναπτυσσόμενη βιομηχανία υδρογονανθράκων του Ισραήλ, η κυβέρνηση Νετανιάχου θεωρούσε ότι θα ενισχυθούν οι διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη συγκυρία για τη Μέση Ανατολή.¹⁷⁷

Η Αίγυπτος διεκδικεί κεντρικό και ηγετικό ρόλο στην ενεργειακή αρχιτεκτονική της περιοχής. Δεν είναι μόνο η ύπαρξη στην επικράτειά της μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου, αλλά και η γεωγραφική της θέση, που σε συνδυασμό με την ύπαρξη υποδομών υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) τη μετατρέπουν σε κόμβο. Παράλληλα, η Αίγυπτος είναι το βασικό αντίβαρο στην απόπειρα της Τουρκίας να

¹⁷⁵ Η προσπάθεια του Μόρσι να συγκεντρώσει υπερεξουσίες στο πρόσωπό του, επιχειρώντας παράλληλα την ισλαμοποίηση του αιγυπτιακού κράτους, έφερε την ανατροπή του το καλοκαίρι του 2013 και τα ηνία της χώρας ανέλαβε ο στρατός με επικεφαλής τον Σίσι, ο οποίος εξελέγει πρόεδρος της Αιγύπτου στις εκλογές της 26-28 Μαΐου 2014 και επανεξελέγη στις εκλογές που διεξήχθησαν στις 26-28 Μαρτίου 2018.

¹⁷⁶ Χρ. Μήτση. «Το Παράδοξο του Φυσικού Αερίου της Αιγύπτου». 01/03/2019. <https://www.energia.gr/article/152374/to-paradoxo-toy-fysikoy-aerioy-ths-aigyptoy>. (πρόσβαση 23/08/2019)

¹⁷⁷ www.kathimerini.gr. «Φυσικό αέριο από το Ισραήλ στην Αίγυπτο». 21/02/2018 <https://www.kathimerini.gr/949780/article/epikairothta/kosmos/fysiko-aerio-apo-to-israhl-sthn-aigypto>. (πρόσβαση 23/08/2019)

διεκδικήσει δυναμικά ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο. Το Κάιρο έχει δύο ισχυρότατους συμμάχους σε αυτή τη διεκδίκηση, τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ.¹⁷⁸

Η ενέργεια λοιπόν, φέρνει ολοένα και εγγύτερα την Αίγυπτο με το Ισραήλ. Οι σχέσεις των δύο πλευρών διάγουν μία από τις καλύτερες περιόδους τους και η παρουσία του Σίσι στην Προεδρία της αραβικής χώρας έχει συμβάλει ιδιαίτερα σε αυτό. Δεν είναι μόνο η συμφωνία για εξαγωγή ισραηλινού φυσικού αερίου προς τα αιγυπτιακά τερματικά και η εξεύρεση λύσης στην πολυετή οικονομική διαφορά που είχε ανακύψει μεταξύ των δύο χωρών¹⁷⁹ όταν η Αίγυπτος είχε αθετήσει τις υποχρεώσεις της για εξαγωγή αερίου προς το Ισραήλ αλλά και ο σχεδιασμός για την κατασκευή νέου χερσαίου τερματικού σταθμού υδροποίησης στην Ερυθρά Θάλασσα – στη Χερσόνησο του Σινά – με σκοπό τις εξαγωγές στην Ασία.¹⁸⁰

Εν κατακλείδι, για την Αίγυπτο, μετά την «Αραβική Άνοιξη» οι περιφερειακές αναταραχές, ιδιαίτερα οι εσωτερικοί κραδασμοί όπως και η επιδείνωση των οικονομικών προβλημάτων, έχουν αναδείξει τη σημασία της συνεργασίας με το Ισραήλ. Η συνεργασία είναι κρίσιμη για την ασφάλεια, κυρίως αναφορικά με τις προσπάθειες του καθεστώτος να καταπολεμήσει την τρομοκρατία που υποκινείται από εγχώρια και ξένα ισλαμικά κινήματα, ιδιαίτερα στην Χερσόνησο του Σινά¹⁸¹. Το ξερίζωμα της τρομοκρατίας και η ενίσχυση του καθεστώτος είναι προς το συμφέρον του Ισραήλ. Επιπλέον, η Αίγυπτος και το Ισραήλ έχουν κοινά συμφέροντα αναφορικά με την Λωρίδα της Γάζας, αν και κανένα κράτος δεν έχει κατορθώσει να οικοδομήσει μια κοινή στρατηγική που θα αντιμετώπιζε την τρομοκρατία που προκύπτει από την Γάζα και επίσης να δημιουργήσει ένα σχέδιο οικονομικό και υποδομών που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα πλαίσιο για μια μακροπρόθεσμη λύση για αυτή την περιοχή. Η ανάγκη της Αιγύπτου να βρει έναν εναλλακτικό προμηθευτή φυσικού αερίου μέχρι να αναπτυχθούν τα δικά της αποθέματα φυσικού αερίου, είναι ένα ισχυρό οικονομικό συμφέρον. Η αγορά από την Αίγυπτο ισραηλινού φυσικού αερίου και η χρήση των υποδομών υδροποίησης του φυσικού αερίου σε αιγυπτιακό έδαφος από

¹⁷⁸ Αγγελος Αλ. Αθανασόπουλος. «Ενεργειακή συμμαχία Ελλάδας, Αιγύπτου, Ισραήλ – Ο ρόλος των ΗΠΑ και η θέση της Τουρκίας». 06/08/2019. <https://www.in.gr/2019/08/06/politics/energeiaki-symmaxia-elladas-aigyptou-israil-o-rolos-ton-ipa-kai-thesi-tis-tourkias/> (πρόσβαση 23/08/2019)

¹⁷⁹ Για λεπτομέρειες βλέπε <https://www.sigmalive.com/news/energia/573835/aigyptosisrail-elysandi-500-ekat-dolarion-gia-fysiko-aerio>

¹⁸⁰ Αγγελος Αλ. Αθανασόπουλος (2019)

¹⁸¹ Για λεπτομέρειες βλέπε <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71268/david-schenker/o-apotyximenos-polemos-tis-aigyptoy-kata-tis-tromokratias>.

Ισραηλινούς παραγωγούς αερίου, βοηθά σε μεγάλο βαθμό τη χρηματοδότηση και την αξιοποίηση του δυναμικού φυσικού αερίου του Ισραήλ.¹⁸²

¹⁸² Oded Eran. «*Η πολιτική του Ισραήλ σε σχέση με Ελλάδα, Κύπρο, Τουρκία*». 15/12/2015. <https://energypress.gr/news/i-politiki-toy-israil-se-shesi-me-ellada-kypro-toyrkia> (πρόσβαση 23/08/2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΟ ΧΑΣΕΜΙΤΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ

5.1 Η συνθήκη Wabi Araba – Ισραήλ και Ιορδανία τερματίζουν την επίσημη κατάσταση εχθρότητας

Όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η Ιορδανία συμμετείχε σχεδόν σε όλες τις Αραβοϊσραηλινές συγκρούσεις, αντιμετωπίζοντας με την ίδια εχθρότητα που έδειξαν και οι υπόλοιπες Αραβικές χώρες τη δημιουργία και επιβίωση του κράτους του Ισραήλ. Οι σχέσεις των δυο χωρών παρέμεναν εχθρικές από το 1948 μέχρι και το 1994, όταν με μεσολάβηση των ΗΠΑ το Ισραήλ προσέγγισε την Ιορδανία σε μία προσπάθεια επίλυσης των διαφορών τους, η οποία οδήγησε σε σύναψη συμφωνίας ειρήνης.

Η συμφωνία ειρήνης Ισραήλ και Ιορδανίας ή η «Συνθήκη Ειρήνης μεταξύ του Κράτους του Ισραήλ και του Χασεμιτικού Βασιλείου της Ιορδανίας», γνωστή και ως συνθήκη «Wadi Araba», υπογράφηκε το 1994. Η τελετή υπογραφής πραγματοποιήθηκε στο νότιο συνοριακό πέρασμα Wadi Araba, στις 26 Οκτωβρίου 1994. Η Ιορδανία ήταν η δεύτερη αραβική χώρα, μετά την Αίγυπτο, που υπέγραψε συμφωνία ειρήνης με το Ισραήλ. Με τη συνθήκη αυτή, Ισραήλ και Ιορδανία, θέλησαν να διευθετήσουν τις σχέσεις μεταξύ τους, να προσαρμόσουν τις εδαφικές διαφορές και τις αντίστοιχες για το νερό και να ξεκινήσουν μία ευρεία συνεργασία στον τομέα του τουρισμού και του εμπορίου. Η συνθήκη περιλάμβανε τη δέσμευση ότι ούτε η Ιορδανία ούτε το Ισραήλ θα επέτρεπαν να αποτελέσει η επικράτειά τους έδαφος για την πραγματοποίηση στρατιωτικών επιθέσεων από τρίτη χώρα.¹⁸³

Οι προσπάθειες για ειρήνη μεταξύ των δύο χωρών ξεκίνησαν το 1987, όταν ο υπουργός Εξωτερικών του Ισραήλ Σιμόν Πέρες και ο βασιλιάς Χουσεΐν της Ιορδανίας, προσπάθησαν κρυφά να οργανώσουν μια ειρηνευτική συμφωνία στην οποία το Ισραήλ θα παραχώρησε τη Δυτική Όχθη στην Ιορδανία. Οι δυο υπέγραψαν συμφωνία που όριζε το πλαίσιο για μια ειρηνευτική διάσκεψη στη Μέση Ανατολή. Η πρόταση όμως, δεν ολοκληρώθηκε λόγω αντίρρησης του Ισραηλινού πρωθυπουργού Γιτζάκ Σαμίρ.

¹⁸³ www.wikipedia.org *Israel–Jordan peace treaty*.
https://en.wikipedia.org/wiki/Israel%E2%80%93Jordan_peace_treaty (πρόσβαση 11/08/2019)

Τον επόμενο χρόνο η Ιορδανία εγκατέλειψε τις αξιώσεις της στη Δυτική Όχθη, υπέρ ενός ειρηνικού διακανονισμού μεταξύ του Ισραήλ και της PLO.¹⁸⁴

Μετά τις Συμφωνίες του Όσλο με την PLO, ο ισραηλινός Πρωθυπουργός Γιτζάκ Ράμπιν και ο υπουργός Εξωτερικών Σιμόν Πέρες, προσέγγισαν τον βασιλιά Χουσεΐν, με το πρόσχημα ότι η Ιορδανία μπορεί να «μείνει έξω από το μεγάλο παιχνίδι». Ο Χουσεΐν ζήτησε τη γνώμη του Προέδρου της Αιγύπτου Χόσνι Μουμπάρακ και του Προέδρου της Συρίας Χαφέζ αλ-Ασαντ. Ο Μουμπάρακ τον ενθάρρυνε, αλλά ο Άσαντ τον συμβούλευσε να μην υπογράψει καμία συμφωνία. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον πίεσε τον Χουσεΐν να ξεκινήσει τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις και να υπογράψει μια ειρηνευτική συνθήκη με το Ισραήλ. Οι συζητήσεις ξεκίνησαν το 1994 και οι προσπάθειες απέδωσαν καρπούς. Οι Ράμπιν, Χουσεΐν και Κλίντον υπέγραψαν τη Δήλωση της Ουάσιγκτον, στις 25 Ιουλίου 1994. Με τη δήλωση αυτή το Ισραήλ και η Ιορδανία τερμάτισαν την επίσημη κατάσταση εχθρότητας και ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για να επιτύχουν ένα «τέλος στην αιματοχυσία και τη θλίψη» και μια δίκαιη και διαρκή ειρήνη.¹⁸⁵

Στις 26 Οκτωβρίου 1994, η Ιορδανία και το Ισραήλ υπέγραψαν τη συνθήκη ειρήνης σε τελετή που πραγματοποιήθηκε στην κοιλάδα Αβανα του Ισραήλ, κοντά στα σύνορα της Ιορδανίας. Οι πρωθυπουργοί Ισραήλ και Ιορδανίας, Γιτζάκ Ράμπιν και Αμπντελαλάμ Αλ-Μαϊάλι υπέγραψαν τη συνθήκη υπό την παρουσία και του Αμερικανού Προέδρου Μπιλ Κλίντον, που συνοδευόταν από τον υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, Γουόρεν Κρίστοφερ. Η Αίγυπτος εξέφρασε την ικανοποίησή της για τη συμφωνία, ενώ η Συρία την αγνόησε. Η Χεζμπολάχ του Λιβάνου αντιστάθηκε στη συνθήκη και 20 λεπτά πριν από την τελετή ξεκίνησαν επιθέσεις με όλμους και πυραύλους κατά των πόλεων της βόρειας Γαλιλαίας.¹⁸⁶

Με την Συνθήκη Ειρήνης ρυθμίστηκαν ζητήματα σχετικά με την επικράτεια, την ασφάλεια, το νερό και τη συνεργασία σε μια σειρά θεμάτων. Στο ζήτημα της επικράτειας, καθορίστηκε ένα «διοικητικό όριο» μεταξύ της Ιορδανίας και της Δυτικής Όχθης, την οποία κατέλαβε το Ισραήλ το 1967, χωρίς να θίγεται το καθεστώς της περιοχής. Τα διεθνή σύνορα μεταξύ Ισραήλ και Ιορδανίας καθορίστηκε να ακολουθούν τους ποταμούς Ιορδάνη και Γιάρμουκ, τη Νεκρά Θάλασσα, την κοιλάδα Emek

¹⁸⁴ Στο ίδιο.

¹⁸⁵ Στο ίδιο.

¹⁸⁶ Στο ίδιο.

Ha'Arava/Wadi Araba¹⁸⁷ και τον κόλπο της Άκαμπα Το Ισραήλ αναγνώρισε την κυριαρχία της Ιορδανίας στην περιοχή Naharayim/ Baqoura και στην περιοχή Tzofar/ Al Ghamr και συμφωνήθηκε η για 25 έτη εκμίσθωση αγροτικών εκτάσεων στις περιοχές αυτές σε Ισραηλινούς ιδιοκτήτες για τους οποίους εξασφαλίστηκε ελευθερία εισόδου. Ειδικότερα για την περιοχή Naharayim/ Baqoura η συμφωνία εκμίσθωσης αφορούσε μια μικρή περιοχή κοντά στη λίμνη Τιβεριάδα γνωστή ως Island of Peace («Νησί της Ειρήνης»). Στο ζήτημα του νερού και λοιπών συναφών θεμάτων συμφώνησαν να δημιουργήσουν μια «κοινή επιτροπή ύδατος» Για τις συνοριακές διαβάσεις, τα διαβατήρια και τις θεωρήσεις (vizas) συμφωνήθηκε ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος έχει το δικαίωμα να αρνηθεί την είσοδο σε ένα πρόσωπο, σύμφωνα με τους κανονισμούς του.¹⁸⁸

Τα δύο μέρη συμφώνησαν επίσης, να καθιερώσουν πλήρεις διπλωματικές και προξενικές σχέσεις και να ανταλλάξουν μόνιμες πρεσβείες, να χορηγήσουν βίζα για τουρίστες, αεροπορικά ταξίδια και θαλάσσια λιμάνια, να δημιουργήσουν ζώνη ελεύθερου εμπορίου και βιομηχανικό πάρκο στην περιοχή Arava. Η συμφωνία απαγορεύει την εχθρική προπαγάνδα. Στα ζητήματα ασφάλειας και άμυνας συμφωνήθηκε κάθε χώρα να σέβεται την κυριαρχία και την επικράτεια της άλλης, να μην εισέλθει στο έδαφος του άλλου χωρίς άδεια και να συνεργαστούν κατά της τρομοκρατίας, με αποτροπή των συνοριακών επιθέσεων, έλεγχο του λαθρεμπορίου, παρεμπόδιση κάθε εχθρικής επίθεσης εναντίον του άλλου και μη συνεργασία με οποιαδήποτε τρομοκρατική οργάνωση που δρα ενάντια στον άλλο.¹⁸⁹

Στο θέμα των υδάτινων πόρων, το Ισραήλ δεσμεύτηκε να δίνει στην Ιορδανία 50.000.000 m³ νερού κάθε χρόνο, η Ιορδανία να κατέχει το 75% του νερού του ποταμού Γιάρμουκ και επίσης να βοηθήσει την Ιορδανία να χρησιμοποιήσει την τεχνολογία αφαλάτωσης για να εξοικονομήσει επιπλέον υδάτινους πόρους. Για το ζήτημα της Ιερουσαλήμ, το Ισραήλ συμφώνησε να ελέγχεται από τις Ιορδανικές αρχές το Temple Mount (Όρος του Ναού κατά τους Ισραηλινούς), ή Haram Al Sharif¹⁹⁰

¹⁸⁷ Οι διπλές ονομασίες αναφέρονται στην εβραϊκή και αραβική ονομασία των τοπωνυμίων αντίστοιχα.

¹⁸⁸ www.wikipedia.org. *Israel–Jordan peace treaty*, χ.χ.

¹⁸⁹ Στο ίδιο.

¹⁹⁰ Το Χαράμ αλ-Σαρίφ, που στα αραβικά σημαίνει «Ευγενές Ιερό», είναι ο ιερότερος τόπος του Ισλάμ, μετά τη Μέκκα και τη Μεδίνα. Βρίσκεται στην καρδιά του αραβικού τομέα της Παλιάς Πόλης της Ιερουσαλήμ και καλύπτει έκταση μόλις 142.000τ.μ. (το ένα έκτο ολόκληρης της εντός των τειχών Παλιάς Πόλης). Στο νότιο τμήμα του βρίσκεται το Τέμενος Αλ-Ακσά και στο κέντρο του τοποθετείται ο Θόλος του Βράχου. Ολόκληρη η περιοχή του Χαράμ αλ-Σαρίφ είναι ιερή και η είσοδος επιτρέπεται μόνο σε μουσουλμάνους. (πηγή: www.in.gr.)

(Χαράμ αλ Σαρίφ κατά τους Μουσουλμάνους) ο χώρος με τα δύο Ισλαμικά τεμένη, το Al Aqsa (Τέμενος Αλ Ακσά) και το Dom of the Rock (Τέμενος του Βράχου).¹⁹¹

5.2 Η εξέλιξη των σχέσεων Ισραήλ και Ιορδανίας μετά τη συνθήκη ειρήνης

Η ειρηνευτική συνθήκη του 1994, υπό την ηγεσία του Γιτζάκ Ράμπιν, έφερε στο φως της ημέρας την ήδη υπάρχουσα διαρκή σχέση των δύο χωρών. Η σταθερότητα και η ευημερία της Ιορδανίας αποτέλεσε κεντρικό στοιχείο της ισραηλινής πολιτικής εθνικής ασφάλειας για τρεις γενιές ισραηλινών ηγετών, παρά τους πολέμους του 1948 και του 1967 και τις κατά καιρούς έντασεις. Το 1958, ο Νταβίντ Μπεν Γκουριόν διευκόλυνε τα μέτρα που έλαβε η Δύση για να βοηθήσει το Βασίλειο να αντισταθεί στις πιέσεις των Νασεριστών. Το Σεπτέμβριο του 1970, η Γκόλντα Μείρ, σε συνεργασία με τις ΗΠΑ, κατάφερε να αναγκάσει τις Συριακές δυνάμεις που είχαν εισβάλει στην Ιορδανία να αποχωρήσουν, απειλώντας με Ισραηλινή επέμβαση. Ομοίως, ο Γιτζάκ Σαμίρ ήρθε σε συμφωνίες με τον βασιλιά Χουσεΐν κατά τη διάρκεια της κρίσης της «Καταιγίδας της Ερήμου» της περιόδου 1990-1991, παρά την αμφιλεγόμενη θέση της Ιορδανίας προς το Ιράκ εκείνη την εποχή.¹⁹²

Με τη συμφωνία ειρήνης το Ισραήλ έστρεψε το στρατηγικό του ενδιαφέρον στην Ιορδανία και ανέλαβε μακροχρόνια δέσμευση για την ασφάλεια, την προστασία, τη σταθερότητα και την ευημερία του Χασεμιτικού Βασιλείου της Ιορδανίας. Σήμερα, η σχέση αυτή ενισχύεται από μια ευρεία σειρά συνεργατικών επιχειρήσεων στον τομέα της στρατηγικής, της ασφάλειας, της διπλωματίας, της οικονομίας και της ενέργειας.¹⁹³

Κατά την άποψη του Ισραήλ, ενέργειες και αποφάσεις όπως η διατήρηση του status quo στην περιοχή του Mount Temple / Haram al-Sharif, η στρατηγική υπεράσπιση των περιφερειακών υποθέσεων της Ιορδανίας σε συνεργασία με την Ουάσιγκτον, η στάση του Ισραήλ προς την πρόκληση που έθεσε το λεγόμενο «ισλαμικό κράτος», τα μέτρα που ελήφθησαν για να εμποδιστεί το Ιράν και η Χεζμπολάχ, να αποκτήσουν σταθερή κατοχή στο Γκολάν και ιδίως στα νότια μέρη του

¹⁹¹ www.wikipedia.org. *Israel–Jordan peace treaty*, χ.χ.

¹⁹² Yaakov Amidror and Eran Lerman “*Jordanian Security and Prosperity: An Essential Aspect of Israeli Policy*” BESA Center, 27/12/2015. <https://besacenter.org/perspectives-papers/9583/> (πρόσβαση 22/09/2019)

¹⁹³ Στο ίδιο

και η κατασκευή ενός φυσικού εμποδίου κατά μήκος των τμημάτων των συνόρων του Ισραήλ με την Ιορδανία, αποδεικνύουν το έμπρακτο ενδιαφέρον του για την Ιορδανία.¹⁹⁴

Όμως παρά τα 25 χρόνια επίσημης ειρήνης, πολλοί στην Ιορδανία θεωρούν το Ισραήλ ως παράνομο και εχθρικό κράτος. Επίσης μεγάλο ποσοστό της Ιορδανικής κοινής γνώμης θεωρεί ότι η κυβέρνηση της Ιορδανίας παίζει ένα διπλό παιχνίδι. Η δημόσια εχθρότητά της απέναντι στο Ισραήλ της δίνει τη δυνατότητα να διατηρήσει τη δημοτικότητα της, ενώ παρασηκνιάκά διατηρεί στενούς δεσμούς με το Ισραήλ. Αυτές οι συγκεκριμένες σχέσεις αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, να ευχαριστήσουν τη Αμερική και να εξασφαλίσουν την παροχή νερού και άλλων πόρων.¹⁹⁵ Βέβαια παρά την δυσπιστία και την εχθρική αντιμετώπιση από μερίδα του πληθυσμού της Ιορδανίας, οι δυο χώρες συνεχίζουν να έχουν συνεργασία σε αρκετούς τομείς, ενώ νέες συμφωνίες υπογράφονται στο πλαίσιο εξυπηρέτησης των κοινών τους συμφερόντων.

Σε ότι αφορά τη συνεργασία των δυο χωρών στο ζωτικό θέμα των υδάτινων πόρων, το Ισραήλ ήδη προμηθεύει την Ιορδανία μεγαλύτερες ποσότητες από αυτές που προβλέπει η Συνθήκη Ειρήνης του 1994.¹⁹⁶ Επιπλέον τον Φεβρουάριο του 2015 Ισραήλ και Ιορδανία υπέγραψαν στο Αμμάν, συμφωνία για τη δημιουργία μονάδας αφαλάτωσης και την κατασκευή αγωγού μήκους περίπου 180 χλμ, που θα συνδέει την Ερυθρά με τη Νεκρά Θάλασσα. Το εργοστάσιο αφαλάτωσης θα κατασκευαστεί στην Άκαμπα και η παραγωγή του θα εξυπηρετεί και τις δύο χώρες. Η μονάδα αφαλάτωσης θα παράγει περίπου 80 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερό ετησίως, από τα οποία το Ισραήλ θα αγοράζει έως και το 50%, στο κόστος παραγωγής, ενώ το υπόλοιπο θα παραμένει στην Άκαμπα. Επίσης μέσω του αγωγού, έργο που αποσκοπεί στη διάσωση της Νεκράς Θάλασσας, θα αντλούνται, από την Ερυθρά στη Νεκρά Θάλασσα 300 εκατομμύρια κυβικά νερό κατ' έτος.¹⁹⁷, με πρόβλεψη να αυξηθούν στα δύο δισεκατομμύρια κυβικά ετησίως με επέκταση των εγκαταστάσεων. Το Ισραήλ δεσμεύθηκε να απελευθερώσει επιπλέον 50 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερό από τη λίμνη Τιβεριάδα, πέραν αυτών που έχουν καθοριστεί από τη συνθήκη ειρήνης του

¹⁹⁴ Yaakov Amidror and Eran Lerman (2015)

¹⁹⁵ Edy Cohen. "Jordan's Double Game with Israel". BESA Center, 25/07/2019. <https://besacenter.org/perspectives-papers/jordan-double-game/> (πρόσβαση 17/09/2019)

¹⁹⁶ Στο ίδιο.

¹⁹⁷ Η στάθμη των υδάτων της Νεκράς Θάλασσας έχει συρρικνωθεί σε ποσοστό μεγαλύτερο του ενός μέτρου το χρόνο. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην εκτροπή πάνω από το 90% των υδάτων του ποταμού Ιορδάνη. Τις τελευταίες δεκαετίες εκτιμάται πως η στάθμη της θάλασσας μειώνεται κατά ένα μέτρο το χρόνο, με την εισροή υδάτων από τον ποταμό Ιορδάνη να έχουν μειωθεί κατά 95 τοις εκατό τα τελευταία 50 έτη. (πηγή: <https://m.naftemporiki.gr/story/921167>)

1994. Το έργο θα καλύψει τις ανάγκες σε πόσιμο νερό σε μεγάλες περιοχές των δύο χωρών που αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα.¹⁹⁸

Στον τομέα της ενέργειας και ειδικότερα σε αυτόν των υδρογονανθράκων, η Ιορδανία και το Ισραήλ υπέγραψαν συμφωνία που αφορά προμήθεια φυσικού αερίου για τις ανάγκες της Εθνικής Επιχείρησης Ηλεκτρισμού της Ιορδανίας.¹⁹⁹ Οι συνομιλίες για τη συμφωνία ξεκίνησαν το 2011 και υπογράφηκαν το 2016 με αμερικανική διαμεσολάβηση μετά από αρκετές αναβολές. Η συμφωνία αυτή, θα επιτρέψει τη μεταφορά περίπου 45 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου από το κοιτάσμα Leviathan του Ισραήλ στην Εθνική Επιχείρηση Ηλεκτρισμού της Ιορδανίας και θα ανέλθει σε 10 δισεκατομμύρια δολάρια για περίοδο 15 ετών. Ο εφοδιασμός με φυσικό αέριο αναμένεται να αρχίσει στις αρχές του 2020.²⁰⁰ Πρόκειται για τη μεγαλύτερη συμφωνία συνεργασίας που έχουν υπογράψει μέχρι σήμερα τα δύο κράτη, με το Αμμάν να επιλύει ένα σημαντικό πρόβλημα, στην εξεύρεση της ενέργειας που χρειάζεται, καθώς οι τρομοκρατικές ενέργειες στη χερσόνησο του Σινά, οδήγησαν σε διακοπή της τροφοδοσίας από την Αίγυπτο. Το σημαντικό κέρδος του Ισραήλ από τη συμφωνία δεν είναι μόνο το οικονομικό όφελος, αλλά και το γεγονός ότι ο ρεαλισμός και οι προσδοκίες ειρήνης στην περιοχή, οδήγησε μια σημαντική αραβική χώρα, να αναδείξει σε κυριότερο ενεργειακό του προμηθευτή, τον άλλοτε μεγάλο αντίπαλο.²⁰¹

Η συμφωνία για το φυσικό αέριο έφερε αντιδράσεις στο εσωτερικό της Ιορδανίας, καθώς με αυτή διαφωνούσαν σταθερά πολλά μέλη του κοινοβουλίου και μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Πολλές διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν με απαίτηση να ακυρωθεί η συμφωνία και με αιτιολογία ότι η Ιορδανία δεν θα πρέπει να κάνει συμφωνίες με τον «Σιωνιστή εχθρό». Επίσης πολλοί Ιορδανοί διαφωνούν με το γεγονός ότι η συμφωνία γράφτηκε στα αγγλικά, η οποία παραβιάζει τον νόμο της Ιορδανίας και ότι τα μόνα νομίσματα που αναφέρονται είναι το σεκέλ και το δολάριο και όχι το ιορδανικό δηνάριο. Τον Δεκέμβριο του 2014, αριθμός βουλευτών κατέθεσε ένα σχέδιο ψηφίσματος που καλώντας την κυβέρνηση να ακυρώσει τη συμφωνία, ενώ

¹⁹⁸ www.protothema.gr «Ιορδανία-Ισραήλ: «Deal» 900 εκατ. δολαρίων για έργα στην Ερυθρά και τη Νεκρά Θάλασσα». 26/02/2015. <https://www.protothema.gr/world/article/454998/iordania-israil-deal-900-ekat-dolarion-gia-erga-stin-eruthra-kai-ti-nekra-thalassa/> (πρόσβαση 19/08/2019)

¹⁹⁹ www.naftikachronika.gr «Το Ισραήλ θα προμηθεύσει την Ιορδανία φυσικό αέριο αξίας 10 δις δολ. ΗΠΑ». 28/09/2016. <https://www.naftikachronika.gr/2016/09/28/to-israil-tha-promit hefsei-tin-iordania-fysiko-aerio-axias-10-dis-dol-ipa/> (πρόσβαση 17/09/2019)

²⁰⁰ Edy Cohen (2019)

²⁰¹ www.defence-point.gr. «Συμφωνία 15 δις. δολ. Ισραήλ-Ιορδανίας για φυσικό αέριο!» 05/09/2014. <https://www.defence-point.gr/news/συμφωνια-15-δισ-δολ-ισραηλ-ιορδανιας-γι>. (πρόσβαση 17/09/2019)

πρόσφατα, ο εκπρόσωπος της Βουλή των Αντιπροσώπων υποστήριξε ότι το σύνολο της ιορδανικής κοινωνίας και των βουλευτών αντιτίθενται στη συμφωνία που υπεγράφη με την «Σιωνιστική οντότητα»²⁰² και ζήτησε την ακύρωσή της. Ορισμένοι βουλευτές ζήτησαν ακόμη και την ποινική δίωξη της κυβέρνησης για την υπογραφή της συμφωνίας χωρίς να λάβει την έγκριση του κοινοβουλίου. Χαρακτηριστικό της έντονης δυσαρέσκειας για τη συμφωνία του φυσικού αερίου, είναι και η πρόσφατη ασυνήθιστη και ιδιαίτερα προκλητική δήλωση, του Ιορδανού βουλευτή Tarek Khoury, ο οποίος κάλεσε τους Ιορδανούς να ανατινάξουν τους αγωγούς που θα μεταφέρουν φυσικό αέριο στην Ιορδανία από το Ισραήλ. Βέβαια η ιορδανική κυβέρνηση, παρά τη φλογερή ρητορική του Khoury και τις λοιπές αντιδράσεις, συμπεριφέρεται ορθολογικά. Δεν βιάζεται να κάνει δηλώσεις που θα οδηγούσαν στην ακύρωση της συμφωνίας, η οποία είναι ζωτικής σημασίας για τη χώρα, καθώς και έχει ανάγκη το φυσικό αέριο και επιπλέον η σύμβαση προβλέπει ότι η ακύρωση θα επιβαρύνει την Ιορδανία με πρόστιμο 1,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων.²⁰³

Εκτός από τις συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ των δυο χωρών, συνέβησαν από το 1994 κατά καιρούς και διάφορα γεγονότα που προκάλεσαν ένταση και τριβές στις σχέσεις τους. Το Μάρτιο του 2014, σκοτώθηκε από ισραηλινά πυρά, ο Ιορδανός δικαστής Ράεντ αλ Ζάιτερ, στο συνοριακό πέρασμα της Γέφυρας Άλενμπι την ώρα που κατευθυνόταν προς τη Δυτική Όχθη. Το κοινοβούλιο της Ιορδανίας σε ένδειξη διαμαρτυρίας, ψήφισε υπέρ της απέλασης του Ισραηλινού πρεσβευτή και έδωσε στην κυβέρνηση διορία μίας εβδομάδας για να κλείσει την διπλωματική αποστολή του Ισραήλ στο Αμάν, απειλώντας μάλιστα ότι θα καταθέσει πρόταση μομφής κατά της κυβέρνησης, αν δεν εφαρμόσει την απόφασή του. Σε μια προσπάθεια να κατευνάσει την ένταση ο ισραηλινός πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου ανακοίνωσε ότι «*το Ισραήλ λυπάται για τον θάνατο του δικαστή Ράεντ αλ Ζάιτερ και εκφράζει τα συλλυπητήριά του στον λαό και την κυβέρνηση της Ιορδανίας*» και πρόσθεσε ότι θα ξεκινήσει έρευνα για τις συνθήκες θανάτου του δικαστή.²⁰⁴

Ένα δεύτερο γεγονός που δημιούργησε ένταση στις σχέσεις των δύο χωρών συνέβη τον Ιούλιο του 2017, όταν ένας Ισραηλινός φρουρός ασφαλείας σκότωσε δύο

²⁰² Με τον όρο αυτό η Χαμάς αναφέρεται στο Ισραήλ στην Διακήρυξη της το 1988, καθώς δεν αναγνωρίζει το Ισραήλ, ως κυρίαρχο κράτος.

²⁰³ Edy Cohen (2019)

²⁰⁴ [www.tanea.gr. «Η Ιορδανία απελαύνει τον πρεσβευτή του Ισραήλ».](https://www.tanea.gr/2014/03/12/world/i-iordania-apelaynei-ton-presbeyti-toy-israil) 12/03/2014.
<https://www.tanea.gr/2014/03/12/world/i-iordania-apelaynei-ton-presbeyti-toy-israil> (πρόσβαση 17/09/2019)

Ιορδανούς πολίτες μέσα στον περίβολο της ισραηλινής πρεσβείας. Η πρέσβειρα του Ισραήλ Εϊνάτ Σλέιν και τέσσερα μέλη της διπλωματικής αποστολής, συμπεριλαμβανομένου και του φρουρού που εμπλέκόταν στην υπόθεση, έφυγαν από το Αμμάν μετά το επεισόδιο αυτό. Για να εκτονώσει την ένταση, τον Ιανουάριο του 2018 το Ισραήλ ζήτησε επισήμως συγγνώμη από το Αμμάν για τον θάνατο δύο Ιορδανών μέσα στην πρεσβεία του, καθώς επίσης και για το θάνατο του Ιορδανού δικαστή το 2014 και δήλωσε έτοιμο να αποζημιώσει τις οικογένειες των θυμάτων. Αμέσως μετά το Ισραήλ ανακοίνωσε ότι η πρεσβεία του στο Αμμάν θα ξαναλειτουργήσει άμεσα. Ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης της Ιορδανίας ανακοίνωσε ότι *«η Ιορδανία έλαβε μια επίσημη ανακοίνωση του υπουργείου Εξωτερικών του Ισραήλ που εκφράζει τη βαθύτατη λύπη και συγγνώμη της ισραηλινής κυβέρνησης για το επεισόδιο που συνέβη τον Ιούλιο (του 2017) στην πρεσβεία του Ισραήλ στο Αμάν και προκάλεσε τον θάνατο δύο Ιορδανών πολιτών καθώς και για τον θάνατο του Ιορδανού δικαστή Ράεντ Ζέιτερ»* και συμπλήρωσε ότι το Ισραήλ δεσμεύτηκε *«να αποζημιώσει τις οικογένειες των τριών μαρτύρων»*. Το γραφείο του Ισραηλινού πρωθυπουργού εξέδωσε ανακοίνωση που ανέφερε ότι *«οι δύο χώρες κατέληξαν σε συμφωνία για τα δύο επεισόδια και ότι η πρεσβεία του Ισραήλ στην Ιορδανία θα ξαναλειτουργήσει άμεσα»*.²⁰⁵

Τον Δεκέμβριο του 2018, μια ενέργεια της υπουργού Ενημέρωσης και Επικοινωνίας και κυβερνητικής εκπρόσωπου της Ιορδανίας, Τζουμάνα Γουνάιματ θεωρήθηκε προκλητική και προσβλητική από το Ισραήλ. Συγκεκριμένα η, υπουργός, φωτογραφήθηκε ενώ περπατούσε πάνω σε ισραηλινή σημαία ζωγραφισμένη στο δάπεδο της είσοδο κτιρίου συνδικαλιστικής οργανώσης, όπου μετέβαινε για κάποια συνάντηση. Το ισραηλινό υπουργείο Εξωτερικών διαμαρτυρήθηκε και *«εξέφρασε ανησυχία για το περιστατικό κατά το οποίο μια ιορδανή υπουργός προσέβαλε την ισραηλινή σημαία στο Αμάν»*. και κάλεσε τον πρέσβη της Ιορδανίας στο Ισραήλ για «εξηγήσεις». Ο πρωθυπουργός της Ιορδανίας Όμαρ αλ-Ραζάζ, που μετείχε στην ίδια συνάντηση φέρεται να εισήλθε στο κτίριο από πλαϊνή πόρτα²⁰⁶, γεγονός που δείχνει ότι η ενέργεια της Γουνάιμιτ ήταν μεμονωμένη και δεν συμβαδίζει με τη γραμμή της κυβέρνησης.

²⁰⁵ www.protothema.gr. «Ιορδανία: Ξαναλειτουργεί η πρεσβεία του Ισραήλ στο Αμάν». 18/01/2018. <https://www.protothema.gr/world/article/752081/iordania-xanaleitourgei-i-presveia-tou-israil-sto-aman/> (πρόσβαση 17/09/2019)

²⁰⁶ www.newsbeast.gr. «Έξαλλοι στο Ισραήλ με Ιορδανή υπουργό που περπάτησε πάνω στην Ισραηλινή σημαία». 30/12/2018. <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/4369088/exalloi-sto-israil-me-iordani-yproyrgo-ro-y-perpatise-pano-stin-israilini-simaia>. (πρόσβαση 21/10/2019)

Οι σχέσεις Ισραήλ - Ιορδανίας βρίσκονται σε ένα ευαίσθητο στάδιο, την τρέχουσα περίοδο, υπό το πρίσμα της απόφασης της Ιορδανίας τον Οκτώβριο του 2018, για να τερματίσει τη μίσθωση των περιοχών Naharayim/Βακουρα και Tzofar/Al Ghamr στο Ισραήλ.²⁰⁷ Η Ιορδανία τον Οκτώβριο του 2018 ενημέρωσε το Ισραήλ πως δεν θα ανανεώσει την εκμίσθωση για 25 χρόνια των δύο περιοχών, όμως το Ισραήλ δήλωσε ότι θα διαπραγματευθεί για την παράταση της εκμίσθωσης.²⁰⁸ Παρά τη δυσαρέσκεια του Ισραήλ για την απόφαση αυτή, ο υπουργός Εξωτερικών της Ιορδανίας, Αϊμάν Σαφάντι, ανακοίνωσε πριν λίγες μέρες ότι *«η Ιορδανία είναι προσηλωμένη στην εμβληματική συνθήκη ειρήνης που έχει συνάψει με το Ισραήλ παρά την εκπνοή μιας 25ετούς συμφωνίας που επέτρεπε στη γειτονική της χώρα, το Ισραήλ, να χρησιμοποιεί τις υπό την κυριαρχία της, δύο χερσαίες εκτάσεις κατά μήκος των συνόρων της»*.²⁰⁹

²⁰⁷ Edy Cohen (2019)

²⁰⁸ www.newsbeast.gr. «*Η Ιορδανία δεν επιθυμεί την παράταση εκμίσθωσης εδαφών της στο Ισραήλ*». 21/10/2018 <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/4109668/i-iordania-den-epithymeit-in-paratasi-ekmisthosis-edafon-tis-sto-israil> (πρόσβαση 20/09/2019)

²⁰⁹ www.liberal.gr. «*Ιορδανία: Παραμένουμε προσηλωμένοι στην ειρηνευτική συνθήκη με το Ισραήλ*». 11/11/2019. <https://www.liberal.gr/news/iordania-isonparamenoume-prosilomenoi-stin-eirineutiki-sunthiki-me-to-israilsin/273888> (πρόσβαση 12/11/2019)

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗ ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

6.1 Οι σχέσεις Ισραήλ – Σαουδικής Αραβίας μέχρι το 2015

Ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν διαχρονικά οι σχέσεις Ισραήλ και Σαουδικής Αραβίας. Παρόλο που η Σαουδική Αραβία δεν συμμετείχε ενεργά σε κανένα από τους Αραβοϊσραηλινούς πολέμους οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών θα μπορούσαν να περιγραφούν ως ανύπαρκτες, μηδενικές, εχθρικές, μίσους και έντονης επιθυμίας για αλληλοεξόντωση²¹⁰. Η εξωτερική πολιτική της Σαουδικής Αραβίας, από τον Β΄ ΠΠ και μετά, χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια επίτευξης αντιφατικών στόχων. Το Ισραήλ βέβαια, έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον για την εξωτερική πολιτική της Σαουδικής Αραβίας, διότι ήταν η χώρα που επηρέαζε έντονα το σύνολο του αραβικού και μουσουλμανικού κόσμου, καθώς έλεγχε τους ιερούς τόπους του Ισλάμ.²¹¹

Η ανάληψη της εξουσίας στην Αίγυπτο το 1956 από το Νάσερ και η προσπάθεια της να εξελιχθεί σε ηγέτιδα του αραβικού κόσμου, δημιούργησε αίσθημα κινδύνου στη Σαουδική Αραβία. Τα έντονα αντι-δυτικά και αντι-αποικιοκρατικά χαρακτηριστικά του νασερισμού, η ταύτιση του Νάσερ με τον αραβικό εθνικισμό, τον παναραβισμό και οι συχνές μομφές του για την ειδική σχέση της Σαουδικής Αραβίας με τις ΗΠΑ, δικαιολογούσαν τους φόβους της. Η αντιμετώπιση του κινδύνου της Αιγύπτου από τη Σαουδική Αραβία, οδήγησε σε σύγκλιση των συμφερόντων της με το Ισραήλ, επαληθεύοντας πως «ο εχθρός του εχθρού μου, είναι φίλος μου». Έτσι η Σαουδική Αραβία, δεν δίστασε να προμηθευτεί όπλα από το Ισραήλ, παρασκηνιακά, σε μια συναλλαγή που έμεινε γνωστή ως «Operation Leopard», όταν ο Νάσερ παρείχε βοήθεια στους αντικαθεστωτικούς της Υεμένης για να ανατρέψουν το φιλομοναρχικό καθεστώς, παρόλο που, στο προσκήνιο, υποστήριζε τους Παλαιστινίους και τον τερματισμό του πυρηνικού προγράμματος του Ισραήλ. Στη συνέχεια η Σαουδική Αραβία, ακολούθησε μια προσεκτική πολιτική στο θέμα του Ισραήλ, με συχνές αναφορές στον «σιωνιστικό κίνδυνο», οι οποίες στόχευαν περισσότερο στο να πείσουν στον αραβικό κόσμο πως οι κατηγορίες του Νάσερ ήταν αβάσιμες. Άλλωστε όταν οι

²¹⁰ Ιωάννης Μπαλτζώης. «Ισραήλ και Σαουδική Αραβία: Μια ανίερη συμμαχία με μέλλον». 10/08/2017. <https://www.liberal.gr/news/israil-kai-saoudiki-arabia-mia-anieri-summachia-me-mellon/158392> (πρόσβαση 19/10/2019)

²¹¹ Αλέξανδρος Δρίβας (2017)

σχέσεις Ιερουσαλήμ και Ριάντ, ξεπερνούσαν τα όρια των ρητορικών αντεγκλήσεων, μεσολαβούσαν οι ΗΠΑ για την άμβλυση των διαφορών, καθώς η Σαουδική Αραβία, και το Ισραήλ, αποτελούσαν βασικούς γεωστρατηγικούς πυλώνες της εξωτερικής πολιτικής τους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.²¹²

Τα συμφέροντα των δυο χωρών συγκλίνουν και πάλι το 1979, όταν η Ισλαμική Επανάσταση του Αγιατολάχ Χομεϊνί στο Ιράν, άλλαξε το τοπίο στη Μέση Ανατολή. Ο Χομεϊνί, για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα του Ιράν και να θεμελιώσει τη θέση του στο μουσουλμανικό κόσμο της Μέσης Ανατολής, δαιμονοποίησε τη Σαουδική Αραβία ως «προδοτικό κράτος» για τον αραβικό κόσμο. Επίσης στα πλαίσια της αντιαμερικανικής πολιτικής που ακολούθησε ο Χομεϊνί μετά την Ιρανική επανάσταση, κατηγορούσε την Σαουδική Αραβία ως πληρεξούσιο σύμμαχο του «Μεγάλου Σατανά» όπως χαρακτηριστικά αποκαλούσε τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Σαουδική Αραβία, από την άλλη πλευρά, κατηγορούσε την Τεχεράνη ότι προσπαθούσε να «εξαγάγει» την επανάστασή της στις αραβικές μοναρχίες του Περσικού Κόλπου, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό την εσωτερική πολιτική της και το καθεστώς Χομεϊνί.²¹³ Τη διαμάχη αυτή το Ισραήλ εκμεταλλεύτηκε για την εξυπηρέτηση των εθνικών του συμφερόντων, ενεργώντας παρασκηνακά υπέρ της Σαουδικής Αραβίας, διατηρώντας όμως πάντα επιφυλάξεις για το κατά πόσο μία ειλικρινής συμμαχία, θα μπορούσε να εδραιωθεί μεταξύ των δυο χωρών.

6.2 Οι σχέσεις Ισραήλ – Σαουδικής Αραβίας υπό το πρίσμα της κοινής απειλής από το Ιράν

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ δεν διατηρούν επίσημες σχέσεις. Διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών δημιουργήθηκαν παρασκηνακά το 2002, όταν ο Πρίγκιπας Αμπντουλάχ πρότεινε την Αραβική Πρωτοβουλία Ειρήνης²¹⁴. Το 2015, οι σχέσεις αυτές αυξήθηκαν ως

²¹² Αλέξανδρος Δρίβας (2017)

²¹³ Στο ίδιο

²¹⁴ Αυτή η πρόταση αποκαλείται Αραβική Πρωτοβουλία Ειρήνης (API) ή απλώς σχέδιο της Σαουδικής Αραβίας. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία από δέκα σημεία, που προέβλεπε την αποχώρηση των Ισραηλινών από ολόκληρη τη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη, τη Λωρίδα της Γάζας και την Ανατολική Ιερουσαλήμ, καθώς και τα Υψίπεδα του Γκολάν. Το ίδιο σχέδιο προέβλεπε μια δίκαιη λύση για το ζήτημα των Παλαιστινίων προσφύγων. Σε αντάλλαγμα το Ισραήλ θα αναγνωριζόταν από όλα τα αραβικά κράτη της περιοχής και θα υπέγραφε συνθήκες ειρήνης μαζί τους. Αλλά ενώ αυτή η σαουδαραβική πρωτοβουλία συζητείτο, ένοπλοι του Ισλαμικού Κινήματος Αντίστασης Χαμάς επιτέθηκαν στο ξενοδοχείο «Παρκ» στην ισραηλινή πόλη Νετάνια, στη διάρκεια της γιορτής του Πάσχα και σκότωσαν

αποτέλεσμα της κοινής προσπάθειας αμοιτέρων των χωρών κατά του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος. Οι Σαουδάραβες μάλιστα φέρεται να επισκέφθηκαν το Ισραήλ,²¹⁵ ενώ υπήρξαν και αναφορές ότι ο αρχηγός της Μοσάντ, Μέρ Ντάγκαν, επισκέφθηκε τη Σαουδική Αραβία για να συντονίσει ζητήματα που αφορούσαν το Ιράν. Αν και το 2015 υπήρξαν αναφορές για μια μέτρια Σουνιτική συμμαχία εναντίον του Ιράν, η Μέση Ανατολή τώρα χωρίζεται σε δύο στρατόπεδα: το ένα αποτελείται από την Τουρκία, το Κατάρ, το Ιράν και το Σουδάν και το άλλο από τη Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν και την Αίγυπτο. Το τελευταίο, το οποίο υποστηρίζεται από ΗΠΑ και Ισραήλ, επέβαλε το μμποϊκοτάζ στο Κατάρ για τους αναπτυσσόμενους δεσμούς του με το Ιράν και την Τουρκία.²¹⁶ Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αυξανόμενη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Ριάντ και Ιερουσαλήμ είναι αποτέλεσμα της εχθρότητας μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας.²¹⁷

Το Ιούλιο του 2017 το Ισραήλ ανακοίνωσε την πρόθεσή του να κλείσει τα γραφεία του Al-Jazeera, το τηλεοπτικό δίκτυο του Κατάρ, κατηγορώντας το ότι υποδαυλίζει την ένταση στη διένεξη για τους ιερούς τόπους στην Ιερουσαλήμ, υποκινώντας τη βία. Επίσης, εδώ και χρόνια, το Ισραήλ κατηγορεί το δίκτυο για έλλειψη αντικειμενικότητας στην κάλυψη της διένεξης με τους Παλαιστίνιους. Με την απόφασή του αυτή το Ισραήλ συντάσσεται στο πλευρό της Σαουδικής Αραβίας και της Αιγύπτου, που είναι επικεφαλής της αραβικής συμμαχίας και κατηγορούν το Κατάρ για στήριξη τρομοκρατικών ισλαμιστικών οργανώσεων, όπως το ISIS, η Αλ Κάιντα, και άλλες ακραίες οργανώσεις, διακόπτοντας τις διπλωματικές των σχέσεις, κάθε επαφής και συναλλαγής, απομονώνοντας πλήρως το Κατάρ στην Μέση Ανατολή. Η ενέργεια αυτή είναι πρωτόγνωρη και μοναδική στην ιστορία του Ισραήλ, καθώς είναι η πρώτη φορά που στηρίζει Αραβικό κράτος, τόσο φανερά και απροκάλυπτα. Για πρώτη φορά το Ισραήλ συμμετέχει σε ενδο-αραβική διένεξη παίρνοντας το μέρος της μιας πλευράς και συντάσσεται με τον Σουνιτικό άξονα, στον οποίο ηγείται η Σαουδική Αραβία, ενάντια στο Σιϊτικό άξονα, που ηγείται ο παραδοσιακός εχθρός του Ισραήλ, το Ιράν.²¹⁸

30 Ισραηλινούς πολίτες. Το Ισραήλ διέκοψε κάθε διάλογο με τους Άραβες και τους Παλαιστίνιους. (πηγή: <https://simerini.sigmalive.com>).

²¹⁵ Το 2017 ο διάδοχος Μοχάμαντ Μπιν Σαλμάν Αλ Σαούντ εμφανίστηκε ότι επισκέφθηκε κρυφά το Ισραήλ. Η Σαουδική Αραβία είπε ότι «είναι αβάσιμα τα δημοσιεύματα αυτά...» και το Ισραήλ επισήμως δεν είπε τίποτα. (πηγή: <https://www.timesofisrael.com>).

²¹⁶ Edy Cohen. "Saudi Arabia and Israel: Know Thine Enemy" BESA Center, 20/07/2018. <https://besacenter.org/perspectives-papers/saudi-arabia-israel-enemies/> (πρόσβαση 22/09/2019)

²¹⁷ Στο ίδιο

²¹⁸ Ιωάννης Μπαλτζώης (2017)

Μια ακόμη ένδειξη του πόσο πολύ έχει προχωρήσει η προσέγγιση των δύο κρατών, αποτελεί η συνέντευξη που παραχώρησε ο πρίγκιπας διάδοχος του θρόνου της Σαουδικής Αραβίας Μοχάμαντ Μπιν Σαλμάν Αλ Σαούντ, τον Απρίλιο του 2018, στο αμερικανικό περιοδικό «The Atlantic», στη διάρκεια της περιοδείας του στις ΗΠΑ. Στην ερώτηση αν θεωρεί ότι ο ισραηλινός λαός έχει το δικαίωμα να διαθέτει ένα έθνος-κράτος τουλάχιστον σε μέρος της πατρογονικής γης του, ο πρίγκιπας απάντησε: *«Πιστεύω ότι κάθε λαός, οπουδήποτε, έχει το δικαίωμα να ζει στο ειρηνικό κράτος του. Πιστεύω ότι οι Παλαιστίνιοι και οι Ισραηλινοί έχουν το δικαίωμα να διαθέτουν τη δική τους γη. Αλλά πρέπει να έχουμε μια συμφωνία ειρήνης για να εξασφαλιστεί η σταθερότητα για όλους και για να εξομαλυνθούν οι σχέσεις»*, ενώ η κυβέρνηση Τραμπ υποτίθεται πως ετοιμάζεται να παρουσιάσει το δικό της σχέδιο για μια πολιτική λύση στην ισραηλινοπαλαιστινιακή σύγκρουση. Ο Μοχάμαντ Μπιν Σαλμάν εξήγησε ότι οι μόνες «ανησυχίες θρησκευτικής φύσης» των Σαουδαράβων αφορούν στην τύχη της Πλατείας των Τεμενών στην Ανατολική Ιερουσαλήμ, του τρίτου πιο ιερού τόπου του Ισλάμ, και «τα δικαιώματα των Παλαιστίνιων». *«Η χώρα μας δεν έχει προβλήματα με τους Εβραίους»*, διαβεβαίωσε ο Σαουδάραβας πρίγκιπας, ο οποίος προσπαθεί να προβάλλει την εικόνα του μεταρρυθμιστή.²¹⁹

Οι εξελίξεις στις σχέσεις των δύο χωρών πρέπει να θεωρηθούν ως αναμενόμενες, καθόσον για αρκετό καιρό, Σαουδική Αραβία και Ισραήλ είχαν μυστικές επαφές και συνομιλίες, στις οποίες το αδύνατο έγινε δυνατό. Στο πλαίσιο αντιμετώπισης του «κοινού εχθρού», ξεκίνησε αυτή η απροσδόκητη προσέγγιση μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ισραήλ. Τον Ιούνιο του 2015, οι «Times» της Ινδίας, ανέφεραν ότι στην ινδική πόλη Λάκναου, έλαβε χώρα μια ασυνήθιστη συνάντηση μεταξύ του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας, στην οποία συμμετείχαν και διακεκριμένοι διανοούμενοι Σίιτες επίσης. Οι δύο μισητοί εχθροί, στην Μέση Ανατολή, εφαρμόζοντας το δόγμα του πολιτικού ρεαλισμού ή κατά το ορθότερο το δόγμα της *realpolitik*, παραμέρισαν τις παραδοσιακές έχθρες, τις πολιτικές προκαταλήψεις και τις ιδεολογικές αντιλήψεις και «συμφώνησαν» μια αφανή συμμαχία, που σκοπό έχει την προώθηση των εθνικών τους συμφερόντων, καθώς η πολιτική Ομπάμα για την Μέση

²¹⁹ www.iefimerida.gr. «Ιστορική αλλαγή πλεύσης από τη Σ. Αραβία: Οι Ισραηλινοί έχουν δικαίωμα για δικό τους έθνος-κράτος». 03/04/2018. <https://www.iefimerida.gr/news/407137/istoriki-allagi-pleysisis-aro-ti-s-aravia-oi-israilinoi-ehoy-n-dikaioma-gia-diko-toys> (πρόσβαση 16/09/2019)

Ανατολή, που ως επίκεντρο είχε τις επαφές και τη συμφωνία με το Ιράν, ήταν αντίθετη και καταστροφική για τις εθνικές επιδιώξεις των δύο χωρών.²²⁰

Σε ότι αφορά το Ισραήλ, η νέα πολιτική του και οι διαμορφούμενες και αποκαλυπτόμενες εξωτερικές του σχέσεις με την Σαουδική Αραβία, μπορεί να είναι πολύ ενοχλητικές έως απαράδεκτες για μια μερίδα φανατικών εθνικιστών και ακραίων θρησκευτικών αντιλήψεων, η πλειοψηφία του Ισραηλινού λαού όμως, θεωρεί την εξέλιξη αυτή αναγκαία, που επιβάλλεται από τις ιδιαίτερες συνθήκες της περιοχής και την κόπωση των συνεχών πολέμων. Για την Σαουδική Αραβία όμως, οι εξελίξεις αυτές είναι μάλλον εκρηκτικές. Η επίσημη θρησκεία της Σαουδικής Αραβίας, ο Ουαχαμπισμός²²¹, είναι ακραίων Ισλαμιστικών Σουνιτικών αντιλήψεων. Πολλοί μάλιστα τον θεωρούν, αίρεση που δημιουργήθηκε τον 18ο αιώνα με επιδίωξη να επιστρέψει το Σουνιτικό Ισλάμ στις πρώιμες ρίζες του, στις ημέρες του Προφήτη και των πρώτων οπαδών του.²²²

Το ερώτημα που γεννάται για τη Σαουδική Αραβία είναι κατά πόσο η κοινή γνώμη μπορεί να δεχτεί χωρίς ακραίες αντιδράσεις μια συμφιλίωση με το Ισραήλ. Η αντίληψη των Σαουδαραβών για το Ισραήλ, τους Ισραηλινούς και την θρησκεία τους σταχυολογείται στα εξής: Η Σαουδική Αραβία κατηγορεί έντονα τόσο τους χριστιανούς, τους οποίους ονομάζει Σταυροφόρους, όσο και τους Εβραίους, που τους αποκαλεί υιούς των χοίρων και των σκύλων. Πολλές από τις αντι-εβραϊκές αντιλήψεις και απαγορεύσεις στη Σαουδική Αραβία επικεντρώνονται στο Ισραήλ και στον Σιωνισμό.

²²⁰ Ιωάννης Μπαλτζώης (2017)

²²¹ Ο Ουαχαμπισμός (αραβικά Wahhābiya) αποτελεί θρησκευτικό κίνημα ή κλάδο του σουνιτικού Ισλάμ. Περιγράφεται ως υπερσυντηρητικό, φονταμενταλιστικό, πουριτανικό, ισλαμικό μεταρρυθμιστικό κίνημα, με σκοπό την αποκατάσταση της καθαρής μονοθεϊστικής λατρείας (ταουχίντ) από μελετητές και υποστηρικτές, αλλά και ως εξτρεμιστικό ψευδοσουνιτικό κίνημα, από τους αντιπάλους του. Πήρε την ονομασία του από έναν κήρυκα και λόγιο του δέκατου όγδοου αιώνα, τον Μουχάμαντ ιμπν Αμπντ αλ-Ουαχάμπ (1703-1792). Αυτός ξεκίνησε ένα κίνημα αφύπνισης στην απομακρυσμένη, αραιοκατοικημένη περιοχή του Νατζντ, υποστηρίζοντας την κάθαρση από πρακτικές όπως η δημοφιλής «λατρεία των αγίων» και η επίσκεψη σε βωμούς και μαυσωλεία, ευρέως διαδεδομένες μεταξύ των μουσουλμάνων, αλλά τις οποίες θεωρούσε ειδωλολατρεία (σιρκ), ακαθαρσία και νεοτερισμό στο Ισλάμ (μπίντα). Τελικά σύναψε συμφωνία με τον τοπικό ηγέτη Μουχάμαντ μπιν Σαούντ προσφέροντάς του πολιτική υπακοή και δίνοντας την υπόσχεση ότι η προστασία και διάδοση του κινήματος Ουαχάμπι θα σήμαινε «εξουσία και δόξα» όπως και κυριαρχία επί γης και ανδρών. Το κίνημα επικεντρώνεται στην αρχή της Ταουχίντ, ή της «μοναδικότητας» και «ενότητας» του Αλλάχ. Το κίνημα αντλεί επίσης από τις διδασκαλίες του θεολόγου του μεσαίωνα, Ιμπν Ταϊμίγια και του νομικού Αχμάντ ιμπν Χανμπάλ. Η συμμαχία μεταξύ των οπαδών του ιμπν Αμπντ αλ-Ουαχάμπ και των διαδόχων του Μουχάμαντ μπιν Σαούντ (ο Οίκος του Σαούντ) αποδείχθηκε ότι είναι μια μάλλον ανθεκτική συμμαχία. Ο Οίκος του μπιν Σαούντ συνέχισε να διατηρεί την πολιτικο-θρησκευτική συμμαχία του με τη σχέση Ουαχάμπι για τα επόμενα 150 χρόνια, μέσα από την τελική διακήρυξη του Βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας το 1932, και στη συνέχεια, αργότερα, ως τη σύγχρονη εποχή. Σήμερα οι διδασκαλίες του Μουχάμαντ ιμπν Αμπντ αλ-Ουαχάμπ είναι χρηματοδοτούμενες από το κράτος και αποτελούν την επίσημη μορφή του σουνιτικού Ισλάμ στη Σαουδική Αραβία του 21ου αιώνα. (πηγή: <https://el.wikipedia.org>)

²²² Ιωάννης Μπαλτζώης (2017)

Η είσοδος Ισραηλινών απαγορεύεται παντελώς στην χώρα, ενώ δεν επιτρέπεται η είσοδος στην Σαουδική Αραβία και σε ταξιδιώτες άλλης εθνικότητας που το διαβατήριό τους έχει ισραηλινή βίζα. Η εμφανής εβραϊκή θρησκευτική ενδυμασία απαγορεύεται, όπως επίσης και να φέρονται σύμβολα (π.χ. κοσμήματα με το «Αστέρι του Δαβίδ») ή διάφορα θρησκευτικά βιβλία Ιουδαϊκής ή άλλης θρησκείας.

Οι Σαουδάραβες όμως παίζουν ένα διπλό παιχνίδι, κάτι το οποίο γνωρίζει το Ισραήλ. Παρασκηνιακά, στέλνουν στους Ισραηλινούς το μήνυμα ότι η Τεχεράνη είναι ένας κοινός εχθρός και τους παροτρύνουν να πολεμήσουν το Ιράν και τη Χεζμπολάχ. Στο εσωτερικό της χώρα τους, ωστόσο, λένε ότι ο εχθρός είναι πρωτίστως το κράτος του Ισραήλ, ακολουθούμενο από το Ιράν. Ο σκοπός τους προφανής, συγκεκαλυμμένες σχέσεις με το Ισραήλ σε συνδυασμό με εμφανή εχθρότητα προς το εβραϊκό κράτος για να ικανοποιήσουν την κοινή γνώμη, η πλειοψηφία της οποίας μισεί το Ισραήλ. Για το Ισραήλ το διπλό αυτό παιχνίδι είναι οικείο, καθώς θυμίζει το αιγυπτιακό μοντέλο των Νάσερ και Μουμπάρακ που δημοσίευαν καθημερινά δεκάδες αντισημιτικά άρθρα, τα οποία όμως δεν επηρέασαν το ισραηλινό ακροατήριο καθώς η χώρα είχε λάβει τα απαραίτητα μέτρα.²²³

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του διπλού παιχνιδιού της Σαουδικής Αραβίας αποτελεί η δραστηριότητα της Εθνικής Αρχής Ασφάλειας Κυβερνοχώρου της χώρας μέσω του λογαριασμού της στον ιστοχώρο κοινωνικής δικτύωσης Twitter που επιτίθεται καθημερινά, κυρίως κατά του Κατάρ και του Ιράν. Χρησιμοποιεί την αντισημιτική ορολογία, αναφερόμενη στο Κατάρ ως «Qatariel», λέξη-πορτμαντό από το Κατάρ και το Ισραήλ, υποστηρίζοντας επιπλέον ότι το δίκτυο Al-Jazeera «ανήκει στην ισραηλινή Mossad». Αναρτήσεις όπως *«η συμφωνία του αιώνα είναι ένα σχέδιο του Κατάρ για να πουλήσει την Παλαιστίνη στην σιωνιστική οντότητα²²⁴»*, *«ο Σιωνιστής Χαμάντ Μπιν Χαλίφα αλ-Θανί²²⁵, ο πατέρας του Σεΐχη Ταμίμ Μπιν Χαμάντ αλ-Θανί, σκοπεύει να διαιρέσει τα αραβικά κράτη για να εκπληρώσει τα όνειρα της σιωνιστικής οντότητας και του Ιράν»* και *«το Κατάρ προσπαθεί να καταστρέψει τον αραβικό κόσμο για να υπηρετήσει τους εχθρούς του μουσουλμανικού κόσμου: το Ισραήλ και το Ιράν»*, διεισδύουν βαθιά στην αραβική συνείδηση και αυξάνουν το υπάρχον μίσος τους προς

²²³ Edy Cohen (2018)

²²⁴ Βλέπε σχόλιο 202

²²⁵ Ο Σεΐχης Χαμάντ Μπιν Χαλίφα αλ-Θανί ήταν ο ηγέτης του Κατάρ από το 1995 ως τον Ιούνιο του 2013, οπότε και παραιτήθηκε υπέρ του γιου του, Ταμίμ μπιν Χαμάντ αλ-Θανί.

τους Εβραίους και το Ισραήλ,²²⁶ μην αφήνοντας περιθώρια σκέψης ότι υπάρχει περίπτωση συμμαχίας με τον εχθρό.

Επίσης ο Υπουργός Εξωτερικών της Σαουδικής Αραβίας Αντέλ αλ Τζουμπέιρ σε συνέντευξη, που παραχώρησε για την εκπομπή Global Conversation το 2016, στο δημοσιογράφο του euronews Όλαφ Μπρενς στην ερώτηση «*Πως εξελίσσονται οι σχέσεις Σαουδικής Αραβίας-Ισραήλ μετά την συμφωνία για τα πυρηνικά;*» απάντησε «*Δεν έχουμε σχέσεις με το Ισραήλ*» και στη συνέχεια στο ερώτημα «*Καμία επαφή, ούτε παρασηκνιακά;*», απάντησε μονολεκτικά «*Καμία*».²²⁷

Εκτός από τον εσωτερικό παράγοντα της Σαουδικής Αραβίας και άλλοι λόγοι δεν επιτρέπουν να εξελιχθεί άμεσα σε «στρατηγική σχέση» η βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δυο κρατών. Πρώτα απ' όλα η Σαουδική Αραβία, προσπαθεί να διατηρήσει αλλά και να επαυξήσει τη θέση της ως σημαίνουσας δύναμη στον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο και να διαδραματίσει έναν ηγετικό ρόλο. Ο μουσουλμανικός αλλά και ο αραβικός κόσμος, δύσκολα θα δει με καλό μάτι μια ειδική σχέση μεταξύ Ισραήλ και Σαουδικής Αραβίας. Ύστερα το Ισραήλ είναι επιφυλακτικό απέναντι στη Σαουδική Αραβία, καθώς γνωρίζει τους σαουδαραβικούς περιορισμούς. Τέλος στην περίπτωση που το ιρανικό ζήτημα επιλυθεί μέσω της διπλωματικής οδού, το βάθος μιας υποτιθέμενης στρατηγικής σχέσης δε θα είναι μεγάλο²²⁸.

Εν κατακλείδι, η επιθυμία του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας, για σύσφιξη των σχέσεων τους, επιβάλλεται για την εξυπηρέτηση των κοινών τους συμφερόντων και βασίζεται σε ξεκάθαρα ρεαλιστικά θεμέλια. Κατ' αρχάς η Σαουδική Αραβία, θεωρεί ότι στην περίπτωση που το Ιράν αποκτήσει πυρηνικά όπλα διατρέχει τον ίδιο υπαρξιακό κίνδυνο με το Ισραήλ. Το Ισραήλ από την άλλη εκτός του ότι συμμερίζεται τις ίδιες ανησυχίες με τους Σαουδάραβες για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, χρειάζεται ανατολικό στρατηγικό βάθος έτσι ώστε, σε περίπτωση που η διπλωματική οδός αποτύχει, να καταστήσει αξιόπιστη την πυρηνική απειλή του εναντίον του Ιράν. Ένας ακόμα λόγος που οδηγεί το Ισραήλ να στραφεί στη Σαουδική Αραβία είναι η αδυναμία της Τουρκίας, να καταστεί αξιόπιστος στρατηγικός εταίρος για το Ισραήλ.

²²⁶ Edy Cohen (2018)

²²⁷ Olaf Bruns. «Ο Υπουργός Εξωτερικών της Σ.Αραβίας για Τουρκία, Ιράν και Ισραήλ». 21/07/2016. <https://gr.euronews.com/2016/07/21/saudi-minister-daesh-is-a-gang-of-criminals-psychopaths-and-perverts>. (πρόσβαση 22/09/2019)

²²⁸ Αλέξανδρος Δρίβας (2017)

Τέλος τόσο το Ισραήλ όσο και η Σαουδική Αραβία, αισθάνονται ανασφάλεια από την στάση που κρατούν μέχρι τώρα οι ΗΠΑ στο ζήτημα του Ιράν.²²⁹

²²⁹ Αλέξανδρος Δρίβας (2017)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

7.1 Οι σχέσεις Ισραήλ και Τουρκίας μέχρι το 2010 και τη ρήξη που προκάλεσε η υπόθεση «Mavi Marmara»

Οι σχέσεις του Ισραήλ με την Τουρκία, δεν ξεκίνησαν με τους καλύτερους οιωνούς, καθώς η Τουρκία καταψήφισε τη δημιουργία του Ισραήλ στον ΟΗΕ, το 1947. Στη συνέχεια όμως η σχέση των δυο κρατών θα περάσει σε νέα διάσταση, με την επίσημη αναγνώριση του Ισραήλ από την Τουρκία στις 28 Μαρτίου 1949. Η Τουρκία σύναψε διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ και έγινε η πρώτη μουσουλμανική χώρα που το αναγνώρισε ως κράτος. Τον Ιούλιο του 1950 πραγματοποιήθηκε το πρώτο πολιτικό βήμα μεταξύ των δύο χωρών με την υπογραφή της εμπορικής συμφωνίας, ενώ το Φεβρουάριο του 1951 μια νέα συμφωνία «αεροπορικών μεταφορών» υπογράφηκε μεταξύ των δύο χωρών.²³⁰

Ωστόσο παρά τα αισιόδοξα μηνύματα που προανήγγελλαν οι εμπορικές συμφωνίες μεταξύ των δυο χωρών, το 1956 με την επίθεση του Ισραήλ στην Αίγυπτο οι διμερείς σχέσεις μεταξύ τους παγώνουν.²³¹ Το κλίμα μεταξύ των δυο κρατών είχε αρχίσει να χαλαρεί από τα μέσα του 1955 με τουρκικές αντι-ισραηλινές δηλώσεις, αποκορύφωμα των οποίων αποτέλεσαν οι δηλώσεις του Προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας, Τζελάλ Μπαγιάρ, κατά την διάρκεια επίσημης επίσκεψής του στην Ιορδανία τον Νοέμβριο του 1955 πως «ο τουρκικός στρατός θα ήταν έτοιμος να δώσει μάχες μαζί με τον ιορδανικό, για να αποκρούσουν από κοινού κάθε εχθρό», υπονοώντας το Ισραήλ. Έτσι, με το ξέσπασμα της Κρίσης του Σουέζ τον Οκτώβριο του 1956, η Άγκυρα ανακαλεί τον Πρέσβη της από το Τελ Αβίβ, ως ένδειξη έντονης απαξίας προς το Ισραήλ, και παράλληλα ως απόδειξη αλληλεγγύης προς τους Άραβες.²³²

Το χειμώνα του 1956 στις διμερείς σχέσεις των δυο κρατών, διαδέχεται το καλοκαίρι του 1958. Η πολιτική ένωση Αιγύπτου και Συρίας ως Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία, η εφαρμογή της περιφερειακής στρατηγικής του Μπεν Γκουριόν και οι

²³⁰ Ιωάννης Μπαλιτζώης. «Σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ. Η αγάπη που έγινε μίσος». 17/01/2018 http://www.saiith.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=763:2018-01-17-20-03-56&catid=84&Itemid=473. (πρόσβαση 05/10/2019)

²³¹ Στέλλα Παγαρτάνη – Χοϊδά. «Μετά τη συμμαχία - φάντασμα». 05/06/2010. <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=05/06/2010&id=169540>. (πρόσβαση 10/10/2019)

²³² Γαβριήλ Χαρίτος. «Προς νέα ανατροπή των ισορροπιών στην Ανατολική Μεσόγειο». 10/10/2019 <http://www.foreignaffairs.gr/articles/72489/gabriil-xaritos/pros-nea-anatropi-ton-isorropion-stin-anatoliki-mesogeio?page=3> (πρόσβαση 12/10/2019)

επιδιώξεις της Τουρκίας, οδήγησαν σε βελτίωση των σχέσεων Τουρκίας και Ισραήλ. Το Ισραήλ αναζητώντας εναλλακτικές περιφερειακές συμμαχίες, στράφηκε εκ νέου στην Τουρκία, η οποία πληρούσε τις απαραίτητες γεωστρατηγικές προϋποθέσεις για να χρησιμεύσει ως «μαξιλάρι ασφαλείας» για το ευάλωτο, ενάντια στην Αραβική απειλή, Ισραήλ.²³³ Έτσι, στις 28 Αυγούστου του 1958 ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Μπεν Γκουριόν συνοδευόμενος από την υπουργό εξωτερικών Γκόλντα Μείρ, τον υφυπουργό εξωτερικών Σιμόν Πέρες και τον αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων Σβι Ζουρπέταξαν προς την Άγκυρα για να συναντηθούν με τον Τούρκο πρωθυπουργό Αντνάν Μεντερές. Η Τουρκία για να δικαιολογήσει αυτή την επίσκεψη στις Ισλαμικές χώρες δήλωσε ότι το αεροσκάφος της EL-AL προσγειώθηκε στην Άγκυρα λόγω μηχανικής βλάβης.²³⁴ Η συνάντηση Μπεν Γκουριόν - Μεντερές έθεσε τον θεμέλιο λίθο σε μια νέα εποχή για τις σχέσεις των δύο κρατών. Οι δύο ηγέτες συνάψαν μια άκρως απόρρητη συμφωνία, που έμεινε στα χρονικά σαν «συμμαχία - φάντασμα» και τους όρους της μέχρι σήμερα ούτε οι Τούρκοι ούτε οι Ισραηλινοί αποκάλυψαν.²³⁵ Η επαναπροσέγγιση Ισραήλ - Τουρκίας μπορεί να μην οδήγησε στην πλήρη εξομάλυνση των διμερών τους διπλωματικών σχέσεων,²³⁶ αλλά έθεσε τις βάσεις για έναν άτυπο άξονα συμμαχίας που διατηρήθηκε έως και το αιματηρό επεισόδιο του Μανί Μαρμαρα στα τέλη Μαΐου 2010.²³⁷

Με την έναρξη του Πολέμου των Έξι Ημερών το 1967, η στάση της Τουρκίας αλλάζει, καθώς πήρε το μέρος των αραβικών χωρών και δεν επέτρεψε την χρήση των αμερικανικών βάσεων που βρίσκονται στην Τουρκία από τους Αμερικανούς για να μην παράσχουν μέσω αυτών βοήθεια προς το Ισραήλ.²³⁸ Ομοίως και στον αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1973 η Τουρκία αρνήθηκε στους Αμερικανούς, που έσπευσαν να συνδράμουν το Ισραήλ, να χρησιμοποιηθούν οι στρατιωτικές της βάσεις με το επιχείρημα ότι οι βάσεις στο έδαφός της, σκοπό είχαν να εξυπηρετήσουν την αμυντική συνεργασία της με το ΝΑΤΟ και μόνο. Αντίθετα επέτρεψε στην ΕΣΣΔ να κάνει χρήση του εναέριου χώρου της για να προσφέρει βοήθεια σε Αίγυπτο και Συρία.²³⁹

²³³ Γαβριήλ Χαρίτος (2019)

²³⁴ Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018)

²³⁵ Στέλλα Παγαρτάνη – Χοϊδά (2010)

²³⁶ Η Τουρκία –όπως άλλωστε και η Ελλάδα– αποκατέστησε πλήρως τις διπλωματικές της σχέσεις με το Ισραήλ μετά την ειρηνευτική διάσκεψη της Μαδρίτης στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

²³⁷ Γαβριήλ Χαρίτος (2019)

²³⁸ Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018)

²³⁹ Henry Kissinger. *“Year of Upheaval”*. (New York: Little Brown & Co. 1982). σ. 708

Τα σκαμπανεβάσματα στις σχέσεις των δυο κρατών συνεχίστηκαν και μετά το τέλος των Αραβοϊσραηλινών πολέμων και το Νοέμβριο του 1975 η Τουρκία ψήφισε μαζί με τις υπόλοιπες Ισλαμικές χώρες υπέρ της πρόταση «Ο Σιωνισμός είναι Ρασισμός» στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Ακολούθως τον Ιούλιο του 1980, όταν η Κνεσέτ υπερψήφισε νομοσχέδιο με το οποίο ανακήρυξε την Ιερουσαλήμ, ως παντοτινή πρωτεύουσα του Ισραήλ, η Τουρκία το αποδοκίμασε και ζήτησε την ακύρωση του.²⁴⁰ Η χούντα του Εβρέν σκληραίνει ακόμα τη στάση της, απορρίπτει την ανακήρυξη της Ιερουσαλήμ ως αιώνιας πρωτεύουσας του Ισραήλ και στις 26 Νοεμβρίου οδηγεί τις διπλωματικές σχέσεις των δύο κρατών στο κατώτερο επίπεδο, αυτό του β' γραμματέα πρεσβείας.²⁴¹

Η αναθέρμανση των σχέσεων της Τουρκίας με το Ισραήλ ξεκινάει με μια μυστική συνάντηση του τότε πρωθυπουργού Τουργκούτ Οζάλ με το εβραϊκό λόμπι στις ΗΠΑ το Μάρτιο του 1985 και γίνεται θερμότερη το 1993 όταν άρχισαν οι συνομιλίες του Όσλο, με την Τουρκία να αναβαθμίζει τις διπλωματικές της σχέσεις σε επίπεδο πρέσβη ταυτόχρονα με Ισραήλ και Παλαιστίνη. Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι, το Ισραήλ το 1993 προσπάθησε κατ' αρχάς να συνάψει στρατηγική συμφωνία με την Ελλάδα, καθώς καιρό αναζητούσε το στρατηγικό του βάθος που του έλειπε, λόγω της γεωγραφίας για την ασφάλειά του και την στρατηγική αποτροπή, όμως η προσπάθειά του δεν ευοδώθηκε, λόγω της επιφυλακτικής έως εχθρικής στάσης που τήρησε η Ελλάδα, η οποία ήταν προσανατολισμένη προς τον Αραβικό κόσμο. Έτσι στράφηκε προς την Τουρκία.²⁴² Οι καλές σχέσεις συνεχίζονται και τον Ιανουάριο του 1994 και ο Έζερ Βάιζμαν γίνεται ο πρώτος πρόεδρος του Ισραήλ, που επισκέπτεται την Τουρκία,²⁴³ υπογράφοντας συμφωνίες που αφορούσαν την αγορά νερού και την συνεργασία στον στρατιωτικό και τουριστικό τομέα.²⁴⁴ Το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς η Τανσού Τσιλέρ επισκέπτεται το Τελ Αβίβ, συνοδευόμενη από 56 αξιωματούχους και επιχειρηματίες. Τον Φεβρουάριο του 1996, η σχέσεις των δυο χωρών διάγουν την καλύτερη περίοδο με την υπογραφή συμφωνίας στρατιωτικής συνεργασίας και εκπαίδευσης, που εικάζεται, καθώς δεν έγιναν επίσημα γνωστοί οι όροι της, ότι περιλάμβανε το δικαίωμα χρήσης στρατιωτικών εγκαταστάσεων των δύο κρατών σε

²⁴⁰ Ιωάννης Μπαλτζώης (2018)

²⁴¹ Μιχάλης Ιγνατίου. «*Η ώρα της εκδίκησης του Νετανιάχου, για την αναγκαστική συγγνώμη στον Ερντογάν*» 16/05/2018. <https://hellasjournal.com/2018/05/i-ora-tis-ekdikisis-tou-netaniachou-gia-tin-anagkastiki-syngnomi-ston-erntogan/>. (πρόσβαση 09/10/2019)

²⁴² Ιωάννης Μπαλτζώης (2018)

²⁴³ Μιχάλης Ιγνατίου (2018)

²⁴⁴ Ιωάννης Μπαλτζώης (2018)

περίπτωση πολέμου, αλλά και τη στάθμευση μαχητικών του Ισραήλ σε βάση της νοτιοανατολικής Τουρκίας, τα οποία θα ήταν πάντα έτοιμα να βομβαρδίσουν το Ιράν. Στο τέλος του 1999 η συμφωνία επισφραγίζεται με την επίσκεψη του Εχούντ Μπαράκ, του πρώτου Ισραηλινού πρωθυπουργού που επισκέφθηκε την Τουρκία ύστερα από 41 χρόνια ο οποίος είναι και ο πλέον παρασημοφορημένος Ισραηλινός.²⁴⁵

Παρ' όλα τα σκαμπανεβάσματα, τις εντάσεις και τις ψυχρές περιόδους, οι σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ, μπορούν να χαρακτηριστούν στρατηγικές, τουλάχιστον μέχρι την αλλαγή πολιτικής που άρχισε να εφαρμόζει ο Ερντογάν τα τελευταία χρόνια.²⁴⁶ Η ανάληψη του πρωθυπουργικού θώκου της Τουρκίας από τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν το Μάιο του 2003 και η μετέπειτα ηγεμονία του φέρνει προϊόντος του χρόνου νέα δεδομένα, νέες εντάσεις και ολοκληρωτική στις διμερείς σχέσεις των δυο κρατών. Ο Ερντογάν δεν προσπάθησε ποτέ να κρύψει τα αληθινά του χρώματα. Ποτέ δεν αμφισβήτησε ότι ήταν πραγματικός υποστηρικτής του πολιτικού Ισλάμ και ότι η επιθυμία του ήταν να γίνει νέος Ατατούρκ. Επιπλέον, ο Ερντογάν είδε το δυτικό προσανατολισμό της Άγκυρας όχι ως επιλογή υψηλής στρατηγικής, αλλά ως ανάγκη να εξυπηρετήσει τις πολιτικές μαξιμαλιστικές του θέσεις, υιοθετώντας μια «νεο-οθωμανική» ατζέντα εξωτερικής πολιτικής που διατυπώθηκε από τον στενό συνεργάτη του, Αχμέτ Νταβούτογλου, η εφαρμογή της οποίας καταδεικνύει τις ηγεμονικές του επιδιώξεις και τον βαθύ αντισημιτισμό του.²⁴⁷ Επίσης συνειδητοποιώντας ότι δεν ήταν δυνατόν να διατηρήσει καλές σχέσεις με όλα τα κράτη της περιοχής λόγω της παλαιστινιακής σύγκρουσης, ο Ερντογάν επέλεξε να υποστηρίξει τους Παλαιστίνιους εναντίον του Ισραήλ.²⁴⁸

Η αρχή της ρήξης στις σχέσεις Τουρκίας - Ισραήλ έγινε με την επίθεση του Ερντογάν κατά του Ισραηλινού προέδρου Σιμόν Πέρες τον Ιανουάριο του 2009 στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός της Ελβετίας. Ο Ερντογάν εγκατέλειψε έξαλλος την αίθουσα συνεδριάσεων έπειτα από πρωτοφανή μετωπική σύγκρουση με τον Πέρες για την αιματηρή επίθεση του Ισραήλ στη Γάζα.²⁴⁹ Μετά το φραστικό

²⁴⁵ Μιχάλης Ιγνατίου (2018)

²⁴⁶ Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018)

²⁴⁷ Σπυριδών Ν. Λίτσας. *"Erdogan's Turkey: A Step Closer to the Orient"*. BESA Center, 20/08/2017 <https://besacenter.org/perspectives-papers/erdogans-turkey-step-closer-orient/> (πρόσβαση 05/10/2109)

²⁴⁸ Τιερί Μείσαν. *«Τουρκία, μια τρελή φιλοδοξία που οδεύει σε εμφύλιο πόλεμο: Οι Ζυπέ, Ερντογάν, Κλίντον, το ΙΚ (Daesh) και το PKK»*. 03/08/2015. <https://www.voltairenet.org/article188342.html>. (πρόσβαση 05/10/2019)

²⁴⁹ www.in.gr. *«Θερμό επεισόδιο Τουρκίας – Ισραήλ στο Νταβός για την αιματοχυσία στη Γάζα»*. 30/01/2009. <https://www.in.gr/2009/01/29/world/thermo-epeisodio-toyrkias-israil-sto-ntabos-gia-tin-aimatoxysia-sti-gaza/>. (πρόσβαση 10/10/2019)

επεισόδιο μεταξύ Ερντογάν και Πέρες και τις αμοιβαίες εξηγήσεις από τηλεφώνου που έδωσαν λίγες ώρες οι δύο «αντίδικοι», τα πράγματα έδειχναν να κυλούν ομαλά, αλλά δεν ήταν. Παρόλο που ο αντιπρόεδρος της τουρκικής κυβέρνησης Τζεμίλ Τσιτσέκ δήλωνε πως «*Η Τουρκία και το Ισραήλ αποδίδουν εξαιρετική σημασία στις αμοιβαίες σχέσεις τους*», ο Ερντογάν συνέχιζε με κατά καιρούς φραστικές επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ.²⁵⁰

Η Τουρκική εχθρότητα προς το Ισραήλ έφθασε στο αποκορύφωμά της στις 31 Μαΐου, 2010, όταν το πλοίο Mavi Marmara, υπό τουρκική σημαία, προσπάθησε να σπάσει τον ισραηλινό αποκλεισμό της Γάζας με το πρόσχημα της μεταφοράς βοήθειας προς τους Παλαιστίνιους. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του Τουρκικού Τύπου, το Υπουργείο Εξωτερικών ήταν σε επαφή με τους διοργανωτές της επιχείρησης παρά τις αξιώσεις περί του αντιθέτου.²⁵¹ Η νηοπομπή του διεθνούς κινήματος Free Gaza με 6 πλοία ανάμεσα στα οποία και το τουρκικό πλοίο Mavi Marmara απέπλευσε προς την Γάζα, για να άρει, τον ναυτικό αποκλεισμό, που είχε επιβάλει το Ισραήλ.²⁵² Η νηοπομπή αγνοώντας τις υποδείξεις του Ισραηλινού ναυτικού²⁵³ να σταματήσουν και να μην προχωρήσουν, αρνήθηκαν να αλλάξουν πορεία,²⁵⁴ οπότε ισραηλινά πολεμικά πλοία πλησίασαν τη νηοπομπή και ισραηλινοί στρατιώτες επιβιβάστηκαν στα πλοία το βράδυ της 30^{ης} Μαΐου. Οι στρατιώτες κατέλαβαν χωρίς αντίσταση τα πέντε πλοία ενώ ενεπλάκησαν με επιβάτες του Mavi Marmara²⁵⁵, καθώς ορισμένοι ακτιβιστές χειροδίκησαν πρώτοι χρησιμοποιώντας λοστούς και άλλα αντικείμενα και πέταξαν από το πάνω στο κάτω κατάστρωμα έναν στρατιώτη με αποτέλεσμα τουλάχιστον εννέα ακτιβιστές νεκρούς και εξήντα τραυματίες, ενώ σύμφωνα με το ισραηλινό υπουργείο

²⁵⁰ Χρίστος Κ. Χριστοδούλου. «*Τουρκία - Ισραήλ: μια διαφαινόμενη ρήξη*». 31/10/2009. <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=97145>. (πρόσβαση 10/10/2019)

²⁵¹ Ilias I. Kouskouvelis. *The problem with Turkey's "Zero Problems"*. Turkey, Past and Future. 2013. <https://www.meforum.org/3455/turkey-zero-problems> (πρόσβαση 05/12/2019).

²⁵² Ιωάννης Μπαλτζώης (2018)

²⁵³ Η νηοπομπή αρνήθηκε την πρόταση της Ισραηλινής κυβέρνησης να πλεύσει στο λιμάνι του Ασντόντ. Σύμφωνα με την πρόταση, η Ισραηλινή κυβέρνηση αρχικά θα έλεγχε την ανθρωπιστική βοήθεια (κάποια αντικείμενα όπως το τσιμέντο απαγορεύεται να διανεμηθούν στην Γάζα) και κατόπιν θα επέτρεπε να διανεμηθεί η βοήθεια στη Γάζα. πηγή: <https://el.wikipedia.org>.

²⁵⁴ Ιωάννης Μπαλτζώης (2018)

²⁵⁵ Τον Σεπτέμβριο του 2011, δόθηκε στον ΟΗΕ, η έκθεση της επιτροπής Πάλμερ (πρόεδρος της επιτροπής ο Σουηδός διπλωμάτης Πάλμερ), που δημιουργήθηκε με εντολή του ΟΗΕ, με σκοπό να εξετάσει την ισραηλινή επιδρομή κατά του στολίσκου ελευθερίας. Σύμφωνα με το πόρισμα της έκθεσης Πάλμερ, έκρινε ότι το Ισραήλ δεν παραβίασε το Διεθνές Δίκαιο, σύμφωνα με την Συνθήκη του Σαν Ρέμο (1920), πλην όμως έκανε χρήση υπερβολικής βίας. (Ιωάννης Μπαλτζώης (2018))

άμυνας από την πλευρά των Ισραηλινών δυνάμεων τραυματίστηκαν δέκα στρατιώτες, εκ των οποίων οι δύο σοβαρά.²⁵⁶

7.2 Το αγεφύρωτο χάσμα στις σχέσεις Ισραήλ και Τουρκίας μετά το 2010

Το περιστατικό με την επίθεση στο πλοίο Mavi Marmara δημιούργησε ένα μεγάλο χάσμα στις Ισραηλινο-τουρκικές σχέσεις που από τότε παραμένουν, ανύπαρκτες έως εχθρικές,²⁵⁷ παρά τις πρόσκαιρες περιόδους συμφιλίωσης. Αμέσως μετά την αιματηρή επίθεση η Άγκυρα ανακάλεσε τον πρεσβευτή της στο Ισραήλ και ματαίωσε τρία προγραμματισμένα στρατιωτικά γυμνάσια Τουρκίας - Ισραήλ.²⁵⁸ Επιπλέον έδωσε ένα μήνα προθεσμία στο Ισραήλ για να ζητήσει επίσημη συγνώμη για τους θανάτους, να σταλούν πίσω στην Τουρκία τα πλοία βοήθειας, να καταβληθούν αποζημιώσεις στις οικογένειες των θυμάτων να αποδεχθεί το Ισραήλ τη σύσταση διεθνούς επιτροπής για τη διερεύνηση των γεγονότων της επίθεσης, ενώ απειλούσε με ακύρωση των διμερών συμφωνιών, καθώς και με υποβάθμιση του επιπέδου των διπλωματικών σχέσεων.²⁵⁹ Τελικά με την ανακοίνωση της έκθεσης του ΟΗΕ, στις 02 Σεπτεμβρίου 2011, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Αχμέτ Νταβούτογλου, έδωσε πενθήμερη διορία στον επικεφαλής της διπλωματικής αντιπροσωπείας του Ισραήλ στην Τουρκία, να εγκαταλείψει την Άγκυρα και παράλληλα ανακοίνωσε ότι η Τουρκία θα εκπροσωπείται στο Ισραήλ από το δεύτερο γραμματέα της πρεσβείας, που συνιστά τη χαμηλότερη δυνατή εκπροσώπηση πριν από τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων και επίσης τη διακοπή της στρατιωτικής συνεργασίας με το Ισραήλ.²⁶⁰

Ενώ το Ισραήλ μπορεί να μην συνορεύει άμεσα με την Τουρκία, είναι η μόνη αληθινή δημοκρατία στην περιοχή και μια χώρα με την οποία η Τουρκία όχι μόνο είχε

²⁵⁶ www.wikipedia.org. «*Επίθεση κατά νηοπομπής ανοικτά της Γάζας*». χ.χ https://el.wikipedia.org/wiki/Επίθεση_κατά_νηοπομπής_ανοικτά_της_Γάζας (πρόσβαση 12/10/2019)

²⁵⁷ Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018)

²⁵⁸ www.naftemporiki.gr. «*Ανακαλεί τον πρεσβευτή της στο Ισραήλ η Τουρκία*». 31/05/2010. <https://m.naftemporiki.gr/story/289657/anakalei-ton-presbeuti-tis-sto-israil-i-tourkia>. (πρόσβαση 12/10/2019)

²⁵⁹ www.kathimerini.com.cy. «*Προθεσμία ενός μηνός δίνει η Τουρκία στο Ισραήλ*». 17/06/2010. <https://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/21596/?ctype=ar>. (πρόσβαση 13/10/2019)

²⁶⁰ Μάκης Πολλάτος, Λήδα Φιλιππάκη. «*Η Τουρκία απέλασε τον Ισραηλινό πρέσβη!*». 02/09/2011. <https://www.protothema.gr/world/article/143192/h-toyrkia-apelase-ton-israhilino-presbh/> (πρόσβαση 13/10/2017)

μηδενικά προβλήματα εδώ και δεκαετίες, αλλά και τις πλησιέστερες σχέσεις. Όμως σε μια προσπάθεια να προσεγγίσει τους γείτονες Άραβες με το να προβάλλει ως υπέρμαχος των Παλαιστινίων και, σε κάποιο βαθμό, του Ισλάμ, η Τουρκία είχε ξεκινήσει ένα ψυχρό πόλεμο με το εβραϊκό κράτος. Ταυτόχρονα, φαίνεται ότι το Ιράν κέρδισε περισσότερα από την πολιτική επαναπροσέγγισης της Άγκυρας, ενώ το Ισραήλ συσσωρεύει το κόστος.²⁶¹

Το Μάρτιο 2013, ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός Μπέντζαμιν Νετανιάχου πιέστηκε αφόρητα από τον Αμερικανό Πρόεδρο Ομπάμα και απολογήθηκε τελικά τηλεφωνικώς, στον Τούρκο ομόλογό του, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν,²⁶² για «οποιαδήποτε λάθη μπορεί να οδήγησαν στην απώλεια ανθρώπινων ζωών» και δεσμεύτηκε για την αποζημίωση των οικογενειών των εννέα ακτιβιστών που έπεσαν νεκροί. Μετά την τηλεφωνική επικοινωνία οι δυο ηγέτες «συμφώνησαν να εξομαλυνθούν οι σχέσεις των χωρών τους και να αποκαταστήσουν τις διπλωματικές τους σχέσεις με την επιστροφή των πρέσβων τους.²⁶³ Οι διπλωματικές σχέσεις αποκαταστάθηκαν τελικά το 2016.²⁶⁴ Η συγγνώμη Νετανιάχου προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων στο Ισραήλ, ακόμη και εντός του κυβερνητικού συνασπισμού με το επιχείρημα ότι είναι εκτός του πνεύματος της «Ορθής Οδού»²⁶⁵, του Γιτζάκ Ράμπιν, που αποτελεί παρακαταθήκη για όλους τους Ισραηλινούς.²⁶⁶

Βέβαια από το Μάιο του 2010 μέχρι και την συγγνώμη του Νετανιάχου, εκτός από τον τουρισμό που είχε όντως επηρεασθεί από την ένταση και τις πολιτικές

²⁶¹ Ilias I. Kouskouvelis. (2013)

²⁶² Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018)

²⁶³ www.tovima.gr. «*Συγγνώμη του Ισραήλ από την Τουρκία τρία χρόνια μετά για το μακελειό στο Mavi Marmara*». 22/03/2013. <https://www.tovima.gr/2013/03/22/world/syggnwmi-toy-israil-apo-tin-toyrgia-tria-xronia-meta-gia-to-makeleio-sto-mavi-marmara/>. (πρόσβαση 17/10/2019)

²⁶⁴ Την 20 Αυγούστου 2016 το τουρκικό κοινοβούλιο επικύρωσε την εξομάλυνση των διπλωματικών σχέσεων της Άγκυρας με το Τελ Αβίβ, η οποία έβαλε τέλος στην εξαετή διπλωματική κρίση μεταξύ των δύο πρώην συμμάχων. Με βάση τη συμφωνία που επιτεύχθηκε στα τέλη Ιουνίου, το Ισραήλ θα καταβάλει στην Τουρκία αποζημίωση ύψους 20 εκατ. δολαρίων (περίπου 18 εκατ. ευρώ) και η Τουρκία από την πλευρά της θα παύσει τη δίωξη σε βάρος των πρώην αρχηγών του ισραηλινού στρατού για την εμπλοκή τους στην επιχείρηση εναντίον του πλοίου Mavi Marmara. πηγή: <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/43462/oristik-i-apokatastasi-sxeseon-toyrgias-israil-meta-apo-exi-xronia>.

²⁶⁵ Το 1967, μετά τον νικηφόρο Πόλεμο των Έξι Ημερών, ο Γιτζάκ Ράμπιν εκφώνησε μία ομιλία, που έμεινε γνωστή στην ιστορία, ως «Η ορθή οδός». Στην ομιλία του αυτή ο Ράμπιν, απότισε φόρο τιμής στην ηθική διαγωγή των IDF (Ισραηλινών Ενόπλων Δυνάμεων) κατά τη διάρκεια της εμπόλεμης σύρραξης, η οποία «ξεκινά με το πνεύμα και τελειώνει με την πνεύμα». Σύμφωνα με το Ράμπιν, οι θυσίες και η αδελφοσύνη των Ισραηλινών στρατιωτών δεν ήταν το αποτέλεσμα της μαχητικότητάς τους, αλλά προέκυψαν από την επίγνωση του γεγονότος ότι ο αγώνας τους ήταν δίκαιος και από τη συνειδητοποίηση του ρόλου τους και του καθήκοντός τους, που ήταν η «διασφάλιση της ύπαρξης του Ισραηλινού έθνους στην πατρίδα του, στο πατρογονικό Yeretz Israel». (Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018))

²⁶⁶ Ιωάννης Μπαλιτζώης (2018)

διαφορές, οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Ισραήλ και Τουρκίας δεν διακόπηκαν ποτέ. Αντίθετα συνέχισαν να αναπτύσσονται. Ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών των δύο χωρών το 2012 είχε ξεπεράσει τα 4 δις δολάρια. Σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία TurkStat οι τουρκικές εξαγωγές στο Ισραήλ τον Μάιο του 2013 ήταν κατά 25% υψηλότερες από εκείνες της ίδιας περιόδου του 2012 και οι ισραηλινές εξαγωγές προς την Τουρκία ήταν αυξημένες κατά 22%. Επίσης ούτε και οι αμυντικές εξαγωγές μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ είχαν σταματήσει εντελώς και ότι παρά την επιβράδυνση τους και τη διεκπεραίωση εκκρεμούντων έργων, υπήρξε και αριθμός νέων παραγγελιών.²⁶⁷

Η επαναπροσέγγιση της Τουρκίας από το Ισραήλ μπορεί να οφείλεται στο ότι είναι μια από τις επιλογές του για το ενδεχόμενο μεταφοράς του φυσικού αερίου από το κοίτασμα Leviathan στις δυτικές αγορές μέσω αγωγού προς την Τουρκία, καθώς αποτελεί οικονομικότερη λύση, έναντι της πιο ακριβής λύσης του αγωγού Ισραήλ – Κύπρος – Ελλάδα. Στην επιλογή αυτή αναφέρθηκε το 2013 και από το βήμα του 12^{ου} Συνεδρίου για το Πετρέλαιο και το Φυσικό Αέριο, που πραγματοποιήθηκε στην Τουρκία, ο Ισραηλινός εκπρόσωπος του Υπουργείου Εξωτερικών πρέσβης Μιχαήλ Λοτέμ, λέγοντας *«Κατά την άποψη μου η Τουρκία είναι μια καλή επιλογή για την μεταφορά του ισραηλινού αερίου. Θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε την ενέργεια για την επίλυση των περιφερειακών προβλημάτων»*. Ωστόσο μέχρι τις αρχές του 2014, καμία θεαματική πρόοδος στις σχέσεις των δύο χωρών δεν είχε σημειωθεί στον πολιτικό και ιδίως στον στρατιωτικό τομέα που να αποκαθιστά την παλαιά τους συμμαχία.²⁶⁸

Η επανασύνδεση των δυο συμμάχων όμως δεν έμελλε να διαρκέσει για πολύ, καθώς το Μάιο του 2018, οι σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ παγώνουν και πάλι. Η Τουρκία έδωσε εντολή στον πρέσβη του Ισραήλ στην Άγκυρα να εγκαταλείψει την ισραηλινή πρεσβεία μετά το θάνατο 60 περίπου Παλαιστινίων από τον ισραηλινό στρατό σε επεισόδια κατά την διάρκεια διαδηλώσεων στη Λωρίδα της Γάζας. Το Ισραήλ απάντησε απελαύνοντας τον Τούρκο πρόξενο στην Ιερουσαλήμ. Είχε προηγηθεί ανταλλαγή βαρύτατων κατηγοριών μεταξύ του Τούρκου προέδρου και του Ισραηλινού πρωθυπουργού, με τον Ερντογάν να καταγγέλλει τον Νετανιάχου ότι *«έχει αίμα Παλαιστινίων στα χέρια του»* και τον τελευταίο να καλεί τον Τούρκο πρόεδρο να μην

²⁶⁷ Άριστος Αριστοτέλους. *«Η Αναθέρμανση των Σχέσεων Τουρκίας - Ισραήλ και η Κύπρος»*. 09/01/2014. <http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/news-gr/item/142-h-anathermans-twn-sxeswn-tourkias-israel-kai-i-kypros>. (πρόσβαση 13/10/2019)

²⁶⁸ Άριστος Αριστοτέλους (2014)

του κάνει μαθήματα ηθικής.²⁶⁹ Ενδεικτικό επίσης του κακού κλίματος μεταξύ Τουρκίας – Ισραήλ είναι η προσβλητική συμπεριφορά των τουρκικών αρχών προς τον πρέσβη του Ισραήλ, όταν κατά την αποχώρησή του στο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης, τον υπέβαλαν σε εξονυχιστικό σωματικό έλεγχο με τους Τούρκους αστυνομικούς να του ζητούν να βγάλει ακόμη και τα παπούτσια του, ενώ δημοσιογράφοι κατέγραψαν το περιστατικό σε βίντεο που δόθηκε στη δημοσιότητα.²⁷⁰ Επιπλέον το Νοέμβριο του 2018 το Ισραήλ αποφάσισε να μην διοριστεί νέος πρέσβης στην Άγκυρα, απαντώντας στην αντίστοιχη ενέργεια να μην επιστρέψει ο Τούρκος πρέσβης στο Τελ Αβίβ.²⁷¹

Περαιτέρω επιπλοκές στις σχέσεις Ισραήλ - Τουρκίας προκαλεί και η σταθερή στήριξη του Ισραήλ στο κουρδικό στοιχείο της Μέσης Ανατολής και η αναπροσαρμογή της πολιτικής του μετά την αποχώρηση των ΗΠΑ, ώστε να μην εξουδετερωθούν επιχειρησιακά οι σύμμαχοι Κούρδοι.²⁷² Άλλωστε το Ισραήλ διατηρούσε διακριτικούς στρατιωτικούς και επιχειρηματικούς δεσμούς με τους Κούρδους από τη δεκαετία του '60, θεωρώντας τη μειονότητά τους, ο γηγενής πληθυσμός της οποίας ζει μοιρασμένος μεταξύ Ιράκ, Τουρκίας, Συρίας και Ιράν, ανάχωμα απέναντι στον κοινό Άραβα εχθρό.²⁷³ Αξίζει να σημειωθεί ότι το Σεπτέμβριο του 2017 ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μπέντζαμιν Νετανιάχου τάχθηκε υπέρ της δημιουργίας ανεξάρτητου κουρδικού κράτους, σε δηλώσεις του εν όψει δημοψηφίσματος των Κούρδων του Ιράκ για την ανεξαρτησία τους, αναφέροντας σε ανακοίνωση που εστάλη από το γραφείο του στους ξένους ανταποκριτές *«Το Ισραήλ στηρίζει τις νόμιμες προσπάθειες των κουρδικού λαού να αποκτήσουν το δικό τους κράτος»*.²⁷⁴

Η ρήξη στις σχέσεις της Τουρκίας με το Ισραήλ το 2018 οφείλεται εν μέρει και στη σύνθετη κατάσταση που διαμορφώθηκε στη Μέση Ανατολή με τις επακόλουθες συνέπειες από τις αποφάσεις του Αμερικανού Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ να

²⁶⁹ www.topontiki.gr. «Στον πάγο οι σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ: Απόλαση Ισραηλινού πρέσβη, αντίποινα με Τούρκο πρόξενο». 15/05/2018. <http://www.topontiki.gr/article/273305/ston-pago-oi-sheseis-toyrkias-israil-apelasi-israilino-y-presvi-antipoina-me-toyrko>. (πρόσβαση 17/10/2019)

²⁷⁰ www.liberal.gr. «Πρωτοφανής προσβολή: Οι Τούρκοι «έγδυσαν» τον Ισραηλινό πρέσβη στο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης». 16/05/2018. <https://www.liberal.gr/news/protofanis-prosboli-oi-tourkoi-isonegdusansin-ton-israilino-presbi-sto-aerodromio-tis-konstantinoupolis/204478>. (πρόσβαση 17/10/2019)

²⁷¹ www.naftemporiki.gr. «Κρίση στις διπλωματικές σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ». 29/11/2018. <https://m.naftemporiki.gr/story/1419155>. (πρόσβαση 17/09/2019)

²⁷² Κωνσταντίνος Φίλης. «Η ρήξη Ισραήλ – Τουρκίας και η Ελλάδα». 31/12/2018. <https://www.in.gr/2018/12/31/apopsi/riksi-israil-tourkias-kai-ellada/> (πρόσβαση 12/09/2019)

²⁷³ www.naftemporiki.gr. «Το Ισραήλ υπέρ ανεξάρτητου κράτους Κούρδων». 14/09/2017. <https://www.naftemporiki.gr/story/1276219/to-israil-uper-aneksartitou-kratous-kourdon>. (πρόσβαση 17/09/2019)

²⁷⁴ Στο ίδιο

αποσυρθούν οι ΗΠΑ από τη συμφωνία με το Ιράν και να μεταφερθεί η αμερικανική πρεσβεία στην Ιερουσαλήμ, σε συνδυασμό με την αιματοχυσία στη Γάζα το Μάιο του 2018, την οποία εκμεταλλεύτηκε ο Ερντογάν επιχειρώντας να κεφαλαιοποιήσει τα γεγονότα στη Γάζα, εμφανιζόμενος ως ηγέτης του ισλαμικού κόσμου, αποκαλώντας από τη μία τη Χαμάς «αντιστασιακό κίνημα που υπεραμύνεται της πατρίδας των Παλαιστινίων από τη δύναμη κατοχής» και χαρακτηρίζοντας από την άλλη κράτος-απαρτχάιντ το Ισραήλ²⁷⁵

Επιπλέον η Τουρκία ενοχλείται από την προσέγγιση του Ισραήλ με Κύπρο και Ελλάδα. Το φυσικό αέριο και η ενεργειακή αρχιτεκτονική της Ανατολικής Μεσογείου αναδεικνύονται σε άλλον ένα καθοριστικό παράγοντα αντιπαράθεσης, με την Άγκυρα να διεκδικεί, με την ισχύ των όπλων και την ωμή επιθετικότητα, ρόλο και λόγο στο ενεργειακό παίγνιο στην περιοχή.²⁷⁶ Ο καθορισμός της ΑΟΖ με την πρώτη και η διάθεση συνεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων της περιοχής, αλλά και η εμβάθυνση των ανταλλαγών σε αμυντικά ζητήματα, οι συχνές κοινές αεροναυτικές ασκήσεις, η συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών ασφαλείας, καθώς και σε οικονομικά-εμπορικά θέματα και την καινοτομία, όπου το Ισραήλ πρωτοπορεί, δημιουργούν πίεση στην Τουρκία. Με την εμπλοκή της Αιγύπτου, την οποία η Τουρκία βλέπει ανταγωνιστικά ως τη μεγαλύτερη αραβική χώρα, και εσχάτως υπό την ομπρέλα προστασίας που φαίνεται να παρέχουν οι ΗΠΑ, αναπτύσσεται μία εταιρική σχέση, η οποία δεν εξυπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα της Τουρκίας. Η κατασκευή του East Med, του υποθαλάσσιου αγωγού που θα συνδέει ισραηλινά και κυπριακά κοιτάσματα με την ευρωπαϊκή αγορά μέσω Ελλάδας, όπως και οι προαναφερθείσες διεργασίες προβληματίζουν έντονα την Τουρκία. Αδυνατώντας να συνομιλήσει με τους περιφερειακούς δρώντες και να επηρεάσει τη ροή των εξελίξεων, η Τουρκία επιλέγει να προκαλεί εντάσεις και να εκτοξεύει απειλές, για να επιβάλει τη συμμετοχή της στα δρώμενα.²⁷⁷

Πλέον, το Ισραήλ δεν εμπιστεύεται μια ισλαμική Τουρκία και δη με τα σημερινά γνωρίσματα²⁷⁸ και σχεδιάζει το μέλλον έχοντας έξω από το ραντάρ του την Τουρκία, Έχει επιλέξει τους συμμάχους του στην περιοχή, με πιο βασικούς τους

²⁷⁵ Ξένια Κουναλάκη. «Ερντογάν εναντίον Ισραήλ». 21/05/2018. <https://www.kathimerini.gr/965214/article/epikairothta/kosmos/erntogan-enantion-israhl>. (πρόσβαση 17/09/2019)

²⁷⁶ Μιχάλης Παπαδόπουλος. «Οι σύμμαχοι που έγιναν εχθροί». 06/01/2019. <https://simerini.sigmalive.com/article/2019/1/6/oi-summakhoi-pou-eginan-ekhthroii/> (πρόσβαση 17/09/2019)

²⁷⁷ Κωνσταντίνος Φίλης (2018)

²⁷⁸ Στο ίδιο

Κούρδους, με τους οποίους διατηρεί εξαιρετικές σχέσεις και έχει βελτιώσει τις σχέσεις του με τη Σαουδική Αραβία, με τη δημιουργία μια παρασκηνιακής συμμαχίας καθώς και με την Αίγυπτο, που εκτός από τα οικονομικά συμφέροντα τους συνδέει και η αντι-Ιρανική πολιτική τους. Ακόμη με την αναθέρμανση των σχέσεων με τις ΗΠΑ, απότοκο της εξωτερικής πολιτικής και των προσωπικών πεποιθήσεων του Τραμπ, σε αντίθεση με την «εχθρική» για το Ισραήλ πολιτική που εφάρμοσε ο Ομπάμα, αλλά και με τη δημιουργία του οικονομικού -πολιτικού - στρατιωτικού άξονα Τελ Αβίβ – Λευκωσία - Αθήνα, την Τριμερή όπως ονομάζεται, που με την προσθήκη της Αιγύπτου (η οποία συμπεριλαμβάνεται στον άξονα Αθήνα -Λευκωσία - Κάιρο) γίνεται Τετραμερής, έχει εξασφαλίσει στρατηγικές και οικονομικές συμμαχίες με μελλοντική προοπτική.²⁷⁹

Εν κατακλείδι οι σχέσεις των δύο μερών είναι δύσκολο να φτάσουν στα επίπεδα, που υπήρχαν την περίοδο πριν τον Έρντογαν, κυρίως λόγω διαφοροποίησης της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής που επιδιώκει να αναδείξει την επιρροή της στη Μέση Ανατολή, αξιοποιώντας το ισλαμικό στοιχείο, το Παλαιστινιακό πρόβλημα και το αντι-ισραηλινό αίσθημα. Όσο η Τουρκία συνεχίζει να προσβλέπει σε επέκταση της γεωπολιτικής της επιρροής στη Μέση Ανατολή και στην ανάληψη ηγετικού ρόλου χρησιμοποιώντας ως μοχλό τη ρητορική υπέρ του Ισλάμ και κατά του Ισραήλ οι σχέσεις των δυο χωρών δεν μπορούν να επανέλθουν στα προ του 2010 επίπεδα. Επαναφορά της συμμαχίας Τουρκίας – Ισραήλ στην πρότερη της μορφή, πιθανόν να μπορούσε να αναζητηθεί από την Άγκυρα μόνο εάν άλλαζαν οι στόχοι της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής και στρατηγικής στην περιοχή και αφού έκρινε ότι το Ισραήλ είναι απαραίτητος σύμμαχος για την ασφάλεια της.²⁸⁰

²⁷⁹ Ιωάννης Μπαλτζώης (2018)

²⁸⁰ Άριστος Αριστοτέλους (2014)

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο: Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ

8.1 Ο Εμφύλιος πόλεμος της Συρίας²⁸¹

Η Αραβική Άνοιξη στη Συρία ξεκίνησε το Μάρτιο του 2011, με διαμαρτυρίες ενάντια στο καθεστώς του προέδρου Μπασάρ αλ-Άσαντ που τελικά οδήγησαν σε εμφύλιο σπαραγμό. Στις 17 Μαρτίου 2011, μετά από μια μαζική διαδήλωση μπροστά στο δικαστήριο της Ντέρα, στο νότιο τμήμα της Συρίας ξεκίνησε ο εμφύλιος πόλεμος. Την ημέρα εκείνη, οι διαδηλωτές εξεγέρθηκαν εναντίον του καθεστώτος του Μπασάρ αλ-Άσαντ, που βρίσκεται στην εξουσία από το 2000. Στις 18 Μαρτίου, μετά από μια νέα διαδήλωση, η αστυνομία άνοιξε πυρ εναντίον των διαδηλωτών, μετά από εντολή του προέδρου Άσαντ να καταστείλει την εξέγερση, με αποτέλεσμα το ξέσπασμα ενός εμφυλίου πολέμου, ανάμεσα στους υποστηρικτές και τους αντιπάλους τού καθεστώτος Άσαντ. Στη συνέχεια η σύγκρουση έγινε πιο περίπλοκη, καταλήγοντας σε ένα δολοφονικό στρατιωτικό, ανθρωπιστικό και διπλωματικό παζλ.²⁸² Αξιοσημείωτο είναι ότι όταν ξεκινούσε η Αραβική Άνοιξη μετά τη μαζική διαδήλωση μπροστά στο δικαστήριο της Ντέρα, κανείς δεν φανταζόταν το εύρος του πολέμου στη Συρία, τις σφαγές, τους πρόσφυγες, τους νεκρούς και τις βιαιότητες σε όλη την Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία.²⁸³

Στα τέλη του 2011, πολίτες και λιποτάκτες του στρατού σχημάτισαν παραστρατιωτικές μονάδες, οι οποίες ξεκίνησαν ένοπλες επιθέσεις κατά του συριακού στρατού. Οι αντάρτες ενοποιήθηκαν κάτω από τη σημαία του Ελεύθερου Συριακού Στρατού και αργότερα ενώθηκαν και δημιούργησαν το Συριακό Εθνικό Συμβούλιο (SNC) και αντιπάσσαντο στο καθεστώς Άσαντ. Η σύγκρουση πήρε άμεσα θρησκευτικές προεκτάσεις αφού τα στρατεύματα της αντιπολίτευσης καθοδηγούνται

²⁸¹ Η ενότητα αυτή σκοπό έχει να κατατοπίσει τον αναγνώστη για τα τεκταινόμενα στη Συρία τα τελευταία οκτώ χρόνια και να βοηθήσει στην κατανόηση του κυρίως θέματος του κεφαλαίου που είναι η στρατηγική που ακολουθεί το Ισραήλ στη Συρία.

²⁸² www.cnn.gr. «Συρία: Επτά χρόνια πολέμου σε ένα γράφημα». 16/04/2018. <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/126030/syria-epta-xronia-polemoy-se-ena-grafima>. (πρόσβαση 24/10/2019)

²⁸³ Αντρέας Πολυκάρπου. «Συρία: Από την Αραβική Άνοιξη στον εμφύλιο - 7 χρόνια πόλεμος». 23/12/2018. <https://www.newsbomb.com.cy/bomb-tv/kosmos/story/736649/syria-analysi-apo-tin-araviki-anoixi-ston-emfylio-7-xronia-polemos-poio-to-to-mellon-tis-syrias>. (πρόσβαση 24/10/2019)

από σουνίτες μουσουλμάνους, ενώ η οικογένεια Άσαντ και τα κορυφαία στελέχη της κυβέρνησης είναι αλαουίτες μουσουλμάνοι.²⁸⁴²⁸⁵

Στη Συρία παρατηρήθηκε ένα πρωτόγνωρο κλίμα πολέμου. Ο πόλεμος μεγάλων δυνάμεων, κυβερνητικών στρατευμάτων και τοπικών ομάδων. Οι ΗΠΑ εναντίον της Ρωσίας, τα σουνιτικά θεοκρατικά κράτη της Σαουδικής Αραβίας και του Κατάρ εναντίον του σιϊτικού θεοκρατικού κράτους του Ιράν και της Χεζμπολάχ, όπως επίσης η Τουρκία εναντίον των Αράβων εθνικιστών και των Κούρδων. Τον Ιανουάριο του 2012 εμφανίζεται μια νέα αντάρτικη στρατιωτική ομάδα, η οποία συνδέεται με την Αλ Κάιντα, το μέτωπο Άλ Νούσρα.²⁸⁶ Ο Άλ Ζαουάχρι²⁸⁷ κάλεσε τους μουσουλμάνους σουνίτες να υποστηρίξουν την Συριακή επανάσταση. Τον Φεβρουάριο ο ΟΗΕ κάλεσε τον Άσαντ να παραιτηθεί, αλλά η Ρωσία και η Κίνα άσκησαν βέτο δείχνοντας τις πραγματικές τους προθέσεις, ενώ 60 χώρες μεταξύ των οποίων η Βρετανία, η Γαλλία, η Σαουδική Αραβία, η Τουρκία και οι ΗΠΑ ανακήρυξαν το Συριακό συμβούλιο (SNC) νόμιμο εκπρόσωπο της Συρίας.²⁸⁸

Το 2013 ο Αμπντού Μπακαρ αλ Μπαγκντάντι, ηγέτης της Αλ Κάιντα, στο Ιράκ, ανέλαβε την πατρότητα του μετώπου Άλ Νούσρα και προχώρησε στη συνένωση των δυο οργανώσεων με την ονομασία Ισλαμικό Χαλιφάτο στο Ιράκ και το Λεβάντε (ISIS) και το Μάρτιο απέκτησε τον έλεγχο της πόλης Ράκα της Συρίας. Εν τω μεταξύ οι Τζιχαντιστές²⁸⁹ κυριαρχούν στην Αντιπολίτευση, ενώ το καθεστώς του Άσαντ ανακτά

²⁸⁴ Αντρέας Πολυκάρπου (2018)

²⁸⁵ Οι Αλαουίτες γνωστοί και ως Νουσαϊρίτες ή Ανσαρίτες, είναι μια σημαντική μυστικιστική θρησκευτική ομάδα, η οποία επικεντρώνεται στη Συρία και ακολουθεί έναν κλάδο του Σιϊτικού Ισλάμ, σχετικά με τους Δώδεκα Ιμάμηδες των Σιϊτών. Οι Αλαουίτες τιμούν τον Αλί (Αλί Ιμπν Αμπί Τάλιμπ), ενώ το όνομά τους Αλαουίτες, σημαίνει ακόλουθοι του Αλί. Η ομάδα πιστεύεται ότι ιδρύθηκε από τον Ιμπν Νουσαΐρ κατά τη διάρκεια του 8ου αιώνα. Σήμερα, οι Αλαουίτες αντιπροσωπεύουν το 12% του πληθυσμού της Συρίας και αποτελούν μια σημαντική μειονότητα στην Τουρκία και στον βόρειο Λίβανο. Υπάρχει, επίσης, ένας αξιόλογος πληθυσμός τους, που ζει στο χωριό Γκαχάρ στα κατεχόμενα από τους Ισραηλινούς Υψώματα του Γκολάν. Συχνά συγχέονται με τους Αλεβίτες της Τουρκίας, ένα άλλο Σιϊτικό δόγμα. (πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/%/Αλαουίτες>)

²⁸⁶ Αντρέας Πολυκάρπου (2018)

²⁸⁷ Αϊμάν αλ Ζαουάχρι :Το υπ' αριθμόν 2 στέλεχος της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα που έγινε αρχηγός της μετά το θάνατο του Οσάμα μπιν Λάντεν το Μάιο του 2011.

²⁸⁸ Αντρέας Πολυκάρπου (2018)

²⁸⁹ Όρος που ακούστηκε για πρώτη φορά το 2013 και προέρχεται από την αραβική λέξη «Τζιχάντ» που σημαίνει γενικά αγώνας, προσπάθεια, το να μοχθεί κανείς με όλες του τις δυνάμεις ή να αντιμάχεται οποιοδήποτε αντικείμενο αποδοκίμασίας, το κίνημα του αγώνα αυτού ονομάζεται Τζιχαντισμός. Αποτελεί ένα από τα κεντρικά δόγματα του Ισλάμ και αναφέρεται ορισμένες φορές ως ο έκτος πυλώνας του, χωρίς όμως να κατέχει πραγματικά μία τέτοια θέση. Η έννοια της τζιχάντ χρησιμοποιήθηκε τόσο για να προάγει την αφοσίωση των πιστών όσο και για τη διεξαγωγή πολέμου προς υπεράσπιση της θρησκείας ή τον προσηλυτισμό. Το σύγχρονο Ισλάμ αποδίδει έμφαση στον εσωτερικό πόλεμο του ανθρώπου και εγκρίνει τη σύρραξη με άλλα έθνη μόνο ως αμυντικό μέσο στην περίπτωση που κινδυνεύει η πίστη. Στη διάρκεια της ισλαμικής ιστορίας, πόλεμοι εναντίον μη Μουσουλμάνων ονομάζονταν τζιχάντ ώστε να αποκτήσουν θρησκευτική χροιά, αν και προωθούνταν για πολιτικούς σκοπούς. (πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/Τζιχάντ>).

τη στρατιωτική πρωτοβουλία. Σημαντικό ρόλο στην περιοχή αποκτούν και οι Κούρδοι της Συρίας που το Νοέμβρη του 2013 ανακηρύσσουν την de facto αυτονομία τους με την ίδρυση της Δημοκρατικής Ομοσπονδίας της Βόρειας Συρίας ή όπως είναι πιο γνωστή Δυτικό Κουρδιστάν ή Ροζάβα. Το Δυτικό Κουρδιστάν δεν αναγνωρίστηκε επίσημα ως αυτόνομο κράτος από την Συριακή κυβέρνηση, παρόλο που οι Κούρδοι μαχητές παίρνουν μέρος στις μάχες κατά του ISIS.²⁹⁰

Το 2014 ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός διασπάστηκε και το Μάιο, μετά από τριετή μάχη ο Συριακός στρατός κατέλαβε την Χομς, ενώ τον Ιούνιο, το ISIS μετά την κατάληψη της Μοσούλης και του Τικρίτ, άλλαξε το όνομα του σε Ισλαμικό Κράτος και κήρυξε την ίδρυση του Παγκόσμιου Χαλιφάτου, με την Αλ Κάιντα που μέχρι τότε τηρούσε εχθρική στάση να τάσσεται υπέρ του. Στη Συρία, ο Άσαντ κέρδισε έδαφος ενώ στις περιοχές που κατείχε φαινόταν να επιστρέφει σταδιακά η ειρήνη και η ασφάλεια. Οι ΗΠΑ βομβάρδισαν το Ισλαμικό Κράτος, το οποίο κατέστρεψε σημαντικές αρχαιότητες.²⁹¹

Η σημαντικότερη περιοχή αντιπαράθεσης το 2015, μεταξύ των αντιμαχόμενων δυνάμεων της Αντιπολίτευσης, που είχε ήδη διαχωριστεί, αλλά και εναντίον των δυνάμεων του Άσαντ, ήταν το Χαλέπι. Οι Κούρδοι αντάρτες απώθησαν τους τζιχαντιστές από το Κομπάνι, ενώ από Μάιο μέχρι Αύγουστο, το Ισλαμικό Κράτος κατέλαβε την Παλμύρα και κατέστρεψε αρχαιότητες προκαλώντας αποτροπιασμό σε όλο τον κόσμο. Η Ρωσία μπήκε ενεργά και φανερά στο παιχνίδι το Σεπτέμβριο με αεροπορικές επιδρομές εναντίον των ανταρτών στη Συρία, ενώ τον Οκτώβριο δημιουργήθηκαν οι Δημοκρατικές Δυνάμεις της Συρίας (SDF), οι οποίες πολεμούσαν κατά του ISIS, σε συνεργασία με τις κουρδικές δυνάμεις.²⁹²

Η Ρωσία το 2016 προσπάθησε να ενισχύσει τον Άσαντ στη Συρία, που εμφανίζεται διαιρεμένη σε τρία μέρη, το λεγόμενο Ασαντστάν, το Κουρδιστάν και τις περιοχές που κατέχει ο ISIS. Τον Αύγουστο με την επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη», οι τουρκικές δυνάμεις εισέβαλαν στη βόρεια Συρία για να απωθήσουν τους τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους από την περιοχή των συνόρων και για να σταματήσουν την προέλαση των Κούρδων του SDF.²⁹³ Το Σεπτέμβριο οι ΗΠΑ και η Ρωσία ανακοίνωσαν

²⁹⁰ Αντρέας Πολυκάρπου (2018)

²⁹¹ Στο ίδιο

²⁹² Στο ίδιο

²⁹³ www.cnn.gr. «Γιλντρίμ: Έληξε με επιτυχία η επιχείρηση Ασπίδα του Ευφράτη». 30/03/2017. <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/74268/gilntrim-elixe-me-epityxia-i-epixeirisi-aspida-toy-eyfrati>. (πρόσβαση 24/10/2017)

σχέδιο για την κήρυξη εκεχειρίας στη Συρία στη Γενεύη, η οποία κράτησε μόνο μια εβδομάδα. Το Δεκέμβριο η ανακατάληψη του Χαλεπίου, ήταν η μεγαλύτερη νίκη του Άσαντ απέναντι στους αντάρτες αφότου ξεκίνησε ο πόλεμος. Παράλληλα, ο συριακός στρατός, ανακοίνωσε κατάπαυση του πυρός από τις 30 Δεκεμβρίου με εγγυήτριες δυνάμεις την Ρωσία και την Τουρκία.²⁹⁴

Τον Φεβρουάριο του 2017 ο τουρκικός στρατός πετυχαίνει την ανακατάληψη της πόλης Αλ Μπαμπ, τελευταίου προπυργίου του Ισλαμικού Κράτους στην επαρχία Χαλέπι. Οι ΗΠΑ το Μάρτιο, ανέπτυξαν δυνάμεις πεζοναυτών στη Συρία, στο πλαίσιο της επιχείρησης για την εκδίωξη του Ισλαμικού Κράτους από τη πρωτεύουσά του, τη Ράκα και το Μάϊο αποφάσισαν να εξοπλίσουν τους Κούρδους της Συρίας για να αναλάβουν αυτοί στο πλαίσιο του SDF και όχι ο τουρκικός στρατός, την επιχείρηση ανακατάληψης της Ράκα. Παράλληλα, ξεκίνησαν επίθεση κατά της Συρίας με βομβαρδισμούς που χαρακτηρίστηκαν επίθεση κατά κυρίαρχου κράτους από τη Ρωσία. Την 9η Ιουλίου 2017 το Ιράκ, ανακοίνωσε τη νίκη κατά του Ισλαμικού Κράτους στην πόλη της Μοσούλης έπειτα από 8 μήνες. Στις 17 Οκτωβρίου 2017, ο SDF ανακοίνωσε την απελευθέρωση της Ράκα, ύστερα από τις πολύμηνες μάχες κατά των τζιχαντιστών.²⁹⁵

Τον Ιανουάριο του 2018 με πρόφαση την προφύλαξη των συνόρων με την Συρία, ο Τουρκικός στρατός με την επιχείρηση «Κλάδος Ελαίας», εισέβαλε στην Συρία με κύριο στόχο την πόλη Αφρίν.²⁹⁶ Στις 18 Φεβρουαρίου, το καθεστώς Άσαντ εξαπολύει αεροπορική χερσαία επίθεση πρωτοφανούς έντασης στον ανταρτοκρατούμενο θύλακα ανατολική Γούτα, για την ανακατάληψη του τελευταίου προπυργίου των ανταρτών.²⁹⁷ Το Δεκέμβριο οι δυνάμεις του Ισλαμικού Κράτους ηττήθηκαν από τους Κούρδους μαχητές από το Hajin, στην επαρχία Ντίρ εζ-Ζορ και ο Ντόναλντ Τραμπ ανακοίνωσε «*Νικήσαμε το ISIS στη Συρία*», ενώ ανήγγειλε και την αποχώρηση των Αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία διευκρινίζοντας ότι αυτή ήταν και η μόνη αιτία που οι ΗΠΑ είχαν παρουσία στη Συρία, κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής του.²⁹⁸

²⁹⁴ Αντρέας Πολυκάρπου (2018)

²⁹⁵ Στο ίδιο

²⁹⁶ [www.wikipedia.org. «Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος». Wikipedia](https://el.wikipedia.org/wiki/Συριακός_Εμφύλιος_Πόλεμος) χ.χ. https://el.wikipedia.org/wiki/Συριακός_Εμφύλιος_Πόλεμος#cite_note-17. (πρόσβαση 24/10/2019)

²⁹⁷ [www.in.gr «Οκτώ σταθμοί του συριακού εμφυλίου πολέμου». 15/03/2018.](https://www.in.gr/2018/03/15/plus/features/oktw-stathmoi-toy-syriakoy-emfylioy-polemoy/) <https://www.in.gr/2018/03/15/plus/features/oktw-stathmoi-toy-syriakoy-emfylioy-polemoy/> (πρόσβαση 24/10/2019)

²⁹⁸ Αντρέας Πολυκάρπου (2018)

8.2 Οι επιδιώξεις Τουρκίας, Ρωσίας, ΗΠΑ, Ιράν, Αιγύπτου και Σαουδικής Αραβίας στη Συρία

Ο εμφύλιος της Συρίας, έλαβε τη μορφή ενός διεθνοποιημένου πολέμου, ενός «πολέμου μέσω αντιπροσώπων» (proxy war). Στην ενδοσυριακή διένεξη εμπλέκεται με τον πιο περίτραπενο τρόπο ο διεθνής παράγοντας, ενώ δεν θα μπορούσε βέβαια να λείπει από μία διαμάχη της Μέσης Ανατολής και ο ανταγωνισμός των δυο κυρίαρχων τάσεων του Ισλάμ. Από τη μια οι Σουνίτες σαλαφιστές, του ISIS και από την άλλη τα Σιίτικα κράτη φιλά προσκείμενα στο καθεστώς Άσαντ.²⁹⁹ Στην επικράτεια της Συρίας μια πληθώρα ισχυρών περιφερειακών παικτών αναμετρούνται σε ένα κρίσιμο γεωπολιτικό διακύβευμα.³⁰⁰ Κάθε παίκτης που έχει αναμιχθεί στη Συρία, το έπραξε για να εξυπηρετήσει τους συγκεκριμένους δικούς του σκοπούς και συμφέροντα, τα οποία δεν ήταν πάντα κοινά με αυτά των υπολοίπων, αντιθέτως συχνά τα συμφέροντα των περιφερειακών παικτών ήταν αλληλοσυγκρουόμενα.

Η περίπτωση της Τουρκίας είναι περίπλοκη και οι πραγματικές επιδιώξεις του Ερντογάν είναι ένα ερωτηματικό³⁰¹. Ο ρόλος της Τουρκίας αλλάζει συνεχώς τα τελευταία χρόνια. Από την επιθυμία να ανατρέψει τη συριακή κυβέρνηση, ο Ερντογάν βρίσκεται πλέον σε πολύ πιο δυσχερή θέση, ελπίζοντας τουλάχιστον να είναι σε θέση να αποτρέψει τη δημιουργία ενός κουρδικού κράτους στα νότια σύνορα της Τουρκίας.³⁰² Οι στρατιωτικές της επιχειρήσεις στη βόρεια Συρία δηλώνουν το διαχρονικό ενδιαφέρον της για το βόρειο τμήμα της Συρίας, που στόχο έχει να περιορίσει τη δράση των κουρδικών παραστρατιωτικών ομάδων και να υπονομεύσει οποιαδήποτε κουρδική πολιτική οντότητα στην περιοχή. Επιδίωξη της Τουρκίας πρακτικά είναι να διασφαλίσει τα σύνορα της από τις κουρδικές δυνάμεις, αλλά και από τις διάφορες τζιχαντιστικές ομάδες, μερικές από τις οποίες ενίσχυσε στον εμφύλιο πόλεμο ενάντια στον Άσαντ.³⁰³

²⁹⁹ Δημήτρης Κόλλιας. «Η Συριακή τραγωδία και ο φιλόδοξος πρωταγωνιστής». 11/07/2016. <https://powerpolitics.eu/η-συριακή-τραγωδία-και-ο-φιλόδοξος-πρω/>. (πρόσβαση 24/10/2019)

³⁰⁰ Νίκος Άγουρος. «Αυτή είναι η νέα Μέση Ανατολή: Οι προβλέψεις του Ισραήλ για την επόμενη ημέρα στη Συρία, οι «μαγικές σχέσεις» με τη Ρωσία και ο ρόλος του Ιράν». 02/11/2017. https://www.huffingtonpost.gr/entry/diethnes-antapokrisi-ayti-einai-i-nea-mesi-anatoli-israel-syria_gr_18447398. (πρόσβαση 24/10/2019)

³⁰¹ Στο ίδιο.

³⁰² Νίκος Κονδυλόπουλος. «Ποιος πολεμάει ποιον και γιατί στη Συρία και ποιοι είναι οι συσχετισμοί των δυνάμεων;». 14/02/2018. <http://bankingnews.gr/index.php?id=351478>. (πρόσβαση 24/10/2019)

³⁰³ Νίκος Άγουρος (2017)

Η Ρωσία με την επιστροφή της στη Μέση Ανατολή, σηματοδότησε και την επιστροφή της ως περιφερειακός και διεθνής παίκτης. Η εμπλοκή της Ρωσίας στη Συρία διέσωσε το καθεστώς Άσαντ αποτρέποντας το ενδεχόμενο ενός «σεναρίου Λιβύης» όπου η αλλαγή του καθεστώτος επήλθε στο πλαίσιο υβριδικού πολέμου. Από τα τέλη του 2017 ο Άσαντ ελέγχει σχεδόν το 80% της συριακής επικράτειας και η Ρωσία επιδιώκει την καθολική αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της Συρίας υπό μια ηγεσία που θα εξασφαλίζει τα συμφέροντα της, ενώ δεν θεωρεί υποχρεωτική την παραμονή του Άσαντ στην εξουσία και συμμερίζεται τις ανησυχίες του Ισραήλ μετά τη νίκη του Ιράν στη Συρία και το σχέδιο καθόδου του στη Μεσόγειο. Στο πλαίσιο αυτό Ρωσία και Ισραήλ ξεκίνησαν διάλογο για τον τακτικό συντονισμό πτήσεων και στρατιωτικών επιχειρήσεων που αναβαθμίστηκε σε διάλογο για θέματα μακροπρόθεσμων στόχων και συμφερόντων. Η Ρωσία σέβεται το Ισραήλ γιατί γνωρίζει ότι δεν θα διστάσει να χρησιμοποιήσει την ισχύ του, αν δεχθεί οποιαδήποτε πρόκληση κατά του status quo. Ο αμοιβαίος σεβασμός στις κόκκινες γραμμές καθιστά τις σχέσεις Ισραήλ - Ρωσίας πιο εύκολες και περισσότερο αποδοτικές.³⁰⁴

Οι επιδιώξεις των ΗΠΑ στη Συρία, δεν είναι ξεκάθαρες. Η εξωτερική πολιτική του προέδρου Ομπάμα στη Μέση Ανατολή δημιούργησε ένα μεγάλο στρατηγικό κενό στην περιοχή και πολλοί αναλυτές θεώρησαν ότι οι ΗΠΑ εκτίμησαν λανθασμένα ότι η Αραβική Άνοιξη θα μετατόπιζε τις εύθραυστες αραβικές δικτατορίες προς τον εκδημοκρατισμό. Η πραγματικότητα που διάψευσε τις προβλέψεις των ΗΠΑ και το μειωμένο συμφέρον τους ως προς τα ενεργειακά της Συρίας, τις οδήγησε στο να επικεντρωθούν στα συμφέροντά τους στο Ιράκ, εγκαταλείποντας τη Συρία στη Μόσχα και στην Τεχεράνη. Οι προθέσεις του Τραμπ ως προς τη συνολική στρατηγική των ΗΠΑ στη Συρία και στη Μέση Ανατολή είναι μάλλον θολές. Ο στόχος του Τραμπ εντάχθηκε κυρίως σε ένα καθαρά αντιτρομοκρατικό δόγμα με στόχο τον πόλεμο εναντίον του ISIS και τη συντριβή του³⁰⁵, εξ ου και η απόφαση αποχώρησης των Αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία, μόλις ο στόχος επιτεύχθηκε.

Το Ιράν με τη σειρά του επιδιώκει να διαμορφώσει έναν διάδρομο επιρροής και παρουσίας από την επικράτεια της Συρίας μέχρι τις ακτές της Μεσογείου. Τα γεωγραφικά όρια μιας τέτοιας επιρροής εκτείνονται από τις επαρχίες του νότιου Ιράκ μέχρι τον το καθεστώς Άσαντ στη Δαμασκό.³⁰⁶ Το θέατρο της Συρίας έφερε το Ιράν

³⁰⁴ Νίκος Άγουρος (2017)

³⁰⁵ Στο ίδιο

³⁰⁶ Στο ίδιο

φυσικά πλησιέστερα στο Ισραήλ, με την έννοια ότι δημιουργήθηκε μια νέα γραμμή συνόρων, μεγαλύτερη από αυτή που έχει η Χεζμπολάχ στο Νότιο Λίβανο με το Ισραήλ. Το ζήτημα του Ιράν με το Ισραήλ στη Συρία είναι δογματικό και όχι εδαφικό. Η στρατιωτική παρουσία του Ιράν στη Συρία είναι σύμφωνη με την κοινή αμυντική συνθήκη που έχει αυτό με τη Συρία, αλλά αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων του και στην καθιέρωση στρατιωτικής παρουσίας. Επίσης το Ιράν επιθυμεί να αποκτήσει δυνατότητα εκτόξευσης πυραύλων από το έδαφος της Συρίας, κατά μεγάλων ισραηλινών πόλεων, σε σύγκριση με τα χιλιάδες χιλιόμετρα που το χωρίζουν από το Ισραήλ. Με δεδομένο ότι το Ιράν δεν είναι πυρηνική δύναμη ενώ το Ισραήλ είναι, οποιαδήποτε συμβατική στρατιωτική αντιπαράθεση με το Ισραήλ θα φέρει το Ιράν σε πλεονεκτική θέση. Το status του Ιράν στη Συρία μπορεί να θεωρηθεί μάλλον αμυντικό, καθώς είναι απίθανο το Ιράν να χρησιμοποιήσει τις στρατιωτικές του θέσεις στη Συρία για να ξεκινήσει μια απρόκλητη επίθεση κατά του Ισραήλ, δεδομένου της πυρηνικής δυνατότητας του Ισραήλ.³⁰⁷

Η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία, όπως και τα άλλα μετριοπαθή Σουνιτικά κράτη, αντιλαμβάνονται τις φιλοδοξίες και την εμπλοκή του Ιράν στη Συρία, ως εξωτερική απειλή. Η ανάλυση τους συμπίπτει με εκείνη του Ισραήλ επιτρέποντας τη δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ τους. Μάλιστα κύκλοι του ισραηλινού υπουργείου εξωτερικών αναφέρουν πως οι σχέσεις του κράτους και των μετριοπαθών αραβικών χωρών βρίσκονται στην καλύτερη φάση τους.³⁰⁸

8.3 Οι επιδιώξεις, τα συμφέροντα και η στρατηγική του Ισραήλ στη Συρία

Είναι γεγονός ότι το Ισραήλ δεν ενδιαφέρεται τόσο για το μέλλον του καθεστώτος της Δαμασκού. Η προσοχή του είναι στραμμένη στο βαθμό παρουσίας και εμπλοκής του Ιράν στα εδάφη της Συρίας. Σύμφωνα με Ισραηλινούς αξιωματούχους *«Αν μια μεταπολεμική ενωμένη Συρία εναντιωθεί στο Ιράν, τότε το Ισραήλ θα την υποστηρίξει. Αν, όμως, το Ιράν αναμειχθεί στα εσωτερικά της Συρίας, τότε το Ισραήλ δεν θα ενδιαφερθεί για τη διατήρηση της ενότητας στη γείτονα χώρα»*. Σε γενικές γραμμές οι στόχοι του Ισραήλ στη Συρία είναι να αποτρέψει τη λαθραία μεταφορά

³⁰⁷ Νίκος Κονδυλόπουλος. «Ποιος πολεμάει ποιον και γιατί στη Συρία και ποιοι είναι οι συσχετισμοί των δυνάμεων;». 14/02/2018. <http://bankingnews.gr/index.php?id=351478>. (πρόσβαση 24/10/2019)

³⁰⁸ Νίκος Αγουρος (2017)

προηγμένων όπλων από το Ιράν στη Συρία και τον Λίβανο, καθώς σύμφωνα με ανώτατους Ισραηλινούς αξιωματούχους, το Ιράν επιχειρεί να μεταφέρει όπλα από τη Συρία στον Λίβανο και συγκεκριμένα με όχημα την οργάνωση Χεζμπολάχ με στόχο την κατασκευή μιας νέας στρατιωτικής βάσης, να διασφαλίσει το status quo στα Υψίπεδα του Γκολάν, να εμποδίσει τη χρήση χημικών όπλων και να έχει ενεργό ρόλο στις συνθήκες διαμόρφωσης της μεταπολεμικής Συρίας.³⁰⁹ Το Ισραήλ αν και δεν έχει εμπλακεί άμεσα στον πόλεμο στη Συρία, επιθυμεί να καθίσει στο «τραπέζι των νικητών» και να αποκομίσει τουλάχιστον τη νομιμοποίηση της προσάρτησης των υψωμάτων του Γκολάν, τα οποία κατέλαβε το 1967 και τα θεωρεί ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια του καθώς και για την εξασφάλιση των υδάτινων πόρων του, καθώς από εκεί πηγάζει ο ποταμός Ιορδάνης, η βασικότερη πηγή πόσιμου νερού για όλο το Ισραήλ.³¹⁰

Τα πρώτα έξι χρόνια του πολέμου στη Συρία, το Ισραήλ ακολούθησε μια πολιτική μη παρέμβασης στη Συρία, εκτός των περιπτώσεων που αμφισβητούνταν η ασφάλεια των βόρειων συνόρων του.³¹¹ Για παράδειγμα όταν τον Οκτώβριο του 2017 εκτοξεύθηκαν ρουκέτες από τη συριακή επικράτεια στα υψίπεδα του Γκολάν, το Ισραήλ απάντησε άμεσα με αντίποινα σε θέσεις εναντίον του συριακού στρατού. Ήταν μάλιστα μια αντίδραση άμεση και δημόσια που απομακρυνόταν από την προηγούμενη πολιτική του για μη ανάμειξη στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας.³¹²

Επιπλέον ήδη από το 2017, το Ισραήλ για την ασφάλεια του στοχεύει να συντονίσει και να διαμορφώσει μια χιλιομετρική ζώνη πέρα από τα σύνορα του, στην οποία θα δημιουργηθούν σταδιακά συνθήκες σχετικής σταθερότητας. Η παροχή τροφής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στα νοσοκομεία του Ισραήλ,³¹³ στους Σουνίτες Άραβες που ζουν στα νότια σκόπευε στο να εγκαταλείψουν την εχθρότητά τους προς το Ισραήλ. Οι Σύριοι που βρίσκονται σε μεγαλύτερη επαφή με το Ισραήλ χάρη στην εμπειρία τους τα τελευταία χρόνια, όταν το Ισραήλ παρείχε ανακούφιση, στρατιωτική βοήθεια και νοσηλευόταν σε Ιραηλινά νοσοκομεία χιλιάδες τραυματίες άμαχοι και μαχητές της αντιπολίτευσης, είναι πλέον πρόθυμοι να αναθεωρήσουν τη θέση τους και καθώς οι σουνιτικές αραβικές κοινότητες στη νότια Συρία

³⁰⁹ Νίκος Άγουρος (2017)

³¹⁰ Γιώργος Στάμκος. «*Η επόμενη μέρα της Συρίας*». 26/01/2019. <https://tvxs.gr/news/kosmos/i-eromeni-mera-tis-syrias>. (πρόσβαση 26/10/2019)

³¹¹ Rauf Baker. «*The Syrian Kurds: Israel's Forgotten Ally*». BESA Center, 14/10/2017. <https://besacenter.org/perspectives-papers/syrian-kurds-israel/>. (πρόσβαση 25/10/2019)

³¹² Νίκος Άγουρος (2017)

³¹³ Στο ίδιο

χαρακτηρίζονται από φυλετισμό, μπορεί κανείς να εκτιμήσει ότι κάθε πληγωμένος άνθρωπος που αντιμετωπίζεται από το Ισραήλ έχει 10 έως 15 στενούς συγγενείς στους οποίους μπορεί να μεταδώσει τις θετικές του εντυπώσεις.³¹⁴

Αξιοσημείωτο είναι ότι το Ισραήλ χρηματοδοτούσε και εξόπλιζε κρυφά περίπου δώδεκα ομάδες ανταρτών λίγο μετά την έναρξη του εμφυλίου της Συρίας, ώστε να αναχαιτίσουν τζιχαντιστές του ISIS αλλά και μαχητές που είχαν την υποστήριξη του Ιράν, στα ισραηλινά σύνορα στη νότια Συρία. Η μεταφορά στρατιωτικού εξοπλισμού, που σταμάτησε τον Ιούλιο του 2018, περιλάμβανε κυρίως αμερικανικά όπλα, προφανώς για να μην αποκαλυφθεί η πηγή της βοήθειας, αλλά και όπλα και πυρομαχικά που προέρχονταν από ιρανική αποστολή Χεζμπολάχ την οποία είχε κατασχέσει το Ισραήλ το 2009. Η αποκάλυψη έγινε από μαχητές που μίλησαν με την προϋπόθεση ότι τα ονόματά τους και οι φατρίες δεν θα αποκαλύπτονται.³¹⁵

Το Ισραήλ έχει συμφέρον να μην αναγκαστεί ο πληθυσμός της νότιας Συρίας να επιλέξει μεταξύ του Άσαντ και των εξτρεμιστών και επίσης να παραμείνει ζωντανή η εχθρότητα του για το Ιράν και τη Χεζμπολάχ, καθώς χρειάζεται την υποστήριξη των Σουνιτών Αράβων στη νότια Συρία για να μετατρέψουν τα εδάφη τους σε *de facto* «ζώνη ασφαλείας της Νότιας Συρίας», απαραίτητη ενόψει των προσπαθειών του Ιράν να εδραιωθεί κοντά στα σύνορα και να αποφευχθούν οι προσπάθειες επιθέσεων εναντίον του.³¹⁶

Η παρουσία του Ιράν στη Συρία δημιουργεί ανασφάλεια και φόβους στο Ισραήλ. Ο μεγαλύτερος φόβος για το Ισραήλ είναι το ξέσπασμα ενός πολέμου σε χρόνο που θα επιλέξουν οι φιλοϊρανικές δυνάμεις που σταθμεύουν στην Συρία, γεγονός που αν συμβεί, θα δώσει την δυνατότητα και στην Χεζμπολάχ να του επιτεθεί από τον Λίβανο, και να εμπλακεί σε ένα διμέτωπο αγώνα. Ο δεύτερος φόβος του Ισραήλ είναι η μόνιμη παρουσία του Ιράν στην Συρία μέσω των χερσαίων βάσεων που επιθυμεί να αποκτήσει στην Συρία. Αν αυτό γίνει, τότε η απειλή για την ασφάλεια του Ισραήλ θα αυξηθεί δραματικά, αφού το μέγεθος της απειλής μεγαλώνει όταν μικραίνουν οι αποστάσεις. Τέλος το Ισραήλ φοβάται πιθανή συμφωνία μεταξύ Άσαντ και Ιράν για παραχώρηση χώρου δημιουργίας ναυτικής βάσεως στην Μεσόγειο, ενέργεια που αν

³¹⁴ Rauf Baker. "Syria's Sunni Arabs and Israel: The War's Silver Lining?". BESA Center, 13/12/2017. <https://besacenter.org/perspectives-papers/sunni-syria-israel/>. (πρόσβαση 25/10/2019)

³¹⁵ Elizabeth Tsurkov. "Inside Israel's Secret Program to Back Syrian Rebels". 06/09/2018. <https://foreignpolicy.com/2018/09/06/in-secret-program-israel-armed-and-funded-rebel-groups-in-southern-syria/>. (πρόσβαση 25/10/2019)

³¹⁶ Rauf Baker (13/12/2017)

υλοποιηθεί, θα θέσει σε κίνδυνο και το δίκτυο εγκαταστάσεων παραγωγής και διανομής φυσικού αερίου του Ισραήλ.³¹⁷

Το Ισραήλ, ανησυχεί ότι το Ιράν και η Χεζμπολάχ μετά το τέλος του πολέμου στη Συρία, θα στραφούν εναντίον του. Τη δεδομένη χρονική στιγμή, ο πόλεμος στην Συρία ολοκληρώνεται με νίκη του καθεστώτος Άσαντ και της Ρωσίας, ενώ εδραιώνεται και η επέκταση της επιρροής του Ιράν στην Συρία, κάτι που θεωρείται ως μεγάλη επιτυχία της εξωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης, μέσω της στρατιωτική βοήθειας που παρείχε στον Άσαντ. Το Ισραήλ αντιλήφθηκε από νωρίς ότι ο πόλεμος στην Συρία θα το έφερνε ενώπιον ενός διλήματος. Είτε να επιλέξει το «κακό» της κυριαρχίας των Ισλαμιστών, που αργά ή γρήγορα θα τους αντιμετώπιζε ή το λιγότερο «κακό», δηλαδή την παραμονή του Άσαντ στην εξουσία, έχοντας όμως να αντιμετωπίσει την επιρροή του Ιράν το οποίο θεωρεί ότι υποσκάπτει την εθνική του ασφάλεια. Για να αντιμετωπίσει την επέκταση του Ιράν, το Ισραήλ προβαίνει, από το 2017, στα λεγόμενα «προληπτικά κτυπήματα». Κάθε φορά που έχει πληροφορίες ότι ενισχύονται οι θέσεις του Ιράν μέσα στην Συρία ή γίνεται μεταφορά Ιρανικού οπλισμού προς την Χεζμπολάχ, χτυπά. Τα χτυπήματα αυτά τα τελευταία δυο χρόνια έχουν γίνει πιο συστηματικά και στόχο έχουν την αποτροπή της όποιας πιθανότητας το Ιράν, να σταθεροποιηθεί εντός της Συρίας και να ενισχύσει την Χεζμπολάχ.³¹⁸

Η πολιτική του Ισραήλ, να περιορίσει τη συμμετοχή του στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας σε σαφώς καθορισμένες κόκκινες γραμμές, όπως αποτροπή ροής όπλων στη Χεζμπολάχ που απειλεί την εξισορρόπηση εξουσίας και η παρεμπόδιση δημιουργίας στρατιωτικής παρουσίας της Χεζμπολάχ και του Ιράν στη νότια Συρία, που συνορεύει με τα υψίπεδα του Γκολάν, άλλαξε σημαντικά από τη ρωσική παρέμβαση τον Σεπτέμβριο του 2015. καθώς μεταβλήθηκε η ισορροπία δυνάμεων μεταξύ της Συρίας και του συμμάχου της Ιράν έναντι των αντιπάλων τους.³¹⁹ Η Τεχεράνη είναι σαφώς αποφασισμένη να εδραιωθεί στα βόρεια σύνορα του Ισραήλ και να δημιουργήσει βάσεις για τη Χεζμπολάχ, οι οποίες θα ισοδυναμούν με μια συριακή εκδοχή της πολιτοφυλακής του Λιβάνου. Φαίνεται απολύτως σαφές ότι οι Κούρδοι είναι

³¹⁷ Ανδρέας Ματζάκος. «Η Συνεχιζόμενη Παρουσία του Ιράν στη Συρία, Αυξάνει την Ανησυχία του Ισραήλ». 23/04/2018. <http://www.idis.gr/?p=4809>. (πρόσβαση 24/10/2019)

³¹⁸ Χρήστος Ιακώβου. «Γιατί το Ισραήλ βομβαρδίζει τη Συρία – Ποιος ο στόχος του». 01/07/2019 <https://www.sigmalive.com/news/politics/576056/analysisi-giati-to-israil-vomvardizeiti-syria-poi-os-toxos-tou>. (πρόσβαση 24/10/2019)

³¹⁹ Hillel Frisch. “Should Israel Maintain Its Policy of Non-Intervention in Syria?”. BESA Center, 26/01/2017. <https://besacenter.org/perspectives-papers/israel-non-intervention-syria/> (πρόσβαση 22/10/2019)

ο πιο κατάλληλος, αν όχι ο μοναδικός, υποψήφιος στη Συρία, στον οποίο το Ισραήλ μπορεί να υπολογίζει για υποστήριξη.³²⁰

Με το Ιράν να είναι πιο κοντά από ποτέ στην εξασφάλιση ενός χερσαίου διαδρόμου που θα το συνδέει με τη Μεσόγειο μέσω του Ιράκ, της Συρίας και του Λιβάνου, με αποτέλεσμα να μπορεί να επεκτείνει τη σφαίρα επιρροής του από το Στενό του Ορμούζ στα ανατολικά μέχρι τη Μεσόγειο στα δυτικά και να διασφαλίσει ότι το Ισραήλ περικυκλώνεται από ξηρά και θάλασσα, το Ισραήλ άρχισε να υποστηρίζει επίσης την κουρδική ανεξαρτησία.³²¹ Επίσης έντονο είναι και το ενδιαφέρον του για την τύχη των περιοχών, που ελέγχουν οι Κούρδοι, καθώς τους εκλαμβάνει ως «πλευρική δύναμη» απέναντι στον αραβικό εθνικισμό, στις ιρανικές βλέψεις και στις τουρκικές φιλοδοξίες για περιφερειακό ρόλο στη Μέση Ανατολή.³²² Το Ισραήλ επιδιώκει να ενισχύσει τη σχέση του με τους Κούρδους της Συρίας, καθώς έτσι τα κέρδη του θα επεκταθούν πέρα από τα στρατηγικά, πολιτικά και τα οφέλη της ασφάλειας. Οι φυσικοί πόροι του Δυτικού Κουρδιστάν, ειδικά το πετρέλαιο, μπορούν να συμβάλουν στον ενεργειακό εφοδιασμό του Ισραήλ και να επενδυθούν σε έργα όπως ένας αγωγός πετρελαίου μέσω της Ιορδανίας προς το Ισραήλ, ενώ οι διάφορες στρατιωτικές βάσεις στη Ροζάβα, θα προσφέρουν εναλλακτική λύση στην αεροπορική βάση Ιντσιρλίκ στην Τουρκία.³²³

Εν κατακλείδι, ο κύριος στόχος του Ισραήλ στη Συρία είναι η πλήρης αποχώρηση των ιρανικών δυνάμεων και των μισθοφόρων του από την Συρία. Για να το επιτύχει αυτό ξεκινά με ένα μικρότερο στόχο που είναι άμεσα εφικτός και αφορά στην παρεμπόδιση της Τεχεράνης να εδραιωθεί στη Συρία. Το Ισραήλ από την αρχή του πολέμου πραγματοποιούσε περιοδικά χτυπήματα ενάντια στο καθεστώς της Συρίας και στόχων της Χεζμπολάχ. Από το 2018 όμως, αύξησε απότομα τη συχνότητα των επιθέσεων αυτών, που έγιναν άμεσα και στοχευμένα εναντίον των ιρανικών εγκαταστάσεων και δυνάμεων. Η κατάρρευση των δυνάμεων των ανταρτών έφερε την αλλαγή στη στάση του Ισραήλ. Όσο οι δυνάμεις των ανταρτών παρέμεναν ζωντανές, το Ισραήλ ήταν ευχαριστημένο απλώς με τη θέση του παρατηρητή, ενώ διατηρούσε προσεχτικές σχέσεις με τους αντάρτες στην περιοχή Κουνείτρα και παρέμβαινε σποραδικά για να εμποδίσει την προμήθεια των όπλων προς τη Χεζμπολάχ στο

³²⁰ Rauf Baker (14/10/2017)

³²¹ Στο ίδιο

³²² Γιώργος Στάμκος (2019)

³²³ Rauf Baker. (14/10/2017)

Λίβανο. Επιπλέον ήταν ικανοποιημένο να παρατηρεί το καθεστώς του Άσαντ, το Ιράν και κυρίως τους σουνίτες ισλαμιστές να υποβάλλουν ο ένας τον άλλο σε μια διαδικασία αμοιβαίας φθοράς. Όταν διαπίστωσε ότι χάρη στην ρωσική και ιρανική παρέμβαση οι αντάρτες θα ηττηθούν, δεν μπορούσε να παραμείνει στην αδράνεια που θα επέτρεπε την εδραίωση του Ιράν στη Συρία και άλλαξε στάση. Πρακτικά το Ισραήλ επιχειρεί μια συνεχή και κυκλική εκστρατεία, με σκοπό να ανατρέψει τα σχέδια του Ιράν να εδραιώσει και να εμβαθύνει τη θέση του στη Συρία. Η ισραηλινή εκστρατεία στη Συρία δεν μοιάζει με την προσέγγιση σε άλλες περιοχές, όπως ο νότιος Λίβανος που ελέγχεται από τη Χεζμπολάχ ή η Γάζα που ελέγχεται από τη Χαμάς. Εδώ το Ισραήλ δεν χτυπά κατά μέτωπο, αλλά χρησιμοποιώντας τη μέθοδο «κούρεμα του γκαζόν», δεν ξεριζώνει, παρά κουρεύει δυνάμεις και εγκαταστάσεις του Ιράν και της Χεζμπολάχ.³²⁴

³²⁴ www.tvxs.gr. «Ο μυστικός πόλεμος του Ισραήλ εναντίον του Ιράν». 13/09/2018. <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-mystikos-polemos-toy-israil-enantion-toy-iran>. (πρόσβαση 27/10/2018)

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιστροφή του εβραϊκού λαού το 1948, στη γη των προγόνων του για να ιδρύσει το νέο Ισραήλ, δεν ήταν απλή υπόθεση. Η βιβλική «Γη της Επαγγελίας», μετά από αιώνες απουσίας των Εβραίων και κοσμοϊστορικές αλλαγές που συνέβησαν, κατοικούνταν πλέον εδώ και πολύ καιρό από Άραβες που δεν ήταν διατεθειμένοι ούτε να καλωσορίσουν τους Εβραίους, αλλά πολύ περισσότερο να δεχθούν τη δημιουργία ενός Σιωνιστικού κράτους στην καρδιά της Αραβικής επικράτειας.

Το Ισραήλ όμως διακήρυξε την ανεξαρτησία του και πλέον ήρθε αντιμέτωπο με την έχθρα του Αραβικού κόσμου που δεν ήθελε την εγκατάσταση των Εβραίων στη Μέση Ανατολή. Για να μπορέσει να αντιμετωπίσει την εχθρική στάση των γειτόνων του, το Ισραήλ δημιούργησε μία ισχυρή στρατιωτική μηχανή, η οποία κατάφερε να κερδίσει σχεδόν όλες τις πολεμικές συγκρούσεις με τους Άραβες και να εξασφαλίσει την ασφάλεια και την επιβίωση του νεοσυσταθέντος κράτους. Εκτός από τις ισχυρές ένοπλες δυνάμεις το Ισραήλ, χάραξε και εφάρμοσε μια αξιόλογη υψηλή στρατηγική και μία σταθερή εξωτερική πολιτική, δημιουργώντας συμμαχίες με τις οποίες σταθεροποίησε τη θέση του και αντιμετώπισε τους Άραβες με επιτυχία. Επιπλέον κατάφερε να εφαρμόσει το δόγμα του εθνοπατέρα του Μπεν Γκουριόν «πόλεμος μακριά από το έδαφός μας».

Το Ισραήλ επέλεξε να δημιουργήσει το κράτος του στην Μέση Ανατολή, μία περιοχή που διαχρονικά ταλανίζεται από συγκρούσεις και αστάθειες. Βρέθηκε από επιλογή του στη μέση της θύελλας και στα πρώτα χρόνια της κρατικής του υπόστασης αντιμετώπισε δυναμικά και αποφασιστικά τις προκλήσεις, μη διστάζοντας να χύσει άφθονο αίμα για να πετύχει τους εθνικούς του σκοπούς. Με την πάροδο των χρόνων και με τις αλλαγές που επήλθαν στο παγκόσμιο γίνεσθαι, το Ισραήλ μετέβαλε την πολιτική του και προσπάθησε να δημιουργήσει συμμαχίες με τους, μέχρι πρότινος, εχθρούς του αλλά και να εγκαθιδρύσει μια περιφερειακή ηγεμονία για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς του.

Στις σχέσεις του με τον Αραβικό κόσμο και ειδικότερα με τους Σουνίτες Άραβες, που είναι και το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, το Ισραήλ προσπάθησε αφήνοντας πίσω έχθρες του παρελθόντος, να δημιουργήσει συμμαχίες για να εξυπηρετήσει τόσο τα στρατηγικά όσο και τα οικονομικά του συμφέροντα. Οι συμφωνίες ειρήνης με Αίγυπτο και Ιορδανία είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα της

προσπάθειας αυτής. Τα κοινά όμως κρατικά συμφέροντα που οδήγησαν Αίγυπτο και Ιορδανία να συνάψουν συμφωνίες ειρήνης με το Ισραήλ, δεν ήταν αρκετά να σβήσουν το μίσος και την έχθρα του λαού των κρατών αυτών για το Ισραήλ. Επίσης οι αντιδράσεις των υπολοίπων αραβικών κρατών αποδεικνύουν ότι το μίσος και η έχθρα των Αράβων για την «Σιωνιστική οντότητα», συνεχίζεται με αμείωτη ένταση. Αυτό που αποτρέπει την εκδήλωσή της με δυναμικό τρόπο, είναι τόσο η ισχυρή πολεμική και πυρηνική μηχανή του Ισραήλ, όσο και η παραδοσιακή συμμαχία του με μία υπερδύναμη, τις ΗΠΑ.

Εξετάζοντας ξεχωριστά τις σχέσεις του Ισραήλ με το Σουνιτικό κόσμο, είδαμε ξεκάθαρα ότι δεν αντιμετώπισε με τον ίδιο τρόπο κάθε κράτος. Με την Αίγυπτο και την Ιορδανία, όταν ωρίμασαν οι συνθήκες προχώρησε σε συμφωνίες ειρήνης, τις οποίες παρά τις κατά καιρούς εντάσεις, φροντίζει να διατηρεί ενεργές, εφαρμόζοντας με σεβασμό τους συμφωνηθέντες όρους. Με την Αίγυπτο μετά την Αραβική άνοιξη και την ανακάλυψη πλουσίων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην ΑΟΖ του, τα οικονομικά τους συμφέροντα άρχισαν να συγκλίνουν, με αποτέλεσμα να προβούν σε νέες συμφωνίες σχετικές με την εκμετάλλευση και την μεταφορά του φυσικού τους αερίου. Συμπερασματικά λοιπόν Ισραήλ και Αίγυπτος τη δεδομένη χρονική στιγμή, διάγουν μια ομαλή περίοδο που οφείλεται περισσότερο στα κοινά οικονομικά συμφέροντα και λιγότερο στην φιλία. Άλλωστε οι Ισραηλινοί γνωρίζουν πολύ καλά ότι ο Αιγυπτιακός λαός πολύ δύσκολα θα νιώσει αισθήματα φιλίας για αυτούς. Αντίστοιχα και με την Ιορδανία οι ομαλές σχέσεις είναι αποτέλεσμα οικονομικών επιδιώξεων και όχι ξαφνικής συμπάθειας.

Στην περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας τα πράγματα διαφοροποιούνται. Οι Σαουδάραβες μπορεί να μην συμμετείχαν ενεργά στους Αραβοϊσραηλινούς πολέμους, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι τρέφουν αισθήματα φιλία για το Ισραήλ. Η παρασκηνακή συμμαχία τους είναι αποτέλεσμα της κοινής απειλής που αισθάνονται από το Ιράν. Παρόλο που η Σαουδική Αραβία κυβερνάται από ένα δεσποτικό καθεστώς, οι κοινές επιδιώξεις με το Ισραήλ μόνο παρασκηνακά μπορούν να συμφωνηθούν, καθώς το μίσος και η έχθρα των απλών Σαουδαράβων για το Ισραήλ είναι μεγαλύτερο από ότι σε Αίγυπτο και Ιορδανία. Το Ισραήλ το κατανοεί σε μεγάλο βαθμό και συμπλέει με τη Σαουδική Αραβία μόνο για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα του ενάντια στην απειλή του Ιράν. Η σχέση Ισραήλ – Σαουδικής Αραβίας βασίζεται στην αρχή «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου» και μόνο.

Διαφορετική περίπτωση αποτελεί η Τουρκία. Οι σχέσεις Ισραήλ και Τουρκίας παρά τα σκαμπανεβάσματα, θεωρούνταν περισσότερο φιλικές. Η Τουρκία άλλωστε πληρούσε τα κριτήρια της περιφερειακής στρατηγικής του Ισραήλ, ως κράτος μουσουλμανικό μεν μη αραβικό όμως. Το Ισραήλ για αρκετά χρόνια εξυπηρετούσε στις σχέσεις του με την Τουρκία τα οικονομικά του συμφέροντα και παράλληλα έβρισκε σε αυτήν το στρατηγικό βάθος που του έλειπε. Η αλλαγή της στάσης της Τουρκίας που εκφράστηκε με τις ιμπεριαλιστικές και μαξιμαλιστικές επιδιώξεις του Ερντογάν, έφεραν και τη ρήξη στις σχέσεις των δυο κρατών. Το Ισραήλ προσπάθησε και μετά τη ρήξη που προκάλεσε η υπόθεση Mavi Marmara, να βελτιώσει τις σχέσεις του με την Τουρκία, καθαρά μάλλον για οικονομικούς λόγους, καθώς προσέβλεπε στη μεταφορά του φυσικού του αερίου στην Ευρωπαϊκή αγορά, μέσω αγωγού που θα περνούσε από την Τουρκία. Όμως οι επιδιώξεις του Ερντογάν σε Συρία και κατ' επέκταση στον μουσουλμανικό κόσμο, αλλά και η προσπάθειά του να κερδίσει μερίδιο από τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων της Ανατολικής Μεσογείου επιλέγοντας την οδό της πρόκλησης και της παράνομης διεκδίκησης, έφεραν το Ισραήλ να αναζητήσει αλλού τον τρόπο εξυπηρέτησης των συμφερόντων του. Έτσι το Ισραήλ πάγωσε τις σχέσεις του με την Τουρκία και προχώρησε σε συμμαχίες με Κύπρο – Ελλάδα και Αίγυπτο.

Η Παλαιστίνη αποτελεί ξεχωριστό κεφάλαιο. Το Παλαιστινιακό ζήτημα ταλανίζει τη Μέση Ανατολή από τότε που το Ισραήλ δημιούργησε κράτος εκτοπίζοντας τους Παλαιστίνιους. Οι σχέσεις Ισραήλ – Παλαιστίνης αποτελούν τη ρίζα του κακού. Για το Ισραήλ η περιοχή της Παλαιστίνης είναι γη των προγόνων του, η γη της Χαναάν που ο Θεός υποσχέθηκε στο Μωυσή και δεν δείχνει διατεθειμένο να την παραχωρήσει. Εξάλλου την κέρδισε με αγώνες, αλλά και ως αντιστάθμισμα στα φοβερά δεινά που υπέστη ο Εβραϊκός λαός από το ναζιστικό μόρφωμα του Χίτλερ. Παρόλες τις προσπάθειες ειρήνης και τις συμφωνίες του Όσλο, το Ισραήλ δεν προτίθεται να παραχωρήσει εδάφη για δημιουργία ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους. Η λύση για το Παλαιστινιακό που φαντάζει απλή, με τη δημιουργία ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους στη Λωρίδα της Γάζας και στη Δυτική Όχθη, δεν είναι μέσα στις προτεραιότητες του Ισραήλ, καθώς η παραχώρηση ανεξαρτησίας στους Παλαιστίνιους, εκτός του ότι θα φέρει αντιδράσεις στο εσωτερικό του Ισραήλ, πιθανό να θεωρηθεί από τον Αραβικό κόσμο ως επίδειξη αδυναμίας, κάτι που για το Ισραήλ είναι αδιανόητο.

Εν κατακλείδι, το Ισραήλ βλέποντας τις ευκαιρίες που εμφανίστηκαν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής μετά το ξέσπασμα της Αραβικής άνοιξης και τον εμφύλιο

πόλεμο της Συρίας και εκμεταλλευόμενο τις επιδιώξεις του Ιράν, που δημιούργησαν ανασφάλεια στον Αραβικό κόσμο, έκανε άνοιγμα προς τα Σουνιτικά κράτη, προσπαθώντας να αποκομίσει οφέλη στρατηγικά, για την αντιμετώπιση του κοινού κινδύνου, εμφανιζόμενο ως παράγοντας που θέλει να προάγει τη συνεργασία για να προωθήσει την ειρήνη, τη σταθερότητα και την ευημερία στη Μέση Ανατολή. Επίσης μέσα από τις επιδιωκόμενες συνεργασίες διαφαίνεται η προσπάθειά του να εξυπηρετήσει τα οικονομικά του συμφέροντα, ως παραγωγός και διανομέας φυσικού αερίου.

Στη Συρία τα δεδομένα για το Ισραήλ είναι ξεκάθαρα. Οι στόχοι του είναι η απομάκρυνση του Ιράν και της Χεζμπολάχ από τη Συριακή επικράτεια και η διατήρηση των κεκτημένων του. Το Ισραήλ απειλείται από το Ιράν που προσπαθεί να αυξήσει την επιρροή του και να βρει διέξοδο προς τη Μεσόγειο, μέσω Ιράκ, Συρίας και Λιβάνου. Οι προσπάθειες του Ιράν να εγκαταστήσει στρατιωτικές βάσεις στη Συρία και να αποκτήσει δυνατότητες προσβολής των ισραηλινών εδαφών από εκεί, δημιουργούν φόβο και ανασφάλεια στο Ισραήλ. Για να αποτρέψει τα σχέδια του Ιράν, το Ισραήλ εκτός από τις επιθετικές ενέργειες που επιχειρεί με προσβολή Ιρανικών στόχων μέσα στη Συρία, υποστηρίζει και τη δημιουργία Κουρδικού κράτους, αποσκοπώντας στο να χρησιμοποιήσει τους μετριοπαθείς Σουνίτες Κούρδους ως ασπίδα προστασίας απέναντι στην επιθετικότητα του Ιράν.

Η στρατηγική που ακολούθησε το Ισραήλ στη Συρία, δεν ήταν ενιαία από την αρχή του εμφυλίου μέχρι και πρόσφατα, αλλά διαφοροποιούνταν αναλόγως της εξέλιξης της καταστάσεως και των συμφερόντων του. Με την έναρξη του εμφυλίου της Συρία η στρατηγική επιλογή του Ισραήλ ήταν να μην εμπλακεί στη σύγκρουση, αλλά να περιοριστεί σε μικρής κλίμακας ενέργειες στις περιπτώσεις που αμφισβητούνταν η ασφάλεια των βόρειων συνόρων του. Συνεχίζοντας την εφαρμογή του περίφημου δόγματος Μπεν Γκουριόν. «πόλεμος μακριά από το έδαφός μας», το Ισραήλ όταν απειλούνταν η ασφάλεια των συνόρων του, προέβαινε σε χτυπήματα εντός του εδάφους της Συρίας. Στη συνέχεια και ενώ το τέλος του Συριακού εμφυλίου δεν ήταν ακόμα ορατό, το Ισραήλ προσέγγισε τους Κούρδους της Συρίας, σε μία συμμαχία που αποσκοπούσε στην χρησιμοποίηση των Κούρδων ως ασπίδα προστασίας σε ενδεχόμενη επίθεση εναντίον από το Ιράν και τη Χεζμπολάχ, με τη δημιουργία ζωνών ασφαλείας 50 χλμ. από τα βορειοανατολικά σύνορά του με την Συρία στα υψώματα του Γκολάν, υπό το φόβο ότι στις περιοχές αυτές ήταν πιθανή η εγκατάσταση στρατιωτικών δυνάμεων του Ιράν και της Χεζμπολάχ. Η υποστήριξη των Κούρδων

ήταν επιπλέον και εφαρμογή στρατηγικής «διαίρει και βασίλευε», με όλα τα συνεπαγόμενα από αυτή κέρδη. Κατόπιν με την εμπλοκή της Ρωσίας, την εδραίωση της Ιρανικής παρουσίας στη Συρία, την αποχώρηση των Αμερικανών και τη διαφαινόμενη επικράτηση του Άσαντ, το Ισραήλ άλλαξε τη στρατηγική του και άρχισε να αντιμετωπίζει τον Άσαντ με περισσότερη μετριοπάθεια, καθώς προτιμούσε να έχει να αντιμετωπίσει έναν αντίπαλο που γνωρίζει παρά κάποιον άλλο (better the devil you know). Για να αποτρέψει την εδραίωση του Ιράν στη Συρία, άρχισε να προσβάλει Ιρανικούς στόχους εντός του Συριακού εδάφους, εφαρμόζοντας μια στρατηγική πειθαναγκασμού, προληπτικών χτυπημάτων και αντιποίνων. Πειθαναγκασμό για να αναγκάσει το Ιράν να αποσυρθεί από τη Συρία, αλλά και να δηλώσει ότι κάθε ιρανική πολεμική προσπάθεια εναντίον του Ισραήλ είναι καταδικασμένη σε αποτυχία, ένεκα της στρατιωτικής ισχύος και υπεροχής των Ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων. Τα προληπτικά χτυπήματα χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της αποτρεπτικής στρατηγικής του Ισραήλ εναντίον Ιρανικών στόχων, ώστε να αποδυναμώσει τις δυνάμεις του Ιράν που βρίσκονται στη Συρία και οι οποίες συνιστούν εν δυνάμει κίνδυνο για την ασφάλεια του. Επίσης το Ισραήλ απαντά άμεσα με προσβολές στόχων ως αντίποινα, σε κάθε περίπτωση που είτε έχει προσβληθεί είτε θεωρήσει ότι δέχθηκε απειλή, με σκοπό να αποτρέψει οποιαδήποτε σκέψη επίθεσης στο έδαφός του. Όμως παρά τα προληπτικά χτυπήματα, τα αντίποινα, τις συμμαχίες και την εφαρμογή του «διαίρει και βασίλευε», τόσο η εδραίωση του Ιράν στη Συρία όσο και η μη δημιουργία Κουρδικού κράτους, καταδεικνύουν ότι το Ισραήλ απέτυχε να αποκομίσει κέρδη.

Λέξεις Εργασίας: 29.682

Βιβλιογραφία

- Achcar, Gilbert. *Iran, Saudi Arabia, the Middle East: a highly explosive region*. 08/03/2018. <https://www.elaliberta.gr/διεθνή/μέση-ανατολή/4156> (πρόσβαση 16/10/2019).
- Ahren, Raphael. *Why is Israel so afraid of the Arab peace initiative?. the times of Israel*. 2013. <http://www.timesofisrael.com/why-is-israel-so-afraid-of-the-arab-peace-initiative/> (πρόσβαση 17/10/2019).
- Alpher, Yossi. *Η ξεχασμένη κληρονομιά της «Τρίαινας». Όταν συνεργάστηκαν το Ιράν, το Ισραήλ και η Τουρκία. Foreign Affairs the Hellenic Edition*. 13/05/2015. <http://foreignaffairs.gr/articles/70320/yossi-alpher/i-ksexasmeni-klironomia-tis-triainas> (πρόσβαση 12/09/2019).
- Amidror Yaakov, Eran Lerman. *Jordanian Security and Prosperity: An Essential Aspect of Israeli Policy*. BESA Center, 27/12/2015. <https://besacenter.org/perspectives-papers/9583/> (πρόσβαση 22/09/2019).
- Amidror, Yaakov. *The Importance of Interests in Israel-Turkey Reconciliation*. BESA Center, 05/07/2016 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/importance-interests-israel-turkey-reconciliation/> (πρόσβαση 15/09/2019).
- Baker, Rauf. *The Syrian Kurds: Israel's Forgotten Ally*. BESA Center, 14/10/2017 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/syrian-kurds-israel/> (πρόσβαση 25/10/2019).
- . *Syria's Sunni Arabs and Israel: The War's Silver Lining? BESA Center*. 13/12/2017. <https://besacenter.org/perspectives-papers/sunni-syria-israel/> (πρόσβαση 04/09/2019).
- . *The Syrian Kurds: Israel's Forgotten Ally*. BESA Center, 14/10/2017. <https://besacenter.org/perspectives-papers/syrian-kurds-israel/> (πρόσβαση 26/10/2019).
- Bartal, Shaul. *Hamas at 31: As Committed as Ever to Israel's Destruction*. BESA Center, 2018. <https://besacenter.org/perspectives-papers/hamas-israel-destruction/> (πρόσβαση 02/09/2019).
- Beinin Joel, Hajjar Lisa. *Palestine, Israel and the Arab-Israeli Conflict, Middle East Research & Information Project. Merip.* 2014. http://www.merip.org/sites/default/files/Primer_on_Palestine-Israel (MERIP_February 2014) final.pdf (πρόσβαση 17/10/2019).
- Bekdil, Burak. *Turkey: New System, Old One-Man Show* . BESA Center, 30/07/2018. <https://besacenter.org/perspectives-papers/turkey-edogan-rule/> (πρόσβαση 10/09/2019).

- . *Turkey's Syrian Quagmire* . BESA Center, 10/10/2018. <https://besacenter.org/perspectives-papers/turkey-syria-quagmire/> (πρόσβαση 10/09/2019).
- Ben-Solomon, Ariel. *Israel Should Avoid Turkey, Include Cyprus in Gas Export Projects*. BESA Center, 07/10/2016 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/370-ben-solomon-israel-avoid-turkey-include-cyprus-gas-export-projects/> (πρόσβαση 12/10/2019).
- BESA Center, DEBATE: What's Next for Turkey?* 19/07/2018. <https://besacenter.org/online-debates/turkey-what-next/> (πρόσβαση 11/10/2019).
- Bruns, Olaf. *Ο Υπουργός Εξωτερικών της Σ.Αραβίας για Τουρκία, Ιράν και Ισραήλ*. 21/07/2016. <https://gr.euronews.com/2016/07/21/saudi-minister-daesh-is-a-gang-of-criminals-psychopaths-and-perverts> (πρόσβαση 22/09/2019).
- Calvocoressi, Peter. *Οι Άραβες και το Ισραήλ στην Κρίση του Σουέζ*. Τόμ. Α, σε *Η Διεθνής Πολιτική μετά το 1945 (Δίτομο)*, του/της Peter Calvocoressi, μετάφραση: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Σπυρίδων Πλουμίδης Γεώργιος Βοσκόπουλος, 545-574. Αθήνα: Τουρικής, 2010.
- Cohen, Edy. *Jordan's Double Game with Israel*. BESA Center, 25/07/2019. <https://besacenter.org/perspectives-papers/jordan-double-game/> (πρόσβαση 17/09/2019).
- . «Saudi Arabia and Israel: Know Thine Enemy .» *BESA Center*. 20/07/2018. <https://besacenter.org/perspectives-papers/saudi-arabia-israel-enemies/> (πρόσβαση 22/09/2019).
- Cohen, Stuart A. *Studying the Israel Defense Forces* . BESA Center, 1995. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policy-studies/studying-the-israel-defense-forces-2-2/> (πρόσβαση 21/08/2019).
- Cohen.Stuart. A., Inbar.Efraim. «A taxonomy of Israel's use of military force.» *Journal of strategic studies*, 1991: 121-138.
- Doenyas, Alon J. *How Sincere Is the Turkey-Iran Friendship?* . BESA Center, 05/09/2019 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/iran-turkey-friendship/> (πρόσβαση 06/09/2019).
- Dorsey, James M. *Muhammad Dahlan and the Deal of the Century*. BESA Center 2019. <https://besacenter.org/perspectives-papers/muhammad-dahlan-deal-century/> (πρόσβαση 02/09/2019).
- . «Muhammad Dahlan and the Deal of the Century.» *BESA Center*. 05/09/2019. <https://besacenter.org/perspectives-papers/muhammad-dahlan-deal-century/> (πρόσβαση 16/10/2019).
- Encyclopedias, Academic Dictionaries and. *Καμπ Ντέιβιντ*. Dictionary of Greek, 2013. https://greek_greek.enacademic.com/218216/Καμπ_Ντέιβιντ (πρόσβαση 16/08/2019).

- Eran, Oded. *Η πολιτική του Ισραήλ σε σχέση με Ελλάδα, Κύπρο, Τουρκία*. 15/12/2015. <https://energypress.gr/news/i-politiki-toy-israil-se-shesi-me-ellada-kypro-toyrkia> (πρόσβαση 23/08/2019).
- Frisch, Hillel. *Should Israel Maintain Its Policy of Non-Intervention in Syria?* BESA Center, 26/01/2017. <https://besacenter.org/perspectives-papers/israel-non-intervention-syria/> (πρόσβαση 22/10/2019).
- Inbar, Efraim. *Contours of Israel's new strategic thinking*. BESA Center, 1996. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policy-studies/contours-of-israels-new-strategic-thinking-2-2/> (πρόσβαση 12/09/2019).
- . *Ο Ράμπιν και η Ισραηλινή Εθνική Ασφάλεια*. Μετάφραση: Δέσποινα Φώλα. Αθήνα: Λιβάνης, 2010.
- Inbar.Efraim, Sandler.Shamuel. «"Israel's Deterrence Strategy Revisited".» *BESA Center*. 1994. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policy-studies/israels-deterrence-strategy-revisited-2-2/> (πρόσβαση 12/09/2019).
- Itzchakov, Doron. *Iran's Unwavering Israel-Hatred* . BESA Center, 06/03/2019 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/iran-israel-hatred/> (πρόσβαση 29/10/2019).
- Kedar, Mordechai. *The Illusion of Peace in Exchange for Territories*. BESA Center 2007 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/the-illusion-of-peace-in-exchange-for-territories/> (πρόσβαση 02/09/2019).
- Khoury, Jack. *Abbas' peace plan: Israeli withdrawal from west bank within three years*. *HAARETZ*, 2014. χ.χ. <http://www.haaretz.com/israel-news/1.613677> (πρόσβαση 17/10/2019).
- Kissinger, Henry. *Year of Upheaval*. New York: Little Brown & Co, 1982.
- Kouskouvelis Ilias, and Zarras Konstantinos. *Cairo and Riyadh, Vying for Leadership*. Middle East Forum, 2019. <https://www.meforum.org/57912/egypt-saudi-arabia-leadership> (πρόσβαση 19/90/2019).
- Kouskouvelis, Ilias I. *The problem with Turkey's "Zero Problems"*. *Turkey, Past and Future*. 2013. <https://www.meforum.org/3455/turkey-zero-problems> (πρόσβαση 05/12/2019).
- Landau, Yehezkel. *Holy land, unholy war: the religious dimension of the Israeli-Palestinian conflict*. *ctdiocese.org*, 2009 . χ.χ. <http://stjamesfarmington.ctdiocese.org /Customer-Content/stjamesfarmington/CMS/files/HolyLandUnholyWar.pdf> (πρόσβαση 17/10/2019).
- Lappin, Yaakov. *Egypt and Iran Vie for Influence in Gaza*. BESA Center, 07/05/2019 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/egypt-iran-influence-gaza/>.
- Litsas, Spyridon N. *Erdogan's Turkey: A Step Closer to the Orient*. BESA Center, 20/08/2017 . <https://besacenter.org/perspectives-papers/erdogans-turkey-step-closer-orient/> (πρόσβαση 05/10/2109).

- Melhem, Ahmad. *Abbas comes out of Fatah congress stronger than ever*. *Al-monitor*. 2016. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/12/fatah-congress-abbas-senior-leaders-no-change.html> (πρόσβαση 17/10/2019).
- Platias, Athanassios G. «High Politics in Small Countries: An Inquiry into the Security Policies of Greece, Israel and Sweden.» *διδακτορική διατριβή, Cornell University*. 1986.
- Rabinowitz, Gavin. *Israel hails 'new era' of relations with President Trump*. *the times of Israel*, 2017. <http://www.timesofisrael.com/israel-hails-new-era-of-relations-with-president-trump/> (πρόσβαση 19/10/2019).
- Ravivi, Oded. *Mr. President: The Israeli settlements are legal*. *The Jerusalem Post*, 2017. <http://www.jpost.com/Opinion/Mr-President-The-Israeli-settlements-are-legal-468410> (πρόσβαση 19/10/2019).
- Reiter, Yitzhak. *Religion as a Barrier to Compromise in the Israeli-Palestinian Conflict*. σε Yaacov Bar-Siman-Tov "Barriers to Peace in the Israeli-Palestinian Conflict". σ. 226 – 263. Jerusalem Institute for Israel Studies, 2010. http://www.kas.de/wf/doc/kas_22213-1522-2-30.pdf?110316110504 (πρόσβαση 19/10/2019).
- Resolution in Security Council to Impose 12-Month Deadline on Negotiated Solution to Israeli-Palestinian Conflict Unable to Secure Nine Votes Needed for Adoption*. United Nations, 2014. <https://www.un.org/press/en/2014/11722.htm> (πρόσβαση 19/10/2019).
- Rooney, Katie. *Sixteen years of Israeli-Palestinian summits*. *Time*, 2007. http://content.time.com/time/specials/2007/article/0,28804,1644149_1644147_1644145,00.html (πρόσβαση 19/10/2019).
- Shoham, Dany. *Gaza's Past and Gaza's Present*. BESA Center, 2019. <https://besacenter.org/perspectives-papers/gaza-history-present/> (πρόσβαση 02/09/2019).
- Shufutinsky, Dmitri. *Crafting a Regional Policy to Contain Erdoğan*. BESA Center, 23/04/2019. <https://besacenter.org/perspectives-papers/erdogan-containment/> (πρόσβαση 10/10/2019).
- Stuart A. Cohen, Inbar Efraim. «A taxonomy of Israel's use of military force.» *Journal of strategic studies vol. 10*. 1991. doi:10.1080/01495939108402837.
- Stuart A. Cohen, Kanovsky Eliyahu, & Inbar Efraim. *Military, Economic and Strategic Aspects of the Middle East Peace Process*. BESA Center, 1995. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policy-studies/military-economic-and-strategic-aspects-of-the-middle-east-peace-process-2-2/> (πρόσβαση 21/08/20119).
- Tsurkov, Elizabeth. *Inside Israel's Secret Program to Back Syrian Rebels*. 06/09/2018. <https://foreignpolicy.com/2018/09/06/in-secret-program-israel-armed-and-funded-rebel-groups-in-southern-syria/> (πρόσβαση 25/10/2019).
- United Nations. Resolution 2334 (2016)*. 2016. <http://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf> (πρόσβαση 19/10/2019).

- United Nations. Resolution 242 (1967) of 22 November 1967.* 1967. <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136> (πρόσβαση 19/10/2019).
- United Nations. The Question of Palestine and the United Nations.* New York: United Nations Department of Public Information, 2008. <https://unispal.un.org/pdfs/DPI2499.pdf> (πρόσβαση 19/10/2019).
- www.bbc.com. Israel profile .* 2016. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29123668> (πρόσβαση 17/10/2019).
- www.cnn.gr. Γιλντρίμ: Έληξε με επιτυχία η επιχείρηση Ασπίδα του Ευφράτη.* 30/03/2017. <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/74268/gilntrim-elixe-me-epityxia-i-epixeirisi-aspida-toy-eyfrati> (πρόσβαση 24/10/2017).
- www.cnn.gr. Συρία: Επτά χρόνια πολέμου σε ένα γράφημα.* 16/04/2018. <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/126030/syria-epita-xronia-polemoy-se-ena-grafima> (πρόσβαση 24/10/2019).
- www.economy365.gr. Σαράντα χρόνια από τη Συμφωνία Ειρήνης του Καμπ Ντέιβιντ.* 07/09/2018. <http://www.economy365.gr/article/92220/saranta-hronia-apo-ti-symfonia-eirinis-toy-kamp-nteivint> (πρόσβαση 16/08/2019).
- www.history.state.gov. The Oslo Accords and the Arab-Israeli Peace Process.* Office of the Historian, χ.χ. <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/oslo> (πρόσβαση 19/10/2019).
- www.huffingtonpost.gr. Την Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσα του Ισραήλ αναγνώρισε ο Τραμπ.* 06/12/2017. https://www.huffingtonpost.gr/entry/ten-ieroesalem-os-proteeoesa-toe-israel-anaynorise-o-tramp_gr_5a2833bee4b0c2117627e18b (πρόσβαση 20/10/2019).
- www.icj-cij.org. Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory: Advisory opinion of 9 July 2004. International Court of Justice, 2005.* χ.χ. <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1671.pdf> (πρόσβαση 17/10/2019).
- www.iefimerida.g. Ιστορική αλλαγή πλεύσης από τη Σ. Αραβία: Οι Ισραηλινοί έχουν δικαίωμα για δικό τους έθνος-κράτος.* 03/04/2018. <https://www.iefimerida.gr/news/407137/istoriki-allagi-pleysis-apo-ti-s-aravia-oi-israilinoi-ehoyn-dikaioma-gia-diko-toys> (πρόσβαση 16/09/2019).
- www.imeu.org. What did, in fact, happen at camp David in 2000?* 2005. <https://imeu.org/article/what-did-in-fact-happen-at-camp-david-in-2000> (πρόσβαση 17/10/2019).
- www.in.gr. Θερμό επεισόδιο Τουρκίας – Ισραήλ στο Νταβός για την αιματοχυσία στη Γάζα.* 30/01/2009. <https://www.in.gr/2009/01/29/world/thermo-epeisodio-toyrkias-israil-sto-ntabos-gia-tin-aimatoxysia-sti-gaza/> (πρόσβαση 10/10/2019).

- www.in.gr. Οκτώ σταθμοί του συριακού εμφυλίου πολέμου. 15/03/2018.*
<https://www.in.gr/2018/03/15/plus/features/oktw-stathmoi-toy-syriakoy-emfylioy-polemoy/> (πρόσβαση 24/10/2019).
- www.kathimerini.com.cy. Ένταση μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ. 10/11/2011.*
<https://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/57411> (πρόσβαση 23/08/2019).
- www.kathimerini.com.cy. Προθεσμία ενός μηνός δίνει η Τουρκία στο Ισραήλ. 17/06/2010.*
<https://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/21596/?ctype=ar> (πρόσβαση 13/10/2019).
- www.kathimerini.gr. Φυσικό αέριο από το Ισραήλ στην Αίγυπτο. 21/02/2018.*
<https://www.kathimerini.gr/949780/article/epikairothta/kosmos/fysiko-aerio-apo-to-israhl-sthn-aigypto> (πρόσβαση 23/08/2019).
- www.liberal.gr. Ιορδανία: Παραμένουμε προσηλωμένοι στην ειρηνευτική συνθήκη με το Ισραήλ. 11/11/2019.* <https://www.liberal.gr/news/iordania-isonparamenoume-prosilomenoi-stin-eirineutiki-sunthiki-me-to-israillsin/273888> (πρόσβαση 12/11/2019).
- www.liberal.gr. Πρωτοφανής προσβολή: Οι Τούρκοι «έγδυσαν» τον Ισραηλινό πρέσβη στο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης. 16/05/2018.*
<https://www.liberal.gr/news/protofanis-prosboli-oi-tourkoi-isonegdusansin-ton-israillino-presbi-sto-aerodromio-tis-konstantinoupolis/204478> (πρόσβαση 17/09/2019).
- www.mfa.gov.il. The Conclusion of the Camp David Summit – Key Points – 25-Jul-2000.* Israel Ministry of Foreign Affairs, 2000. <http://www.mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2000/> (πρόσβαση 17/10/2019).
- www.mixanitouxronou.gr. «Το σχίσμα των Μουσουλμάνων και η πολύνεκρη διαμάχη τους». χ.χ.* <http://www.mixanitouxronou.gr/to-schisma-ton-mousoulmanon-ke-i-polinekri-diamachi-tous-pii-ine-i-sounites-ke-pii-i-siites-pio-dogma-akolouthoun-i-talimpan-i-alkainta-ke-to-isis/> (πρόσβαση 08/11/2019).
- www.mixanitouxronou.gr. Η ιντιφάντα των Παλαιστινίων και η σκληρή απάντηση του Ισραηλινού Στρατού. χ.χ.* <http://www.mixanitouxronou.gr/intifanta-ton-palestinion-ke-skliiri-apantisi-tou-israillinou-stratou> (πρόσβαση 19/10/2019).
- www.nad.ps. On the 12 year anniversary of the ICJ advisory opinion.* State of Palestine. PLO. Negotiations Affairs Department. 2016. <https://www.nad.ps/en/node/50426> (πρόσβαση 19/10/2019).
- www.naftemporiki.gr. Ανακαλεί τον πρεσβευτή της στο Ισραήλ η Τουρκία. 31/05/2010.*
<https://m.naftemporiki.gr/story/289657/anakalei-ton-presbeuti-tis-sto-israill-i-tourkia> (πρόσβαση 12/10/2019).
- www.naftemporiki.gr. Κρίση στις διπλωματικές σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ. 29/11/2018.*
<https://m.naftemporiki.gr/story/1419155> (πρόσβαση 17/09/2019).
- www.naftemporiki.gr. Το Ισραήλ υπέρ ανεξάρτητου κράτους Κούρδων. 14/09/2017.*
<https://www.naftemporiki.gr/story/1276219/to-israill-uper-aneksartitou-kratous-kourdon> (πρόσβαση 17/09/2019).

- www.naftikachronika.gr. Το Ισραήλ θα προμηθεύσει την Ιορδανία φυσικό αέριο αξίας 10 δις δολ. ΗΠΑ. 28/09/2016. <https://www.naftikachronika.gr/2016/09/28/to-israil-tha-promithefsei-tin-iordania-fysiko-aerio-axias-10-dis-dol-ipa/> (πρόσβαση 17/09/2019).*
- www.newsbeast.gr. Αιματηρές ταραχές και πάλι στη Λωρίδα της Γάζας. 07/09/2019. <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/5344404/aimatires-taraches-kai-pali-sti-lorida-tis-gazas> (πρόσβαση 20/09/2019).*
- www.newsbeast.gr. Έξαλλοι στο Ισραήλ με Ιορδανή υπουργό που περπάτησε πάνω στην Ισραηλινή σημαία. 30/12/2018. <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/4369088/exalloi-sto-israil-me-iordani-ypouyrgo-roy-perpatise-pano-stin-israilini-simaia> (πρόσβαση 21/10/2019).*
- www.newsbeast.gr. Η Ιορδανία δεν επιθυμεί την παράταση εκμίσθωσης εδαφών της στο Ισραήλ. 21/10/2018. <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/4109668/i-iordania-den-epithymeit-tin-paratasi-ekmsthosis-edafon-tis-sto-israil> (πρόσβαση 20/09/2019).*
- www.protothema.gr. Ιορδανία: Ξαναλειτούργει η πρεσβεία του Ισραήλ στο Αμάν. 18/01/2018. <https://www.protothema.gr/world/article/752081/iordania-xanaleitourgei-i-presveia-tou-israil-sto-aman/> (πρόσβαση 17/09/2019).*
- www.protothema.gr. Ιορδανία-Ισραήλ: «Deal» 900 εκατ. δολαρίων για έργα στην Ερυθρά και τη Νεκρά Θάλασσα. 26/02/2015. <https://www.protothema.gr/world/article/454998/iordania-israil-deal-900-ekat-dolarion-gia-erga-stin-eruthra-kai-ti-nekra-thalassa/> (πρόσβαση 19/08/2019).*
- www.real.gr. Στο κόκκινο οι σχέσεις Αιγύπτου- Ισραήλ μετά την επίθεση στο Σινά. 07/08/2012. https://www.real.gr/archive_diethni/arthro/sto_kokkino_oi_sxeseis_aigyptou_israil_me_ta_tin_epithesi_sto_sina-336748/ (πρόσβαση 23/08/2019).*
- www.sansimera.gr Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ. χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/12> (πρόσβαση 13/08/2019).*
- www.sansimera.gr Ο Πόλεμος των Έξι Ημερών. χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/148> (πρόσβαση 02/09/2019).*
- www.sansimera.gr. Η δεύτερη Ιντιφάντα. χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/987> (πρόσβαση 19/10/2019).*
- www.sansimera.gr. Η Διακήρυξη Μπάλφουρ. χ.χ. <https://www.sansimera.gr/articles/25> (πρόσβαση 02/11/2019).*
- www.tanea.gr. Η Ιορδανία απελαύνει τον πρεσβευτή του Ισραήλ. 12/03/2014. <https://www.tanea.gr/2014/03/12/world/i-iordania-apelaynei-ton-presbeyti-toy-israil> (πρόσβαση 17/09/2019).*
- www.theguardian.com. Arab peace initiative: Full text. 2002. <https://www.theguardian.com/world/2002/mar/28/israel7> (πρόσβαση 19/10/2019).*
- www.topontiki.gr. Στον πάγο οι σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ: Απέλαση Ισραηλινού πρέσβη, αντίποινα με Τούρκο πρόξενο. 15/05/2018. <http://www.topontiki.gr/article/273305/ston-pago-oi-sxeseis-tourkias-israil-apelasi-israelinou-presvhi-antipoina-me-tourko-proxevo>*

- pago-oi-sheseis-toyrkias-israil-apelasi-israilino-y-presvi-antipoina-me-toyrko
(πρόσβαση 17/10/2019).
- www.tovima.gr. Στην Παλαιστίνη η ελπίδα πέθανε με τη γέννησή της – 25 χρόνια από τις συμφωνίες Όσλο – Ουάσιγκτον.* 13/09/2018.
<https://www.tovima.gr/2018/09/13/world/stin-palaistini-i-elpida-pethane-me-ti-gennisi-tis-25-xronia-apo-tin-symfonia-oslo-ouasigkton/> (πρόσβαση 18/10/2019).
- www.tovima.gr. Συγγνώμη του Ισραήλ από την Τουρκία τρία χρόνια μετά για το μακελειό στο Mavi Marmara.* 22/03/2013. <https://www.tovima.gr/2013/03/22/world/syggnwmi-toy-israil-apo-tin-toyrkia-tria-xronia-meta-gia-to-makeleio-sto-mavi-marmara/> (πρόσβαση 17/10/2019).
- www.tvxs.gr. Ο μυστικός πόλεμος του Ισραήλ εναντίον του Ιράν.* 13/09/2018.
<https://tvxs.gr/news/kosmos/o-mystikos-polemos-toy-israil-enantion-toy-iran>
(πρόσβαση 27/10/2018).
- www.wikipedia.org. Israel–Jordan peace treaty.* Χ.Χ.
https://en.wikipedia.org/wiki/Israel%E2%80%93Jordan_peace_treaty (πρόσβαση 11/08/2019).
- www.wikipedia.org. Επίθεση κατά νηοπομπής ανοικτά της Γάζας.* Χ.Χ.
https://el.wikipedia.org/wiki/Επίθεση_κατά_νηοπομπής_ανοικτά_της_Γάζας
(πρόσβαση 12/10/2019).
- www.wikipedia.org. Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος.* Χ.Χ.
https://el.wikipedia.org/wiki/Συριακός_Εμφύλιος_Πόλεμος#cite_note-17 (πρόσβαση 24/10/2019).
- Άγουρος, Νίκος. *Αυτή είναι η νέα Μέση Ανατολή: Οι προβλέψεις του Ισραήλ για την επόμενη ημέρα στη Συρία, οι «μαγικές σχέσεις» με τη Ρωσία και ο ρόλος του Ιράν.* 02/11/2017.
https://www.huffingtonpost.gr/entry/diethnes-antapokrisi-ayti-einai-i-nea-mesi-anatoli-israel-syria_gr_18447398 (πρόσβαση 24/10/2019).
- Αθανασόπουλος, Αγγελος Αλ. *Ενεργειακή συμμαχία Ελλάδας, Αιγύπτου, Ισραήλ – Ο ρόλος των ΗΠΑ και η θέση της Τουρκίας.* 06/08/2019.
<https://www.in.gr/2019/08/06/politics/energeiaki-symmaxia-elladas-aigyptou-israil-o-rolos-ton-ipa-kai-thesi-tis-tourkias/> (πρόσβαση 23/08/2019).
- Άμυνα και Διπλωματία. «Νέοι στρατηγικοί ρόλοι για τη Δυτική Όχθη.» Μάιος 1991: 36-42.
- Αριστοτέλους, Άριστος. *Η Αναθέρμανση των Σχέσεων Τουρκίας - Ισραήλ και η Κύπρος.* 09/011/2014.
<http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/news-gr/item/142-h-anathermanshi-twn-sxesewn-tourkias-israel-kai-i-kypros> (πρόσβαση 13/10/2019).
- Γκράιλσαμερ, Ίλαν. *Η νέα ιστορία του Ισραήλ. Δοκίμιο σχετικά με μια εθνική ταυτότητα.* Μετάφραση: Αλέξανδρος Ζαγκούρογλου. Αθήνα: Καστανιώτης, 2000.

- Γουρναροπούλου, Ιωάννα. *Η λήξη της Αραβικής Άνοιξης – Προάγγελμα της επέκτασης του ISIS στην Αίγυπτο*; . 10/02/2016. <https://powerpolitics.eu/h-λήξη-της-αραβικής-άνοιξης-προάγγελμα/> (πρόσβαση 22/08/2019).
- Δουρμούσογλου, Μιχάλης. *Ο ΟΗΕ αναγνώρισε το παλαιστινιακό κράτος*. 30/11/2012. <https://www.in.gr/2012/11/29/world/o-oie-anagnwrise-to-palaistiniako-kratos/> (πρόσβαση 17/10/2019).
- Δρίβας, Αλέξανδρος. *Η σιωπή του Ισραήλ για τη Συρία και οι σχέσεις του με τις ΗΠΑ*. 05/11/2019. <https://www.liberal.gr/diplomacy/h-siopi-tou-israil-gia-ti-suria-kai-oi-scheseis-tou-me-tis-ipa/272973> (πρόσβαση 06/11/2019).
- . *Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής του Ισραήλ και η στρατηγική εξωτερικής του εξισορρόπησης*. 30/01/2017. http://ceregreece.blogspot.com/2017/01/blog-post_89.html (πρόσβαση 03/09/2019).
- Ευρυβιάδης, Μάριος. «Η περιφερειακή στρατηγική του Ισραήλ.» *Ινφογνώμων Πολιτικά*. 29/5/11. http://infognomonpolitics.blogspot.com/2011/05/blog-post_345.html (πρόσβαση 17/08/2019).
- Ευρυβιάδης, Μάριος. «Μέση Ανατολή: η στρατηγική των ΗΠΑ και τα ελληνικά συμφέροντα ασφαλείας.» Στο *Ο Ελληνισμός στον 21ο αιώνα*, του/της Στέφανος Κωνσταντινίδης Θεόδωρος Πελαγίδης. Αθήνα: Παπαζήσης, 2000.
- Ηρακλείδης, Αλέξης. *Η αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση. Η προβληματική της ειρηνικής επίλυσης*. Αθήνα: Παπαζήσης, 1990.
- Ιγνατίου, Μιχάλης. *Η ώρα της εκδίκησης του Νετανιάχου, για την αναγκαστική συγγνώμη στον Ερντογάν*. 16/05/2018. <https://hellasjournal.com/2018/05/i-ora-tis-ekdikisis-tou-netaniachou-gia-tin-anagkastiki-syngnomi-ston-erntogan/> (πρόσβαση 09/10/2019).
- Κνιπ Κέρστεν, Συμεωνίδης Κώστας. *40 χρόνια από τη Συμφωνία Ειρήνης του Καμπ Ντέιβιντ*. 17/09/2018. <https://www.dw.com/el/40-χρόνια-από-τη-συμφωνία-ειρήνης-του-καμπ-ντέιβιντ/a-45520347> (πρόσβαση 16/08/2019).
- Κόλλιας, Δημήτρης. *Η Συριακή τραγωδία και ο φιλόδοξος πρωταγωνιστής*. 11/07/2016. <https://powerpolitics.eu/η-συριακή-τραγωδία-και-ο-φιλόδοξος-πρω/> (πρόσβαση 24/10/2019).
- Κονδυλόπουλος, Νίκος. *Ποιος πολεμάει ποιον και γιατί στη Συρία και ποιοι είναι οι συσχετισμοί των δυνάμεων*; . 14/02/2018. <http://bankingnews.gr/index.php?id=351478> (πρόσβαση 24/10/2019).
- Κούμας, Μανώλης. *Ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος, kathimerini*. 14/04/2012. <https://www.kathimerini.gr/455600/article/epikairothta/kosmos/o-prwtos-aravoisrahlinos-polemos>.
- Κουναλάκη, Ξένια. *Ερντογάν εναντίον Ισραήλ*. 21/05/2018. <https://www.kathimerini.gr/965214/article/epikairothta/kosmos/erntogan-enantion-israhl> (πρόσβαση 17/09/2019).

- Κουσκουβέλης, Ηλίας. *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα, 2007.
- . *Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Αθήνα: Ποιότητα, 2007.
- Κούτσης, Αλέξανδρος Σ. *Μέση Ανατολή, Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Παπαζήσης, 1992.
- Λάμψα Καρίνα, Σιμπής Ιακώβ. *Ισραηλινο-παλαιστινιακό ζήτημα*. The Athens Review of Books 01/10/2014. <https://athensreviewofbooks.com/?p=1310> (πρόσβαση 19/10/2019).
- Λεβεντογιάννης, Βενιζέλος. *Σουνίτες και Σίίτες: Το ποτισμένο με αίμα σχίσμα του Ισλάμ*. 04/01/2016. <https://www.onalert.gr/kosmos/sounites-siites-potismeno-aima-sxisma-islam/121575/> (πρόσβαση 09/11/2019).
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτική των Υδατων στη Μ. Ανατολή*. Αθήνα: Παπαζήσης, 2000.
- . *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Τουρκία*. Αθήνα: Λιβάνης, 2008.
- Ματζάκος, Ανδρέας. *Η Συνεχιζόμενη Παρουσία του Ιράν στη Συρία, Αυξάνει την Ανησυχία του Ισραήλ*. 23/04/2018. <http://www.idis.gr/?p=4809> (πρόσβαση 24/10/2019).
- Μπαλτζώης, Ιωάννης. *Ισραήλ και Σαουδική Αραβία: Μια ανίερη συμμαχία με μέλλον*. 10/08/2017. <https://www.liberal.gr/news/israil-kai-saoudiki-arabia-mia-anieri-summachia-me-mellon/158392> (πρόσβαση 19/10/2019).
- . *Σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ. Η αγάπη που έγινε μίσος*. 17/01/2018. http://www.saith.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=763:2018-01-17-20-03-56&catid=84&Itemid=473 (πρόσβαση 05/10/2019).
- Μπέν-Άμπα, Ιρίτ (2017). *Παλιές προκλήσεις, νέες ευκαιρίες στη Μ. Ανατολή*, *embassies.gov.il*. 27/03/2017. <https://embassies.gov.il/athens/NewsAndEvents/Pages/oldnewchallenges-MiddleEast-oped2017.aspx> (πρόσβαση 16/10/2019).
- Μωυσής, Ραφαήλ. *Υδρογονάνθρακες και θησαυροί*. *kathimerini*, 19/08/2019. <https://www.kathimerini.gr/1038833/article/epikairothta/kosmos/ydrogonan8rakes-kai-8hsayroi> (πρόσβαση 25/08/2019).
- Νικολάου, Νικόλαος. *Ο Ανουάρ Σαντάτ και οι συμφωνίες του Καμπ Ντεϊβιντ: ρεαλιστική απόφαση ή προδοσία;*. 21/07/2018. <http://www.kans.gr/o-ανουάρ-σαντάτ-και-οι-συμφωνίες-του-κα/> (πρόσβαση 16/08/2019).
- Νίκος Καρατουλιώτης, Υποστράτηγος ε.α (2017). *Ο πόλεμος των αγωγών. Πως εξελίσσεται ,ποιοι πολεμούν*. *onalert*. 19/03/2013. <https://www.onalert.gr/enoples-dynameis/yetha/o-polemos-ton-agogon-pos-exelisetai/100187/> (πρόσβαση 05/11/19).
- Ξενάκη, Κίπυ. *Η Αραβική Ανοιξη έφερε βαρυχειμωνιά στο Ισραήλ*. 12/11/2011. <https://www.tanea.gr/2011/09/12/world/i-arabiki-anoiksi-efere-baryxeimwnia-sto-israil/> (πρόσβαση 23/08/2019).
- Ο μυστικός πόλεμος του Ισραήλ εναντίον του Ιράν*. 13/09/2018. <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-mystikos-polemos-toy-israil-enantion-toy-iran> (πρόσβαση 27/10/2018).

- Παγαρτάνη-Χοϊδά, Στέλλα. *Μετά τη συμμαχία - φάντασμα*. 05/06/2010. <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=05/06/2010&id=169540> (πρόσβαση 10/10/2019).
- Πανοπούλου, Ιωάννα. «Παλαιστίνη: Δυο λαοί για ένα κομμάτι γης.» *PowerPolitics*. 26/01/2017. <https://powerpolitics.eu/παλαιστίνη-δυο-λαοί-για-ένα-κομμάτι-γη/> (πρόσβαση 16/10/2019).
- Παπαδόπουλος, Ηλίας. «Το Στρατηγικό Δόγμα του Ισραήλ – Νικώντας τους Γολιάθ.» *powerpolitics*. 29/03/2017. <https://powerpolitics.eu/το-στρατηγικό-δόγμα-του-ισραήλ-νικώντας-τους-γολιάθ/> (πρόσβαση πρόσβαση 10/08/2019).
- Παπαδόπουλος, Μιχάλης. *Οι σύμμαχοι που έγιναν εχθροί*. 06/01/2019. <https://simerini.sigmalive.com/article/2019/1/6/oi-summakhoi-pou-eginan-ekhthroi/> (πρόσβαση 17/09/2019).
- Πλατιάς, Αθανάσιος. *Το νέο διεθνές σύστημα. μια ρεαλιστική προσέγγιση διεθνών σχέσεων*. Αθήνα: Παπαζήσης, 1995.
- Πολλάτος Μάκης, Φιλιππάκη Λήδα. *Η Τουρκία απέλασε τον Ισραηλινό πρέσβη!* 02/09/2011. <https://www.protothema.gr/world/article/143192/h-toyrkia-apelase-ton-israhlino-presbh-/> (πρόσβαση 13/10/2017).
- Πολυκάρπου, Αντρέας. *Συρία: Από την Αραβική Άνοιξη στον εμφύλιο - 7 χρόνια πόλεμος*. 23/12/2018. <https://www.newsbomb.com.cy/bomb-tv/kosmos/story/736649/syria-analysi-aro-tin-araviki-anoixi-ston-emfylio-7-xronia-polemos-poio-to-mellon-tis-syrias> (πρόσβαση 24/10/2019).
- Ράινχαρτ, Τάνυα. *Ισραήλ Παλαιστίνη. Πως να δώσουμε τέλος στον πόλεμο του 1948*. Μετάφραση: Αλέξης καζάζης. Αθήνα: Πατάκης, 2003.
- Σακκάς, Γιάννης. *Η κρίση του Σουέζ*. *kathimerini*. 19/04/2014. <https://www.kathimerini.gr/763441/article/epikairothta/kosmos/h-krish-toy-soyez> (πρόσβαση 23/08/2019).
- Σιμπής, Καρίνα Λάμψα και Ιακώβ. «Ισραηλινο-παλαιστινιακό ζήτημα .» *The Athens Review of Books*, 2014.
- Στάμκος, Γιώργος. *Η επόμενη μέρα της Συρίας*. 26/01/2019. <https://tvxs.gr/news/kosmos/i-eromeni-mera-tis-syrias> (πρόσβαση 26/10/2019).
- Στραβοπόδης, Μηνάς. «*Η Ενδο-Ισλαμική διαμάχη Σουνιτών-Σιιτών & οι Εκφάνσεις της στο Σήμερα*». *offlinepost*. 03/10/2019. <https://www.offlinepost.gr/2019/10/03/η-ενδο-ισλαμική-διαμάχη-σουνιτών-σιιπ/> (πρόσβαση 10/11/2019).
- Χαρίτος, Γαβριήλ. *Προς νέα ανατροπή των ισορροπιών στην Ανατολική Μεσόγειο*. 10/10/2019. <http://www.foreignaffairs.gr/articles/72489/gabriil-xaritos/pros-nea-anatropi-ton-isorropion-stin-anatoliki-mesogeio?page=3> (πρόσβαση 12/10/2019).
- . *Τι έκρυβε η «Αραβική Άνοιξη» για την Αίγυπτο;*. 25/11/2012. <https://new-deal.gr/τι-εκρυβε-η-αραβικη-ανοιξη-για-την-αιγυ/> (πρόσβαση 23/08/2019).

- Χουρχούλης, Διονύσης. *Ο Πόλεμος των Εξι Ημερών*. *kathimerini* . 03/06/2017.
<https://www.kathimerini.gr/912385/article/epikairothta/kosmos/o-polemos-twn-e3i-hmerwn> (πρόσβαση 23/08/2019).
- Χριστοδούλου, Χρίστος Κ. *Τουρκία - Ισραήλ: μια διαφαινόμενη ρήξη*. 31/10/2009.
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=97145> (πρόσβαση 10/10/2019).
- Ψυρόπουλος, Χ. «Η εθνική στρατιωτική στρατηγική του Ισραήλ από συστάσεως του κράτους μέχρι σήμερα.» Αθήνα: ΓΕΕΘΑ, 2013.